

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra systematické teologie

Petr Košulič

**Sondy do dějin české mariologie
(Jirsík, Hejbal, Špaček, Žák, Dacík,
Zvěřina)**

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. Pospíšil Ctirad Václav Th.D.

Obor: Katolická teologie

OLOMOUC 2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem
přitom jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 3.4.2009

Děkuji panu prof. Ctiradu Václavu Pospíšilovi Th.D. za odborné vedení práce a poskytnutí cenných rad a podnětů, především při volbě pramenů a uspořádání práce.

Obsah

PŘEDMLUVA.....	6
ÚVOD.....	7
1 PRVNÍ KAPITOLA: JAN VALERIÁN JIRSÍK (1798-1883); POPULÁRNÍ DOGMATIKA	11
1.1 ČESKOBUDĚJOVICKÝ BISKUP JAN VALERIÁN JIRSÍK	11
1.2 LITERÁRNÍ DÍLO BISKUPA JIRSÍKA	12
1.2.1 <i>Populární dogmatika</i>	12
1.2.2 <i>Struktura a obsah</i>	13
1.3 PANNA MARIA V DÍLE BISKUPA JIRSÍKA	15
1.3.1 <i>Maria v souvislostech</i>	15
1.3.2 <i>Mariologie v Jirsíkově pojednání O úctě Panny Marie</i>	15
1.3.2.1 Mariologie v panoramatu teologických disciplín	16
1.3.2.2 Svědectví Písma	19
1.3.2.3 Teologicko-dějinná analýza	20
1.3.2.4 Maria v titulech	21
1.4 SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ JIRSÍKOVY MARIOLOGIE.....	23
2 DRUHÁ KAPITOLA: HEJBAL ANTONÍN (1815-1886); KATOLICKÁ DOGMATIKA, ČILI UČENÍ VÍRY KATOLICKÉ PRO LID OBECNÝ.....	24
2.1 KNĚZ OLOMOUCKÉ ARCIDIECÉZE, HEJBAL ANTONÍN.....	24
2.2 ŽIVOTNÍ DÍLO KNĚZE ANTONÍNA	25
2.2.1 <i>Katolická dogmatika, čili učení víry katolické pro lid obecný</i>	25
2.2.2 <i>Strukturální a obsahový popis díla</i>	25
2.3 MARIA V HEJBALOVĚ DOGMATICE	27
2.3.1 <i>Zařazení nauky o Panně Marii v celku díla</i>	27
2.3.2 <i>Mariologická analýza</i>	28
2.3.2.1 Mariologie v panoramatu teologických disciplín	28
2.3.2.2 Písmo svaté	30
2.3.2.3 Teologicko-dějinná analýza	32
2.3.2.4 Mariologické tituly.....	32

2.4	SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ HEJBALOVY MARIOLOGIE	33
3	TŘETÍ KAPITOLA: DOKTOR RICHARD ŠPAČEK (1864-1925); KATOLICKÁ VĚROUKA.....	35
3.1	DR. RICHARD ŠPAČEK, TEOLOG PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ.....	35
3.2	ŽIVOTNÍ DÍLO DR. ŠPAČKA	35
3.2.1	<i>Katolická věrouka.....</i>	36
3.2.2	<i>Stručný pohled na obsahovou stránku Katolické věrouky</i>	36
3.3	MARIA VE ŠPAČKOVĚ DOGMATICE	38
3.3.1	<i>Zařazení nauky o Panně Marii v celku díla.....</i>	38
3.3.2	<i>Mariologická analýza.....</i>	38
3.3.2.1	Mariologie v panoramatu teologických disciplín	39
3.3.2.2	Písmo svaté	42
3.3.2.3	Teologicko-dějinná analýza	48
3.3.2.4	Mariologické tituly.....	57
3.4	SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ ŠPAČKOVY MARIOLOGIE	58
4	ČTVRTÁ KAPITOLA: FRANTIŠEK ŽÁK TJ (1862-1934); SOUSTAVNÁ KATOLICKÁ VĚROUKA PRO LID.....	60
4.1	TEOLOG, JEZUITA FRANTIŠEK ŽÁK	60
4.2	ŽIVOTNÍ DÍLO JEZUITY ŽÁKA	61
4.2.1	<i>Soustavná katolická věrouka pro lid</i>	61
4.2.2	<i>Strukturální a obsahový popis díla.....</i>	62
4.3	MARIA V ŽÁKOVĚ DOGMATICE.....	63
4.3.1	<i>Zařazení nauky o Panně Marii v celku díla.....</i>	63
4.3.2	<i>Mariologická analýza.....</i>	63
4.3.2.1	Mariologie v panoramatu teologických disciplín	64
4.3.2.2	Písmo svaté	67
4.3.2.3	Teologicko-dějinná analýza	78
4.3.2.4	Mariologické tituly.....	88
4.4	SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ ŽÁKOVY MARIOLOGIE	91
5	PÁTÁ KAPITOLA: REGINALD MARIA DACÍK OP (1907-1988); VĚROUKA PRO LAIKY	92

5.1	ČESKÝ TEOLOG 1. POLOVINY 20. STOLETÍ, REGINALD MARIA DACÍK OP	92
5.2	PUBLIKAČNÍ ČINNOST DOMINIKÁNA DACÍKA.....	93
5.2.1	<i>Věrouka pro laiky</i>	93
5.2.2	<i>Strukturální a obsahový popis díla</i>	93
5.3	MARIA V DACÍKOVĚ DOGMATICE.....	94
5.3.1	<i>Zařazení nauky o Panně Marii v celku díla</i>	94
5.3.2	<i>Mariologická analýza</i>	94
5.3.2.1	Mariologie v panoramatu teologických disciplín	94
5.3.2.2	Písmo svaté	96
5.3.2.3	Teologicko-dějinná analýza	97
5.3.2.4	Mariologické tituly.....	99
5.4	SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ DACÍKOVY MARIOLOGIE.....	100
6	ŠESTÁ KAPITOLA: JOSEF ZVĚŘINA (1913-1990); TEOLOGIE AGAPÉ.....	101
6.1	KATOLICKÝ TEOLOG ÉRY KOMUNISMU, TH.DR. JOSEF ZVĚŘINA	101
6.2	OPUS MAGNUM JOSEFA ZVĚŘINY	103
6.2.1	<i>Teologie Agapé</i>	103
6.2.2	<i>Strukturální a obsahový popis díla</i>	103
6.3	MARIA VE ZVĚŘINOVĚ DOGMATICE.....	105
6.3.1	<i>Zařazení nauky o Panně Marii v celku díla</i>	106
6.3.2	<i>Mariologická analýza</i>	106
6.3.2.1	Mariologie v panoramatu teologických disciplín	108
6.3.2.2	Písmo svaté	111
6.3.2.3	Teologicko-dějinná analýza	124
6.3.2.4	Mariologické tituly.....	131
6.3.2.5	Maria a II. vatikánský koncil	133
6.4	SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ ZVĚŘINOVY MARIOLOGIE	133
	ZÁVĚR.....	135
	PRAMENY	140
	LITERATURA	141
	SEZNAM ZKRATEK.....	145

PŘEDMLUVA

Nikdy jsem netušil, kolik člověku chybí, aby dospěl k tomu, že vlastně vůbec nic neví. Jak málo stačí, aby zjistil, že všechno, co věděl, se obrátilo v nic v porovnání s tím, co se nově dozvěděl. Stejně i já jsem pochopil, jak relativní je lidské poznání. Kromě toho, že jsme si „osvojil“ určitou základní terminologii a některá základní fakta z oblasti mariologie, pochopil jsem také, kolikero možností existuje ve výkladu třeba jen jednoho textu Písma, anebo jak velké množství Otců píše o jedné skutečnosti nezávisle na sobě. Mariologie, jak zmiňuji v úvodu, pro mě byla zpočátku něčím cizím. Ale při této práci jsem objevil Mariinu krásu. Ona je tím krystalem, skrze který prochází světlo, jímž je Boží Syn. Maria stojí v pozadí všech událostí Ježíšova života. Skrytá, někdy nepatrně zmíněná, většinou však bez známky přítomnosti. Přece se však objeví tehdy, kdy je její přítomnost potřebná a vhodná. Nejkrásnějším místem pro mě je perikopa o Ježíšově rodině (srov. Mt 12, Mk 5, Lk 8). Maria nepoznána přichází a je odmítnuta. Přesto přese všechno ví, že její Syn ji miluje, ale jeho poslání je větší. V tomto je Maria velkým vzorem pro mě jako budoucího kněze. Milovat Krista a žít s Kristem neznamená odmítnout svoji rodinu, své příbuzné, avšak postavit své poslání výše než jsou oni. Zde také dostává pro mne nové světlo Ježíšův výrok: *„Kdo miluje svého otce nebo svou matku více nežli mne, není mne hoden.“* (Mt 10, 37) Tato osobní zkušenost není však jediným produktem mé práce.

Praktickým výsledkem této práce není ucelené pojednání o Marii, ale nástin vnímání Marie v dějinách české mariologie. Proto také tato práce je spíše podkladem pro podrobnější zpracování některého autora, popřípadě pro práci s určitou konkrétní oblastí české mariologie. Nebylo mým záměrem plně vyčerpat látku a už vůbec ne omezit se jen na základní fakta. Proto lze závěrem říci, že výsledkem je práce obsahově hutná, a pro čtenáře náročná. Mariologie v českých publikacích není jen periferní oblastí české teologické literatury. Má svou sílu jako kořeny stromu, ze kterých vyrůstá teologie novodobá. Vždyť mariologie, která je christocentrická a obrací svou pozornost k Ježíši Kristu, je zároveň oslavou Boží. A každá pravdivá služba Marii je i pravdivou službou Bohu.

ÚVOD

Maria matka Církve, Panna a Matka Syna Božího, to není pro teologa žádné nové tvrzení. Ale proč bychom měli objevovat nové věci? Vždyť velmi často zapomínáme na věci staré, nebo ještě více je odmítáme ve jménu věcí nových. Ta slova ani pro mě nebyla nová. Ba co víc, člověk se s nimi setkával v modlitbách, na poutích a různých společných akcích určených pro věřící. Přesto neměla ta slova zvuk, nezněla, neměla pro mě žádný význam. Vnímал jsem je jako odtržená od vlastní víry, jako něco, co je k víře přilepeno a není podstatné. Co je kolikrát překrouceno osobní zbožností jedince, a tím i pro mnohé odpuzující.

Až se studiem teologie pro mě začala nabývat tato slova jiného významu. Maria a nauka o ní začínaly nabývat rysu podstatnějšího a výraznějšího, pro můj život. Teologie není věda odtržená od života. A mariologie, i když je poměrně specifickým oborem, k tomu aby byla doceněna, musí být o to více spojena s životem, se spiritualitou. Možná právě proto jsem se rozhodl přiblížit mariologii sobě samému, abych ji mohl přiblížit jiným. Rozhodl jsem se tak pro obor mariologie. Když jsem se rozmýšlel, jaké téma této práce bude, zajímal jsem se právě o problematiku Mariiny smrti. Avšak po zvážení všech adekvátních námitek ze strany vedoucího práce, jsem usoudil, že by to bylo téma pro mě, začátečníka, příliš náročné. Proto jsem přijal nabídku, která přišla hned vzápětí. Mariologie v českých dějinách, bylo téma, jež mi bylo navrženo. Zpočátku se mi zdálo nezajímavé, s odstupem času a s předběžnými pracemi na této diplomové práci jsem začal objevovat záměr, s nímž mi byla tato práce svěřena. K tomu, abych sám pochopil úlohu mariologie v teologii a v životě, bylo především třeba najít její vlastní základy. Mimo jiné další motivací k této práci bylo i to, že v českém jazyce máme mnoho teologické literatury, která je již zapomenuta, zatlačena do pozadí literaturou cizojazyčnou a brakovou. Pro její rozsah nebylo možné věnovat se všemu, a pro nalezení adekvátního základu nebylo vhodné věnovat se pouze jednomu autorovi. Proto bylo nejlepším řešením zachytit několik známějších a několik méně známých autorů. A na základě toho provést strukturální analýzu jednoho po druhém. Ve snaze zachytit mariologii v českých dějinách, jsme se obrátili vždy na dva z určitého úseku dostupných spisovatelů. Byli vybráni dva z poloviny 19. století, dva z přelomu 19. a 20. století a následující dva ze století 20.

V tomto pořadí je také uvádíme ve vlastní práci. Však pro podrobnější rozbor jednotlivých autorů bychom potřebovali mnohem více místa, proto jsme se omezili jen na základní skutečnosti.

Práci jsme nazvali: „Sondy do dějin české mariologie (Jirsík, Hejbal, Špaček, Žák, Dacík, Zvěřina)“. Tento název vychází z prostředí technického. Jako každá vrtná sonda obsahuje vzorky určitých vrstev zeminy, tak se také my pokusíme roztřídit a rozvrstvit mariologii jednotlivě uvedených teologů. Každému z nich budeme věnovat jednu kapitolu, v níž se seznámíme s jeho životopisem, dílem a s jeho pojetím mariologie. To vše završíme krátkým zhodnocením v souhrnné části každé kapitoly. Mariologie si pak budeme všímat především ze čtyř úhlů pohledu. Jako každá teologická disciplína, tak i mariologie, aby nebyla odtržena od celku teologie, musí mít své styčné body s jinými obory. To bude obsahem prvního pohledu. Druhým bude pohled Písma, tzn. zachytíme odkazy na Písmo svaté v textu mariologie. Třetí pohled obrátíme směrem teologicko-dějinným (učitelský úřad a Otcové). Naposledy zamíříme směrem k mariánské úctě a jejímu projevu v titulech Marii připisovaných. Každý krok popíšeme zvlášť v úvodu ke každému z jednotlivých pohledů.

V metodě se budeme snažit držet jednotného úzu. Mariologii v panoramatu teologických disciplín zachytíme ve styčných bodech a uvedeme, zda je autor zamýšlel či nikoliv. V mariologii textů Písma svatého zmíníme jednotlivé odkazy v souvislostech a srovnáme s literaturou novější (viz níže – literatura kritéria). Obdobně tomu bude v Teologicko-dějinné analýze. Zde se pokusíme zachytit autora a výskyt jeho jména v textu a v souvislosti. Opět srovnáme s literaturou aktuálnější. Poslední pohled, mariologické tituly, bude mít obdobný postup jako texty Písma. Uvedeme v souvislosti, výskytu a srovnáme. Odkazy, k nimž se v novější literatuře nenachází paralela, pouze zachytíme v textu. Popřípadě nastíníme jiný kontext. Toto se týká v první řadě odkazů na texty Písma.

K tomu, abychom položili opravdu adekvátní základ, je třeba mít literaturu, která nám bude sloužit jako určité kritérium k analýze a ke zhodnocení. Zaměřili jsme se tedy na čtyři díla, dvě německá a dvě vydaná v češtině. Využijeme je pro srovnání aktuálnějších souvislostí a ke srovnání vlastního pojetí mariologie.

Pro strukturální analýzu jednotlivých děl použijeme jako literaturu srovnání,

německou dogmatiku: Ludwig Ott, *Grundriss der Katholischen Dogmatik*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1981. A to především proto, že je psána klasickým manualistickým způsobem, což odpovídá pojetí teologické metody před II. vatikánským koncilem. Dalo by se říci, že je „posledním Mohykánem“ této metody v teologii. Je strukturován podle jednotlivých traktátů: O Bohu jednom a v Trojici (trinitární teologie), O Bohu Stvořiteli (kosmologie, antropologie, angelologie), O Bohu Vykupiteli (christologie a soteriologie) a Bohu Posvětiteli (O milosti a svátostech) a Naplniteli (eschatologie). Mariologie je zde součástí pojednání O Bohu Vykupiteli. My toto dílo uvádíme zejména z toho důvodu, že většina autorů popsaných v této práci, jsou spisovatelé předkoncilní. Využívají tedy metodu klasické manualistiky, a proto je nelze poměřovat metodou současnou, zavedenou koncilem.

K analýze textů Písma svatého použijeme dvě díla: Laurentin René, *Pojednání o Panně Marii*, Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství, Praha-Kostelní Vydří 2005 a dokument papežské mariánské akademie, *Matka Páně, Památka-Přítomnost-Naděje*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2003.

Laurentinovo „Pojednání o Panně Marii“ je dílem předkoncilním, přesto již používá metodu II. vatikánského koncilu. Ve francouzském originále bylo vydáno v 50. letech dvacátého století¹ a předjímá díky autorovi metodu nastíněnou v dokumentu *Optatam Totius* 16. Jeho „Pojednání“ je tak rozděleno na *auditus* a *intellectus fidei*. Uvádí mariologii knih Písma svatého, dále pak teologicko-dějinný přehled a nakonec uvádí část spekulativní, předkládanou podle jednotlivých dogmat. Mariologie je tak u Laurentina metodologicky „svěží“, ale i přesto jsou zde určité problémy. Především v pramenech a literatuře, která je mnohdy překonaná. Podrobnější popis díla a problematiky je uveden v předmluvě k tomuto spisu.²

Dokument „Matka Páně“ je naproti tomu dílo velmi mladé. Mezinárodní papežská mariánská akademie (MPMA) jej vydala v roce 2000. Originál je tedy o tři roky mladší než jeho český překlad, který vyšel díky prof. Ctiradu Václavu Pospíšilovi Th.D. v roce 2003. K vlastnímu vzniku MPMA je lépe přečíst si úvod překladatele k tomuto dokumentu.³ List samotný je pak dílem kolektivním a má velmi

¹ LAURENTIN RENÉ, *Pojednání o Panně Marii*, Karmelitánské nakl. a Krystal OP, Praha 2005, s. 5

² Srov. tamtéž s. 5-7

³ Mezinárodní Papežská Mariánská Akademie (MPMA), *Matka Páně, Památka-Přítomnost-Naděje*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2003, s. 9-11

široký záběr. Mapuje současnou situaci světa a církve a uvádí základní výzvy pro mariologii (Úvod).⁴ Uvádí také nutnost zařazení mariologie v širším rámci teologie, a její spojitost s liturgií a spiritualitou. Autoři se dále nevyhýbají tématům jako je Maria v sociální a politické rovině lidského života, ženská otázka a problematika inkulturace. Podrobněji najdeme otázky a výzvy v překladatelově předmluvě.⁵

Pro třetí a čtvrtou analytickou část použijeme jako základní kritérium německý mariologický lexikon: R. Bäumer – L. Scheffczyk, *Marienlexikon I. – VI.*, Institutum Marianum Regensburg: EOS Verlag, Erzabtei St. Ottilien 1988-94. Tento lexikon je v současné mariologii jedno z velmi kvalitních děl. Najdeme v něm kromě jmen spisovatelů, umělců a dalších, také tituly a jejich historii a použití. Dále zde najdeme dějiny hudebních děl věnovaných Marii. Mariánská poutní místa a další. Výčet bychom mohli uvést velký, ale to není naším cílem. Jde o stručné představení díla. Velmi pozitivní pro českou kulturní oblast je také to, že uvádí velké množství odkazů na české dějiny, literaturu a další podrobnosti. Určitým nedostatkem je, že hesla jsou vždy uvedena německy. A to i když uvádí latinský název, tak odkazuje na německý ekvivalent. Dalším nedostatkem je chybějící rejstřík hesel, ve kterém by se snadněji hledalo. Čtenář je nucen, pokud hledá něco konkrétního prolistovat celou příslušnou část. I přesto přese všechno zůstává nesporná velká kvalita tohoto díla.

Samozřejmě musíme počítat i s tím, že ne vše najdeme v této naší základní literatuře a proto budeme nuceni použít další pomocnou. Českou mariologii čeká budoucnost, která je zakotvena v její vlastní minulosti. Proto je pro mě velkou ctí, že se mohu podílet určitým způsobem, byť nedokonalým, svou pomocnou prací, kterou je tato práce diplomová.

⁴ Srov. MPMA, *Matka Páně*, s. 13

⁵ Srov. tamtéž s. 12-14

1 PRVNÍ KAPITOLA: JAN VALERIÁN JIRSÍK (1798-1883); POPULÁRNÍ DOGMATIKA

Naše první kapitola začíná v polovině 19. století. Autor, kterého nyní uvedeme, je představitelem české inteligence tohoto století. Je významný především jako biskup českobudějovický a jako říšský poslanec v době rakousko-uherské monarchie. Ale především jako představitel českého národa, který se snažil o jeho obrodu. Jedním z jeho počinů v oblasti národního uvědomění je spis „Populární dogmatika“, který je určen zejména laické veřejnosti. Nejprve se zaměříme na jeho životní osudy a jeho literární tvorbu. Dále se budeme věnovat samotnému dílu po stránce obsahové. Třetí část budeme věnovat samotné mariologii a mariologické analýze. Poslední část bude shrnutím a zhodnocením celku mariologie a jejího zaměření.

1.1 ČESKOBUDĚJOVICKÝ BISKUP JAN VALERIÁN JIRSÍK

Jan Valerián Jirsík se narodil 19. června 1798 v posázavském městečku Kácově. Nedopatření duchovního správce změnilo jeho druhé křestní jméno Viktorín na Valerián a příjmení Jiřík na Jirsík.⁶ Obojí mu pak zůstalo. V Havlíčkově Brodě (tehdy Německém Brodě) započal gymnazijní studia a dokončil je v Hradci Králové. Poté studoval filosofii v Litomyšli a teologii v Praze. 28. prosince 1820 byl vysvěcen na kněze a začal působit v pastoraci. Jeho prvním místem byl Cítov, kde působil jako kaplan. Poté se přesunul na své druhé místo do Roudnice n. L. Od roku 1827 působil jako zámecký kaplan v Jezeří v severních Čechách.⁷ Od roku 1832 zastával úřad faráře v Minicích až do roku 1846. Odtud byl povolán do Prahy jako kanovník svatovítské metropolitní kapituly a kazatel v katedrále Sv. Víta. V revolučním roce 1848 mu byla přidělena úloha redigovat *Časopis pro katolické duchovenstvo*.⁸

5. září 1851 jmenoval papež Pius IX. Jana Valeriána Jirsíka novým českobudějovickým biskupem. Biskupské svěcení pak přijal 19. října t.r. a 24. října

⁶ Srov. KADLEC JAROSLAV, *Českobudějovická diecéze*, edice knihovna setkání, České Budějovice 1995, s. 31

⁷ Srov. tamtéž

⁸ Srov. tamtéž s. 32

již nastoupil na biskupský stolec. Biskup Jirsík se zaměřil ve své práci především na kněžský dorost, seminář a na klérus. Roku 1853 založil studentský seminář pro výchovu budoucích seminaristů. Zasloužil se o zavedení kněžských exercicií a pastorálních konferencí. Během jeho služby proběhly tři diecézní synody v letech 1863, 1872 a 1875. Tím upevnil kázeň kněžstva. Založil kněžské spolky Corona aurea a Solidarita Sv. Josefa (1854).⁹ Dále se velkou měrou přičinil o podpůrný Fond Sv. Mikuláše pro chudé, staré a nemocné kněze. Věnoval se pastoračním povinnostem v diecézi, navštívil všechny obce alespoň třikrát za dobu své služby. Za zmínku stojí i jeho péče o české emigranty v Americe. Ve své době byl jako biskup nucen i k politické činnosti, tzn. byl poslancem říšské rady, ze které odešel z důvodu odporu k únorové ústavě z r. 1863, která odmítala české státoprávní požadavky. Zasloužil se o založení úplného českého gymnázia a roku 1868 jej předal svému účelu. Toto gymnázium bylo zajišťováno z osobních příjmů samotného biskupa. R. 1871 pak bylo zestátněno. V tomtéž roce založil diecézní ústav pro hluchoněmé. Zemřel v roce 1883, 23. února ve věku 85 let. Jeho nástupcem byl jmenován František de Paula hrabě Schönborn.

1.2 LITERÁRNÍ DÍLO BISKUPA JIRSÍKA

Biskup Jirsík nejen že byl ve své funkci velkým národním buditelem a organizátorem, ale byl též spisovatelem. V roce 1850, v době kdy byl kanovníkem metropolitní kapituly v Praze, sepsal svá kázání a vydal je knižně ve třech dílech pod názvem *Kázání na všechny neděle a svátky*.¹⁰ Dále pak redigoval *Časopis pro katolické duchovenstvo* v letech 1848 až 1851. Vydal několik populárních náboženských spisů. Mezi jeho největší dílo patří tzv. *Populární dogmatika*. Byla vydána čtyřikrát a přeložena do chorvatštiny a dvakrát do němčiny.¹¹

1.2.1 Populární dogmatika

Jedná se o dílo, jež bylo v první řadě určeno prostým lidem. Především jde o přiblížení nauky katolické církve prostému člověku, který umí číst a osvojil si určité vědomosti, ale nelze u něj očekávat příliš vysoké vzdělání. Proto je zde spojena teologická korektnost se slohem vyprávěcím. Není možné však mluvit o narativní

⁹ Srov. KADLEC J., *Českobudějovická diecéze*, s. 32

¹⁰ Srov. tamtéž s. 31

¹¹ Srov. tamtéž

teologii, jak ji v současnosti zachycuje dokument Papežské teologické komise, Matka Páně.¹² Na druhou stranu však zase nelze říci, že by dílo bylo veskrze zjednodušeným popisem teologických pravd. Nelze tady očekávat dogmatickou strohost a vědeckost klasických traktátů. Na druhou stranu však zde nacházíme korektnost a přesnost, přitom však jasnost a určitou jednoduchost v popisu jednotlivých pravd víry. Jak bylo řečeno výše, Populární dogmatice biskupa Jirsíka se dostalo čtyř vydání a tři jazykových překladů. Pro nás je důležitý text v originálním znění posledního vydání, z roku 1866.¹³ Naše metoda je zřejmá. Velmi krátce shrneme obsah knihy v základním rozdělení, jak jej uvedl sám autor. Následně jej srovnáme s manuálovými klasiky jako je např. Ludwig Ott.¹⁴

1.2.2 Struktura a obsah

Populární dogmatika českobudějovického biskupa Jirsíka je dílo velmi obsáhlé. Především co se týče rozsahu látky, kterou se snaží uchopit. Můžeme ji rozdělit na dvě pomyslné teologické části. První část - apologetiku, nebo-li fundamentální teologii, jak se nazývá v současnosti, a na část dogmatickou.

Samotná kniha je rozdělena na osm částí (částek), ty pak jsou děleny dále na oddíly (rozdíly) a paragrafy – jednotlivé články. Všem částem (částkám) předchází tzv. přístup¹⁵, který je úvodem k celému dílu. První, fundamentální část je zahrnuta v přístupu a v první a druhé části (částce).¹⁶ Druhá část, dogmatická, pokračuje v návaznosti na předchozí. Je rozdělena podle klasických traktátů a je shrnuta v šesti částech.¹⁷

Pomyslná fundamentální část začíná přístupem. Přístup je obsahově směřován jako úvod k celému dílu. Věnuje se základním otázkám religionistiky a vědě o náboženství vůbec. Následuje pojednání o církvi a o víře v první a druhé části (částce).

¹² MPMA, *Matka Páně*, čl. 37, s. 50; jak je psáno v dokumentu, narativní metoda používá vyprávěcí styl. Dále však dokument píše, že tato metoda není dosud specifikovaná, potažmo metodicky vymezena. Proto v našem případě nelze úplně vyloučit, ale ani potvrdit že by autor využil této metody, byť je mu tato problematika neznáma

¹³ Srov. JIRSÍK JAN VALERIÁN, *Populární dogmatika*, Katolické knihkupectví B. Stýbla, Praha 1866

¹⁴ OTT LUDWIG. *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, Herder, Freiburg–Basel–Wien, 1981

¹⁵ Srov. JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 1-21

¹⁶ Srov. tamtéž s. 1-94

¹⁷ Srov. tamtéž s. 111-558

Třetí část pojednává o Bohu vůbec a lze ji rozdělit na dva díly. O Bohu Jednom a O Bohu Trojím, trinitární teologie. Je rozlišena na dvě části a to pojednání o Bohu jako takovém a pojednání o Božích vlastnostech.¹⁸ Čtvrtá část O Bohu Stvořiteli je rozdělena na tři oddíly. O stvoření světa - kosmologie, andělů - angelologie a člověka - antropologie.¹⁹ Pátá část zachycuje nauku o Bohu Spasiteli, jedná se tedy o christologii.²⁰ Šestá část hovoří o Bohu Posvětiteli. Zde je ve většině klasických děl obsažena nauka církve o milosti a o svátostech.²¹ Sedmá předposlední část navazuje na část předchozí a pojednává o svátostech, jak obecně, tak jednotlivě.²² Poslední část zachycuje eschatologii a hagiografii.²³ Dílo ukončuje tzv. „Závěrek“, který shrnuje nauku a vyzývá ke chvále Boží.

Sepsali jsme základní obsahové části a nyní se omezíme jen na specifika jednotlivých částí, která se odlišují od tradičního pojetí nauky, popřípadě zvláštnosti v propojení nauky.

Specifikem tohoto díla je už první kapitola, o náboženství a o církvi. To proto, že apologie náboženství patří do jiné oblasti, než je dogmatická teologie, i když s ní souvisí. Pro svou stručnou obsahovou stránku je také specifické pojednání o Bohu vůbec.²⁴ Autor velmi krátce shrnuje tuto nauku a více se věnuje vlastnostem Božím. Jiná zvláštnost se nalézá v kapitole o christologii, kde je zařazen oddíl o oběti mše svaté.²⁵ Tento je jinde řazen k svátosti eucharistie.²⁶ A ještě na jiném místě najdeme specifikum tohoto pojednání. Pneumatologie²⁷ je přiřazena k nauce o milosti.²⁸ Svátosti jsou oddělenou samostatnou kapitolou. Nyní po stručném shrnutí obsahové stránky díla se můžeme věnovat tomu, k čemu se snažíme dospět, a to k mariologii, jak ji představuje dílo Populární dogmatika.

¹⁸ Srov. JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 111-161

¹⁹ Srov. tamtéž s. 162-211

²⁰ Srov. tamtéž s. 211-288

²¹ Srov. OTT LUDWIG, *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 266-560

²² Srov. JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 316-478

²³ Srov. tamtéž s. 478-558

²⁴ Srov. tamtéž s. 111-123; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 15-92

²⁵ Srov. tamtéž s. 252-288; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 478-494

²⁶ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 444-494

²⁷ Srov. JIRSÍK J. V., *Populární dogmatika*, s. 289-304

²⁸ Srov. pozn. 21

1.3 PANNA MARIA V DÍLE BISKUPA JIRSÍKA

Jelikož se práce zaměřuje na nauku o Panně Marii, je nutné vzhledem k obsahu tuto nauku zařadit a následně ji jako samostatnou analyzovat. Nejprve tedy přistoupíme k zařazení nauky o svaté Panně v rámci celého díla a následně k samotné analýze textů.

1.3.1 Maria v souvislostech

Nejdříve však musíme vytyčit body, ve kterých se nauka o Panně Marii v tomto díle nachází. Když se vrátíme k obsahu, všimneme si, že pojednání je zařazeno jako součást hagiografie, nebo-li nauky o svatých a jejich úctě. V §163, na straně 533 tohoto díla, který je „O poctě Panny Marie“, jsou shrnuta základní do r. 1866 definovaná dogmata a další skutečnosti, jež se v církvi nacházejí od apoštolských dob.

Protože však toto dílo mělo několik vydání, je nutné podotknout, že ve vydáních z let předchozích (třetí vydání r. 1865 a vydání předchozí) není zahrnuto dogma o Neposkvrněném početí Panny Marie. Toto vydání z roku 1866 jej však již obsahuje, jak píše autor v úvodu k této knize.²⁹ Není však zařazeno do pojednání o Panně Marii (§163), ale do kontextu křesťanské antropologie v části o Bohu Stvořiteli, a to v souvislosti s pádem prvních lidí a dědičným hříchem (§ 76).³⁰

1.3.2 Mariologie v Jirsíkově pojednání O úctě Panny Marie

Předně je nutné podotknout, že dílo „Populární dogmatika“ vydaná v pol. 19. stol. je „dítkem“ klasické manualistiky, která má svou vlastní metodu.³¹ Mariologie v tomto díle je autorem chápána jako „mariologie výsad (pocty)“, jak ji popisuje dokument Matka Páně.³² Ale i přesto můžeme analyzovat toto dílo z několika pohledů. První je spojitost mariologie a ostatních teologických disciplín. Druhý pohled bude svědectvím Písma o Panně Marii. A poslední dva jsou: svědectví církevních otců a mariologické tituly.

²⁹ Srov. JIRSÍK J. V., *Populární dogmatika*, Předmluva

³⁰ Srov. tamtéž s. 210 (§76)

³¹ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, je klasikem manualistiky; v současnosti je metoda v teologii především pojímána podle OT 16, srov. *Dokumenty 2. vatikánského koncilu*, Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří 2002, s. 355

³² Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 5, s. 20

1.3.2.1 Mariologie v panoramatu teologických disciplín

Při hlubším studiu teologie dochází člověku skutečnost, že jednotlivé disciplíny spolu souvisí. Proto je důležité si uvědomit souvislost, a tím i propojenost jednotlivých pravd. Z tohoto důvodu se nyní budeme snažit uchopit mariologii v díle „Populární dogmatika“ z hlediska panoramatu ostatních teologických disciplín.³³ Zachytíme styčné body a uvedeme, zda jsou skutečně autorem zamýšleny, či nikoliv.

1.3.2.1.1 Trinitární teologie a mariologie

Panna Maria ve vztahu k nejsvětější Trojici je autorem nazvána: „*milovaná dcera nebeského Otce, krásná choť Ducha svatého a vznešená matka Syna Božího*.“³⁴ Tímto způsobem se podílí jednotlivé osoby Trojice na vtělení Božího Syna. Dále v následující citaci je pak zmínka o díle celé Trojice: „...*trojjediný Bůh poctil požehnanou pannu*...“³⁵ Vtělení je ústředním bodem, kde se setkává trinitární teologie a mariologie. Mariologie je více chápána ve vztahu ke Kristu a Duchu svatému.

1.3.2.1.2 Christologie a mariologie

Život Panny Marie je bezprostředně spojen s životem jejího syna, Syna Božího. Toto téma se táhne jako zlatá nitka celým Jirsíkovým pojednáním. V §76 o Mariině neposkvrněném početí je zmínka hned dvakrát.³⁶ Jinde autor uvádí, že spojitost těchto dvou životů spočívala i v synovské poslušnosti Ježíšově vůči Marii, jeho matce. Přesněji ve „cti“.³⁷ Ježíš ctil Marii jako svou matku. Nejdůležitější místo ve vztahu

³³ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 13-19; 39-42

³⁴ Srov. JIRSÍK J. V., *Populární dogmatika*, s. 210

³⁵ JIRSÍK J. V., *Populární dogmatika*, s. 534

³⁶ Srov. tamtéž, citace uvádíme v původním znění:

1. „Jakkoli dle přirozeného běhu pocházela od Adama, nicméně od poškrvny dědičného hříchu byla uchráněna, byvši hned v prvním okamžiku svého početí vzhledem na zásluhy Syna svého, Pána Ježíše Krista posvěcena zvláštní milostí Boží.“, s. 210

2. „Maria od věčnosti vyvolená matka jednorozeného Syna Božího nemohla a nesměla ani jediného okamžiku státi pod mocí hříchu. Před i v početí jakož i po svém početí byla soudem lásky Boží pro Krista, jenž z těla jejího člověčenství vzítí chtěl, ochráněna ode vší poškrvny hříchu prvotného.“, s. 211

³⁷ Srov. tamtéž s. 534; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 14

mariologie a christologie zaujímá v textu jiná citace.³⁸ Všechny tři citace se v základu vztahují k Marii jako matce Ježíšově, Matce Boží, což je základ vztahu mezi mariologií a christologií.³⁹

1.3.2.1.3 Soteriologie a mariologie

Zamyslíme-li se nad vztahem mariologie a soteriologie v díle J. V. Jirsíka, najdeme ho v §163, O počtě Panny Marie:

„Poněvadž ale Maria matkou jest toho, který vzav na sebe tělo lidské za bratra našeho se ráčil ponížiti: tou příčinou jesti také matkou naší. ... ustavičně za nás oroduje, modlitby naše Pánu Bohu a Synu svému přednáší, a svou přímlovou podpírá.“⁴⁰

Maria, protože se stala matkou Božího Syna, který je v lidství naším bratrem, stala se tím i matkou naší. Je-li naší matkou, pak i naší ochránkyní a přímlovkyní (orodovnicí). Jedná se o Mariino univerzální mateřství⁴¹, které je spojeno s jejím prostřednictvím. Jako prostřednice *oroduje a přímlovou podpírá*. Jako matka se podílí na Synově díle, a tím se stává spoluúčastnicí na díle Vykoupení.⁴²

1.3.2.1.4 Pneumatologie a mariologie

Vtělení Božího Syna je dílem celé Trojice, však zvláštní a nezanedbatelnou úlohu v něm hraje osoba Ducha svatého. Autor populární dogmatiky říká o svatě Panně: „... krásná choť Ducha svatého ...“⁴³ A ještě dále: „Ustanovil tedy Bůh Otec, aby působením Ducha svatého narodil se z panny ...“⁴⁴ Tímto se úplně nevyčerpává látka, působení Ducha svatého v životě Svaté Panny, uvedená v textu. Další místa jsou však parafrází, nebo jinak formulovanou citací téhož. Panenství a neposkvrněné početí Mariino je doloženo v textu.

³⁸ Srov. JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 537, „Všecka pak chvála, kterouž jí vzdáváme, má svůj základ v Božství Ježíše Krista, jenž z ní na sebe vzav člověčenství, ráčil ji matkou svou učiniti.“ v díle se nachází ještě několik zmínek o Marii, které jsou velmi stručné. Jedná se o místo v pojednání „O Bohu spasiteli“. V §79 na s. 218-219, je popisován stručný život Pána Ježíše. Zde je zmiňována Maria, jako panna a matka. Nic více zde uvedeno není. V pojednání „O počtě Panny Marie“ jsou tyto skutečnosti uvedeny několikrát a podrobněji.

³⁹ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 14

⁴⁰ Srov. JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 535

⁴¹ Srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 150

⁴² Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 15

⁴³ JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 210

⁴⁴ Tamtéž, s. 533, srov. s. 218, zde je uvedeno, že početí se stane skrze Ducha svatého.

1.3.2.1.5 Ekleziologie a mariologie

Ekleziologický prvek bychom mohli najít při podrobnějším zkoumání textu. Jeden z nich o mateřství Mariině⁴⁵ akcentuje určitým způsobem možnost chápat jej jako prvek ekleziologický. Nelze však podsouvat autorovi myšlenky, které nás mohou napadnout při promýšlení této problematiky. Proto ani nelze chápat tuto myšlenku za relevantní.

Vztah Maria a církev je zmiňován již u Lva Velikého⁴⁶ a sv. Ambrože⁴⁷, ale v toku času byl důraz kladen na jiné skutečnosti a tento byl zatlačen do pozadí. Autor jej explicitně nevyjadřuje. V současné teologické literatuře je tento vztah více promýšlen.⁴⁸

1.3.2.1.6 Eschatologie a mariologie

Pomyslné spojení eschatologie a mariologie nacházíme u Jirsíka ve zmínce o nanebevzetí.⁴⁹ Autor však zde určitě nemá v úmyslu mluvit o vztahu těchto dvou teologických disciplín. Pro něj tato zmínka znamená spíše dovršení Mariina vyvolení za Matku vtěleného Slova, naplnění jejího životního údělu jako důsledek výsad Neposkvrněné Panny a Matky Boží.⁵⁰

Dovršení času, druhý Kristův příchod, zmrtvýchvstání a oslavení. Eschatologie ve vztahu k mariologii není autorem vůbec propojována. Ani v pojednání o Marii, ani v části eschatologické.⁵¹ Dokument Matka Páně tento vztah staví na Mariině nanebevzetí a jejím oslavení.⁵² Ale jak bylo řečeno, autor tuto skutečnost vnímá jinak.

1.3.2.1.7 Nadpřirozená antropologie a mariologie

Spojitosť těchto disciplín v textu jistě objevíme implicitně. Milostiplnost, neposkvrněné početí a dovršení Mariina života v oslavení jejího těla jsou prvky, které

⁴⁵ Srov. JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 535

⁴⁶ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 17 a příslušná pozn. 26.; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 259

⁴⁷ Srov. LG 63 a příslušná poznámka 18

⁴⁸ Srov. LG 8. kapitola; též KKC č. 963-972; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 40 a 151

⁴⁹ Srov. JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 534

⁵⁰ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 252

⁵¹ Srov. JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 210-211; 478-558

⁵² Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 19

jsou předmětem nadpřirozené antropologie. V úvodu k této nauce autor píše:

Není pravidla bez výminky. Takovou výminkou je panna Maria, milovaná dcera nebeského Otce, krásná choť Ducha svatého a vznešená matka Syna Božího.⁵³

Výjimka zpravidla vychází z kapitol předchozích, jež představují nauku o pádu prvních lidí. Z uvedeného textu je zřejmé, že autor propojuje antropologii a mariologii. Styčným bodem je pro něho teze: „Maria byla uchráněna poskvrny prvotního hříchu“.

Od spojitosti mariologie s jinými teologickými disciplínami se přesuneme k druhé části. Zde budeme analyzovat texty Písma svatého.

1.3.2.2 Svědectví Písma

V této části chceme předložit, svědectví Písma svatého o Panně Marii, jak je uvádí autor díla. Naším úkolem je uchopit text v souvislostech, do nichž ho autor zasazuje. Texty budeme analyzovat chronologicky, jak jsou seřazeny v Písmu svatém⁵⁴

1.3.2.2.1 Starý zákon

Prvním a jediným textem Starého zákona, který autor uvádí ve své knize je místo: 3. Král 2, 20.⁵⁵ Jedná se o 1. knihu Královskou podle Českého ekumenického překladu Písma svatého. Septuaginta zavedla rozdělení 1. a 2. knihy Samuelovy na první dvě knihy Královské. 1. a 2. kniha Královská tak byly 3. a 4. knihou. Spolu tvořily celek 4 knih Královských.⁵⁶ Lze říci, že se text vztahuje k Mariinu prostřednictví.⁵⁷

1.3.2.2.2 Nový zákon

Prvním textem Nového zákona je místo z Matoušova evangelia, první kapitoly: Mt 1, 16.⁵⁸ Text je představením Marie jako Ježíšovy matky, jako matky Mesiáše.

⁵³ JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 210

⁵⁴ Srov. ČEP

⁵⁵ Srov. JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 535

⁵⁶ Srov. ERICH ZEUGNER u. a., *Einleitung in das Alte Testament*, W. Kohlhammer Studienbücher teologie, Stuttgart 1995, s. 231

⁵⁷ Srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 163; v teologické literatuře je tento odkaz na Starý zákon ohledně Mariina prostřednictví ojedinělý. Laurentin ho uvádí v souvislosti s prorockou přípravou vtělení, srov. s. 159-164

⁵⁸ Srov. JIRSÍK J. V., *Populární dogmatika*, s. 534

Verš je tečkou za vypočítáváním předků Davidova rodu začínající od Abraháma. Ve výčtu předků vždy biologický otec plodí syna, pouze v případě Ježíše je uvedeno, že Josef je manžel Marii, nikoliv otec Ježíšův. Dokument Matka Páně tento text zná v souvislosti s panenským početím Krista.⁵⁹ Autor jej chápe v souvislosti s Mariiným mateřstvím.

Další text je místo z evangelia sv. Lukáše. *Lk 1, 28*.⁶⁰ Tento verš je v díle uveden do souvislosti s chválou a úctou k Panně Marii. Jedná se o text andělova zvěstování. Církev v něm od počátku vidí svědectví o milostiplnosti a vztahu Ducha svatého a Panny Marie, její neposkrvněné početí, uchránění od hříchu dědičného i osobního a ustavičné panenství.⁶¹ Ani jeden význam tomuto verši autor bezprostředně nepřikládá. Jeho záměrem je úcta k Panně, a tedy i verš je uveden do této souvislosti.

Následuje verš stejné kapitoly o navštívení Panny Marie. Jedná se o text *Lk 1, 42*, kde Alžběta zdraví Marii slovy: „*Požehnaná jsi nade všechny ženy a požehnaný plod tvého těla.*“ Někteří teologové dávají tento verš do souvislosti s Mariiným mateřstvím a jeho svatostí.⁶² Autor jej uvádí opět jako výraz chvály neposkrvněné Bohorodičky.

*Lk 1, 48*⁶³ opět nacházíme v kontextu chvály panenské Bohorodičky. Jedná se o výsek z Mariina Magnificat. Zjevně zde autor má na mysli především oslavu a úctu k Marii Bohorodičce. Úcta k Marii však není stejná jako úcta k andělům a svatým. Těmto patří úcta tzv. *duliae*, Marii pak *hyperduliae*.⁶⁴ Autorův záměr, jak bylo řečeno, je chvála a oslava Svaté Panny.

Nyní se zaměříme na svědectví Tradice a Magisteria v textu mariologie.

1.3.2.3 Teologicko-dějinná analýza

Magisteriální dokumenty a svědectví církevních otců a učitelů jsou důležité veličiny při utváření nauky o Boží Matce Marii. Zaměříme se nejdříve na církevní

⁵⁹ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 43

⁶⁰ Srov. JIRSÍK J. V., *Populární dogmatika*, s. 536

⁶¹ Srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 21, 112, 181; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 239, 242, 245; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 41 a 48

⁶² Srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 117

⁶³ Srov. JIRSÍK J.V., *Populární dogmatika*, s. 535

⁶⁴ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 259; srov. též MPMA, *Matka Páně*, č. 76

učitele a poté na magisteriální dokumenty, které jsou obsaženy v textu Populární dogmatiky.

1.3.2.3.1 Církevní učitelé a otcové

První svědek tradice je *Cyril Alexandrijský*.⁶⁵ Autor tohoto významného teologa uvádí jako vzor úcty k Bohorodičce. Za příklad uvádí citaci ze sbírky jeho díla *Opera*. Cyril napsal velké množství spisů.⁶⁶ Je tedy otázkou, z kterého konkrétního spisu je použita naše citace.

Druhým svědkem v pořadí je sv. *Efrém z Edessy*, jinak nazývaný *Syrský*.⁶⁷ V poznámce uvádí odkaz na: „*Sermo de laudibus Beatae Virginis Mariae*.“ Třetím předposledním svědkem z řady církevních otců je sv. *Atanáš*.⁶⁸ Autor jej zmiňuje jako svědka úcty k Panně Marii a odkazuje na spis „*Sermo in Annunt*.“ Posledním uvedeným je sv. *Bernard z Clairvaux*.⁶⁹ Citace uvedená v díle se nachází v *Homilii 4. super Missus est*. Tato je součástí většího celku, a to Homilie De laudibus Virginis matris (jinak nazývaný: Super Missus est).⁷⁰

1.3.2.3.2 Učitelství úřad církve

Jako poslední svědek této podkapitoly následuje magisteriální dokument, který je jediným zmíněným. Jedná se o definici dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie - *Bulla Ineffabilis Deus - Pia IX.*⁷¹ Autor neodkazuje na definici v dokumentech, pro něho toto není důležité. Podstatná je sama definice.

1.3.2.4 Maria v titulech

V našem případě se bude jednat jen o stručný nástin titulů, jež používá autor, popřípadě jiných zvláštností. Pro velké množství a malý prostor nelze srovnávat všechny, jen je uvedeme a ty základní porovnáme.

⁶⁵ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 238; srov. BÄUMER REMIGIUS, SCHEFFCZYK LEO, *Marienlexikon II.*, EOS Verlag Erzabtei, St. Ottilien 1989, s. 114

⁶⁶ Srov. KRAFT H., *Slovník starokřesťanské literatury*, Karmelit. nakl. Kostelní Vydří 2005, s. 79-81

⁶⁷ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 370

⁶⁸ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 258

⁶⁹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 445

⁷⁰ Srov. tamtéž; PL 183

⁷¹ Srov. JIRSÍK J. V., *Populární dogmatika*, s. 210-211; srov. *Bulla Ineffabilis Deus*, Pius IX. z r. 1854, in, POSPÍŠIL CTIRAD VÁCLAV, *Nanebevzetí Bohorodičky v dokumentech Magisteria*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 2000, s. 40, DS 2800-2804

Nejužívanější titul je *Matka Boží*.⁷² Tento najdeme v textu 7x v různých obměnách: *Matka (jednorozeného) Syna Božího*; *Rodička Boží*; *Matka, rodička Boží*; *Matka Spasitele světa*; *Panenská matka*.⁷³

Další titul se objevuje ve spojení s Marinou důstojností a poctou. Jedná se o titul *Královna*.⁷⁴ Tento je v úzkém spojení s titulem předchozím. Jde o výsadu a poctu, která byla Marii udělena milostí Boží pro její Mateřství. Opět jej můžeme najít v textu v různých obměnách, celkem však 5x. Maria je vzývána jako *Královna andělů* a *archandělů*, *Královna všech svatých*, *Nebeská královna*.⁷⁵

Třetí použitý titul se odvíjí opět od jejího mateřství. Maria je *Neposkrvněná panna*.⁷⁶ Tento titul uvádí autor ve spojení s jejím neposkrvněným početím a mateřstvím. Avšak dříve (§76) zmiňuje ustavičné Mariino panenství.⁷⁷ Výslovně jej uvádí autor jen jednou, jinak je vždy implicitně obsažen ve vyznání: „*neposkrvněná panna, Matka Boží Maria*“.

Následuje výčet několika titulů a jejich autorovo vysvětlení. Pisatel podává zmínku s několika vybranými tituly z loretánských litaní.⁷⁸ Autor nazývá Marii *Milostiplnou*, *Příčinou naší radosti*, *Stolicí* (trůnem) *moudrosti*, *Archou* (úmluvy – autor ji také tak chápe), *Hvězdou jitřní*, *Bránou nebeskou*, *Růží duchovní* (kancionál uvádí růže tajemná), *Věží Davidovou*, *Věží z kosti slonové*, *Domem zlatým*, *Uzdravením nemocných*, *Útočištěm hříšníků* a *Pomocnicí křesťanů*.⁷⁹

Mimo tyto obvyklé a známé se píše ještě o jiných, které se spojují s Mariiným neposkrvněným početím. Maria je *Neposkrvněným chrámem vtěleného Slova věčného*, *Neposkrvněným oltářem svaté oběti*, *Nejsvětějším obrazem božského vzoru*, *Zasvěceným domem Nejvyššího* a *Nejkrásnějším divem na zemi*. Odkud tyto tituly autor konkrétně převzal je otázka. Neuvádí žádné jméno, jen to, že je užívali otcové

⁷² Srov. *Marienlexikon II.*, s. 684, srov. též OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 237-238

⁷³ Srov. JIRSÍK J. V., *Populární dogmatika*, s. 210, 211, 533, 534, 535 a 536; srov. *Marienlexikon II.*, s. 287

⁷⁴ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 589

⁷⁵ Srov. JIRSÍK J. V., *Populární dogmatika*, s. 211, 533, 534

⁷⁶ Srov. tamtéž s. 533

⁷⁷ Srov. pozn. 36 citace 2.; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 245-250

⁷⁸ Srov. KANCIONÁL, *společný zpěvník českých a moravských diecézí*, Katolický týdeník s.r.o., Praha 2003, s. 100-102, zde jsou tituly uvedeny v novější jazykové podobě.

⁷⁹ Srov. KANCIONÁL, s. 100-102; **Milostiplná** srov. *Marienlexikon II.*, s. 662, **Stolice moudrosti** srov. *Marienlexikon II.*, s. 290, **Archa úmluvy** srov. *Marienlexikon I.*, s. 615, **Růže duchovní** srov. *Marienlexikon II.*, s. 604, **Dům zlatý** srov. *Marienlexikon II.*, s. 677,

a učitelé církve.⁸⁰ Nelze tedy s přesností říci, kdo, kdy a kde je poprvé použil.

Tímto jsme vyčerpali tituly kladené ke cti Matce Boží. Teď nám tedy zbývá již jen krátce shrnout vše, o čem jsme na předchozích stranách pojednávali.

1.4 SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ JIRSÍKOVY MARIOLOGIE

V tomto dílčím závěru, který se týká pouze knihy Jana Valeriána Jirsíka, nemůžeme dělat příliš rychlé závěry. Předně je důležité, že samotné jeho dílo je především určeno obyčejným lidem, nikoliv vědcům. Ale i přesto má svou vědeckou váhu. Látku teologického pojednání uchopuje podle tradiční metody, rozdělení dle traktátů, metody klasické manualistiky.

Nauku o Panně Marii pak uvádí samostatně, ale jde mu především o úctu, nikoliv o vyčerpávající pojednání na toto téma. Mariologii vidí v kontextu trinitární teologie a christologie, zbývající teologické disciplíny jsou vesměs implicitní. Žádný vztah však není samostatně promýšlen. Odkazy na Písmo svaté jsou především uvedeny, aby podpořily autorovu snahu ukázat, v čem spočívá pravá úcta k Marii. Stejně tak uvádí i odkazy na církevní otce a učitele, popřípadě na učitelský úřad. Autorovým cílem je úcta k Matce Boží, a to proto, aby ukázal rozmanitost a bohatství této úcty. Podává množství titulů, které zná tradice a jež jsou užívány i v současnosti. Mimo to však uvádí také některé, o kterých nevíme s přesností, kdo, kdy a kde je použil. Jediné, co víme, je, že byly používány některými církevními otci. Celek mariologie biskupa Jirsíka je oslavou Marie Matky Boží, matky vtěleného Slova, Ježíše Krista.

⁸⁰ Srov. JIRSÍK J. V., *Populární dogmatika*, s. 211

2 DRUHÁ KAPITOLA: HEJBAL ANTONÍN (1815-1886); KATOLICKÁ DOGMATIKA, ČILI UČENÍ

VÍRY KATOLICKÉ PRO LID OBECNÝ

Druhým teologem poloviny 19. století je kněz olomoucké arcidiecéze Antonín Hejbal. Vzhledem k tomu, že o něm nemáme příliš mnoho informací, můžeme říci, že byl spíše osobností skrytou. Přesto víme, že byl knězem olomoucké arcidiecéze.

2.1 KNĚZ OLOMOUCKÉ ARCIDIECÉZE, HEJBAL ANTONÍN

Jeho jméno můžeme najít v několika dalších formách. Heibal, Heíbal, Hejbal a též Heybal. *Personal - Stand* z r. 1845⁸¹ předkládá toto jméno v podobě Heybal. Zde najdeme základní informace. Narodil se v roce 1815 v obci Mor. Ptinensis, což je obec Ptení nacházející se u Přerova. Označení Mor. je lokalizace obce (na Moravě) v rámci Rakouské monarchie. Vysvěcen na kněze byl v r. 1844, pravděpodobně v Olomouci. V roce 1841 je zmíněn jako student 1. ročníku teologické fakulty v Olomouci.⁸² Své působení v pastorači započal v roce svého svěcení (1844), ale první informaci máme až z r. 1845.⁸³ Působil nejdříve ve farnosti Gwittawka, Zwittavensis nebo-li Svitavy, v děkanátu Boskowitz (Boskovice), jako kooperátor.⁸⁴ Tuto funkci zastával asi až do roku 1855. V tomto roce je jmenován jako tzv. Capell. Tit. pro tutěž farnost.⁸⁵ Ve Svitavách působil do r. 1856, kdy byl jmenován ředitelem a spirituálem filiálního domu sester sv. Vincence z Pauly ve Valašském Meziříčí.⁸⁶ Přesněji zastával funkci: „*I. Director spiritualis in domo detentionis et correctionis – domus filialis Mezeričensis, Venerabilis Instituti Sororum Misericordiae S. Vincentii a (de) Paulo*“.⁸⁷ Další informaci o jeho činnosti přináší CVC z roku 1869, kde je

⁸¹ Srov. *Personal Stand, Secular und Regular Geistlichkeit* (PS) 1845, s. 40

⁸² Srov. PS 1841, s. 236

⁸³ Srov. PS 1845, s. 40

⁸⁴ Srov. PS 1845, s. 40

⁸⁵ Srov. *Catalogus Venerabilis Cleris* (CVC) 1856, s. 54

⁸⁶ Srov. CVC 1857, s. 208

⁸⁷ Srov. CVC 1857 s. 316

uveden jako „*Director domus demeritorum Sacerdotum provinciae ecclesiae Moraviae*“.⁸⁸ Tentýž katalog uvádí místo působení město Vyscovii, nebo-li Vyškov. CVC 1875 uvádí změnu v místě působiště A. R. D. Antonína Hejbala.⁸⁹ Stal se farářem ve farnosti sv. Prokopa v obci Vlcošensis (Vlkoš u Přerova). Kooperátorem byl u něho v letech 1875-1879 R. D. Fabianus Věrný a v letech 1879-1886 R. D. Franciscus Vypel. Zde působil Antonín Hejbal jako farář až do své smrti dne 2. září 1886.⁹⁰

2.2 ŽIVOTNÍ DÍLO KNĚZE ANTONÍNA

Co se týká literárního díla, je nám pouze známo, že napsal: *Katolickou dogmatiku*⁹¹ a *Katechismus v otázkách a odpovědích, čili rukověť*⁹².

2.2.1 Katolická dogmatika, čili učení víry katolické pro lid obecný

Jak napovídá název, jedná se o dílo určené prostým lidem. Autor jej napsal a vydal s úmyslem podpořit a rozšířit znalost základních pravd víry katolické církve v obecném lidu. Bylo vydáno v roce 1861 v Olomouci, a to tiskem od nakladatele Antonína Halousky.⁹³ Dílo je věnováno olomouckému arcibiskupovi, knížeti Bedřichu z Fürstenberka.⁹⁴ Vzhledem k tomu že toto dílo pochází z druhé poloviny 19. století, není pro nás překvapující, že je psáno písmem zvaným „švabach“. Tomu odpovídá také jazyková a stylistická úprava textu. Tolik k samotnému spisu. Nyní provedeme analýzu této dogmatiky z pohledu struktury a obsahu.

2.2.2 Strukturální a obsahový popis díla

Celek díla je autorem rozdělen na 170 článků. Každý z nich je věnován jednomu tématu ke katolické nauce. Problémem této knihy je, že jednotlivé články nejsou číslovány. Je tedy nutné se orientovat podle stran. Články nejsou nijak

⁸⁸ Srov. CVC 1869, s. 298, zde je uvedeno jméno Heíbal

⁸⁹ Srov. CVC 1875, s. 264

⁹⁰ Srov. CVC 1887, s. 258

⁹¹ Srov. HEJBAL ANTONÍN, *Katolická dogmatika, čili učení víry katolické pro lid obecný*, tisk a sklad Antonín Halouska, Olomouc 1861

⁹² Srov. HEJBAL ANTONÍN, *Katechismus v otázkách a odpovědích, čili rukověť u přednášení a vysvětlování katechismu pro druhou třídu obecných škol*, svazek I.-VI., nakl. František Karafiát, Brno 1860, nachází se ve vědecké knihovně v Olomouci.

⁹³ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, titulní list (s. 1)

⁹⁴ Srov. tamtéž s. 3

strukturovány. Následují jeden za druhým ve sledu, jak je ve většině podávána katolická nauka bez rozlišení, k jakému teologickému pojednání náleží. Ne všechna témata která spolu souvisí, taktéž po sobě v jednotlivých článcích následují. Z tohoto důvodu najdeme v prvních 22 článcích shrnutou nauku o Bohu Jednom a v Trojici.⁹⁵

Následují články, které v klasické literatuře najdeme pod kapitolou O Bohu Stvořiteli.⁹⁶ Tuto nauku autor shrnuje v 11 článcích. Z nich tři věnuje křesťanské angelologii.⁹⁷ 5 článků věnuje křesťanské antropologii⁹⁸ a v dalších třech článcích shrnuje křesťanskou kosmologii.⁹⁹ Antropologie je rozdělena na dvě části. O člověku¹⁰⁰ pojednávají dva články a o hříchu¹⁰¹ články tři. Jak bylo řečeno svrchu, články nemají čísla, a tak se musíme orientovat podle stran.

Další pomyslný úsek je christologie nebo též pojednání O Bohu Vykupiteli.¹⁰² Tato nauka je shrnuta v celku 17 článků, které následují po sobě. V rámci christologie je uvedena i mariologie.

Čtvrtý úsek, který jsme si uměle vytvořili, pojednává o církvi, tedy o ekleziologii.¹⁰³ Obsahuje 22 článků, jež následují ihned po sobě. Musíme ještě podotknout, že této nauce předchází jeden článek O Duchu svatém.¹⁰⁴ Mimo to je pneumatologie vřazena do mnoha dalších témat (článků), se kterými působení Ducha svatého nějak souvisí, proto ji najdeme v článcích o milosti, o svátostech a dalších.

Následující články si pomyslně rozčleníme do tří úseků. Prvním bude nauka o milosti¹⁰⁵, druhým nauka o svátostech¹⁰⁶ a třetím nauka o posledních věcech člověka.¹⁰⁷ K nauce o milosti uvádí autor 21 článků.¹⁰⁸ Nauka je rozebrána jednak z pohledu pojmu, rozdělení a účinků milosti.¹⁰⁹ Následně pak z pohledu potřeby

⁹⁵ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 7-40

⁹⁶ Srov. tamtéž s. 40-56; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 95-148

⁹⁷ Srov. tamtéž s. 139-148; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 139-148

⁹⁸ Srov. tamtéž s. 48-49 a 52-56; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 114-138

⁹⁹ Srov. tamtéž s. 49-52; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 111-113

¹⁰⁰ Srov. tamtéž s. 48-49

¹⁰¹ Srov. tamtéž s. 52-56

¹⁰² Srov. tamtéž s. 56-89; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 151-261

¹⁰³ Srov. tamtéž s. 94-142; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 326-378

¹⁰⁴ Srov. tamtéž s. 89

¹⁰⁵ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 265-325

¹⁰⁶ Srov. tamtéž s. 390-560

¹⁰⁷ Srov. tamtéž s. 563-590

¹⁰⁸ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 142-178

¹⁰⁹ Srov. tamtéž s. 142

skutků a zásluhy.¹¹⁰ Nauka o svátostech je uvedeny dvěma články, které mluví o svátostech v rovině obecné (in genere – Sakramenten im allgemeinen)¹¹¹ a zbývajících 66 článků pojednává o svátostech jednotlivě (in specie – den einzelnen Sakramenten).¹¹² Závěrečným úsekem je nauka o posledních věcech člověka. Tato je shrnuta v 7 člancích, přičemž Hejbalova eschatologie je z větší části individuální.¹¹³ Jeden jediný článek je věnován společné eschatologii, a to obecnému soudu.¹¹⁴ Tento úsek je posledním pojednáním, které autor ve své dogmatice uvádí.

Nyní se přesuneme k mariologii, jež je vlastní náplní naší práce. Zde budeme postupovat ve dvou krocích. Mariologie v kontextu celého díla a mariologie jako samotná teologická disciplína.

2.3 MARIA V HEJBALOVĚ DOGMATICE

Mariologii jako teologickou disciplínu musíme dříve, než budeme provádět samotnou analýzu, uchopit v celku díla. Proto se zaměříme na místa, kde se Hejbalova mariologie nachází.

2.3.1 Zařazení nauky o Panně Marii v celku díla

Autor nerozděluje svou dogmatiku žádným způsobem, kromě již zmíněných článků. Jejich pořadí je sice uvedeno podle klasického dělení na traktáty, O Bohu Jednom, v Trojici atp., ale to není z obsahu zřejmé. V tomto souvislém celku, který není ani číslován, najdeme celkem tři samostatné články týkající se osoby Svaté Panny. První článek autor věnuje neposkvrněnému početí Panny Marie.¹¹⁵ Druhý pak Mariinu panenství¹¹⁶ a třetí článek se dotýká Mariina mateřství.¹¹⁷ Přičemž první a druhý článek je jakýmsi přechodem mezi naukou o hříchu (antropologie) a christologií. Oba dva však lze řadit spíše k části christologické. Třetí článek najdeme o šest článků dále ve vlastním chritologickém úseku. Nutno ještě podotknout, že k mariologii přináleží část následujícího článku o jednorozennosti

¹¹⁰ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 159-178

¹¹¹ Srov. tamtéž s. 178-179; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 390

¹¹² Srov. tamtéž s. 179-288; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 419

¹¹³ Srov. tamtéž s. 288-316; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 563-578

¹¹⁴ Srov. tamtéž s. 298

¹¹⁵ Srov. tamtéž s. 56-59

¹¹⁶ Srov. tamtéž s. 60-61

¹¹⁷ Srov. tamtéž s. 70-71

Krista, Syna Božího, kde je řeč o Ježíšových bratřích.¹¹⁸ Tuto část můžeme přiřadit k článku o Mariině panenství. Avšak již žádné další zmínky o Panně Marii nikde nenajdeme. Mariologie je tedy v celku díla přiřazena k christologii a z větší části je přechodem od nauky o hříchu k nauce o Ježíši Kristu Synu Božím.

2.3.2 Mariologická analýza

Jak již bylo řečeno, mariologie je vřazena do celku christologických článků. Proto ani nelze vidět mariologii jako samostatnou disciplínu. Autor ji ani tak nechápe. Pro něho jde především o Krista - christologii. My však přesto provedeme analýzu toho, kde spojuje tvůrce zmiňovaného díla jiné oblasti teologie s osobou Marie, Matky Boží. Zaměříme se na trinitární aspekt, na christologický, soteriologický a pneumatologický. Dále se pokusíme najít, zda autor nespojuje ještě jiný obor teologie se svou mariologií. Neznamená to však, že budeme hledat něco, co autor neuvádí ani nezamýšlí.

2.3.2.1 Mariologie v panoramatu teologických disciplín

Tuto analýzu provedeme v několika krocích. Především se podíváme na aspekt trinitární, christologický, soteriologický a pneumatologický. Dále se pokusíme najít společné body s dalšími oblastmi, jakými jsou například ekleziologie, eschatologie a antropologie.

2.3.2.1.1 Trinitární teologie a mariologie

Trinitární teologie ve styku s mariologií akcentuje Mariino člověčenství a její příslušnost k lidu Božímu. Ona je dcera Siónu. Toto v textu Hejbalovy mariologie nenajdeme. Proto se dá říci, že trinitární aspekt je autorem spíše uváděn v pozici vztahu k jednotlivým Božským osobám. Vztah Maria – Bůh Otec není podrobněji promyšlen, přesto jej implicitně můžeme v textu najít.

2.3.2.1.2 Christologie a mariologie

Tento vztah mezi mariologií a christologií je reprezentován citátem, který je velmi silně christologický:

¹¹⁸ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 71-72

„On sám Matku Tu se Synem a důstojnost Matky s důstojností Syna spojil - Kdo Božského Syna vzývá, musí i Matku Jeho ctíti, a kdo Matky nectí, nectí ani Syna.“¹¹⁹

Obdobným způsobem tento vztah vnímá dokument *Matka Páně*.¹²⁰ Mimo to je tento vztah v první řadě postaven na Mariině Mateřství, na tom, že je Matkou vtěleného Božího Syna.

2.3.2.1.3 Soteriologie a mariologie

Tento disciplinární vztah nenajdeme v textu explicitně. Je pouze vnitřně přítomen v osobě a díle Ježíšově. Jediným místem, které lze takto vnímat, je toto:

„Z těla a krve Panny Marie chtěl konečně Bůh skrze moc Ducha svatého Synu Svému tělo způsobiti, skrze kteréž mělo pokolení lidské vykoupeno býti.“¹²¹

Je zřejmé, že osoba a dílo vykupitele jsou nerozlučně spjaty. Také i osoba Ježíšova je neoddělitelně propojena s osobou Jeho Matky. Maria se na vykupitelském díle podílí svým mateřstvím.¹²² Toto však v textu mariologie výslovně nenajdeme. Můžeme si to pouze vyvodit.

2.3.2.1.4 Pneumatologie a mariologie

Mariologie a pneumatologie jsou autorem postaveny na základ vtělení Syna Božího. To je dílem Ducha svatého:

„... skrze zastínění Ducha svatého Syn boží člověčenství na Sebe vzíti a odtud jako holubice pokoje a smilování a smíření na zemi, kletbou hříchů lidských přikrytou, nohu Svou vložit. Z těla a z krve Panny Marie chtěl konečně Bůh skrze moc Ducha svatého Synu Svému tělo způsobiti, skrze kteréž mělo pokolení lidské vykoupeno býti.“¹²³

Tímto se také činnost Ducha v Mariině životě pro autora vyčerpává.

2.3.2.1.5 Ekleziologie a mariologie

Tento vztah zde vůbec nenajdeme. Ani implicitně zde není přítomen. Sám autor jej prostě vůbec nepromýšlí. Ani k tomu nemá důvod. Jeho dogmatika není spisem vyčerpávajícím nauku, spíše nauku zjednodušeně a nezkresleně předává.

¹¹⁹ HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 59, citace je uvedena v původním znění

¹²⁰ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 14 s. 28

¹²¹ HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 58, citace uvedena v původním znění

¹²² Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 15

¹²³ HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 58, citace uvedena v původním znění

2.3.2.1.6 Nadpřirozená antropologie a mariologie

Antropologickou perspektivu zde také budeme hledat velmi těžko, i když je pravdou, že Maria neposkvrněně počatá¹²⁴ je určitě obrazem člověka před upadnutím do prvního hříchu. V ní se naplnil záměr Boha s člověkem. Toto je pouze jeden z mnoha aspektů, které uvádí dokument *Matka Páně*.¹²⁵

2.3.2.1.7 Eschatologie a mariologie

Tento vztah je postaven na základu Mariina oslavení¹²⁶ a protože toto není zmíněno vůbec, ani jako zbožné mínění lidu, ani jako předkládané k věření, nelze jej zde hledat.

Hejbalovu mariologii jsme analyzovali z pohledu teologických disciplín a jejich přítomnosti a vztahu. Nyní se zaměříme na oblast Písma svatého. Znamená to, že uvedeme odkazy na Písmo s jejich kontextem. Nejdříve zmíníme Starý zákon, a poté Zákon Nový.

2.3.2.2 Písmo svaté

Vzhledem k tomu, že autor uvádí celkem malé množství odkazů nebudeme tuto část více rozdělovat. Uvedeme texty Starého zákona, a poté texty Zákona Nového. Texty Písma podáme v jejich pořadí podle ČEP a představíme v jejich souvislosti.

2.3.2.2.1 Starý zákon

Ze Starého zákona uvádí autor, jak bylo řečeno, čtyři texty. První dva texty jsou z knihy žalmů. Jedná se o *Žl 44, 14*, který je autorem uveden v kontextu neposkvrněného početí, jako výsady a ozdoby Matky Boží.¹²⁷ Druhý žalm je *Žl 92, 5*.¹²⁸ Ten najdeme opět v souvislosti neposkvrněného početí, jako předobraz.

Další místo poukazuje opět na neposkvrněné početí. Jedná se o starozákonní

¹²⁴ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 56

¹²⁵ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 18

¹²⁶ Srov. tamtéž č. 19

¹²⁷ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 58

¹²⁸ Srov. tamtéž s. 57

předobraz v *Písni Šalamounově* (Píseň písní) 4, 7.¹²⁹ Posledním textem Starého zákona je proroctví Izaiášovo, Iz 7, 14, které autor uvádí v souvislosti s Mariiným panenstvím.¹³⁰ Tímto textem jsme ukončili starozákonní zmínky. Nyní předkládáme odkazy na Nový zákon.

2.3.2.2.2 Nový zákon

Matoušovo evangelium je v textu mariologie zastoupeno čtyřmi odkazy. První najdeme v souvislosti s Iz 7, 14. Jedná se o text *Mt 1, 18*, který autor uvádí jako svědectví Mariina panenství.¹³¹ Následující tři odkazy na Matoušovo evangelium jsou zaznamenány v článku o Ježíšově prvorozenství a jednorozenectví. *Mt 13, 54; 12, 46* autor si zde klade otázku: „Měl Ježíš bratry“?¹³² Třetí odkaz *Mt 1, 25* pak spojuje s problematikou jednorozeného a prvorozeného syna.¹³³

Lukášovo evangelium je zastoupeno dvěma odkazy. *Lk 1, 30* je stejně jako *Mt 1, 18* uveden v souvislosti s panenstvím Matky Boží.¹³⁴ Druhý text *Lk 1, 43* je odkazem na Marii Matku Boží a svědectví sv. Alžběty, její tety.¹³⁵

Třetím evangeliem je *evangelium čtvrté, Janovo*. Toto najdeme v textu mariologie jen jednou. Jan 2, 12 je uveden v kontextu otázky po Ježíšových bratrích.¹³⁶

Následující část shrne dva odkazy. Jeden ze *Skutků apoštolů 1, 14* a druhý z listu *Galatánům 4, 4*. První z nich (*Sk 1, 14*) najdeme v souvislosti s již uvedenou otázkou Ježíšových bratrů.¹³⁷ Druhý odkaz (*Gal 4, 4*) je autorem zmíněn ve spojitosti s Mariiným mateřstvím.¹³⁸ Tento odkaz je také posledním v celku mariologie. Mariologie kněze Hejbala není nijak rozsáhlá, a tudíž ani nijak obsáhlá. Proto se budeme věnovat dalšímu kroku analýzy. Zaměříme se na jména a události, které měly

¹²⁹ Srov. tamtéž s. 56; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 111; Píseň Šalamounova je starší název pro Píseň písní, srov. VLKOVÁ GABRIELA IVANA, *Úvod do prorocké a mudroslovné literatury Starého zákona*, nakl. Univerzita Palackého, Olomouc 2000, s. 21

¹³⁰ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 60; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 19; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 246

¹³¹ Srov. tamtéž s. 60; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 181

¹³² Srov. tamtéž s. 71 a 72; *Lk 12, 46* srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 45

¹³³ Srov. tamtéž s. 72

¹³⁴ Srov. tamtéž s. 60; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 21 a 117, Laurentin tento text uvádí v souvislosti s Mariinou plností milosti.

¹³⁵ Srov. tamtéž s. 70

¹³⁶ Srov. tamtéž s. 71

¹³⁷ Srov. tamtéž s. 71; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

¹³⁸ Srov. tamtéž s. 70; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 15

pro mariologii rozhodující vliv v dějinách.

2.3.2.3 Teologicko-dějinná analýza

Následuje teologicko-historická část. Nejdříve se budeme věnovat Otcům, a následně učitelskému úřadu. Jména a události se pokusíme zachytit v kontextu, v jakém je pisatel díla předkládá.

2.3.2.3.1 Církevní učitelé a otcové

Z církevních Otců se v této mariologii nachází pouze tři jména. Sv. Augustin¹³⁹ a sv. Bernard¹⁴⁰, kteří jsou propojeni zmínkami o Mariině panenství.¹⁴¹ Sv. Augustin v souvislosti s Iz 7, 14, a sv. Bernard je uveden dvakrát v tomtéž článku, přičemž je citován ze svého díla *Homilia II. super missus est, circa finem*.¹⁴² Třetí jméno najdeme v souvislosti s Mariiným mateřstvím, Maria je rodička Boží.¹⁴³ Jedná se o sv. Theodoretta pravděpodobně z Cýru.¹⁴⁴ Toto jméno je v našem textu jménem posledním.

2.3.2.3.2 Učitelský úřad církve

Nyní se budeme věnovat Magisteriu, nebo-li Učitelskému úřadu církve. Prvním výrokem Magisteria je sněm Chalcedonský (451), který definoval Mariino panenství.¹⁴⁵ Druhý výrok je ze sněmu v Efezu (431), jež autor uvádí v kontextu článku Maria Matka Boží a cituje 1. anatematismus Cyrila Alexandrijského k Nestoriovu.¹⁴⁶ Tímto jsme opět vyčerpali látku k analýze. Nezbyvá nám nic jiného než udělat další krok a přejít k analýze Mariánských titulů.

2.3.2.4 Mariologické tituly

Maria je odedávna nazývána mnoha jmény. Některé jsou čistě dogmatického rázu, jiné naproti tomu vyjadřují zbožnost a cítění prostého lidu. Maria je však na prvním místě Matka Boží, nebo-li *Rodička Boží*.¹⁴⁷ Tituly uvedeme postupně jak jsou

¹³⁹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 294

¹⁴⁰ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 445

¹⁴¹ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 60

¹⁴² Srov. tamtéž s. 60 a 61; srov. PL 184

¹⁴³ Srov. tamtéž s. 71

¹⁴⁴ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 379

¹⁴⁵ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 60; DS 300-302, ani úvod, ani vlastní definice však text uvedený Hejbalem neobsahuje

¹⁴⁶ Srov. tamtéž s. 71; srov. DS 252

¹⁴⁷ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 71; srov. *Marienlexikon II.*, s. 684

seřazeny v textu mariologie a dále v souvislosti, v níž jsou zmíněny v díle.

Maria je vedle Matky také *Panna*.¹⁴⁸ Takto je titulována velmi často. V článku o neposkvrněném početí najdeme vedle tohoto titulu Panna Maria ještě další: *Chrám Boží*¹⁴⁹, *Archa Páně*¹⁵⁰, *Stánek*¹⁵¹, *Matka Božského Syna*¹⁵², *Dcera královská*¹⁵³, *Požehnaná země*¹⁵⁴, *Páska spojující lidskou a božskou přirozenost Kristovu*¹⁵⁵, *Nejspodnější nástupek, nebo také schůdek žebříku jímž je Kristus*¹⁵⁶ a *Chrám Ducha svatého*¹⁵⁷.

Druhý článek o panenství Marii předkládá vedle titulu *Neposkvrněná Panna*¹⁵⁸ ještě titul *Vznešená hvězda*¹⁵⁹. Však nejvíce používaný zůstává stále titul Panna a Matka Boží. Tímto jsme ukončili mariologickou analýzu, zbývá už jen závěrečný souhrn.

2.4 SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ HEJBALOVY MARIOLOGIE

Mariologie od kněze Antonína Hejbala je určena prostému lidu, byť je věnována samotnému arcibiskupovi. Naším úkolem je teď provést souhrn a zhodnocení této mariologie. V první řadě je mariologie velmi omezena, a to pouze na tři základní články víry. Maria Matka Boží, Maria Panna a Maria neposkvrněně počatá. Více zde ani nenajdeme. Mezioborové vztahy s jinými teologickými disciplínami nejsou promýšleny specificky, ale lze je někdy výslovně, někdy skrytě najít v textu. Avšak ne všechny. Z tohoto důvodu jsou ekleziologie a eschatologie vypuštěny úplně, antropologický zřetel je velmi omezen. Nejvíce se vyjevuje v textu záměr christologický a pneumatologický. Trinitární a soteriologický zřetel lze spíše vytušit a skrytě vydedukovat.

Z textů Písma jsou uvedeny jen ty nejdůležitější a nejpodstatnější. Z Otců uvádí

¹⁴⁸ Srov. HEJBAL A., *Katolická dogmatika*, s. 56, 58 a 70; srov. *Marienlexikon II.*, s. 287

¹⁴⁹ Srov. tamtéž s. 57

¹⁵⁰ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon I.*, s. 615

¹⁵¹ Srov. tamtéž

¹⁵² Srov. tamtéž s. 58

¹⁵³ Srov. tamtéž s. 58

¹⁵⁴ Srov. tamtéž s. 59

¹⁵⁵ Srov. tamtéž

¹⁵⁶ Srov. tamtéž

¹⁵⁷ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon II.*, s. 289

¹⁵⁸ Srov. tamtéž s. 60

¹⁵⁹ Srov. tamtéž

jen nejkrajnější minimum, nejcitovanější z nich je sv. Bernard z Clairvaux. Rozmanitost titulů a jejich výskyt poukazují na primární účel celé této mariologické části v Hejbalově dogmatice – Mariánskou úctu. Tato je autorovým záměrem.

3 TŘETÍ KAPITOLA: DOKTOR RICHARD

ŠPAČEK (1864-1925); KATOLICKÁ VĚROUKA

V této kapitole se zaměříme na osobnost a dílo, jejichž pouť vzešla na konci 19. a skončila na začátku 20. století. Jedná se o významného činitele Teologické fakulty v Olomouci Dr. Richarda Špačka. Nejdříve nastíníme stručně jeho životopis a dále jeho dílo. Poté se budeme věnovat především spisu, kterým autor chtěl přiblížit nauku církve svým současníkům a hlavně skupině, jíž toto dílo určil, lidem vzdělaným, studentům. Naším nejpřednějším úkolem je však snaha uchopit, jakým způsobem podává autor nauku o Panně Marii, tedy mariologii, o níž bude zmínka v části poslední. Na závěr uvedeme krátké zhodnocení Špačkovy mariologie.

3.1 DR. RICHARD ŠPAČEK, TEOLOG PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

Dr. Richard Špaček se narodil 23. listopadu roku 1864 v obci Laškov. Na kněze byl vysvěcen v roce 1887 a působil jako kaplan v Potštátu a u sv. Michala v Olomouci. V letech 1891 – 1898 byl profesorem náboženství na státní německé reálce v Olomouci a poté na českém slovanském gymnáziu. 1893 byl promován doktorem a 1896 se habilitoval na bohoslovecké fakultě v Olomouci pro biblické studium Nového zákona. 1906 se habilitoval pro věrouku. Téhož roku byl jmenován mimořádným profesorem speciální věrouky na bohoslovecké fakultě a o čtyři roky později, 1907, jmenován řádným profesorem věrouky. Jako řádný profesor věrouky působil až do své smrti. V době svého působení na bohoslovecké fakultě se stal třikrát jejím děkanem (1911 – 1912, 1917 – 1918 a 1922 – 1923). Mimo jiné byl pověřen od roku 1918 vedením místního odboru červeného kříže. Od roku 1913 byl předsedou Matice cyrilometodějské. V roce 1924 se stal členem Akademie Sv. Tomáše. Zemřel roku 1925 jako profesor věrouky na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci a jako osobní prelát Jeho svatosti.

3.2 ŽIVOTNÍ DÍLO DR. ŠPAČKA

V době, kdy byl doktorem Nového zákona, napsal dílo: *Práce ve světle Zjevení Božího* (1901). Když byl roku 1903 jmenován dr. Špaček mimořádným profesorem

věrouky na bohoslovecké fakultě, vyšel knižně jeho spis: *Božství Ježíše Krista* (1906). Jako řádný profesor vydal díla: *Vzniklo křesťanství z Buddhismu nebo z řecké a římské filosofie?* (1908); *Ježíš Kristus jako božský Mesiáš a pravý Syn Boží dle synoptiků* (1913) a jeho největším dílem byla nakonec *Katolická věrouka*. Ta vyšla postupně avšak neuspořádaně mezi lety 1920 – 1930. Na vyjití tohoto velkého díla se podílelo nakladatelství sv. Prokopa v Praze. Roku 1920 vyšla knižně jako první část třetího dílu *Katolické věrouky*: *O milosti* (III./1), o dva roky později vyšel druhý díl: *O svátostech a dokonání* (III./2). V roce 1926 vyšel díl I. *O Bohu jediném a trojjediném* a o čtyři roky později díl II. *O stvoření a Bohu Vykupiteli*.

Kromě těchto knižních děl dr. Špaček přispíval svými články do mnoha katolických periodik. Především do *Časopisu katolického duchovenstva*, do *Vychovatelských listů*, *Katechetických listů*, časopisů *Eucharistie*, *Hlídka*, *Rádce duchovního*, *Linzer - Theolog*, *Quartalschrift*, *Našinec* a dalších. Největším spisem zůstává však jeho *Katolická věrouka*. Toto dílo je primárně určeno jako studijní materiál pro bohoslovce, zároveň je dáno k dispozici katolické inteligenci a kněžím v pastoraci.¹⁶⁰

3.2.1 Katolická věrouka

Ze zmínky výše vyplývá, že se jedná o spis, který vycházel postupně a neuspořádaně. Nás bude zajímat především jeho vydání mezi lety 1922 - 1930. Jedná se o tři díly, jež jsou obsaženy ve třech svazcích. První díl z r. 1926, druhý z r. 1930 a třetí z roku 1922. Další rozdělení, jak informujeme v obsahu je předmětem následujícího pojednání. V něm si upřesníme základní rozdělení díla, které uvedl autor, a následně potom je srovnáme s klasiky novějšího vydání.¹⁶¹ Na to pak bude navazovat samostatná analýza mariologické části díla.

3.2.2 Stručný pohled na obsahovou stránku Katolické věrouky

Jak již bylo řečeno, jde o tři díly ve třech svazcích. Každý z dílů je pak rozdělen na knihy. Celkem se jedná o sedm knih. Dále se pak knihy dělí na části. Ty jsou děleny na oddíly a hlavy. Hlavy jsou potom roztrženy do paragrafů. Každá kniha se

¹⁶⁰ Životopisná data a dílo srov. *Ottův naučný slovník nové doby; Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému díl VI., svazek 2.*, Paseka/ Argo 2003, s. 814, heslo Špaček 1., levý sloupec.

¹⁶¹ Srov. OTT LUDWIG. *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, Herder, Freiburg–Basel–Wien, 1981

obsahově překrývá s klasickým dělením podle traktátů.¹⁶² Tak je kniha první věnována pojednání o Bohu Jediném¹⁶³, druhá kniha o Bohu Trojjediném.¹⁶⁴ Třetí kniha je věnována nauce o stvoření¹⁶⁵, čtvrtá kniha nauce o Bohu Vykupiteli.¹⁶⁶ Pátá a šestá kniha jsou vzájemně propojeny, jedná se o nauku o milosti¹⁶⁷, která je v knize páté a nauku o svátostech, která je v šesté knize.¹⁶⁸ Poslední kniha, sedmá, je naukou o posledních věcech člověka a světa, tedy eschatologie.¹⁶⁹

První kniha je rozdělena na tři části. První část je pojednáním o Boží jsoucnosti, druhá je o Božím bytí. Třetí část je z nich nejrozsáhlejší a je o vlastnostech Božích z pohledu bytí a činnosti. Druhá kniha je o Bohu Trojjediném, tedy trinitární teologie, a je rozdělena do čtyř hlav. První hlava pojednává o jednotlivých osobách Trojice, druhá o jedinství v Trojici, třetí o vztazích a čtvrtá hlava o lidském poznání Trojice. Třetí kniha je rozdělena do dvou částí. První se zaměřuje na tvůrčí činnost Boží obecně a na kosmologii, druhá část potom na stvoření, dílo stvořitelské činnosti Boží – angelologii a antropologii. Čtvrtá kniha si bere za objekt svého sdělení osobu Vykupitele. Rozdělena je na tři části, první se zabývá osobou Ježíše Krista, druhá jeho dílem, třetí je o jeho matce Marii. Tak je zde shrnuta Christologie, soteriologie a mariologie. Kniha pátá je pojednáním o milosti a člení se na dvě samostatná pojednání. O milosti aktuální a o milosti habituální.¹⁷⁰ Šestá kniha nás uvádí do nauky o svátostech jak v rovině obecné (in genere), tak v rovině každé svátosti zvlášť (in specie).¹⁷¹ Sedmá a poslední kniha je o dokonání světa a posledních věcech. Zde je popsána eschatologie, a to individuální a obecná.¹⁷²

Vlastní pojednání pak spočívá na základní struktuře: Pojednání, teze, výklad, protiargumenty a důkazy z Písma, Tradice a teologie. Tato struktura se nachází zvláště u dogmaticky definovaných pravd, u těch, které nejsou věroučně definované, pak je struktura jednodušší.

¹⁶² Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*

¹⁶³ Srov. ŠPAČEK RICHARD, *Katolická věrouka I. díl*, s. 29-132

¹⁶⁴ Srov. tamtéž s. 133-212

¹⁶⁵ Srov. ŠPAČEK RICHARD, *Katolická věrouka II. díl*, s. 3-144

¹⁶⁶ Srov. tamtéž s. 145-311

¹⁶⁷ Srov. tamtéž s. 1-164

¹⁶⁸ Srov. tamtéž s. 166-466

¹⁶⁹ Srov. tamtéž s. 468-515

¹⁷⁰ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka III. díl*, s. 1-166

¹⁷¹ Srov. tamtéž s. 166-224

¹⁷² Srov. tamtéž s. 225-466

Nyní tedy, když jsme si stručně shrnuli obsah díla, můžeme přistoupit k samotné analýze nauky o Panně Marii – mariologii.

3.3 MARIA VE ŠPAČKOVĚ DOGMATICE

Jak jsme již jednou psali, práce je zaměřena primárně na mariologii, tudíž je nyní třeba provést analýzu mariologie, jak ji dokumentuje ve svém díle dr. Špaček. Soustředíme se nejdříve na zařazení mariologie v kontextu celého díla. Následně v souvislostech pojednání, ke kterému je přiřazena. Provedeme rozbor struktury mariologické části a poté přistoupíme k samotné analýze textů.

3.3.1 Zařazení nauky o Panně Marii v celku díla

Dr. Špaček svou nauku o Panně Marii zařadil jako závěrečnou část pojednání o Bohu Vykupiteli. Maria matka Vykupitele je důležitou součástí tohoto pojednání. Jsou zde uvedeny všechny do té doby dogmaticky definované pravdy víry a všechny církví schvalované pravdy, jako je např. Mariino prostřednictví a nanebevzetí. Nauka vychází ze skutečnosti Mariina mateřství. Tedy Maria je v první řadě uvedena jako Matka Boží, následně jako neporušená panna. Odtud pak pramení všechny výsady, které jí byly pro její mateřství Bohem uděleny. Neposkvrněně počatá, přesvatá, nanebevzatá prostřednice.

3.3.2 Mariologická analýza

Dílo bylo napsáno v letech 1922 - 1930, a proto jej nelze poměřovat s dnešní teologickou metodou, jak je uvedena v dokumentu *Optatam Totius*.¹⁷³ Autor, jak sám uvádí, chápe všechnu nauku o Panně Marii, vztaženou ke Kristu, a proto jako mariologii výsad.¹⁷⁴ My však provedeme analýzu současnou metodou a zaměříme se na čtyři základní aspekty, které se nám nabízejí. Prvním z nich je autorova snaha propojit mariologii s jinými teologickými disciplínami. Druhým aspektem jsou použité odkazy na text Písma svatého. Třetí aspekt je argumentace z Otců a z Magisteria. Čtvrtý aspekt jsou Mariánské tituly, které autor ve svém pojednání používá.

Nyní se tedy zaměříme na první aspekt, na spojení mariologie a teologických disciplín.

¹⁷³ Srov. OT 16

¹⁷⁴ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 5, s. 20

3.3.2.1 Mariologie v panoramatu teologických disciplín

Jak již bylo jednou řečeno, v teologii jednotlivé pravdy mají vzájemné vazby. Pokud tyto vazby nějak porušíme, nebo je úplně vypustíme, dopustíme se toho, že popřeme všechny, popř. většinu pravd. K tomu, aby se nestalo něco takového, je třeba mít na zřeteli vzájemné vazby. Proto se teď budeme věnovat zkoumání textů díla „Katolická věrouka“ v panoramatu ostatních teologických disciplín. My se zaměříme na styčné body s jednotlivými disciplínami, jak je možné je chápat u autora a porovnáme je s dokumentem *Matka Páně*.¹⁷⁵

3.3.2.1.1 Trinitární teologie a mariologie

Spojení trinitární teologie s mariologií je u autora zřejmé z několika míst. Prvním místem je § 28. Zde autor rozvíjí téma důstojnosti Panny Marie, přičemž uvažuje o dvojnásobném důvodu její důstojnosti. V prvním důvodu důstojnost Bohorodičky chápe jako samu o sobě. To je základem vztahu mezi Bohem Otcem, Synem, Duchem svatým vůči Panně Marii.¹⁷⁶ Maria je „milovaná dcera“ Boha Otce, která byla vyvolena a přijata Bohem jako prvorozená.¹⁷⁷ Další místa jsou pak autorem spíše pojata jako vztah Panny Marie k jednotlivým Božským osobám.¹⁷⁸ Především vztahu matky a Syna. Tak se dostáváme ke vztahu Marie a Krista, vztahu mariologie a christologie.

3.3.2.1.2 Christologie a mariologie

Tento vztah je autorem zdůrazněn hned na začátku. Zde sám říká, že nauka o Panně Marii je těsně spjata s naukou o osobě a díle Vykupitele.¹⁷⁹ Nás však teď zajímá zejména osoba Vykupitele, k jeho dílu se vrátíme později. Osoba Vykupitele ve vztahu k Marii je vztahem matky a Syna.¹⁸⁰ Podle autora je tento prvek základem celého sepjetí mariologie a christologie. Dokument *Matka Páně* uvádí jako primární základ spojení disciplín tutéž skutečnost, a to Mariino mateřství.¹⁸¹

¹⁷⁵ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 13-19.38-42

¹⁷⁶ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 280, bod 1: Jakožto matka jest Marie se Synem Božím v nejbližším příbuzenství a s Otcem i Duchem Svatým ve zvláštním vztahu.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž, odstavec b); srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 39, s. 52-53

¹⁷⁸ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 39-42

¹⁷⁹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 275

¹⁸⁰ Srov. tamtéž, samotné pojednání o Marii Matce Boží § 27, s. 276-279, dále s. 280, odstavec a), a ještě dále s. 297, důkaz 3 odstavec a)

¹⁸¹ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 14

Jako nelze oddělovat osobu od činů, tak nelze oddělovat Krista od jeho mesiášského díla. Tak se dostáváme ke vztahu mariologie a soteriologie.

3.3.2.1.3 Soteriologie a mariologie

Spojení mezi mariologií a christologií ukazuje na spojení mariologie a soteriologie. S tímto se můžeme setkat na několika místech. Prvním místem je úvod k nauce. Zde je Maria ta, která spolupůsobila na díle vykoupení.¹⁸² Druhým místem, kde je výslovně zmíněn vztah mezi Marií a vykupitelským dílem Božím, je v § 30. Zde se jedná o Mariino neposkvrněné početí, a tím i o její předvykoupení.¹⁸³ Dalším místem, kde se zmiňuje autor o spojitosti Marie s vykupitelským dílem Kristovým, je přirovnání Marie – nová Eva.¹⁸⁴ Opět v části o neposkvrněném početí. Čtvrtým místem, v němž je zmíněn vztah soteriologie k mariologii, je třetí důkaz pro Mariino neposkvrněné početí.¹⁸⁵ Posledním místem spojujícím mariologii se soteriologií se nachází v § 33 O Mariině prostřednictví.¹⁸⁶ Maria jako matka Božího Syna má nepřímý vztah k našemu vykoupení.¹⁸⁷ Když se obrátíme na dokument *Matka Páně*, zjistíme, že soteriologie ve vztahu k mariologii je postavena na základu nauky O Mariině prostřednictví.¹⁸⁸ Vztah mezi Marií a trinitární teologií se odvíjí nejen ve vztahu k Božímu Synu, ale také ve vztahu k Duchu svatému. Tak je také třeba zkoumat, jak autor tento vztah ve svém díle uchopil.

3.3.2.1.4 Pneumatologie a mariologie

Se zmínkami o sepětí mariologie a pneumatologie jsme informováni opět na několika místech. Především v § 28 o důstojnosti Marie Matky Boží.¹⁸⁹ Dále pak v kapitole o neporušeném panenství na dvou místech. Poslední je zmínka v pojednání o neposkvrněném početí. V první zmínce o Duchu svatém, autor uvádí, že Maria je „*panenskou nevěstou*“.¹⁹⁰ Ji si vyvolil Duch svatý, aby byla matkou Božího Syna. Další dvě místa jsou spjata s neporušeným panenstvím. Maria počala z Ducha

¹⁸² Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 275

¹⁸³ Srov. tamtéž s. 289

¹⁸⁴ Srov. tamtéž s. 290-292

¹⁸⁵ Srov. tamtéž s. 297, odstavec b)

¹⁸⁶ Srov. tamtéž s. 306-309

¹⁸⁷ Srov. tamtéž s. 306, a dále s. 307, a) „Již zde na světě svolivši se státi matkou Vykupitele, jenž byl nazván Ježíš, protože „spasí svůj lid od hříchů jejich“ nepřímo k našemu spasení spolupůsobila...“; „Ke spáse světa přispěla a přispívá Panna Maria jakožto vzor všech ctností...“

¹⁸⁸ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 15

¹⁸⁹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 280, 1c)

¹⁹⁰ Srov. tamtéž

svatého.¹⁹¹ Proto je neporušená panna. Čtvrté místo je z kapitoly o Mariině uchránění od každého osobního hříchu.¹⁹² Mariologie a pneumatologie jsou zde postaveny pouze na základě vtělení Božího Syna.

Vztah mariologie a pneumatologie v dokumentu *Matka Páně* je postaven na základě působení Ducha svatého v celém Mariině životě.¹⁹³ Tedy nejen na neposkvrněném početí a vtělení, ale také na dalších událostech, které byly spojeny s životem vtěleného Slova.

3.3.2.1.5 Ekleziologie a mariologie

Tento vztah je zde postaven autorem na základ Mariina nanebevzetí.¹⁹⁴ První zmínka se nachází v kontextu Mariiny tělesné smrti.¹⁹⁵ Tím pádem je spojení individuální eschatologie a mariologie podloženo v textu. Druhé místo mluví o neporušenosti Mariina těla. Maria byla zetlení těla uchráněna pro zásluhy svého Syna.¹⁹⁶ Třetí text se nachází o něco níže ve stejném pojednání. Je závěrem této části a mluví o sepjetí Mariiny neporušenosti a jejího nanebevzetí.¹⁹⁷ Čtvrté místo se nachází v textu O nanebevzetí Panny Marie. Autor uvádí svědectví Otců, kteří o Mariině nanebevzetí psali.¹⁹⁸

Matka Páně je oslavená v nebi, s tělem i duší. Toto je základ vztahu mariologie a eschatologie podle dokumentu *Matka Páně*.¹⁹⁹

3.3.2.1.6 Nadpřirozená antropologie a mariologie

Maria jako matka Božího Syna, který je nám bratrem v našem lidství, je tím i matkou naší. Takto vidí i autor vztah mariologie a ekleziologie. V pojednání o Panně Marii prostřednici uvádí, že Maria je „*matka křesťanů*“.²⁰⁰ Další místo je pak v tomtéž odstavci. Zde je zmínka, že jsme bratry Božího Syna v jeho lidství

¹⁹¹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 281 a 282

¹⁹² Srov. tamtéž s. 298

¹⁹³ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 16

¹⁹⁴ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 302-306

¹⁹⁵ Srov. tamtéž s. 303 odstavec b)

¹⁹⁶ Srov. tamtéž s. 303-304

¹⁹⁷ Srov. tamtéž s. 304; „Od neporušenosti těla je k nanebevzetí Panny Marie pouze malý krok. Nelze přece mysliti, že Bůh neporušené tělo Panny Marie vzkřísí teprve při všeobecném vzkříšení.“

¹⁹⁸ Srov. tamtéž s. 306, autor se odvolává na jednoho z Otců, sv. Germana. Uvádí citaci z jeho díla: „... bylo brzy po smrti před všeobecným vzkříšením slavně vzkříšeno a na nebe vzato.“

¹⁹⁹ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 19

²⁰⁰ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 307, odstavec b)

a jsme s ním spojeni v mystickém těle – církvi.²⁰¹ A proto nazýváme jeho matku, svou matkou.

Dokument *Matka Páně* se obrací na věroučnou konstituci Lumen Gentium (LG).²⁰² Ta uvádí základ vztahu Marie a církve. Tímto základem je Mariino božské mateřství. Ona je nejen matkou Hlavy církve, ale i jejích údů.²⁰³ Je matkou Krista, a tím matkou naší; je matkou všech křesťanů.

3.3.2.1.7 Eschatologie a mariologie

Protože Syn Boží byl člověkem, je spojen s lidstvím a lidským údělem. Odtud vyvstává otázka, jak spojuje autor mariologii s antropologií? Toto téma bychom našli hned na několika místech. Především je to však pojednání o neposkvrněném početí. Maria byla uchráněna nejen dědičné viny, ale i každého osobního hříchu, tedy byla bezhříšná.²⁰⁴ Taktéž byla Maria při vyvolení naplněna milostí, a to v takové míře, v jaké ji nemají ani andělé a svatí.²⁰⁵ Dalším mostem mezi mariologií a antropologií je Mariino nanebevzetí. Maria byla smrtelná, přestože byla bez hříchu. Ona je první předurčená, vyvolená, vykoupená, ospravedlněná a oslavená z lidí. V tomto je mariologie propojena s antropologií jak u autora, tak i v dokumentu *Matka Páně*.²⁰⁶

V předchozím textu jsme tedy analyzovali text mariologie dr. Špačka z pohledu interdisciplinárního. Nyní budeme text rozebírat z pohledu přítomnosti odkazů na Písmo svaté Starého i Nového zákona.

3.3.2.2 Písmo svaté

Každá teologická disciplína proto, aby mohla být nezávazná teologickou, musí nejen obsahovat adekvátní látku, ale musí mít též odpovídající základ. Písmo je proto tímto adekvátním základem. Zaměříme se na Starý zákon, evangelia a epištoly. Uvedeme text (odkaz) a jeho souvislost.

²⁰¹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 308, dílčí odst. 8)

²⁰² Srov. *Dokumenty 2. vatikánského koncilu, Lumen Gentium*, Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří 2002; kap. 8, č. 53, s. 89 srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 17

²⁰³ Srov. LG 53; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 17

²⁰⁴ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 297, 2. věta

²⁰⁵ Srov. tamtéž s. 301

²⁰⁶ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 18

3.3.2.2.1 Starý zákon

Ze Starého zákona užívá autor hned několik míst, na která odkazuje v různých souvislostech. První text je z knihy *Sirachovec*, 24. kapitola, verše 14-26.²⁰⁷ Autor tento odkaz vztahuje na Pannu Marii. Moudrost osobní, tedy vtělené Slovo, je přeneseně vztažena na Pannu Marii. V tomtéž kontextu se nachází další odkaz na starozákonní místo v knize *Příslaví* (Př 8, 22-31). Maria je v odvěkém úradku Božím spojena s vtěleným Slovem – nestvořenou Moudrostí.²⁰⁸

Další starozákonní místo je z knihy *Izaiáš* (Iz 7, 14). Tato pasáž je uvedena ve dvou souvislostech. Panna Maria je Matka Boží. Jedná se o jeden z důkazů z Písma pro Mariino Boží mateřství. Maria byla Panna při početí. Zde se jedná opět o důkaz z Písma pro Mariino panenské početí. Tento text Písma ovšem není základním důkazem pro Mariino panenské početí. Evangelia mluví o Mariině panenství buď přímo (Lk 1, 26), anebo nepřímo (Mt 1, 18-20, 22-23). To znamená, že tento text je zpětně vztažen k Mariině mateřství a panenství pro svůj mesiánský nádech.²⁰⁹

Čtvrté místo odkazující na Starý zákon se opět nachází v pojednání o Mariině panenském početí. Jedná se o Žl. 67, 7. Autor toto místo zmiňuje v textu v souvislosti lingvistické. V Iz 7, 14 je použito hebrejské slovo *haalmah* a je překládáno do řečtiny slovem *parthenos* nebo-li panna. Tento výraz není technicky to stejné co hebrejský výraz *betulah*, který ve vlastním významu znamená panna. Avšak slovo *haalmah* je taktéž užíván ve významu panna, a je tak na některých místech překládán.²¹⁰ Obdobně je použitý odkaz na *Velepíseň* (Pís 6, 7).²¹¹ Autor nazývá tuto knihu Píseň Šalomounova.²¹²

Následující text odkazuje na knihu proroka *Ezechiela* (Ez 44, 2). Je autorem dáván do souvislosti s Mariiným panenstvím při porodu. Jedná se o starozákonní předobraz, který užívali i někteří církevní Otcové.²¹³

Maria byla pannou před, při a po porodu. Poslední skutečnost, Mariino

²⁰⁷ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 275

²⁰⁸ Srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 165

²⁰⁹ Srov. tamtéž s. 17-18; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 238, 246

²¹⁰ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 283; srov. VLKOVÁ G. I., *Úvod do prorocké a mudroslovné literatury Starého zákona*, s. 21

²¹¹ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 247

²¹² Srov. VLKOVÁ G. I., *Úvod do prorocké a mudroslovné literatury Starého zákona*, s. 89; srov. CHIOLERO MARCO, *Blaze tomu, kdo slyší tato slova*, nakl. Paulínky, Vimperk 1997, s. 256

²¹³ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 285, srov. též: MPMA, *Matka Páně*, č. 29 s. 42

panenství po porodu, je autorem dokazována z Písma, na základě tří textů Starého zákona. Prvním je text *Ex. 13, 2*, kde se hovoří o prvorozenectví. Autor chápe prvorozenost Ježíšovu jako jednorozennost. A toto dokazuje z textu 2. knihy Mojžíšovy.²¹⁴ Další dva texty jsou uvedeny v souvislosti s *Mk 6, 3*. Jedná se o texty *Gn 13, 8* a *Gn 14, 12*. Marek mluví o bratrech Páně, přičemž není evidentní, že se jedná o sourozence. Jiná místa Nového zákona odkazují na příbuzné Ježíšovy (srov. *Mt, 12, 46; Mk 3, 31; Lk 8, 20* a další).²¹⁵ Starozákonné texty ozřejmují, že se užívá výrazu bratr i pro blízké příbuzné (*Gn 13, 8* a *14, 12*).²¹⁶ Odtud plyne důkaz pro Mariino panenství po porodu.

Poslední odkaz na Starý zákon se nachází v knize *Genesis (Gn 3, 15)*. Jedná se o text protoevangelia, které je pro autora nepřímým důkazem pro Mariinu bezhříšnost. Spíše bychom mohli říci důkaz toho, že Maria byla uchráněna dědičné viny. Jde o nepřímý důkaz, ze kterého lze pouze implicitně vyvodit skutečnost Mariiny bezhříšnosti.²¹⁷

3.3.2.2.2 Nový zákon

Evangelia jsou základním kamenem veškeré teologické práce. Proto se soustředíme na evangelijní texty, které autor uvádí, nebo na ně odkazuje. Dále se zaměříme na texty dalších novozákonních spisů.

3.3.2.2.2.1 Matoušovo evangelium

V textu týkajícího se pojednání o Marii od doktora Špačka nalezneme hned několik míst Matoušova evangelia. První takové se nachází v textu o Marii Matce Boží.²¹⁸ *Mt 12, 48* je zde pouze citací odkazující a reagující na to, že Ježíš Marii, své matce, nikdy neřekl „matko“.²¹⁹ Další místa *Mt 1, 18.19.20.22.23* jsou užita autorem

²¹⁴ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 287

²¹⁵ Srov. tamtéž

²¹⁶ Srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183; Laurentin zná pouze odkaz na *Gn 13, 8*, a dále pak místo na *Gn 14, 12* odkaz na *Gn 14, 14*.

²¹⁷ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 289; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 159-161, Laurentin tento odkaz nechápe jako důkaz neposkvrněného početí, a sám to výslovně říká. Spíše zdůrazňuje postavení mesiášského Potomka a ženy, která má být jeho matkou. A uvádí jej jako příklad typologie Marie – Eva. Odmítá však vyvozovat z něho Mariinu bezhříšnost.; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 241, Tento autor uvádí citát knihy *Genesis 3, 15* obdobně, typologii Marie –Eva, avšak uvádí, že scholastická teologie vyvozovala z něj Mariino neposkvrněné početí.

²¹⁸ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 277

²¹⁹ Srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 16

v kontextu Mariina panenství při početí.²²⁰ Stejný cíl si klade text *Mt 1, 16*, který uvádí Josefa jako manžela Marie, nikoliv jako Ježíšova otce. Josef je zde článkem spojujícím Ježíše s rodem Davidovým.²²¹ Matoušovo evangelium je dále silně zastoupeno v pojednání o Mariině neporušeném panenství po porodu. *Mt 1, 18.25* mluví o početí z Ducha svatého bez přičinění muže, tedy o panenském početí.²²² *Mt 12, 46 a 13, 55* a dále pak *Mt 27, 56* a *Mt 10, 3* jsou texty, které se obracejí na rodinné svazky v Izraeli, a dokazují, že bratr není jen sourozenec, ale i jakýkoliv blízký příbuzný (např. bratranec).²²³ Přičemž *Mt 12, 46* uvádí autor ještě jako důkaz pro Mariinu bezhříšnost.²²⁴ Následující text Matoušova evangelia je uveden v pojednání o bezhříšnosti panny Marie. *Mt 4, 1-11* je text vyprávějící o pokušení Ježíše na poušti. Vztažen je k textu protoevangelia (*Gn 3, 15*), kde se mluví o boji mezi ženou a jejím potomstvem.²²⁵ Jiným způsobem se k mariologii nevztahuje, a ani tak autorem není chápán. Poslední text od evangelisty Matouše uvádí autor jako podklad pro Mariino prostřednictví. *Mt 1, 21* je toho důkazem.²²⁶

3.3.2.2.2 Markovo evangelium

Z Markova evangelia se v našem textu nachází pouze čtyři odkazy. Všechny jsou uvedeny v kontextu pojednání o Mariině panenství po porodu. *Mk 3, 31; 6, 3; 15, 40* a *16, 1* všechny tyto texty jsou uvedeny v souvislosti s bratry Páně. Autor dokazuje na jejich základě, že bratrem v hebrejském prostředí nebyli jen sourozenci, ale i blízcí příbuzní, tedy i bratraci.²²⁷ Další místa z Markova evangelia v textech nejsou. Proto se nyní zaměříme na nejvíce v textech zastoupeného evangelistu Lukáše.

²²⁰ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 43 s. 60; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 18; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 246

²²¹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 284; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 19; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 43

²²² Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 287; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 43; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 18

²²³ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 287; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 45; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

²²⁴ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 298, k tomuto výkladu textu však v novější literatuře nenajdeme paralelu. Ani Laurentin, ani Ott a ani dokument *Matka Páně* tento výklad neuvádějí.

²²⁵ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 291

²²⁶ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 307, opět nelze doložit tento text v novější literatuře jako podklad k tvrzení o Mariině prostřednictví.

²²⁷ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 287; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 45, zde je uveden pouze *Mk 6, 3* v daném kontextu; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183, tento uvádí všechny čtyři texty v dané souvislosti.

3.3.2.2.3 Evangelista Lukáš

Když se zahledíme do textu, nalezneme v něm nesčetné množství odkazů na Lukášovo evangelium. Některé jsou více užívané a ve více souvislostech, jiné pak podstatně méně. Dva nejvíce zastoupené texty jsou z 1. kapitoly. *Lk 1, 28* je v textu zastoupen třikrát. Vždy ve spojení s milostí Boží. V první souvislosti byla Maria uchráněna každého osobního hříchu.²²⁸ V druhé souvislosti byla naplněna milostí.²²⁹ Třetí souvislost s mariologií se nachází v pojednání O úctě Panny Marie.²³⁰ Chronologicky další a v textu nejzastoupenější je text *Lk 1, 34*. Představen je zde čtyřikrát, vždy ve spojení s ustavičným Mariiným panenstvím.²³¹ Text dokazuje Mariino panenství před a po porodu. Přičemž je zde uvedeno Mariino předsevzetí zachovat panenství po porodu.²³² V kontextu Mariina panenství autor předkládá ještě další texty z Lukášova evangelia. *Lk 1, 26; 1, 36; 2, 25; 2, 48* jsou texty uvedené jako důkazy Písma pro Mariino panenství při početí.²³³ Texty *Lk 2, 22. 23* uvádí autor jako místa, v nichž se Mariino panenství při porodu nepopírá. Tím je nepřímo panenství naznačeno.²³⁴ Poslední text týkající se Mariina panenství je text *Lk 8, 20*. Zde je řeč

²²⁸ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 298; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 242 a 245

²²⁹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 300; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 18, č.41 s. 54, č. 48 a č. 66 s. 107; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 20-22; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 239

²³⁰ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 309; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 259

²³¹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 282, 283, 286 a 298

²³² Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 286; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 20 zde dokazuje Mariino rozhodnutí pro zachování panenství. srov. s. 117, 121, 181, na s. 166 rozvádí tuto problematiku podrobněji. Dokument *Matka Páně* o tomto tématu mlčí.

²³³ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 282, 284, Odkaz *Lk 1, 36* je asi tiskovou chybou. Neodpovídá uvedenému textu, který je z *Lk 1, 35*. Text *Lk 2, 25* je také asi tiskovou chybou, protože nemá bezprostřední souvislost s Mariiným panenstvím. Lze jej pouze zařadit do kontextu veršů 2, 21-27 kde se mluví o přinesení malého Ježíše do Chrámu a o jeho rodičích. *Lk 2, 48* je svědectvím o Josefově otcovství před zákonem (*pater legalis, civilis*). srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 43; dokument zná pouze text *Lk 1, 26-38* shrnuje tedy texty *Lk 1, 26* a *35*, v textu jednom. Ostatní místa dokument neuvádí.; srov. též LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 166, zde autor uvádí text *Lk 1, 26* jako podklad pro Mariin slib panenství. Text *Lk 1, 35* uvádí v souvislosti s milostiplností a působením Ducha svatého v Marii, např. s. 117 a 121. Text *Lk 2, 25* uvádí pouze v textech širších (2, 22-39) s. 23 a (2, 22-38) s. 52. Texty *Lk 2, 25* a *2, 48* jsou uvedeny v jiných souvislostech.

²³⁴ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 285; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 41 uvádí samostatně text *Lk 2, 22* a *Lk 2, 23* pak pouze v širším odkazu. Obdobně i jiná místa, tamtéž č. 13, 16. Vždy však v jiné primární souvislosti než Mariino panenství; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 36 uvádí text 2, 22 jako odkaz přítomnosti Panny Marie v životě Vykupitele. Verš 23 pak v jiných souvislostech.

o Ježíšově matce a jeho bratřích.²³⁵

Další místa se nacházejí v pojednání O Marii Matce Boží. Jedná se o důkazy z Písma. Autor nás seznamuje s texty *Lk 1, 43.31 a 35*.²³⁶ Verš 43 je sám o sobě ojedinělý. Sám nemá jinou vypovídající hodnotu než Mariino Boží mateřství. Oproti tomu verš 31 je nepřímým podkladem pro Mariino prostřednictví, které souvisí s jejím mateřstvím.²³⁷ Nyní se přeneseme do jiné části. Budeme hovořit o Mariině uchránění od dědičné viny, jež je dokazováno z *Lk 1, 42 a 41*.²³⁸ V těsném spojení s naukou o neposkrvněném početí se nachází nauka o Mariině osobní bezhříšnosti. Tím pádem nacházíme odkazy na Lukáše i zde. *Lk 1, 34.38.45.46-56* jsou texty, které podpirají tuto naukovou část.²³⁹ Poslední text evangelia nalezneme ve spojení s úctou, která náleží Marii. *Lk 1, 42-43*²⁴⁰ je text podporující nauku o příslušnosti úcty Panně Marii.

3.3.2.2.2.4 Čtvrté evangelium a janovské spisy

První texty Janova evangelia objevíme v pojednání o Marii Matce Boží. Jedná se o dvě místa, *Jan 2, 1 a 19, 26*. Evangelista Marii sice nikdy nenazývá Matka Boží, ale označuje ji matka Ježíšova.²⁴¹ Další texty tohoto evangelisty se nacházejí ve spojení s Mariiným panenstvím. *J 19, 25.27, J 2, 12 a 7, 3*. Všechny jsou uvedeny v důkazu pro Mariino panenství po porodu.²⁴² Přičemž *J 19, 27* je autorem zmíněn v dalších dvou souvislostech. Jednak s Mariiným prostřednictvím, a jednak s úctou k Panně Marii.²⁴³ Poslední důležitý text je *J 2, 1-11*. Autorem předložen jako důkaz úcty k Panně Marii.²⁴⁴

Jediným spisem vedle evangelia z janovské školy, který je zde zmíněn je *1 J 3*,

²³⁵ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 287; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

²³⁶ Srov. tamtéž s. 277

²³⁷ Srov. tamtéž s. 307

²³⁸ Srov. tamtéž s. 291, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 242

²³⁹ Srov. tamtéž s. 297-298

²⁴⁰ Srov. tamtéž s. 310

²⁴¹ Srov. tamtéž s. 277, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 141, 183; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 41

²⁴² Srov. tamtéž s. 287

²⁴³ Srov. tamtéž s. 308, autor text uvádí jako důkaz pro Mariino prostřednictví. Matka Ježíšova je matkou všech křesťanů, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 258; další místo se nachází na s. 310, kde je text uveden jako důkaz pro úctu k Panně Marii.

²⁴⁴ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 310

8. Autorem uveden v souvislosti s Mariiným neposkvrněným početím.²⁴⁵

3.3.2.2.5 Skutky apoštolů a novozákonní listy

Apoštol Pavel ve svých listech zmiňuje Pannu Marii vždy v souvislosti s jejím synem. Tedy nejstarší zmínka v listu *Gal*, 4, 4 se nachází u autora na několika místech. První je argument pro Mariino Boží mateřství.²⁴⁶ Zde také autor uvádí odkaz na *Sk* 1, 14. Dalším místem, kde se můžeme setkat s textem *Gal* 4,4, je neporušené panenství Mariino před porodem.²⁴⁷ A poslední místo se nachází v pojednání o neposkvrněném početí Mariině.²⁴⁸ Zde je také uveden text listu Římanům (*Řím* 5, 14).²⁴⁹ Následuje další text listu *Galaťanům* 1, 19. Tento podpírá nauku o Mariině panenství po porodu společně s dalšími dvěma texty *Sk* 1, 14 a *Jud* 1.²⁵⁰

3.3.2.3 Teologicko-dějinná analýza

Nyní tedy budeme zkoumat Špačkovu mariologii z pohledu Tradice a Magisteria. Nejdříve se zaměříme na církevní Otce a učitele a dále pak na Magisterium. Soustředíme se především na souvislost, v jaké je autor uvádí v textu svého pojednání. Rozdělíme je na autory pouze zmíněné a autory citované. Zde poinformujeme o díle, ze kterého dr. Špaček cituje.

3.3.2.3.1 Církevní učitelé a otcové

Ohledně nauky církevních Otců uvádí autor velké množství jmen. Zaměříme se tedy na jednotlivé výsady. U nich uvedeme nejdříve autory pouze zmíněné a následně autory citované.

Ve své první části mariologie uvádí dr. Špaček nauku o Panně Marii, Matce Boží. Zde některé Otce pouze jmenuje, některé naopak přímo cituje. Autoři, které jen uvádí, jsou: *Ignác z Antiochie (Listy Smyrenským a Efezským)*²⁵¹, sv. *Irenej z Lyonu (Adversus Heereses)*²⁵², *Tertullianus (De carne Christi)*²⁵³, *Cyril Alexandrijský*²⁵⁴

²⁴⁵ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 290

²⁴⁶ Srov. tamtéž s. 277

²⁴⁷ Srov. tamtéž s. 283

²⁴⁸ Srov. tamtéž s. 290

²⁴⁹ Srov. tamtéž s. 292, autor zde uvádí typologii Adam – Kristus, Eva – Maria

²⁵⁰ Srov. tamtéž s. 287, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

²⁵¹ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 280; dílo: PG 5

²⁵² Srov. *Marienlexikon III.*, s. 313-314; dílo: PG 7

²⁵³ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 373; dílo: *De carne Christi*, PL 2, 0751

²⁵⁴ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 114

a Origenes.²⁵⁵ Neuvádí zde sice žádnou citaci, přesto se odvolává na konkrétní spisy. Spisovatelé, jež bezprostředně cituje, jsou: *Theodoretus z Cýru (Haer. fabul. comp IV, 12)*²⁵⁶, sv. *Řehoř Naziánský (Epistola 101 ad Cled. 1)*²⁵⁷, sv. *Hilarius z Poitiers (Tractatus super Psalmos 131 n. 8)*²⁵⁸ a sv. *Jeroným (Ep. 9 n. 14)*.²⁵⁹

V § 28 O důstojnost Marie Matky Boží předkládá autor další Otce. Zde neuvádí spisovatele, které by přímo necitoval. Jedná se o sv. *Bonaventuru (Spec. v. M. V.)*²⁶⁰, *Alberta Velikého (Mariale, q. 141)*²⁶¹, sv. *Tomáše Akvinského (Theologická Suma 1 q. 25 art. 6 ad 4)*²⁶² a *Bedu Ctihodného (In Lucam IV. 49)*.²⁶³

V pojednání o Mariině panenství je rozdělení na tři fáze jejího panenství. Mariino panenství při početí, při porodu a po porodu. K nauce o Mariině panenství při početí uvádí autor tyto Otce: *Aristides*²⁶⁴ a *Augustin*.²⁶⁵ Tito jsou jen zmíněni v dané souvislosti. *Ignác z Antiochie (Ef 1, 1)*, *Epifanius (Haereses 78, 61)*²⁶⁶, *Justin (Obrana I. 33)*²⁶⁷ jsou autorem přímo citováni. K další nauce Mariina panenství při porodu uvádí autor tyto, které necituje: *Dionys Alexandrijský*²⁶⁸, *Amfiloch*²⁶⁹, *Rufin*²⁷⁰, *Klement Alexandrijský (Stromata)*²⁷¹, *Antioch z Ptolemaidý*²⁷², *Origenes*, *Tertullian*, *Petr Alexandrijský*²⁷³, *Řehoř Naziánský*, *Cyril Jeruzalémský*, *Jan Zlatoústý*²⁷⁴, *Zeno*

²⁵⁵ Srov. *Marienlexikon V.*, s. 22

²⁵⁶ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 379

²⁵⁷ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 17

²⁵⁸ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 187; dílo: *Tractatus super Psalmos 131*, PL 9, 0728

²⁵⁹ Srov. tamtéž s. 186, celým jménem: **Hieronymus Sophronius Eusebius**; dílo: *Epistula IX. Ad Paulam et Eustochum de Assumptione beatae Mariae Virginis*, PL 30, 0122C

²⁶⁰ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 533

²⁶¹ Srov. tamtéž s. 79, dílo *Mariale super Missus est*.

²⁶² Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 399, dílo: *Summa Theologiae*, srov., AKVINSKÝ TOMÁŠ, *Theologická summa I.*, přeložil EMILIÁN SOUKUP a kol., nakl. Krystal, Olomouc 1937, s. 256

²⁶³ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 399; dílo: *Homilia LVIII. In commemoratione divinae Virginis Mariae de evangelio Luc*, PL 94, 0421C

²⁶⁴ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 230

²⁶⁵ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 294

²⁶⁶ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 375, dr. Špaček uvádí v textu **Epifania ze Salamis**, s jeho dílem *Panarion (Haereses)*.

²⁶⁷ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 489, autor uvádí dvě Justinova díla: *Apologii (Obranu) I.* a *Dialog s Tryfonem*, PG 66

²⁶⁸ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 199

²⁶⁹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 131, jediným spisovatelem tohoto jména je **Amfiloch z Ikonie**.

²⁷⁰ Srov. KRAFT H., *Slovník starokřesťanské literatury*, s. 245-247, celým jménem **Rufinus z Aquileje**; srov. LThK 8, 1350

²⁷¹ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 570; *Stromata*, PG 8 a 9

²⁷² Srov. LThK 1, 770

²⁷³ Srov. *Marienlexikon V.*, s. 174

²⁷⁴ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 391

Veronský²⁷⁵, Gaudentius Brescijský.²⁷⁶ Z těch, u nichž je přímo zmíněno svědectví, uvádí pouze Augustina (*Sermone* 189 c. 2n. 2).²⁷⁷ Mariino panenství po porodu a její slib doživotního panenství je doktorem Špačkem podpořeno svědectvím těchto Otců: Jeronýma (*Contra Helvidium de perpetua virginitate b. Mariae*)²⁷⁸, Augustina, Origena (*Comment. in Joannem; Comment. in Mat.; Homilie in Lucam VII*), Epifania (*Haereses* 78), Ambrože (*De institutione Virginis*)²⁷⁹ a Bernarda z Clairvaux (*Homilia super Missus n. 15*).²⁸⁰ Tito všichni, ač jsou ve většině případů jmenováni i s konkrétním dílem, nejsou autorem bezprostředně citováni. Pouze Basil Veliký (*Hom. 25 in Chri. gener.*)²⁸¹, Sv. Tomáš Akvinský (*S. Th. 3, q. 28 art. 4*)²⁸² a Robert Bellarmin (*Comment in III. s. Thomae q. 28, art. 4, disp. 6, sect. 2, n. 1*)²⁸³ jsou citováni bezprostředně, a to v souvislosti s Mariiným slibem panenství.

V souvislosti s Mariiným neposkvrněným početím²⁸⁴ uvádí autor některé z již zmíněných spisovatelů, ale i některé nové. Opět některé cituje přímo, jiné uvádí jen v dané souvislosti. Tímto spojuje s neposkvrněným početím autory, které necituje: sv. Ireneje (*Adv. Haer. III., 22, 4; V., 19, 1*), Tertuliána, Jana Damašského.²⁸⁵ Dále: sv. Ambrože, Anselma z Canterbury²⁸⁶, Petra Lombardského²⁸⁷, Alexandra Haleského²⁸⁸, Alberta Velikého, Tomáše Akvinského, Vincence z Beuvais²⁸⁹, sv. Bonaventuru, Jana Dunse Scota (*q. 1308*)²⁹⁰, Petra de Aureolis²⁹¹, Francisca

²⁷⁵ Srov. *Marienlexikon* VI., s. 788

²⁷⁶ Srov. *Marienlexikon* II., s. 583

²⁷⁷ Jedná se o kázání na den Narození Páně: *Sermone ad Populum* 189, *Classis II. de Tempore, In natali Domini* VI., PL 38, 1005

²⁷⁸ Sv. Jeroným, *De perpetua Virginitate Beatae Mariae, adversus Helvidium*, PL 23, 0183

²⁷⁹ Srov. *Marienlexikon* II., s. 126; dílo: *De institutione virginis et Sanctae Mariae virginitate perpetua*, PL 16, 0305

²⁸⁰ Srov. *Marienlexikon* II., s. 445, PL 184

²⁸¹ Srov. *Marienlexikon* I., s. 387; dílo: *Homilia in sanctam Christi generationem*, PG 30, 0596

²⁸² Srov. AKVINSKÝ TOMÁŠ, *Theologická summa III.*, s. 273-274

²⁸³ Srov. *Marienlexikon* I., s. 418, **Robert Franciscus Romulus Bellarmin SJ**, kardinál a učitel církve, jedná se pravděpodobně o dílo *Conciones Lovanienses; Opera oratoria posthuma*. V době působení v Lovani přednášel právě Summu Tomáše Akvinského.

²⁸⁴ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 288-297

²⁸⁵ Srov. *Marienlexikon* III., s. 392

²⁸⁶ Srov. *Marienlexikon* I., s. 168

²⁸⁷ Srov. *Marienlexikon* V., s. 183

²⁸⁸ Srov. *Marienlexikon* I., s. 93

²⁸⁹ Srov. *Marienlexikon* VI., s. 637

²⁹⁰ Srov. *Marienlexikon* II., s. 261, jedná se pravděpodobně o dílo *Questiones quodlibetales*, srov. KRAŠTŮFEK FRANTIŠEK XAVER, *Všeobecný církevní dějepis díl II. část 2.*, nakl. Dědictví sv. Prokopa, Praha 1889, s. 338

²⁹¹ Srov. *Marienlexikon* V., s. 175

Mayrona²⁹², kard. Kajetána²⁹³ a sv. Petra Canisia²⁹⁴. Z autorů citovaných v textu uvádí: Justina (Rozmluvy s Tryfonem, 100)²⁹⁵, Efréma Syrského (Op. syr. II. 327; Carmina Nisibena)²⁹⁶ též zvaného z Edessy, Theodota z Ankyry (Homilie 6 in s. Deipar.)²⁹⁷, Hippolyta Římského (Fragm. In Psl. 22, 1)²⁹⁸. Dále uvádí sv. Augustina (De natura et gratia c. 36 n. 42; Opera imperf. c. Julian. IV. c. 122; V. n. 57)²⁹⁹ a sv. Bernarda z Clairvaux (Ep. 174 n. 7. 9)³⁰⁰.

Maria byla uchráněna nejen dědičné viny, ale i každého osobního hříchu.³⁰¹ K tomuto tématu představuje autor vedle klasiků jako jsou sv. Ambrož (De virginibus)³⁰², Epifanius ze Salamis (Haer. 42), Efrém Syrský, Origenes, , Hippolyt Římský a Basil Veliký také další spisovatele. Tyto již zmíněné necituje, pouze je uvádí jako dokumentaci Mariiiny bezhříšnosti. Petavia (De incarnatione XV, 1)³⁰³, Hesychia (Homilie I. in Deiparam)³⁰⁴ a Jana (Or 2 in Dei par. Nat. n. 7)³⁰⁵ pak jmenuje jako autory citované. Přičemž Hesychius a Jan jsou uvedeni jako svědci Mariiiny prostoty od žádostivosti jako následku dědičného hříchu, kterého byla uchráněna.³⁰⁶

S touto naukou koresponduje další nauková část o Mariiině svatosti.³⁰⁷ Zde je nauka podpořena svědectvím některých autorů píšících o Mariiiných ctnostech: sv. Augustin, sv. Ambrož (De virginibus), sv. Justin (Rozmluvy 100), Tertulián (De c. Chr. 17), sv. Irenej (Adv. Haer. III, 2, 4; V. 1. 2; 10, 2), sv. Epifanius (Haereses 78, 8), Origenes (Hom. In LucVII-VIII; Hom. in Mat. X. 17), méně známý Afraat (Sermo III. De ieiunio; Sermo IX De humilit.)³⁰⁸ a Zeno Veronský (Tractatus II, 8)³⁰⁹.

²⁹² Srov. LThK 4, 49

²⁹³ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 635

²⁹⁴ Srov. tamtéž s. 647

²⁹⁵ Sv. Justin Mučedník: *Dialog s Tryfonem*, PG 66

²⁹⁶ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 370

²⁹⁷ Srov. LThK 9, 1424; dílo: PG 77

²⁹⁸ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 212, dílo: *Fragmenta In Psalmus XXII*, PG 10

²⁹⁹ Jedná se o Augustinovo dílo: *De Natura et Gratia*, PL 44, 0247; dále pak o dílo: *Contra secundam Iuliani responsionem imperfectum opus*, PL 45, 1049

³⁰⁰ Sv. Bernard: *Epistola 174 Ad canonicis Lugdunenses De conceptione Sanctae Mariae*, PL 182, 0333

³⁰¹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 297-299

³⁰² Sv. Ambrož: *De virginibus, Ad Marcellinam Sororem sua Libri Tres*, PL 16, 0187

³⁰³ Srov. *Marienlexikon V.*, s. 167, celým jménem **Dionysius Petavius**

³⁰⁴ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 179

³⁰⁵ Je otazníkem, kterého Jana autor má na mysli.

³⁰⁶ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 299

³⁰⁷ Srov. tamtéž s. 299-302

³⁰⁸ Srov. KRAFT H., *Slovník starokřesťanské literatury*, s. 10; srov. LThK 1, 802

³⁰⁹ Zenon z Verony: *Tractatus II. De Spe, Fide et Charitate*, PL 11

Ani jednoho z nich přímo necituje.

V navazujícím pojednání o Mariině vzrůstající svatosti³¹⁰ uvádí: sv. Tomáše Akvinského (*S. Th. 3 q. 27 art. 1; art 3*)³¹¹, sv. Alfonse z Liguori a sv. Bernarda (*Ep. 1174 n. 5*)³¹². Zde také žádného přímo necituje, pouze na ně odkazuje.

§ 32 pojednává o Mariině nanebevzetí.³¹³ V této dogmatice není ukotvena tato nauka jako definovaná učitelským úřadem. Důvodem je pozdější datum vlastní definice. Autor však tuto nauku podává jako pravdu teologickou, tedy závaznou.³¹⁴ Rozděluje ji na tři části - na nauku o Mariině smrti³¹⁵, nauku o neporušenosti Mariina těla³¹⁶ a nauku o Mariině nanebevzetí.³¹⁷ K prvnímu tématu uvádí tři spisovatele. A to *Epifania ze Salamis* (*Her. 78 n. 11*), sv. Augustina (*De pecc. mer. et demer.*)³¹⁸ a jistého Arnalda.³¹⁹ Z těchto přímo cituje jen sv. *Epifania*.

K tématu druhému o neporušenosti Mariina těla uvádí : *Pseudo-Jeronýma* (*Tractatus de Assumptione b. M. V. c. 6*)³²⁰ a *Ondřeje z Kréty* (*Oratione 2. de dormitione b. Mariae*).³²¹ Zde jsou oba autoři citováni.

Třetí téma, Mariino nanebevzetí je podpořeno kromě sv. Tomáše (*Expos. salut. angel.*)³²², také *Řehořem Tourským* (*Mirac. I, 4*)³²³, *Modestem Jeruzalémským*³²⁴, *Germanem Byzantským* (*Orat. 2 de dormit. B. Mariae*)³²⁵, *Janem Damašským* (3 homilie na sv. nanebevzetí P.M.) a sv. *Bernardem z Clairvaux*. Žádný z těchto zde uvedených spisovatelů není autorem bezprostředně citován.

Poslední dvě témata Špačkovy mariologie se odvíjejí v návaznosti na Mariino

³¹⁰ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 301

³¹¹ Srov. AKVINSKÝ T., *Theologická summa III.*, s. 253-259

³¹² Zde se jedná zde asi o tiskovou chybu. Takové množství listů sv. Bernard nenapsal. Proto se pravděpodobně jedná o list č. 174, srov. pozn. 300

³¹³ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 302-306

³¹⁴ Srov. tamtéž s. 302

³¹⁵ Srov. tamtéž

³¹⁶ Srov. tamtéž s. 303

³¹⁷ Srov. tamtéž s. 304

³¹⁸ Spis: *De peccatorum meritis et remissione et de Baptismo parvulorum*, PL44, 0109

³¹⁹ O tomto spisovateli nemáme žádnou zmínku v novější literatuře. Autor jej zmiňuje jako odpůrce Mariiny smrti. Tento tvrdí, že Maria nezemřela.

³²⁰ Jedná se o Paschasia Radberta, který zemřel v r. 865, srov. L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 253

³²¹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 142

³²² Sv. Tomáš, dílo *Expositio in Salut. Angel*

³²³ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 18; dílo: *Libri Miraculorum*, PL 71, 0705

³²⁴ Srov. *Marienlexikon IV.*, s. 495

³²⁵ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 627; dílo: *Orationes II. de dormitione Beatae Mariae*: PG 98

Boží mateřství. Maria je prostřednice všech milostí a Marii náleží úcta jako Matce Boží. O Mariině prostřednictví se zmiňuje sv. Irenej (*Adv. Haereses* 3, 22, 4) sv. Jeroným (*in Luc. 2, 29*)³²⁶, sv. Ambrož (*In Luc. 2, 29*)³²⁷ a sv. Augustin (*Sermo* 289)³²⁸. Jediným, koho zde přímo cituje, je sv. Augustin. Další autoři: sv. Irenej (*Adv. Haer.* 3, 22, 4; 5, 19) a sv. Bernard (*Sermo De 12 praer b. M. V.*)³²⁹ spolu se sv. Jeronýmem (*Ep. 2 ad Eustoch*)³³⁰ a sv. Augustinem (*Sermo* 232 c. 2 n. 2)³³¹ užívají pro Marii titul „matka křesťanů“. Všichni tito jsou citováni. Jako „rozdavatelku milostí“ uvádějí Marii ve svých dílech především Petavius (*De incarnatione* VI. XIV., 9, 8), German Byzantský (Cařihradský), Albert Veliký, Jan Gerson³³² a sv. Bernard. O úctě k Panenské Matce zde mluví především sv. Justin (*Apologie* I. 33, Rozmluva 43; 66-68; 100), sv. Epifanius (*Haereses* 77) a Řehoř Naziánský (*Oratione* 24, 10).³³³ Mimo jiné je zde uveden opat Guibert (*De Laude s. Mariae* c. 2).³³⁴ Tento jediný je zde autorem přímo citován.

Shrnuli jsme stručně nauku otců v díle a nyní se zaměříme na nauku Magisteria, papežů a jiných teologických autorit obsaženou v textu mariologie doktora Špačka.

3.3.2.3.2 Učitelství úřad církve

Zde se tedy zaměříme na magisteriální dokumenty a na výroky papežů a další teologické autority jako je třeba liturgie církve. Nejdříve uvedeme všeobecné sněmy a synody, které jakkoli obsahovaly nauku o Panně Marii. Dále pak encykliky a dokumenty papežů a jako poslední zaznamenané výroky jiných autorit.

3.3.2.3.2.1 Sněmy a synody

³²⁶ Sv. Jeroným: *In evangelium secundum Lucam*, PL 30, 0567B; nebo se též může jednat o spis: *Translatio homiliarum XXXIX. Origenis In evangelium Lucae Ad Paulum et Eustochium*, PL 26, 0219

³²⁷ Sv. Ambrož Milánský: *Secundum Lucam Libris X. Comprehensa*, PL15, 1527D

³²⁸ Autor zde uvádí dvě Augustinova díla v souvislosti s Mariiným prostřednictvím: *Sermo* 289 *ad Populum, Classis III. de Sanctis, In natalis Ioannis Baptistae III.*, PL 38, 1308; a: *Sermo* 232 *ad Populum, Classis II. de Tempore, In diebus Paschalibus III.*, PL 38, 1108

³²⁹ Sv. Bernard, *Sermo de duodecim praerogationis beatae Mariae Virginis ex verbis Apocalypsis*, PL 183, 0429

³³⁰ Zde se asi též jedná o tiskovou chybu. Číslo listu neodpovídá jeho adresátovi. Tři listy adresoval sv. Jeroným Eustochiovi: List 9 – srov. pozn. 326, List 30 – *Epistola XXX. Ad Eustochium, De vinculis beati Petri*, PL 30, 0226B, List 51 – *Epistola LI. Ad Paulum et Eustochium, De virtute Psalmorum*, PL 30, 0305C

³³¹ Srov. pozn. 328

³³² Srov. *Marienlexikon* II., s. 628

³³³ Srov. *Marienlexikon* III., s. 17

³³⁴ Guibert de Novigento (Nogento): *Liber de Laude Sanctae Mariae*, PL 156, 0537

Prvním sněmem uvedeným v souvislosti Panny Marie, Matky Boží, je sněm efezský z roku 431.³³⁵ Zde nešlo sice primárně o titul Theotokos, ale i on byl součástí řešeného problému.³³⁶ K témuž tématu je dále zmíněn sněm *cařihradský* z r. 551.³³⁷

Další místo, kde se nachází odkaz na *synodu v Římě* v roce 390, se nachází v kontextu Mariina panenství při porodu.³³⁸ Autor zde předkládá jméno papeže *Siricia*³³⁹, který byl účastníkem a odsoudil Jovinianův blud. V téže souvislosti uvádí autor *synodu v Miláně*³⁴⁰ v roce 391, již svolal sv. Ambrož, milánský biskup.³⁴¹ Maria nepřestala být pannou ani po porodu. Proti této nauce se postavili *Helvidius* a *Bonosius*³⁴², které odsoudila *synoda v Kapue* v roce 389³⁴³. K témuž tématu je uveden 5. *obecný sněm*. Jedná se zde o 2. konstantinopolský sněm z r. 553, a *lateránská synoda* za papeže Martina I. z r. 649³⁴⁴.

K Mariinu neposkvrněnému početí podává autor odkaz na 5. *zasedání Tridentského koncilu*.³⁴⁵ Maria byla uchráněna milostí Boží od každého osobního hříchu.³⁴⁶ Zde uvádí prohlášení 23. *can. Tridentského sněmu* ze 6. *zasedání*.³⁴⁷ A dále

³³⁵ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 277, srov. JEDIN HUBERT, *Kleine Konziliengeschichte*, nakl. Herder, Freiburg-Basel-Wien, Freiburg im Breisgau 1962, s. 25, DS 250-268

³³⁶ Více Srov.. POSPÍŠIL CTIRAD VÁCLAV, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, nakl. Krystal OP, Karmelitánské nakl., Praha-Kostelní vydří 2006, s. 138-144

³³⁷ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 280, jedná se zde o druhý cařihradský (konstantinopolský) koncil, autor uvádí letopočet 551, přičemž jiní uvádějí letopočet 553, srov. POSPÍŠIL C. V., *Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel*, s. 161; srov. též JEDIN H., *Kleine Konziliengeschichte*, s. 29, DS 421-438

³³⁸ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 285, srov. KRYŠTŮFEK F. X., *Všeobecný církevní dějepis díl I.*, s. 766

³³⁹ DS 181-185

³⁴⁰ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 127, zde je uveden letopočet konání synody v Miláně r. 390 nikoliv rok 391, srov. KRYŠTŮFEK F. X., *Všeobecný církevní dějepis díl I.*, s. 766, tento též uvádí rok konání synody 390

³⁴¹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 127

³⁴² **Bonosus** srov. *Marienlexikon I.*, s. 538; **Helvidius** srov. *Marienlexikon III.*, s. 186

³⁴³ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 286, srov. KRYŠTŮFEK F. X., *Všeobecný církevní dějepis díl I.*, s. 442, ovšem zde je uveden rok konání synody 391

³⁴⁴ Srov. NEUNER JOSEF, ROOS HEINRICH, *Viera církvi v úradných dokumentov jej magistéria*, nakl. Dobrá kniha, Trnava 1995, s. 61, jedná se o lateránský koncil z r. 649; DS 500-522

³⁴⁵ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 296-297 srov. NEUNER J., ROOS H., *Viera církvi v úradných dokumentov jej magistéria*, s. 186, čl. 358 jedná se o zasedání z r. 1546; DS 1516

³⁴⁶ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 297

³⁴⁷ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 297, srov. NEUNER J., ROOS H., *Viera církvi v úradných dokumentov jej magistéria*, s. 262, čl. 472; DS 1573

zmiňuje *sněm basilejský*.³⁴⁸ Ohledně žádostivosti, které byla Maria uchráněna, uvádí *can. 5., Tridentského koncilu*.³⁴⁹

3.3.2.3.2.2 Dokumenty a výroky papežů

Prvním dokumentem, který se týká mariologie, je encyklika papeže *Lva XIII. Octobri mense (mensis)* z 20. září 1891.³⁵⁰ jedná se o růžencovou encykliku, s kterou nás pisatel díla seznamuje v souvislosti s prostřednictvím Panny Marie³⁵¹ v textu pojednávajícím o Marii Matce Boží³⁵². K Mariinu neposkvrněnému početí uvádí autor bullu, jíž byla tato nauka definována. Jedná se o bullu papeže *Pia IX, Ineffabilis Deus* z 8. prosince roku 1854.³⁵³ Tato bulla je propojena autorem i s pojednáním o Mariině svatosti.³⁵⁴

V pojednání o Mariině prostřednictví je uvedena nejen encyklika papeže *Lva XIII., Octobri mense*, ale i další jeho encyklika *Iucunda semper* z r. 1894³⁵⁵. Dále je zde v této souvislosti ještě zmíněna encyklika *Pia X., Admodum illam* z 2. února 1904.³⁵⁶

Další jména papežů najdeme jako sekundární zmínky. Papež *Siricius* (384-399) je uveden v souvislosti se synodou v Římě r. 390, která odsoudila Joviniánův blud.³⁵⁷ *Sixtus IV.* (1471-1484) je představen jako papež, který zastával nauku o neposkvrněném početí a jako podporovatel svátku téhož jména.³⁵⁸ Papež *Inocenc III.* (1198-1216) je uveden jako teolog, jenž podpořil nauku o Mariině nanebevzetí.³⁵⁹

³⁴⁸ Jedná se o koncil v Basileji za papeže Evžena VI. Koncil byl svolán 23. července r. 1431, a skončil r. 1448. Od roku 1437 byl tento sněm rozdělen. Byl přemístěn papežem do Ferarry, schizmatická část zůstala v Basileji. Primárním obsahem koncilu bylo řešení vzájemného postavení papeže a koncilu tzv. konciliarismus; srov. FRANZEN AUGUST, *Malé církevní dějiny*, České kat. nakl. ZVON, Praha 1995, s. 175, srov. též JEDIN H., *Kleine Konziliengeschichte*, s. 72

³⁴⁹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 299 srov. NEUNER J., ROOS H., *Viera církvi v úradných dokumentov jej magistéria*, s. 185, čl. 357, jedná se o 5. cánon, 5. zasedání z r. 1546. DS 1515

³⁵⁰ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 257, BF 774-775

³⁵¹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 308

³⁵² Srov. tamtéž s. 276

³⁵³ Srov. tamtéž s. 290, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 240; české znění bully in: POSPÍŠIL C. V., *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*, s. 21-42; DS 2800-2804

³⁵⁴ Srov. tamtéž s. 300

³⁵⁵ Srov. tamtéž s. 309, srov. BF 816

³⁵⁶ Srov. tamtéž, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 255, zde je uvedena encyklika *Ad diem illum*. Jedná se o tutéž encykliku, s jiným názvem; DS 3370

³⁵⁷ Srov. tamtéž s. 285; srov. *Marienlexikon VI.*, s. 181

³⁵⁸ Srov. tamtéž s. 296; srov. *Marienlexikon VI.*, s. 183

³⁵⁹ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 305; srov. LThK 5, 516

K Mariinu nanebevzetí se připojuje svědectví papeže *Sergia I.* (687-701) o svátku Zesnutí Bohorodičky.³⁶⁰ Posledním papežem uvedeným k tématu nanebevzetí je papež *Gelasius I.* (492-496), který zavrhl spis Melitona ze Sard, *De transitu Virginis Mariae*.³⁶¹

Poslední dvě jména papežů jsou citována v pojednání o Mariině úctě. Papež *Liberius* (352-366), který nechal postavit baziliku Santa Maria Maggiore v Římě.³⁶² A papež *Sixtus III.* (432-440), jenž umožnil namalovat obrazy Marie královny a její korunovace.³⁶³

3.3.2.3.2.3 Další teologické prameny užité v textu pojednání

Prvním pramenem, který autor uvádí, nalezneme v souvislosti s pojednáním o Marii Matce Boží. Jedná se o *vyznání atanášské*.³⁶⁴ Dále zde objevíme *římský symbol*³⁶⁵, jenž představuje propojení s neporušeností Marie Panny. Dále pisatel předkládá *apoštolské vyznání víry*³⁶⁶ v souvislosti s ustavičným Mariiným panenstvím. S neposkvrněným početím autor spojuje hned dvě jména. Již zmíněného *Ondřeje z Kréty* a opata *Anselma z Edmundsbury*, který byl sestřenec (bratranec) sv. Anselma.³⁶⁷ Patří mezi svědky počátku svátku Početí Panny Marie (Conceptio s. Annae). Poslední autoritou, která je uvedena autorem v souvislosti s Mariiným nanebevzetím, je byzantský císař *Mořic Byzantský* (582-602).³⁶⁸

Dále jsou pak jmenováni spisovatelé jako je *Pseudo - Dionýsius*³⁶⁹, *Pseudo - Atanáš*³⁷⁰, *Pseudo - Jeroným*³⁷¹, *Pseudo - Augustin*.³⁷² Tyto uvádí autor jako pisatele apokryfů, především *Pseudo - Dionýsia* v souvislosti s Mariiným nanebevzetím.³⁷³

Co se týká svědectví liturgie, uvádí autor *liturgii mozarabskou*.³⁷⁴ Ta je

³⁶⁰ Srov. tamtéž; srov. LThK 9, 485

³⁶¹ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon I.*, s. 611

³⁶² Srov. tamtéž s. 310; srov. LThK 6, 894

³⁶³ Srov. tamtéž s. 311; srov. LThK 9, 644

³⁶⁴ Srov. tamtéž s. 280; DS 46-47

³⁶⁵ Srov. tamtéž s. 283, jedná se o tzv. *Ordo Romanus Baptismalis*; DS 30

³⁶⁶ Srov. tamtéž s. 284; srov. KKC s. 61

³⁶⁷ Srov. tamtéž s. 295; o této osobnosti nemáme v literatuře žádnou zmínku

³⁶⁸ Srov. tamtéž s. 305; srov. LThK 6, 1495

³⁶⁹ Srov. LThK 3, 242

³⁷⁰ Srov. DS 75-76

³⁷¹ Srov. *Marienlexikon V.*, s. 371

³⁷² Srov. *Marienlexikon V.*, s. 367

³⁷³ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 304

³⁷⁴ Srov. LThK 6, 982

svědectvím o slavení svátku Mariina nanebevzetí. Ve stejné souvislosti je uveden i *Sakramentář papeže Gelasia*.³⁷⁵

Poslední část naší analýzy budeme věnovat titulům, které jsou autorem použity pro Marii.

3.3.2.4 *Mariologické tituly*

Nejdříve se zaměříme na tituly vyvozené z Písma a poté na další spíše rázu poetického, jež odrážejí mariánskou dimenzi zbožnosti církve.

V první řadě zde autor užívá titulu *Matka Boží*, který sice není obsažen doslovně v Písmu, ale je implicitní.³⁷⁶ Tento titul se vedle titulu *Bohorodička, rodička Boží (theotokos)*³⁷⁷ jako zlatá nit táhne celým pojednáním o Panně Marii. S tímto titulem se dostáváme k dalšímu použitému *Panna (parthenos)*.³⁷⁸ Tento je užíván opět velmi často, obzvláště v pojednání o Mariině panenství. Dále s ním souvisí titul *Blahoslavená Panna*.³⁷⁹ S titulem *Matka Boží* pak dále souvisí pojmenování *Matka Vykupitele*, který je již méně používaným. V textu jej najdeme vlastně dvakrát.³⁸⁰ Následně je zde uveden titul *Matka Spasitelova*.³⁸¹ Maria je dále nazvána autorem *Milostiplná (kecharitómené)*.³⁸² A ještě dále *Požehnaná mezi ženami*.³⁸³ Marie – Eva je pojednání, které předkládá implicitně titul *Maria – Nová Eva*. Není zde výslovně uveden, ale celé pojednání o typologii Marie – Eva jej jaksí předpokládá.³⁸⁴ *Matka Ježíšova* sama sebe nazývá pokorně *Služebnice Páně* (Lk 1, 38), a to je jeden z titulů, jenž je autorem použit.³⁸⁵ Posledním z titulů, který vyvozujeme na základě Písma svatého, je titul *Matka křesťanů (mater christianorum)*.³⁸⁶

Nyní následují tituly spíše rázu poetického, vyslovené církevními Otci. První z nich uvádí autor v souvislosti s Mariinou svatostí. Je jím titul *Zrcadlo*

³⁷⁵ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 304, DS 36

³⁷⁶ Srov. tamtéž s. 279

³⁷⁷ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 684

³⁷⁸ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 283; srov. *Marienlexikon II.*, s. 287

³⁷⁹ Srov. tamtéž s. 280

³⁸⁰ Srov. tamtéž s. 275, 303; srov. *Marienlexikon II.*, s. 288

³⁸¹ Srov. tamtéž s. 290

³⁸² Srov. tamtéž s. 291, 298, 300; srov. *Marienlexikon II.*, s. 662

³⁸³ Srov. tamtéž s. 298

³⁸⁴ Srov. tamtéž s. 292, 307; **nová Eva, druhá Eva** srov. *Marienlexikon II.*, s. 420-421

³⁸⁵ Srov. tamtéž s. 307; srov. *Marienlexikon II.*, s. 290

³⁸⁶ Srov. tamtéž

spravedlnosti.³⁸⁷ V další souvislosti s Mariiným prostřednictvím uvádí tituly hned dva. První je Maria, *Příčina našeho spasení*, a druhý je Maria, *Brána života (ianua vitae)*.³⁸⁸ K tomuto tématu uvádí ještě dva, které používají Otcové. Maria, *Causa salutis (příčina spásy)* a *Advocata (orodovnice – paraklétoš)*.³⁸⁹ Maria jako prostřednice je současně *Rozdavatelkou milostí (dispensatrix gratiarum)*, a to je titul, který ji podle autorova mínění přisuzují bohoslovci (teologové).³⁹⁰ Mimo jiné předkládá další tituly, které souvisí s Mariiným prostřednictvím. *Corredemptrix (spoluvykupitelka)*, *Sacerdotissa (kněžka)* a *Summa sacerdotissa (velekněžka)* jsou tituly, které autor pro Marii odmítá. Ani jeden z nich není opodstatněný. Maria byla jako každý člověk vykoupěna a pro úřad kněžský nebyla ustanovena a ani si tato práva neosobovala.³⁹¹ Svatý Bernard z Clairvaux nazývá Marii *Uberrimus gratiarum aquaeductus (nejhojnější milosti vodovod)*.³⁹² Církev dále označuje Marii několika tituly, které autor představuje opět v souvislosti s Mariiným prostřednictvím. *Mater divinae gratiae; Ianua coeli; Vita, dulcedo et spes nostra* jsou tituly užívané podle autora církvi.³⁹³ Poslední titul pro Marii, jenž souvisí jednak s úctou, kterou ji prokazují všechna pokolení (srov. Lk 1, 48), a jednak s jejím oslavením a nanebevzetím je titul *Královna*.³⁹⁴

3.4 SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ ŠPAČKOVY MARIOLOGIE

Nyní nám zbývá poslední úkol této kapitoly. Krátce shrnout jak autor podal nauku o Panně Marii. Krátké zhodnocení v tomto případě není lehké. Autor uvádí ke každému tématu argumenty z Písma, otců a teologie. Potom uvádí odpůrce nauky. Pojednání je tím sice systematicky uspořádáno, ale jaksi rozměňuje mariologii jako celek. Autor sám na začátku, v úvodu, říká:

³⁸⁷ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 298

³⁸⁸ Srov. tamtéž s. 307

³⁸⁹ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon I.*, s. 41

³⁹⁰ Srov. tamtéž s. 308; srov. *Marienlexikon II.*, s. 293

³⁹¹ Srov. tamtéž s. 307; **corredemptrix**, **sacerdota** a **summa sacerdotissa** srov. *Marienlexikon II.*, s. 293

³⁹² Srov. tamtéž s. 308

³⁹³ Srov. tamtéž s. 309; **Mater divinae gratiae** srov. *Marienlexikon II.*, s. 294

³⁹⁴ Srov. tamtéž s. 311; srov. *Marienlexikon III.*, s. 589

*„Podkladem a středem nauky o Panně Marii je článek víry, že je Matka Boží. Z tohoto zřídla plynou všechny její výsady a přednosti: Důstojnost, ustavičné panenství, svatost, sláva, moc a úcta“.*³⁹⁵

Podle tohoto potom rozvádí jednotlivá pojednání. Tím jsou ale některé části nepřímou zdvojeny, popřípadě znásobeny, aby byla zřejmá vzájemná souvislost. Stejná místa z Písma jsou uvedena několikrát a v různých pojednáních. Svědectví Otců je na tom obdobně jako svědectví Písma. Autor předkládá velké množství jmen, známých i méně známých. Citace autorů uvádí buď v jejich originálním znění (většinou latinsky), nebo v českém překladu. Všechny odkazy předpokládají určitou znalost problematiky. Vzájemné propojení mariologie a christologie je zřejmé již z úvodní věty. A to je pro autora primární. Podklad a střed nauky je Maria Matka Boží. S ostatními disciplínami zde najdeme jen implicitní spojitost. Autor se nezamýšlí hlouběji a zvlášť nad jednotlivými vztahy.

Pro dr. Špačka je na prvním místě podat nauku v široké perspektivě Písma, Otců a ostatních svědků, proto také tak obsáhlé pojednání. Mariologie je určena inteligenci, studentům bohosloví a teologie.

³⁹⁵ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 276

4 ČTVRTÁ KAPITOLA: FRANTIŠEK ŽÁK TJ

(1862-1934); SOUSTAVNÁ KATOLICKÁ

VĚROUKA PRO LID

Zůstaneme na přelomu 19. a 20. století. Vedle Dr. Špačka, který působil na Moravě, se v Čechách objevuje obdobná osobnost. Tato osobnost vzešla z řádu jezuitského a je jí hudebník František Žák. V jeho dogmatice se pokusíme o analýzu v základních čtyřech krocích. Autor a dílo, dále pak dílo samotné. Třetí krok bude analýza samotné mariologie a v závěru uvedeme krok čtvrtý, souhrn a zhodnocení.

4.1 TEOLOG, JEZUITA FRANTIŠEK ŽÁK

Velký hudebník František Žák se narodil 15. května 1862 ve Hvězdě u Police n. Metují. Na kněze byl vysvěcen 5. července r. 1887 a do řádu Tovaryšstva Ježíšova vstoupil v r. 1898. V době I. světové války v letech 1914 – 1918 působil jako kaplan ve vojenském lazaretu na Karlově. Byl kazatelem v řádovém kostele Sv. Ignáce v Praze. Zde také ustanovil tzv. Družinskou Cyrillskou jednotu v roce 1919, která se vyvinula z chrámového sboru při kostele Sv. Ignáce. Pracoval na sestavení Družinského zpěvníku a vydal jeho první díl. Podílel se na vydání i druhého, rozšiřujícího dílu tohoto zpěvníku. Celý zpěvník pak vyšel v r. 1930.³⁹⁶ P. František Žák byl osobností známou svými literárními pracemi, homiletickými a dogmatickými spisy. Byl známý i jako povídkář a beletrista, napsal několik divadelních her. Z jeho spisů se nám podařilo objevit především ty homiletické. A také několik spisů jiného žánru. Z dogmatických spisů je známa především jeho „*Soustavná katolická věrouka pro lid*.“ K ostatním spisům viz níže, v části o díle. Byl též redaktorem časopisu *Obrana víry*³⁹⁷, který se zaměřoval politickým směrem.

František Žák zemřel 22. prosince 1934 po těžké nemoci. Pochován je na Vyšehradském hřbitově poblíž velkých buditelů českého národa, Václava Beneše

³⁹⁶ Tento zpěvník se nachází v knihovně Cyrilometodějské teologické fakulty, Univerzity Palackého (CMTF UP) v Olomouci

³⁹⁷ Taktéž se nachází v knihovně CMTF UP

4.2 ŽIVOTNÍ DÍLO JEZUITY ŽÁKA

Jak bylo řečeno výše, sestavil Družinský zpěvník a dočkal se jeho kompletního vydání. Dále napsal několik homiletických spisů, mezi nimi se nám podařilo objevit tyto: *Promluvy cyklus 1, Učte se ode mne (1912)*; *Promluvy cyklus 3 (1915)*; *Promluvy cyklus 5, Výklad perik. (1916)*; *Promluvy cyklus 6, O mši svaté, část všeobecná (1917)*.³⁹⁹ Po té jsme objevili, že napsal 9 promluv ke Sv. Cyrilu a Metoději a 8 promluv ke Sv. Vojtěchovi. Následně jsme zjistili, že napsal mnoho dalších spisů, především na téma svatí českého národa. Jedná se pravděpodobně o životopisy svatých: Sv. Anděla Merici (1907); Sv. Jiří (1907); Sv. Vít (1907); Sv. Ludmila, Sv. Stanislav Kostka, Sv. Václav, Bl. Zdislava, Bl. Milada (1907 – 1912). Z dalšího díla se nám podařilo zachytit jen některé spisy, a to ty nejznámější. V r. 1893 napsal jednu úvahu do sbírky *Slovo pravdy* (sestavena v letech 1922 – 1927) – *Ve prospěch bratří*. O několik let později v roce 1910 vydal knihu *Chléb duchovní* a o dva roky později sepsal a vydal *Adorační hodinu na podkladě hymnu Adoro te devote (1912)*. Dále v roce 1919 vydal básnickou sbírku *Lupeny*. Nejde pouze o poezii, je zde zachycena i próza. Na sklonku svého života v r. 1930 vydal vícedílnou knihu *Pán Ježíš Kristus*.⁴⁰⁰ Jeho největším dílem byla pravděpodobně: *Soustavná katolická věrouka pro lid*. Vyšla ve čtyřech dílech, *I (1915)*, *II. (dvě části, 1917-1920)*, *III. (1925)* a *IV. (taktéž dvě části; druhá část vyšla v r. 1928)*.⁴⁰¹

4.2.1 Soustavná katolická věrouka pro lid

Nyní se tedy budeme věnovat spisu, který vzešel z pera hudebníka a skladatele Fr. Žáka. Jedná se nám zde pouze o to, abychom uvedli věcná fakta. Soustavná katolická věrouka pro lid je čtyřdílný spis vydaný v šesti svazcích. My máme k dispozici pět svazků, které byly publikovány v letech 1915-1928. První díl

³⁹⁸ Životopisná data srov. FOERSTER BOHUSLAV JOSEF, P. František Žák S. J. mrtev, *Cyril, Časopis pro katolickou hudbu posvátnou a liturgii v Československé republice*. 1935, roč. LXI č. 1-2, s. 13-15

³⁹⁹ Z homiletických se jen tento spis nachází v knihovně CMTF UP

⁴⁰⁰ Nám je známo pouze to, že v knihovně CMTF UP se nachází třetí díl tohoto spisu

⁴⁰¹ Toto jediné dílo, se celé až na výjimky nachází v knihovně CMTF UP; Kromě spisů, u nichž je uvedena poznámka, že byly nalezeny v knihovně CMTF, se ostatní nacházejí ve Vědecké knihovně v Olomouci.

v r. 1915, druhý díl je rozdělen na dvě části. První část druhého dílu vyšla v r. 1917⁴⁰² a druhá část v r. 1920. Třetí díl vyšel v r. 1925 a poslední čtvrtý díl opět rozdělen na části dvě v roce 1928. Jedná se o první část čtvrtého dílu. Detailněji se budeme spisem zabývat v následující podkapitole.

4.2.2 Strukturální a obsahový popis díla

Jak bylo uvedeno výše, jde o šest svazků, které byly vydány postupně. První svazek je rozdělen na čtyři knihy. První O pravé víře, druhá O církvi - ekleziologie, třetí O podání a Písmě – Tradice a Písmo. Jedná se zde o fundamentální teologii (apologii) a sám autor odkazuje na větší spisy tohoto ražení, jež jsou v jeho době k dispozici. Čtvrtá kniha pojednává O Bohu jednom v Trojici.⁴⁰³ Druhý díl je rozdělen na dvě části, první část je jednou knihou, pátou. Je samostatným pojednáním O Bohu Stvořiteli – antropologie, kosmologie a angelologie.⁴⁰⁴ Druhý díl, druhá část je rozdělena na dvě knihy, šestou a sedmou. O Bohu Spasiteli – christologie a soteriologie a O milosti. Zde je také zařazena kapitola O Písmu svatém. Třetí díl je opět jednou knihou, a to osmou, O svátostech - sakramentologie. Čtvrtý díl pak je rozdělen na části dvě. My máme k dispozici pouze první část čtvrtého dílu, který pojednává O Bohu dokonavateli – eschatologii, a je vlastně částí druhou. První část čtvrtého dílu nemáme k dispozici. Jedná se o součást knihy osmé, která je již obsahem třetího dílu. První část čtvrtého dílu je pojednáním O ctnostech, O hříchu a O cíli.⁴⁰⁵ Tyto informace samotné naše zkoumání neovlivní, je však chybou, že se spis nikde neobjevuje celý. Tolik tedy k samotnému dílu „Soustavná katolická věrouka“. Detailněji se budeme zabývat především knihou šestou, která se nachází v první části druhého dílu.

⁴⁰² Srov. ŽÁK FRANTIŠEK, *Soustavná katolická věrouka pro lid díl II.*, nakl. Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha 1920, titulní strana druhé části druhého dílu.

⁴⁰³ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid díl I.*, s. 1

⁴⁰⁴ Srov. tamtéž *díl II., část 1.*, s. 1-150

⁴⁰⁵ Tak uvádí pořadí témat ve spise 1. díl Žákovy věrouky; srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid díl I.*, s. 12, k tomuto nutno podotknout pro další zkoumání: 1. díl se nachází v knihovně CMTF v Olomouci, stejně tak i v knihovně AKS Olomouc. 2. díl se celý nachází v knihovně AKS, v knihovně CMTF nalezneme pouze druhou část. Třetí díl se celý nachází v knihovně CMTF, v knihovně AKS jej nenajdeme. Stejně i díl čtvrtý. Čtvrtý poslední díl pak najdeme v knihovně CMTF, ale pouze první část, která je ve skutečnosti částí druhou.

4.3 MARIA V ŽÁKOVĚ DOGMATICE

Jak bylo řečeno, zajímá nás především šestá kniha, O Bohu Vykupiteli.⁴⁰⁶ Jedná se o druhou část druhého dílu Žákova spisu. Zaměříme se zejména na mariologii a na to, jak ji autor ve svém díle popsal.

4.3.1 Zařazení nauky o Panně Marii v celku díla

Nejdříve však musíme zařadit pojednání o Panně Marii v rámci celého díla a celku, k němuž je přiřazena. Mariologie, viz výše, je součástí většího celku. Tímto je pojednání O Bohu Vykupiteli. Christologicko-soteriologické pojednání je zde zařazeno v rámci celého díla jako kniha šestá. Předchází mu nauka o stvořitelském díle Božím, a následuje za ním pojednání o milosti.

Samotná mariologie je třetí částí celku: O Bohu Vykupiteli. Autor uvedl postupně tři velké okruhy. Prvním je pojednání o osobě Pána, Ježíše; druhý pojednává o jeho vykupitelském díle; třetím tematickým okruhem je samotná mariologie. Následuje dodatek o úctě svatých (ostatků a obrazů). Protože naším cílem je mariologie, zaměříme se podrobněji na okruh třetí.

4.3.2 Mariologická analýza

Jelikož autor je spisovatelem přelomu století a toto jeho dílo vyšlo mezi lety 1915 až 1928, nemůžeme jej hodnotit současnými měřítky. Jeho mariologie je postavena na základě Mariina mateřství ostatně jako u všech autorů, kteří nauku o Panně Marii chápou jako „mariologii výsad“.⁴⁰⁷ Z Mariina mateřství plynou ostatní výsady jako je její důstojnost, milostiplnost, neposkvrněné početí, bezhříšnost, panenství, nanebevzetí a prostřednictví. Takto také autor své pojednání o Marii rozděluje.⁴⁰⁸ Nejdříve uvádí Mariin životopis, jak jej známe z Písma svatého.⁴⁰⁹ Dále pak pojednání o mateřství⁴¹⁰, o důstojnosti⁴¹¹ a milostiplnosti.⁴¹² Po té konfrontuje Marii s dědičným hříchem.⁴¹³ Z tohoto pojednání vychází další témata o Mariině

⁴⁰⁶ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 153-534

⁴⁰⁷ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 5, s. 20

⁴⁰⁸ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 237-261

⁴⁰⁹ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 432-437

⁴¹⁰ Srov. tamtéž s. 438-442

⁴¹¹ Srov. tamtéž s. 442-448

⁴¹² Srov. tamtéž s. 448-453

⁴¹³ Srov. tamtéž s. 453

neposkvrněném početi⁴¹⁴ a bezhříšnosti.⁴¹⁵ Toto téma je v téže části polemicky srovnáno s pravoslavným zastoupeným teologem Malinovskim.⁴¹⁶ Dále představuje Marino panenství⁴¹⁷ a nanebevzetí.⁴¹⁸ Jako poslední pojednání uvádí autor o Marii prostřednici všech milostí.⁴¹⁹

Naše zkoumání se soustředí na čtyři základní oblasti, ve kterých se budeme snažit mariologii zachytit. První oblastí bude mariologie v kontextu teologických disciplín. Druhou oblast zaměříme na mariologii a Písmo svaté, třetí pak na Tradici a Magisterium. Poslední oblastí budou tituly připisované Marii v průběhu lidských dějin.

4.3.2.1 Mariologie v panoramatu teologických disciplín

K tomu, abychom mariologii správně pochopili, je nutné ji vnímat v panoramatu teologických disciplín. Proto se nyní zaměříme na tuto souvislost. Uvedeme, zde pouze styčné body s jednotlivými disciplínami můžeme najít v textu. Blíže se jimi zabývat nebudeme, není zde prostor pro širší rozbor těchto interdisciplinárních vztahů.

4.3.2.1.1 Trinitární teologie a mariologie

Mariologie a trinitární teologie se prolínají, především ve vztazích mariologie versus christologie a pneumatologie. Samotný vztah trinitární teologie k mariologii pak je postaven zvláště na vztahu Maria - Bůh Otec. Nejlépe vystihuje autor tento vztah v části „O důstojnosti Panny Marie“.⁴²⁰ Zde přímo cituje:

Božím mateřstvím vstoupila ve zvláštní poměr k Bohu Otci, Synu i Sv. Duchu.⁴²¹

Maria je tak ve vztahu ke každé božské osobě zvlášť a zároveň ve vztahu k celé Trojici. V bodě a⁴²² uvádí vztah Marie ke Kristu svému synu a Synu Božímu.⁴²³

⁴¹⁴ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 453-483

⁴¹⁵ Srov. tamtéž s. 483-487

⁴¹⁶ Srov. tamtéž s. 478 a 487

⁴¹⁷ Srov. tamtéž s. 487-497

⁴¹⁸ Srov. tamtéž s. 497-505

⁴¹⁹ Srov. tamtéž s. 505-510

⁴²⁰ Srov. tamtéž s. 442-448

⁴²¹ Tamtéž s. 442

⁴²² Srov. tamtéž

⁴²³ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 40

V dalším bodě **b**⁴²⁴ předkládá vztah Panny Marie k Bohu Otci. Lidskou přirozenost přijal Kristus od Marie, božskou od Otce. Tak Maria a Bůh Otec jediné mohou o Ježíšovi říci: „Ty jsi můj Syn“.⁴²⁵ Třetí a poslední trinitární aspekt se nachází v bodě **c**.⁴²⁶ V tomto bodě je upřesněn vztah Maria a Duch svatý. Autor píše:

Bohoslovci jej naznačují tím, že ji zovou nevěstou nebo chotí Sv. Ducha. Početi její přivlastňuje se Sv. Duchu, rovněž výzdoba Matky Boží všemi milostmi.⁴²⁷

Poslední bod **d**, pak uvádí všechny tři trinitární aspekty mariologie. Fyzické mateřství, adoptivní dcerství a posvátné snoubenectví⁴²⁸ jsou tři aspekty mariologie ve vztahu k trinitární teologii.

4.3.2.1.2 Christologie a mariologie

Nyní se zaměříme na jeden již naznačený vztah. Maria je Matka Boží a je tedy v mateřském vztahu ke svému synu, který je též Synem Božím. Odtud plyne vztah mariologie a christologie. Základní nosnou linií tohoto vztahu je právě ono mateřství. Matka nejen dítě rodí k fyzickému životu, ale dále se o něho stará a pečuje o něj.⁴²⁹ Nejinak tomu bylo i v případě Syna Božího. Autor dila k tomuto mateřskému aspektu christologického vztahu k mariologii zaznamenává:

Nikdo na světě neříká, že matka porodila lidskou přirozenost, dokonce ne, že porodila jen tělo, nýbrž lidskou osobu.⁴³⁰

Maria Matka Boží, je d. f. jediná a podstatná skutečnost, která spojuje mariologii a christologii.

4.3.2.1.3 Soteriologie a mariologie

K tomuto vztahu lze říci, že vyplývá z christologie. Krista jako Syna Božího a syna Mariina, a jako Mesiáše a Spasitele nelze odtrhovat od jeho díla. S ním také souvisí Maria, která má díky svému dítěti tu milost být spoluúčastná na tomto jeho díle. Někteří svědci uvádějí pro Marii titul Corredemptrix⁴³¹, jenž nemá opodstatnění. Přesto se v něm skrývá jistá skutečnost. Maria je účastna díla Vykoupení. A to

⁴²⁴ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 443

⁴²⁵ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 39

⁴²⁶ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 443

⁴²⁷ Tamtéž, srov. *Marialis cultus* č. 26, in: MPMA, *Matka Páně*, s. 144

⁴²⁸ Srov. tamtéž

⁴²⁹ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 14

⁴³⁰ ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 440

⁴³¹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 97, Corredemptrix = Miterlöserin = Spoluvykupitelka

především svým prostřednictvím, které vychází právě z jejího mateřství.⁴³² Maria není „spoluvykupitelka“, a přesto je účastna díla vykoupení.⁴³³ Soteriologický zřetel mariologie spočívá tedy v Mariině prostřednictví. Toto tvrzení však u autora vysloveně nenajdeme. Přesto jej můžeme z textu o Mariině prostřednictví implicitně předpokládat.

4.3.2.1.4 Pneumatologie a mariologie

Pneumatická dimenze mariologie spočívá v působení Ducha svatého v životě Milostiplné. Ona je nevěsta Ducha svatého.⁴³⁴ Autor zde předkládá jediné tento konkrétní vztah mezi Matkou a Duchem. Z něho následně, avšak implicitně, vyvozuje jeho další působení. Několik zmínek nalezneme v části o Mariině panenství.⁴³⁵ Maria je formována Duchem, je pneumatoforní⁴³⁶, ale toto tvrzení v textu nenajdeme výslovně vyjádřeno. Je možné ho implicitně vytušit z tvrzení o Mariině neposkvrněném početí, nebo též z Mariina panenství. Vše je autorem chápáno jako důsledek vyvolení. Tak je vlastní rozměr Ducha v Marii vymezen v rámci jejího mateřství a tím ve Vtělení.

4.3.2.1.5 Ekleziologie a mariologie

Dimenze ekleziologická není autorem jasně v díle zmíněna. Lze ji najít implicitně v pojednání o Mariině prostřednictví. Toto pojednání je rozděleno na dvě části. Mariino prostřednictví versus Kristus jediný Prostředník. Druhá pak zahrnuje pět aspektů Mariina prostřednictví. Z nich se v ekleziologické dimenzi objevuje především Mariino prostřednictví samo o sobě.⁴³⁷ Dále pak Maria jako vzor ctností⁴³⁸, věrná společnice⁴³⁹, přímělkyně a orodovnice.⁴⁴⁰ Maria je tedy mocná přímělkyně a prostřednice milostí. Další bod, ve kterém se setkává mariologie a ekleziologie, je Mariino mateřství. Ona, matka vtěleného Slova a Hlavy církve, je tím samým, matkou údů téhož těla.⁴⁴¹ Takto to v textu sice formulováno nespátříme,

⁴³² Srov. LG 61

⁴³³ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 505-506

⁴³⁴ Srov. tamtéž s. 443

⁴³⁵ Srov. tamtéž s. 488, 493, 494

⁴³⁶ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 16

⁴³⁷ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 505

⁴³⁸ Srov. tamtéž s. 506, srov. LG 63

⁴³⁹ Srov. tamtéž

⁴⁴⁰ Srov. tamtéž s. 507 a 508 srov. též LG 62

⁴⁴¹ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 17, též LG 53

ale je zde obdobná zmínka v souvislosti s Jan 19, 26n.⁴⁴² Ekleziologie není autorem bezprostředně a výslovně uvedena v souvislosti s mariologií. Maria jako prostřednice však dává tušit tento rozměr Žákovy mariologie.

4.3.2.1.6 Nadpřirozená antropologie a mariologie

Dalším vztahem je mariologie a nadpřirozená antropologie. Tento se odehrává na „scéně“ Mariina neposkvrněného početí a jejího nanebevzetí.⁴⁴³ Pasáž o Mariině neposkvrněném početí je navíc autorem poměrně podrobně rozebírána.⁴⁴⁴ Však sám autor tato pojednání neuvádí bezprostředně v rámci antropologie, ale opět jako určitou výsadu. Pro zásluhy svého Syna byla Maria milostí Boží uchráněna každého hříchu.⁴⁴⁵

4.3.2.1.7 Eschatologie a mariologie

Eschatologické naplnění ve vztahu k mariologii se odehrává v Mariině nanebevzetí. Matka vtěleného Slova byla s tělem i duší vzata do nebeské slávy.⁴⁴⁶ Tím předešla všechny věřící:

Bůh dal jí mnohem větší dary; proč by jí odpíral ten, jenž jednou bude dán všem spravedlivým?⁴⁴⁷

Autor zde nemá v úmyslu výslovně hovořit o eschatologii. Zmínky jsou jen náznakové a kusé. Primární je Mariina výsada neporušené smrti a jejího přebývání v nebeské slávě. Eschatologickou dimenzi zde najdeme obsaženou jen implicitně.

4.3.2.2 Písmo svaté

Texty Písma, které autor jmenuje ve svém pojednání, uvedeme v pořadí, jak jsou v Písmu svatém. Tedy nejdříve se zaměříme na starozákonní texty, dále na evangelia a jako poslední zmíníme listy. Texty budeme uvádět v pořadí dle autorovy volby s tím, že ty, které se opakují vícekrát a v různých souvislostech, uvedeme jen jednou spolu se všemi kontexty.

⁴⁴² Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 507

⁴⁴³ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 18

⁴⁴⁴ Autor zde uvádí důkazy z Písma, Otců a Tradice (liturgie), dále pak zmiňuje pojednání o neposkvrněném početí v Pravoslaví; srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 453-483

⁴⁴⁵ Srov. Bulla *Ineffabilis Deus*, Pius IX. z r. 1854, in: POSPÍŠIL C. V., *Nanebevzetí Bohorodičky v dokumentech Magisteria*, s. 40, DS 2800-2804

⁴⁴⁶ Srov. Bulla *Munificentissimus Deus*, Pius XII z r. 1950, in: POSPÍŠIL C. V., *Nanebevzetí Bohorodičky v dokumentech Magisteria*, s. 64, DS 3903

⁴⁴⁷ ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 503

4.3.2.2.1 Starý zákon

Ze Starého zákona probereme texty jednotlivě, jak se nacházejí v ČEP v jejich souvislostech.

4.3.2.2.1.1 Knihy Mojžíšovy

V úvodu k mariologickému pojednání uvádí autor hned sedm textů z knih Mojžíšových. Vzhledem k tomu, že tento úvod je jakýmsi historicko-teologickým shrnutím všeho, co víme o Panně Marii, jsou tyto texty přeloženy právě jako doklady některých historických skutečností. První text *Gn 22, 18* spolu s *Nm 36, 6n*⁴⁴⁸ se nachází jako doklad o Ježíšově původu z rodu Davidova. Maria je dcera Abrahámová podle zaslíbení⁴⁴⁹ a jako dědička si nesměla vzít nikoho, kdo nebyl z jejího kmene.⁴⁵⁰ Další text je opět z knihy Numeri. *24. kapitola verš 7 (17)* mluví o hvězdě, která vyjde z Jakuba. Tedy se jedná o doklad pro narození Mesiáše a objevení se hvězdy, která přivedla mudrce.⁴⁵¹ Následující texty jsou autorem dány do souvislosti s Ježíšovou obřízkou a jeho obětováním v chrámu podle zákona Mojžíšova. *Lv 12, 3* je uveden jako doklad o povinnosti obřízky. *Ex 13, 2; 34, 19n; Lv 12, 6n* a *Ex 12, 29*, pak jako doklad o povinnosti přinést prvorozeného před Hospodina.⁴⁵²

Nejvíce zastoupený je text protoevangelia, *Gn 3, 15*. Autor jej zmiňuje v několika souvislostech. První je Mariino neposkvrněné početí, kde se jedná o implicitní důkaz z Písma.⁴⁵³ Dále jej uvádí v souvislosti s uchráněním od hříchu dědičného⁴⁵⁴ a hříchu osobního.⁴⁵⁵ Poslední souvislost textu *Gn 3, 15* předkládá autor v pojednání o Mariině nanebevzetí.⁴⁵⁶ V pojednání o bezhříšnosti Matky Boží uvádí autor ještě jeden odkaz: *30. kapitolu knihy Exodus*.⁴⁵⁷ Zde Marii přirovnává ke

⁴⁴⁸ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 432 a 433

⁴⁴⁹ Srov. SZ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE, *Výklady ke Starému zákonu, I. zákon*, nakl. Kalich Praha 1991, s. 112

⁴⁵⁰ Srov. tamtéž s. 492-493

⁴⁵¹ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 435, zde se jedná o tiskovou chybu. Autor má na mysli text *Nm. 24, 17*. uveden je však odkaz 24, 7

⁴⁵² Srov. tamtéž s. 436

⁴⁵³ Srov. tamtéž s. 455, zde je též uveden odkaz *Gn 3, 16*, ale text odkazuje na verš 15. srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 241

⁴⁵⁴ Srov. tamtéž s. 458

⁴⁵⁵ Srov. tamtéž s. 483

⁴⁵⁶ Srov. tamtéž s. 499, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 252

⁴⁵⁷ Srov. tamtéž s. 486

zlatému oltáři ve stanu setkávání.

Maria byla panna před, při a po porodu. Text *Gn 24, 43* je citován jako důkaz pro Mariino panenství před porodem⁴⁵⁸ v návaznosti na Izaiášovo proroctví (*Is 7, 14*). Výraz panna uvedený prorokem je opravdu dívka svobodná, pokládána za pannu.⁴⁵⁹ Poslední místa se nacházejí v části, která se zabývá otázkou: Měl Ježíš bratry? Autor zde vybírá texty *Gn 13, 8*, dále *14, 16*; *12, 5*; *29, 15* a text *Ex 2, 11*.⁴⁶⁰ *Gn 8, 7* je uveden jako příklad obdobné jazykové vazby: „*Nepoznal ji, až porodila...*“ (srov. *Mt 1, 25*).⁴⁶¹ *Nm 18, 15* mluví o jednorozeném a prvorozeném v souvislosti s *Lk 2, 7*.⁴⁶²

4.3.2.2.1.2 Knihy historické

V této části se nachází pět textů. S prvním se setkáváme v úvodu a v souvislosti s tvrzením, že Panna Maria se ve třech letech zasvětila službě v chrámu. Jedná se o text *1. Král. 2, 22*. Zde jde o 1. knihu Samuelovu.⁴⁶³

Další text *1. Král (1. Sam) 1, 1* je uveden autorem s odkazem na citaci papeže Řehoře V.⁴⁶⁴

Třetí a čtvrtý text je zmíněn v souvislosti s Mariiným panenstvím a Isaiášovým proroctvím (*Is 7, 14*). Mluvíme o textech *4. Král (2. Král) 16* a *2. Král (2. Sam) 7, 14n*.⁴⁶⁵ Jedná se o problematiku ztotožnění Emmanuela a Mesiáše.

Poslední text je představen jako důkaz pro tvrzení, že bratr v bibli neznamená sourozence, ale všechny blízké příbuzné mužského rodu. Jedná se o text *2. Král (2. Sam) 19, 12*.⁴⁶⁶

4.3.2.2.1.3 Knihy mudroslovné

Zde jsme nuceni rozdělit tuto část na tři podčásti. Autor předkládá z mudroslovné literatury tyto: Knihu žalmů, Knihu přísloví, Knihu moudrosti

⁴⁵⁸ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 489

⁴⁵⁹ Srov. tamtéž, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 17, ten zde uvádí právě opak. dívka na vdávání, ne nutně panna.

⁴⁶⁰ Srov. tamtéž s. 496, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183, nacházejí se zde tři z uvedených textů *Gn 13, 8*; *14, 16* a *29, 15*

⁴⁶¹ Srov. tamtéž; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 182

⁴⁶² Srov. tamtéž s. 497

⁴⁶³ Srov. tamtéž s. 434, jedná se o text *1. Sam 2, 22*, knihy Královské byly původně 4, dvě z nich dostaly nové jméno a nyní jsou to knihy Samuelovy., srov. pozn. 56

⁴⁶⁴ Srov. tamtéž s. 444

⁴⁶⁵ Srov. tamtéž s. 489

⁴⁶⁶ Srov. tamtéž s. 496

a Sirachovce a Píseň písní. V tomto sledu také uvedeme jednotlivé odkazy. Nutno zde ještě podotknout, že číslování žalmů odpovídá latinské vulgátě.⁴⁶⁷

Kniha žalmů. V textu pojednání je obsaženo dohromady čtrnáct odkazů na žalmy. První z nich nalezneme v úvodu k pojednání. *Žalm 67, 26* je svědectvím o službě mladých dívek v chrámu. Maria byla podle tradice této službě zasvěcena.⁴⁶⁸ Další odkazy najdeme v téže části. Podle tradice byli mudrci, kteří přišli do Betléma panovníky. *Žalmy 67, 30 a 71, 10* jsou podle autora důkazem pro toto tvrzení.⁴⁶⁹

V pojednání o Mariině důstojnosti jsou zmíněny další čtyři odkazy. Zde autor především uvádí příklady, jak Otcové vztahují slova žalmů na Pannu Marii. Jedná se o místa z žalmů: *18, 6; 45, 5n; 86, 1n a 131, 13.*⁴⁷⁰

Žalm 44, 12 je v textu dán do souvislosti s Mariinou milostiplností. Tento žalm na ni vztahují církevní Otcové.⁴⁷¹

Mariino neposkvrněné početí je nepřímým dokazováno z textu protoevangelia (Gn 3, 15). V této souvislosti předkládá autor další žalm: *90, 13.*⁴⁷² Dále pak v textu o panenství Mariině před porodem uvádí *žalm 68, 26*, který je svědectvím o použití slova panna.⁴⁷³ V témže textu zaznívá *žalm 2* a *žalm 21, 10*. Tyto odkazují na otcovství a mateřství vztažené k osobě vtěleného Slova.⁴⁷⁴

V jazykové analýze Mariina vztahu k Josefovi uvádí autor dva žalmy: *109, 2* a *122, 2*. Oba jsou svědectvím o použití jazykové formy: „*Nepoznal ji, až porodila...*“ (Mt 1, 25).⁴⁷⁵ S Mariiným nanebevzetím spojuje autor *žalm 131, 8*. Jako archa byla přítomna v chrámu, tak je Maria v nebi.⁴⁷⁶ A dále *žalm 15, 10*, který mluví o neporušenosti těla. Tento žalm je opět vztažen na Marii.⁴⁷⁷

Kniha Přísloví, Moudrosti a Sirachovec. V textu nalezneme tři místa, kde autor

⁴⁶⁷ *Biblia sacra, Vulgata, Iuxta vulgata versionem*, Deutsche bibelgesellschaft, 4. auflage Stuttgart 1994

⁴⁶⁸ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 434, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 246

⁴⁶⁹ Srov. tamtéž s. 435

⁴⁷⁰ Srov. tamtéž s. 444-445, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 239, jedná se o místa: 45, 5n, 86, 3 a 131, 13; žalm 86, 1n neodpovídá dané citaci, jedná se o žalm 86, 3

⁴⁷¹ Srov. tamtéž s. 449

⁴⁷² Srov. tamtéž s. 455

⁴⁷³ Srov. tamtéž s. 489, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 17

⁴⁷⁴ srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 164

⁴⁷⁵ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 496

⁴⁷⁶ Srov. tamtéž s. 499

⁴⁷⁷ Srov. tamtéž s. 503

předkládá odkazy na knihu Přísloví. Jedno odkazuje na knihu Moudrosti a dvě místa poukazují na knihu Sirachovec. Prvním místem z knihy Přísloví se nachází v pojednání o Mariině důstojnosti. Mnohé výroky o moudrosti jsou na ni vztaženy, a tím je vyjádřena Mariina důstojnost. Výroky *Př 8, 22n* a *35* jsou zde předloženy v téže souvislosti jako *Mdr 7, 26* a *Sir 24, 15n*.⁴⁷⁸ Další místo z knihy *Přísloví 31, 29* je uvedeno v souvislosti s Mariinou milostiplností. Tento text na ni podle autora vztahují Otcové. Obdobně i text *Sir. 24, 5n*.⁴⁷⁹ Poslední místo, kde je řeč o knize Přísloví, se nachází v rámci pojednání o Mariině Panenství. Text *Př 30, 18n* je dokladem o použití výrazu panna ve Starém zákoně.⁴⁸⁰

Píseň Písní. Tato starozákonní kniha je specifikem svého druhu. Otcové na ni odkazují a vztahují některá místa na Marii. Vyjadřují tak skutečnosti, jež by jinak bylo těžké vyjádřit. Proto užívají jazyka Bible. Texty *Pís 2, 2; 6, 9; 4, 7* a *4, 12* jsou Otcům užívány pro vyjádření Mariiny důstojnosti Matky Boží⁴⁸¹ a také jako vyjádření jejího neposkvrněného početí.⁴⁸² S neposkvrněným početím autor spojuje ještě další dva texty *Pís 3, 6* a *4, 1*.

K panenství se váží tři texty. *Pís. 1, 3* a *6, 8* jsou dokladem o používání slova panna pro mladou svobodnou dívku.⁴⁸³ Poslední text pak je spojen s problematikou pojmu bratr v Písmu svatém. Jedná se o text *Pís 4, 2*.⁴⁸⁴

4.3.2.2.1.4 Knihy prorocké

Zde se opět nachází větší množství textů. Proto rozdělíme naši analýzu na dvě delší části. Proroka Izaiáše, který je zastoupen nejvíce, probereme v samostatné první části. Ostatní proroky pak postupně podle ČEP v části druhé.

Prorok Izaiáš. V úvodu k mariologii najdeme hned tři odkazy na tohoto proroka: *Iz 49, 7; 60, 3. 10*. Všechny tři uvádí autor jako důkaz, že mudrci byli vlastně králové.⁴⁸⁵ Další text se objevuje v pojednání o Marii Matce Boží. *Iz 7, 14* je

⁴⁷⁸ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 445, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 239, tento z uvedených používá jen *Př. 8, 22* a to ve stejné souvislosti.

⁴⁷⁹ Srov. tamtéž s. 449

⁴⁸⁰ Srov. tamtéž s. 489

⁴⁸¹ Srov. tamtéž s. 445, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 111

⁴⁸² Srov. tamtéž s. 459

⁴⁸³ Srov. tamtéž s. 489, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 17

⁴⁸⁴ Srov. tamtéž s. 496

⁴⁸⁵ Srov. tamtéž s. 435

nejčastěji vyskytovaný text nejen v literatuře starší, ale i novější. Autorem je spojován jednak s Mariiným mateřstvím⁴⁸⁶, ale také s její důstojností Matky Boží⁴⁸⁷, panenstvím před porodem⁴⁸⁸ a panenstvím při porodu.⁴⁸⁹

Odkaz na *Iz 2, 2* je ojedinělý dokonce i v literatuře současné. Je zmíněn v souvislosti s Mariinou důstojností Matky Boží.⁴⁹⁰ Poslední tři místa z proroka Izaiáše se nacházejí v kontextu pojednání o Mariině panenství před porodem.⁴⁹¹ Jde o texty *Iz 7, 3; 8, 9n* a *9, 6n*.⁴⁹²

Odkazy na proroka Jeremiáše spatřujeme v textu pojednání pouze dva. První *Jer 23, 5* se nachází hned v úvodu. Je svědectvím o Mariině původu z Davidova rodu.⁴⁹³ S druhým textem se shledáváme v souvislosti s Mariiným panenstvím před porodem. *Jer 31, 22* je podle Otců svědectvím o panenském početí mesiáše.⁴⁹⁴

U proroka Ezechiela najdeme dvě místa, na která se odvolává autor. *Ez 44, 2* je místo, které je zmíněno třikrát. Jednou v kontextu důstojnosti Panny Marie.⁴⁹⁵ Podruhé v místě o Mariině panenství před porodem.⁴⁹⁶ V této stejné souvislosti uvádí ještě druhý text *Ez 2, 8*.⁴⁹⁷ Na potřetí je představeno místo *Ez 44, 2* v kontextu pojednání o Mariině panenství při porodu.⁴⁹⁸

Svědectví starozákonního proroka Daniela podává autor pouze jednou. Text *Dan 2, 34* je uveden v části o Mariině důstojnosti.⁴⁹⁹

Odkaz na proroka Aggea je předložen v úvodu k celému mariologickému

⁴⁸⁶ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 439, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 237

⁴⁸⁷ Srov. tamtéž s. 446

⁴⁸⁸ Srov. tamtéž s. 488, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 246

⁴⁸⁹ Srov. tamtéž s. 491

⁴⁹⁰ Srov. tamtéž s. 444

⁴⁹¹ Srov. tamtéž s. 489

⁴⁹² Srov. tamtéž, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, text *Iz 8, 9n* se nachází u tohoto autora na s. 18, druhý text *Iz 9, 6n* uvádí tamtéž. Oba texty jsou svědectvím o božském původu Mesiáše.

⁴⁹³ Srov. tamtéž s. 432

⁴⁹⁴ Srov. tamtéž s. 490, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 159, autor tento text uvádí jako předobraz Marie, který se naplňuje i v církvi.

⁴⁹⁵ Srov. tamtéž s. 446, srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 29 s. 42

⁴⁹⁶ Srov. tamtéž s. 490

⁴⁹⁷ Srov. tamtéž s. 489

⁴⁹⁸ Srov. tamtéž s. 491

⁴⁹⁹ Srov. tamtéž s. 446

pojednání. Jedná se o text *Agg 2*.⁵⁰⁰

Odkazy na *proroka Micheáše* se v pojednání nacházejí dva: *Mich 5, 3* a *5, 2*.⁵⁰¹ Oba dva můžeme vidět v textu o Mariině panenství a jsou svědectvím o tom, že matka Mesiáše má být pannou.⁵⁰²

4.3.2.2.2 Nový zákon

Nyní po uvedení starozákonních svědectví a předobrazů předložíme texty, které využívá autor pro svou argumentaci v mariologii. Zachováme chronologii ČEP a budeme texty uvádět postupně. Nejdříve samostatně představíme jednotlivá Evangelia. Jako první uvedeme evangelium Matoušovo, potom Markovo a nakonec Lukášovo. Janovo pak spolu s Janovými spisy. Následně pak probereme odkazy na Skutky apoštolů a jednotlivé listy.

4.3.2.2.2.1 Evangelium podle Matouše

Autor v případě Matoušova evangelia odkazuje na velké množství textů. Zaměříme se na nejčastěji použité. Jedná se tedy především o čtyři texty. *Mt 1, 16*, který je uveden dvakrát. V úvodu⁵⁰³ a v části o Mariině panenství.⁵⁰⁴ *Mt 12, 46n* je v textu zmíněn třikrát. Poprvé v úvodu⁵⁰⁵, podruhé v části o Mariině panenství⁵⁰⁶ a potřetí v části o nanebevzetí.⁵⁰⁷ Třetí text *Mt 1, 18n* se opět nachází v textu pojednání třikrát. Poprvé v části o Marii Matce Boží⁵⁰⁸, dvakrát v části o panenství panny Marie.⁵⁰⁹ Poslední text *Mt 1, 25* je zde zachycen také třikrát. Shledáme se s ním v těchto částech: *Maria Matka Boží*⁵¹⁰ a *Maria Panna*, přičemž v části o Mariině panenství jej najdeme dvakrát.⁵¹¹

Nyní uvedeme ve zkratce zbývající texty Matoušova evangelia podle toho, jak je autor zaznamenává v jednotlivých částech pojednání. V úvodu k pojednání uvádí

⁵⁰⁰ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 436

⁵⁰¹ Srov. tamtéž s. 490 a 497, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 162, zde autor uvádí oba texty v jednom jediném odkazu na *Mich 5, 1-4*

⁵⁰² Srov. tamtéž s. 490 a 497

⁵⁰³ Srov. tamtéž s. 432

⁵⁰⁴ Srov. tamtéž s. 494, srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 43 s. 60

⁵⁰⁵ Srov. tamtéž s. 437

⁵⁰⁶ Srov. tamtéž s. 495, srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 45

⁵⁰⁷ Srov. tamtéž s. 497, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

⁵⁰⁸ Srov. tamtéž s. 439

⁵⁰⁹ Srov. tamtéž s. 488 a 496, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 181 a 182

⁵¹⁰ Srov. tamtéž s. 439

⁵¹¹ Srov. tamtéž s. 495 a 496, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 18

tyto odkazy: *Mt 2, 16* (o třech králich)⁵¹², *Mt 3, 1* (o Ježíšově obřízce), *Mt 2, 21* (o životě svaté rodiny) a *Mt 2, 23* (o Ježíšově skrytém životě v Nazaretě).⁵¹³ V části o panenství Mariině uvádí další místa. *Mt 1, 24n* a *Mt 1, 22n* (panenství před porodem)⁵¹⁴, *Mt 2, 13* a *Mt 2, 20* (otcovství Josefovo)⁵¹⁵, *Mt 13, 55* (o Ježíšových bratrech)⁵¹⁶ a *Mt 25, 40* a *Mt 13, 53* (opět o Ježíšových bratrech).⁵¹⁷ Poslední text se nachází v závěru části o Mariině panenství. Jedná se o text *Mt 2, 6*.⁵¹⁸ Tak jsou shrnuty všechny texty Matoušova evangelia ve svých souvislostech. Nyní se můžeme obrátit na další, v pořadí již druhé, Markovo evangelium.

4.3.2.2.2 Evangelium podle Marka

V textu celého pojednání vyzdvihneme pouze čtyři odkazy na Markovo evangelium. *Mk 3, 32* nalezneme v úvodu k pojednání. Tento je uveden v souvislosti s přítomností Panny Marie při Ježíšově působení.⁵¹⁹ Jiné tři texty objevíme v souvislosti s Mariiným panenstvím. *Mt 3, 31*; *6, 3* a *6, 31* najdeme konkrétně v části věnované otázce Ježíšových bratrů.⁵²⁰ To jsou všechny odkazy na tohoto evangelistu. Nyní přejdeme o krok dále k evangeliu Lukášovu.

4.3.2.2.3 Lukášovo evangelium

Náš autor uvádí v textu pojednání velké množství odkazů na toto evangelium. Proto se nebudeme zabývat podrobně všemi odkazy, ale představíme jen osm nejčastějších ve všech souvislostech a ostatní pak v souvislostech, jak jsou zmíněny v textu pojednání.

Nejvíce vyskytované odkazy jsou *Lk 3, 23* a *1, 28*. Odkaz *Lk 3, 23* najdeme v úvodu k pojednání a to hned dvakrát.⁵²¹ Oba v souvislosti s Ježíšovým původem. Další dvě místa, kde se nachází tento odkaz, jsou: O Marii Matce Boží⁵²² a Mariině

⁵¹² Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 434

⁵¹³ Srov. tamtéž s. 436, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 181, pouze *Mt 2, 21* a *2, 23*

⁵¹⁴ Srov. tamtéž s. 488 a 489

⁵¹⁵ Srov. tamtéž s. 495, srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 60 s. 97, zde je uveden odkaz na *Mt 2, 13-23*, shrnuje v sobě oba texty *Mt 2, 13.20* ve stejné spojitosti.

⁵¹⁶ Srov. tamtéž, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

⁵¹⁷ Srov. tamtéž s. 496

⁵¹⁸ Srov. tamtéž s. 497

⁵¹⁹ Srov. tamtéž s. 437

⁵²⁰ Srov. tamtéž s. 495, srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 45, z uvedených zde pouze odkaz na *Mk 6, 3*

⁵²¹ Srov. tamtéž s. 432 a 433

⁵²² Srov. tamtéž s. 439

panenství před porodem.⁵²³ Druhý odkaz *Lk 1, 28* uvidíme v textu ještě v podobě *28n* celkem čtyřikrát. První místo se nachází v části O Mariině milosti. Jedná se o „Pozdravení andělské“.⁵²⁴ Druhé a třetí místo najdeme v části O neposkvrněném početí.⁵²⁵ Poslední čtvrté v části O bezhříšnosti Panny Marie.⁵²⁶

Nyní následují texty vyskytující se v textu pojednání dvakrát. Zde uvedeme obě souvislosti. *Lk 1, 32* je v úvodu do pojednání na prvních dvou stranách.⁵²⁷ Další text *Lk 1, 26n* se nachází v úvodu k pojednání⁵²⁸ a v části o Mariině panenství před porodem.⁵²⁹ Třetí odkaz *Lk 2, 22n* najdeme také v úvodu⁵³⁰ a dále v části o Mariině panenství při porodu.⁵³¹ Čtvrtý odkaz *Lk 2, 1* se objevuje opět v úvodu⁵³² a v závěrečné části O Mariině panenství.⁵³³ Pátý odkaz *Lk 1, 34n* najdeme v části pojednání O Marii Matce Boží⁵³⁴ a v části o jejím panenství po porodu.⁵³⁵ Poslední odkaz *Lk 11, 27* najdeme v části o důstojnosti⁵³⁶ a v části o jejím nanebevzetí.⁵³⁷

Odkazy, které se vyskytují v textu pojednání pouze jednou, uvedeme podle jednotlivých částí pojednání. V úvodu mimo jiné najdeme odkaz na *Lk 1, 5*; *Lk 2, 39*; *Lk 2, 21*; *Lk 2, 14* a odkaz *Lk 8, 19*.⁵³⁸ V části o Marii Matce Boží najdeme další odkazy na *Lk 1, 43*; *Lk 2, 5* a *Lk 1, 31*.⁵³⁹ V části o Milosti Panny Marie najdeme mimo jiné odkaz *Lk 41, 5*; *Lk 1, 45*; *Lk 2, 29* a *Lk 2, 49n*.⁵⁴⁰ V části o Mariině panenství před porodem nalezneme odkazy *Lk 1, 35* a *Lk 1, 41n*.⁵⁴¹ V téže části na jiném místě se nachází odkaz na *Lk 2, 48* (nalezení v chrámu) a *Lk 8, 20* (Ježíšovi

⁵²³ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 488

⁵²⁴ Srov. tamtéž s. 449, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 124

⁵²⁵ Srov. tamtéž s. 454 a 457, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 20

⁵²⁶ Srov. tamtéž s. 483, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 112

⁵²⁷ Srov. tamtéž s. 432 a 433

⁵²⁸ Srov. tamtéž s. 433

⁵²⁹ Srov. tamtéž s. 488, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 166

⁵³⁰ Srov. tamtéž s. 436

⁵³¹ Srov. tamtéž s. 492

⁵³² Srov. tamtéž s. 432

⁵³³ Srov. tamtéž s. 497

⁵³⁴ Srov. tamtéž s. 439

⁵³⁵ Srov. tamtéž s. 492, srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 43 s. 60

⁵³⁶ Srov. tamtéž s. 443, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 22

⁵³⁷ Srov. tamtéž s. 497

⁵³⁸ Srov. tamtéž s. 432- 437

⁵³⁹ Srov. tamtéž s. 439, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 136, jde pouze o *Lk 1, 31*

⁵⁴⁰ Srov. tamtéž s. 451-453

⁵⁴¹ Srov. tamtéž s. 488

bratři).⁵⁴² Posledním odkazem je *Lk 2, 7*, který nejdeme v závěru části o Mariině panenství.⁵⁴³ Ve velké stručnosti jsme uvedli odkazy na Lukáše a nyní se zaměříme na sv. Jana a jeho spisy, tzv. janovskou školu.

4.3.2.2.4 Janovo evangelium a spisy janovské školy

Spisy janovské školy obsahují kromě evangelia také listy apoštola Jana a knihu Zjevení. Nejdříve se zaměříme na evangelium, dále na listy a poslední bude kniha Zjevení.

Evangelium sv. Jana je v textu pojednání zastoupeno především dvěma odkazy. *Jan 19, 25n* a *Jan 2, 1* jsou texty, na které se odvolává nejčastěji. *J 19, 25n* je zmíněn 5x ve formě *J, 19, 25*; *J 19, 25n* a *J 19, 26*. Naproti tomu *J 2, 1* je zmíněn jen 3x. *Jan 19* najdeme v úvodu k pojednání⁵⁴⁴ v části o Marii Matce Boží⁵⁴⁵, v části o panenství po porodu⁵⁴⁶, v části o Ježíšových bratřích⁵⁴⁷, v části o nanebevzetí⁵⁴⁸ a v části o prostřednictví.⁵⁴⁹ *Jan 2, 1* najdeme na třech místech, tj. v úvodu⁵⁵⁰, v části o Marii Matce Boží⁵⁵¹ a v části o nanebevzetí.⁵⁵²

Ostatní texty Janova evangelia se vyskytují pouze jednou. Tudíž *Jan 1, 45* a *Jan 19, 19* se objevují v úvodu k pojednání.⁵⁵³ *Jan 1, 14* nalezneme v části o neposkvrněném početí.⁵⁵⁴ S odkazy na *Jan 2, 12* a *Jan 7, 3n* se setkáváme v kontextu části o panenství, především o Ježíšových bratrech.⁵⁵⁵ *J 20, 17* najdeme v části o Mariině prostřednictví.⁵⁵⁶

Z janovských spisů v textu pojednání zmíníme jen 1. *Jan 3, 5* v kontextu neposkvrněného početí.⁵⁵⁷ Dále pak *Zj 12, 1* a *11, 19* v textu o nanebevzetí

⁵⁴² Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 495, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183, pouze *Lk 8, 20*

⁵⁴³ Srov. tamtéž s. 497

⁵⁴⁴ Srov. tamtéž s. 437

⁵⁴⁵ Srov. tamtéž s. 439, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

⁵⁴⁶ Srov. tamtéž s. 493

⁵⁴⁷ Srov. tamtéž s. 496, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

⁵⁴⁸ Srov. tamtéž s. 497

⁵⁴⁹ Srov. tamtéž s. 507, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 141

⁵⁵⁰ Srov. tamtéž s. 437

⁵⁵¹ Srov. tamtéž s. 439, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

⁵⁵² Srov. tamtéž s. 497

⁵⁵³ Srov. tamtéž s. 436

⁵⁵⁴ Srov. tamtéž s. 458

⁵⁵⁵ Srov. tamtéž s. 495, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

⁵⁵⁶ Srov. tamtéž s. 507

⁵⁵⁷ Srov. tamtéž s. 480

Bohorodičky.⁵⁵⁸ Text Zj 12, 1 se také nachází v úvodu k pojednání.⁵⁵⁹ Více ze spisů sv. Jana, kromě evangelijních textů, v pojednání nenajdeme, než tyto tři. Proto se nyní zaměříme na další skupinu.

4.3.2.2.2.5 Skutky apoštolů

Odkazů na tento novozákonní spis autor uvádí pět. Probereme každý v souvislostech, ve kterých je uveden. *Sk 1, 14* se vyskytuje v textu pojednání 3x. V úvodu⁵⁶⁰, v části o Mariině panenství, konkrétně o Ježíšových bratřích⁵⁶¹ a o nanebevzetí Bohorodičky.⁵⁶² Odkazy *Sk 6, 8* a *Sk 2, 4* jsou autorem uvedeny v kontextu Mariiny milostiplnosti.⁵⁶³ Další a poslední odkazy na Skutky apoštolů jsou uvedeny v části o Mariině panenství. *Sk 11, 26* a *Sk 26, 28* jsou dány konkrétně do souvislosti s problematikou Ježíšových bratrů.⁵⁶⁴ Nyní budou následovat listy apoštolů.

4.3.2.2.2.6 Listy apoštolů

Pro rozmanitost použitých odkazů na listy apoštolů nebudeme tyto uvádět jednotlivě, ale předložíme je v kontextu jednotlivých částí autorova pojednání. V úvodu najdeme pět odkazů. *Žid 7, 14*; *Řím 1, 3*; *Řím 2, 29*; *Kol 2,2* a *Gal 4, 4n*.⁵⁶⁵ Poslední odkaz *Gal 4, 4* se vztahuje také k části o Marii Bohorodičce.⁵⁶⁶

V části o neposkvrněném početí najdeme odkaz na *Gal 3, 19*.⁵⁶⁷ Dále zde objevíme odkazy na *1. Petr 19 a 2, 22*.⁵⁶⁸ A v následující části o bezhříšnosti Panny Marie najdeme odkaz na list *Řím 7, 17*.⁵⁶⁹

Další čtyři odkazy nalezneme v části o panenství Neposkvrněné. V této části,

⁵⁵⁸ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 499 srov. *Matka Páně*, č. 51 s. 73, uvádí pouze odkaz na Zj 12, 1

⁵⁵⁹ Srov. tamtéž s. 437

⁵⁶⁰ Srov. tamtéž s. 437

⁵⁶¹ Srov. tamtéž s. 495, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

⁵⁶² Srov. tamtéž s. 497

⁵⁶³ Srov. tamtéž s. 451

⁵⁶⁴ Srov. tamtéž s. 496

⁵⁶⁵ Srov. tamtéž s. 432-436, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 15, uvádí pouze *Gal 4, 4n* a *Řím 1, 3*

⁵⁶⁶ Srov. tamtéž s. 439, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 23 text *Gal 4, 4*

⁵⁶⁷ Srov. tamtéž s. 455

⁵⁶⁸ Srov. tamtéž s. 480

⁵⁶⁹ Srov. tamtéž s. 483

k problematice Ježíšových bratrů, je uveden odkaz na 1. Kor 9, 5.⁵⁷⁰ Na tuto problematiku se dále poukazuje v Gal 1, 19 a Jud 1, 1.⁵⁷¹ V samotném závěru části o panenství uvádí list Židům 1, 14.⁵⁷² V části o Marii nanebevzaté najdeme odkazy na tři listy: Řím 5, 8; 1. Kor 15, 24n a Žid 2, 14n.⁵⁷³ V téže části spatříme také další odkaz na novozákonní list Kol 2, 9.⁵⁷⁴ Maria prostřednice a přímělkyně je část pojednání, v němž najdeme poslední čtyři odkazy na novozákonní listy. Řím 8, 29; Žid 2; 11; 17 se nacházejí v části o Marii přímělkyni.⁵⁷⁵

Ukončili jsme analýzu textů Písma svatého v díle pražského jezuita Žáka. Nyní se zaměříme na další oblast analýzy, která se pohybuje v oblasti teologicko-historické.

4.3.2.3 Teologicko-dějinná analýza

Přešli jsme od Písma do další etapy, kterou jsou Otcové a Magisterium. Tedy teologická reflexe Písma v dějinách. Rozdělíme si tuto na několik podčástí. Obsahem první budou Otcové. Dále pak výroky Magisteria a papežů a následně zmíníme teology a další prameny. Pro pořádek ještě uvádíme, že všechny citace v textu této mariologie jsou citovány v češtině

4.3.2.3.1 Církevní učitelé a otcové

Uvedeme nejdříve ty spisovatele, kteří se objevují v textu nejčastěji. Vždy probereme to, kolikrát je v textu zmíněn a kolikrát je přímo citován a popřípadě z jakého díla. Poté probereme méně zmiňované autory a jako poslední pak ty, kteří jsou uvedeni jen jednou a dáme na vědomí, zda jsou citováni nebo ne.

Prvním nejčastěji zmíněným autorem je sv. Tomáš Akvinský.⁵⁷⁶ Autor jej cituje buď přímo, nebo nepřímo, anebo jej jen zmiňuje. Celkem se jeho jméno v textu

⁵⁷⁰ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 495, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

⁵⁷¹ Srov. tamtéž s. 496, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183, text Gal 1, 19

⁵⁷² Srov. tamtéž s. 497

⁵⁷³ Srov. tamtéž s. 498

⁵⁷⁴ Srov. tamtéž s. 502

⁵⁷⁵ Srov. tamtéž s. 507, bod b)

⁵⁷⁶ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 399

objevuje 20x⁵⁷⁷, z toho je 10x přímo citován. Nikdy není uvedeno z jakého díla. Druhým nejčastěji zmíněným spisovatelem je sv. *Augustin z Hippo*.⁵⁷⁸ Tento je zmíněn 19x⁵⁷⁹, z čehož je 12x přímo citován. Opět není uvedeno z jakého díla. Třetím často zmíněným je sv. *Bernard z Clairvaux*.⁵⁸⁰ Celkem uveden v textu pojednání 12x⁵⁸¹, z toho pak 6x přímo citován. Opět nenajdeme nikde odkaz na spis, ze kterého dotyčné citace pocházejí. Čtvrtý autor je sv. *Ambrož z Milána*.⁵⁸² V textu jeho jméno najdeme 13x.⁵⁸³ Z toho pak přímo citovaný je 5x. A opět bez odkazu na dílo.

Nyní předložíme méně zmíněné autory. Sv. *Jeronym*⁵⁸⁴ je uveden v textu 6x⁵⁸⁵, a z toho je jen 1x přímo citován. Není uvedeno odkud jeho citace pochází. Sv. *Jan Damašský*⁵⁸⁶ je přímo citován 5x, ale zmíněn je 8x.⁵⁸⁷ Uveden je odkaz na tři *homilie k svátku Usnutí Panny Marie*.⁵⁸⁸ Avšak u citovaných míst nenajdeme odkaz na jakékoliv dílo. Sv. *Anselm z Canterbury*⁵⁸⁹ je uveden celkem 7x⁵⁹⁰, ale citován je 2x. Opět bez odkazu na dílo. Sv. *Albert Veliký*⁵⁹¹ je uveden 7x⁵⁹² a citován je 1x. Avšak

⁵⁷⁷ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.* o Marii Matce Boží 1x přímo citován, s. 440; o důstojnosti Panny Marie 1x přímo citován, s. 442; milost Panny Marie 2x přímo cit., s. 450 a 451, 3x nepřímo, s. 452; o neposkvrněném početí 1x přímo cit., s. 462 a 2x nepřímo s. 463; scholastika o nep. poč. 3x nepřímo, s. 469 a 470; o bezhříšnosti 1x nepřímo s. 484; panenství P. M. 3x přímo cit. s. 490, 493 a 2x nepřímo s. 492 a 494; o nanebevzetí 1x přímo cit. s. 502

⁵⁷⁸ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 294

⁵⁷⁹ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.* o důstojnosti P. M. 1x přímo citován s. 447; milost P. M. 1x přímo cit. s. 450; neposkvrněné početí 1x přímo cit. s. 456; podání o nep. poč. 2x nepřímo cit. s. 461 a 463, 5x přímo cit. s. 462, 464, 468; scholastikové o nep. poč. 2x pouze uveden s. 470 a 473; svátek nep. poč. uveden 2x s. 475 a 476; bezhříšnost P. M. 1x přímo cit. s. 485; o panenství P. M. 3x přímo s. 491 a 493, jen uveden 1x s. 492

⁵⁸⁰ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 445

⁵⁸¹ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.* o důstojnosti P. M. citován 1x přímo s. 444 a 1x uveden s. 448; podání o nep. poč. 1x přímo cit. s. 466; svátek nep. poč. uveden 4x s. 475 a 477; o bezhříšnosti 1x citován přímo s. 486; panenství P. M. citován 1x s. 492; o nanebevzetí 2x zmíněn s. 502 a 503; prostřednictví P. M. 2x citován s. 508 a 509

⁵⁸² Srov. *Marienlexikon I.*, s. 126

⁵⁸³ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.* milost P. M. citován 1x s. 450; neposkvrněné početí citován 1x s. 455 a uveden 2x s. 463 a 464; panenství Marino citován 3x s. 491, 493 a 494, uveden 6x, s. 487, 490, 492, 493 a 494;

⁵⁸⁴ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 186

⁵⁸⁵ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.* úvod 1x zmíněn s. 432; neposkvrněné početí P. M. 1x citován s. 462; panenství P. M. 4x uveden s. 487, 490 a 496

⁵⁸⁶ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 392

⁵⁸⁷ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.* o důstojnosti P. M. 1x citován s. 445; neposkvrněné početí 1x zmíněn s. 461 a 1x citován s. 476; bezhříšnost P. M. 1x citován s. 484; panenství P. M. citován 1x s. 492; nanebevzetí P. M. zmíněn 2x s. 498 a 501; o P. M. prostředníci citován 1x s. 509

⁵⁸⁸ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 501

⁵⁸⁹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 168

⁵⁹⁰ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.* o důstojnosti P.M. zmíněn 1x s. 444 a 1x citován s. 447; neposkvrněné početí citován 1x s. 462, uveden 4x s. 466, 470, 475 a 477

⁵⁹¹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 79

bez odkazu. 5x jsou v textu pojednání zmíněni dva autoři, sv. *Epifanius*⁵⁹³ a *Jan Duns Scotus*⁵⁹⁴. Epifanius je z toho citován 2x⁵⁹⁵, Duns Scotus není citován vůbec.⁵⁹⁶ U Epifania opět nenajdeme odkaz na dílo.

4x je zmíněno v textu šest autorů. Sv. *Cyril Alexandrijský*⁵⁹⁷, sv. *Basil Veliký*⁵⁹⁸, sv. *Irenej z Lyonu*⁵⁹⁹, *Tertulliana*⁶⁰⁰, sv. *Germanus Byzantský*⁶⁰¹ a *Ondřej z Kréty*⁶⁰². Přičemž Cyril, Basil a Ondřej jsou přímo citováni 3x⁶⁰³ a dva bez uvedení odkazu na dílo. Pouze Ondřej odkazuje na dvě díla.⁶⁰⁴ Irenej a Germanus jsou citováni 2x, také bez odkazu na dílo. Tettullian je citován jen jednou. Další otcové a spisovatelé jsou uvedeni v textu pojednání 3x.⁶⁰⁵ Jedná se o sv. *Ignáce z Antiochie*⁶⁰⁶, sv. *Bonaventuru z Bognoregia*⁶⁰⁷, sv. *Athanasia*⁶⁰⁸, sv. *Justina mučedníka*⁶⁰⁹, sv. *Efréma Syrského*

⁵⁹² Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.* o důstojnosti P. M. zmíněn 2x s. 442; neposkrvněné početí zmíněn 1x s. 470; nanebevzetí P. M. uveden 3x s. 498, 502 a 503, citován 1x s. 500

⁵⁹³ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 375

⁵⁹⁴ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 261

⁵⁹⁵ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.* milost P. M. 1x zmíněn s. 449; panenství Mariino 2x citován s. 489 a 493, zmíněn 1x s. 495; nanebevzetí zmíněn 1x s. 498

⁵⁹⁶ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.* neposkrvněné početí zmíněn 4x s. 469 a 471; nanebevzetí zmíněn 1x s. 503

⁵⁹⁷ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 114

⁵⁹⁸ Srov. tamtéž s. 387

⁵⁹⁹ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 313

⁶⁰⁰ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 373

⁶⁰¹ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 627

⁶⁰² Srov. *Marienlexikon I.*, s. 142

⁶⁰³ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, sv. **Cyril Alex.:** Maria Matka Boží citován 2x s. 438 a 440, zmíněn 1x s. 439; neposkrvněné početí citován 1x s. 456; bezhříšnost P. M. 1x uveden s. 485; nanebevzetí P. M. zmíněn 1x s. 502; sv. **Basil Veliký:** o důstojnosti P. M. citován 1x s. 443; o milosti P.M. citován 1x s. 450; bezhříšnost P. M. zmíněn 1x s. 485; panenství P. M. citován 1x s. 493; sv. **Irenej z Lyonu:** neposkrvněné početí citován 1x s. 455 a zmíněn 1x s. 463; panenství P. M. 1x zmíněn s. 490; Maria prostřednice citován 1x s. 507; **Ondřej z Kréty:** neposkrvněné početí 1x zmíněn s. 475 je zde odkaz na hymnus na *Den 9. prosince Početí sv. Anny, babičky Boží*, a 1x citován s. 476, zde je odkaz na *Kázání na narození Panny Marie*; bezhříšnost P. M. citován 1x s. 485; nanebevzetí P. M. citován 1x s. 501; sv. **Germanus:** neposkrvněné početí 1x zmíněn s. 461; nanebevzetí P.M. 1x citován s. 500, 1x cit. s. 503; prostřednictví Mariino 1x citován s. 509; **Tertullian:** úvod citován 1x s. 433, zmíněn 1x s. 435; neposkrvněné početí zmíněn 2x s. 465 a 491

⁶⁰⁴ Srov. předchozí pozn. 603, Ondřej z Kréty

⁶⁰⁵ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, sv. **Ignác z Antiochie:** Maria Matka Boží 1x citován s. 440; panenství P. M. citován 2x s. 489 a 494; sv. **Bonaventura:** o důstojnosti P. M. 1x cit. s. 447, neposkrvněné poč. cit. 1x s. 470; Maria prostřednice cit. 1x s. 507; sv. **Athanasius:** Maria Matka Boží zmíněn 1x, citován 1x s. 439; milost P. M. zmíněn 1x s. 449; sv. **Justin:** neposkrvněné početí 1x citován s. 455; panenství P. M. citován 1x s. 489 a zmíněn 1x s. 490; sv. **Efrém Syrský:** bezhříšnost citován 2x s. 584 a 585; prostřednictví Mariino 1x citován s. 510; **Řehoř:** neposkrvněné početí cit. 2x s. 455 a 460; **Origenes:** úvod zmíněn 1x s. 435; panenství P. M. zmíněn 2x s. 490 a 491

⁶⁰⁶ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 280

⁶⁰⁷ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 533

⁶⁰⁸ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 258

(z Edessy)⁶¹⁰, Řehoře z Neocaesareje (Divotvůrce-Thaumaturgos)⁶¹¹ a Origena⁶¹². Origenes není citován vůbec. Justin je citován 2x, a to z díla *Dialog s Tryfonem*.⁶¹³ Ignác, Efrém, Řehoř a Bonaventura jsou citováni ve všech zmíněných případech.

Následují Otcové, kteří jsou zmíněni již jen 2x. Jedná se o *Paschasia Radberta*⁶¹⁴, *Fulberta Carn.*⁶¹⁵, *kard. Kajetána*⁶¹⁶, *sv. Jana Zlatoústého*⁶¹⁷, *Dionýsia Aeropagity*⁶¹⁸, *sv. Petra Damianiho*⁶¹⁹ a *sv. Bernardina Sienského*⁶²⁰. Kardinál Kajetán, Paschasius, Jan Zlatoústý a Dionýsius jsou autorem pouze zmíněni.⁶²¹ Sv. Petr Dam. je přímo citován jen 1x⁶²², však bez odkazu na dílo. Fulbert a sv. Bernardin jsou přímo citováni v obou zmíněných případech.⁶²³ Opět bez odkazu na jakékoliv jejich dílo.

Jedenkrát zmíněni a přitom přímo citováni jsou v textu mariologie autoři, jejichž díla nejsou uvedena. Toto se týká celkem dvanácti autorů. Sv. Bruno⁶²⁴, sv. Tomáš z Villanovy⁶²⁵, Guibert⁶²⁶, Cyprián⁶²⁷, Theodot⁶²⁸, Pavel Diakon⁶²⁹, Hesychius Jeruzalémský⁶³⁰, Petr Chrysologus⁶³¹, Theodor Studita⁶³², sv. Řehoř

⁶⁰⁹ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 489

⁶¹⁰ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 370

⁶¹¹ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 19

⁶¹² Srov. *Marienlexikon V.*, s. 22

⁶¹³ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 489

⁶¹⁴ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 253

⁶¹⁵ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 561, jedná se o **Fulberta z Chartres**

⁶¹⁶ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 635

⁶¹⁷ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 391

⁶¹⁸ Srov. KRAFT H., *Slovník starokřesťanské literatury*, s. 88-89

⁶¹⁹ Srov. *Marienlexikon V.*, s. 182

⁶²⁰ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 452

⁶²¹ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, **kard. Kajetán**: neposkrvněné početí zmíněn 2x s. 471; **Paschasius Radbertus**: neposkrvněné početí zmíněn 2x s. 465 a 476; **Jan Zlatoústý**: bezhříšnost P. M. zmíněn 1x s. 485; panenství P. M. zmíněn 1x s. 489; **Dionýsius**: nanebevzetí P. M. zmíněn 2x s. 498 a 502

⁶²² Srov. tamtéž, **Petr Damiani**: nanebevzetí zmíněn 1x s. 502; prostřednictví zmíněn 1x s. 509

⁶²³ Srov. tamtéž, **Fulbert**: neposkrvněné početí s. 476, 464, **Bernardin**: prostřednictví citován 2x s. 507 a 509

⁶²⁴ Srov. tamtéž s. 444, o důstojnosti P. M.; srov. *Marienlexikon I.*, s. 603, jedná se o **Bruna z Kolína**

⁶²⁵ Srov. tamtéž s. 448, o důstojnosti P. M.; srov. LThK 9, 1537

⁶²⁶ Srov. tamtéž s. 448, o důstojnosti P. M.; srov. *Marienlexikon III.*, s. 58

⁶²⁷ Srov. tamtéž s. 455, neposkrvněné početí P. M.; srov. KRAFT H., *Slovník starokřesťanské literatury*, s. 74-79

⁶²⁸ Srov. tamtéž s. 461, neposkrvněné početí P. M.; **Theodot z Ankýry** srov. LThK 9, 1424

⁶²⁹ Srov. tamtéž s. 486, bezhříšnost P. M.; srov. *Marienlexikon V.*, s. 132

⁶³⁰ Srov. tamtéž s. 484, bezhříšnost P. M.; srov. *Marienlexikon III.*, s. 179

⁶³¹ Srov. tamtéž s. 485, bezhříšnost P. M.; srov. *Marienlexikon V.*, s. 178

⁶³² Srov. tamtéž s. 500, nanebevzetí P. M.; srov. LThK 9, 1418

*Tourský*⁶³³ a *Usuard*⁶³⁴.

Poslední odstavec budeme věnovat Otcům a spisovatelům, kteří jsou pouze zmíněni v kontextu Mariina mateřství, Maria Matka Boží najdeme tyto: *Alexandr z Alexandrie*⁶³⁵, *Jan z Antiochie*⁶³⁶, *Řehoř Naziánský*⁶³⁷. V souvislosti s neposkvrněným početím jsou zmíněni tito: *Dionys Alexandrijský*⁶³⁸, *Alexandr Halský*⁶³⁹, *Franciscus de Mayronis*⁶⁴⁰, *Medina*⁶⁴¹, *Petr z Argu*⁶⁴², *opat Atto*⁶⁴³, *Bernard Toledský*⁶⁴⁴, *Mikuláš - anglický mnich*⁶⁴⁵, *Pseudo-Origenes*⁶⁴⁶ a *Jan Euboenský*⁶⁴⁷. V kontextu Mariina panenství najdeme tato jména: sv. *Polykarp ze Smyrny*⁶⁴⁸, *Maximus*⁶⁴⁹, *Řehoř z Nyssy*⁶⁵⁰, *Gennadius*⁶⁵¹, *Beda Ctihodný*⁶⁵², *Hilarius z Poitiers*⁶⁵³. V souvislosti s nanebevzetím autor uvádí tato jména: *Modestus Jeruzalémský*⁶⁵⁴, *Metafrastes*⁶⁵⁵, *Jan Geometres*⁶⁵⁶, *Isidor Soluňský*⁶⁵⁷, *Ildefons z Toleda*⁶⁵⁸, *Hugo od Sv. Viktora*⁶⁵⁹, *Pseudo-Jeroným*⁶⁶⁰, *Pseudo-Augustin*⁶⁶¹

⁶³³ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 501, Nanebevzetí P.M.; srov. KRAFT H., *Slovník starokřesťanské literatury*, s. 257

⁶³⁴ Srov. tamtéž s. 501, nanebevzetí P. M.; srov. LThK 10, 499

⁶³⁵ Srov. tamtéž s. 439; srov. *Marienlexikon I.*, s. 93

⁶³⁶ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon III.*, s. 19

⁶³⁷ Srov. tamtéž s. 440; srov. *Marienlexikon III.*, s. 17

⁶³⁸ Srov. tamtéž s. 461; srov. KRAFT H., *Slovník starokřesťanské literatury*, s. 87

⁶³⁹ Srov. tamtéž s. 470; srov. *Marienlexikon I.*, s. 93

⁶⁴⁰ Srov. tamtéž s. 471; srov. LThK 4, 49

⁶⁴¹ Srov. tamtéž; tři možnosti: **Bartolomé de Medina** srov. LThK 7, 45; **Juan de Medina** a **Miguel de Medina** srov. LThK 7, 46

⁶⁴² Srov. tamtéž s. 475; srov. *Marienlexikon V.*, s. 174

⁶⁴³ Srov. tamtéž; tři možnosti: **Hatto z Ottobeuren** srov. LThK 4, 1210; **Atto z Pistoie** srov. LThK 1, 1167 a **Atto II. z Vercelli** srov. LThK 1, 1168

⁶⁴⁴ Srov. tamtéž s. 476; srov. *Marienlexikon I.*, s. 451

⁶⁴⁵ Srov. tamtéž s. 477; dvě možnosti: **Mikuláš z Herfordu** srov. LThK 7, 852 a **Mikuláš z Ockhamu** srov. LThK 7, 860

⁶⁴⁶ Srov. tamtéž s. 455

⁶⁴⁷ Srov. tamtéž s. 475; srov. *Marienlexikon III.*, s. 395

⁶⁴⁸ Srov. tamtéž s. 489; srov. *Marienlexikon V.*, s. 268

⁶⁴⁹ Srov. tamtéž s. 490; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 370

⁶⁵⁰ Srov. tamtéž s. 492; srov. *Marienlexikon III.*, s. 17

⁶⁵¹ Srov. tamtéž s. 493; srov. *Marienlexikon II.*, s. 614

⁶⁵² Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon I.*, s. 399

⁶⁵³ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon III.*, s. 187

⁶⁵⁴ Srov. tamtéž s. 501; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 495

⁶⁵⁵ Srov. tamtéž s. 502; srov. *Marienlexikon VI.*, s. 341

⁶⁵⁶ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon II.*, s. 618

⁶⁵⁷ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon III.*, s. 323

⁶⁵⁸ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon III.*, s. 293

⁶⁵⁹ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon III.*, s. 259

⁶⁶⁰ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon V.*, s. 371

⁶⁶¹ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon V.*, s. 367

a *Pseudo-Athanasius*.⁶⁶² Tito jsou v textu pojednání pouze zmíněni.

4.3.2.3.2 Učitelství úřad církve

Zde se zaměříme nejdříve na koncily a synody a dále na encykliky jednotlivých papežů. Uvedeme téma a k němu autorem uvedené koncily. Obdobně budeme postupovat u synod a papežských výroků.

4.3.2.3.2.1 Koncily

Z prvních koncilů uvedeme první nejdůležitější. *Efezský koncil r. 431* jehož základním výrazem bylo slovo Theotokos - Bohorodička.⁶⁶³ Druhým v pořadí zaznamenaným koncilem je sněm v *Chalcedonu roku 451*. Je zde uvedena citace z úvodu k definici o dvou přirozenostech v Kristu.⁶⁶⁴ Tento zopakoval prohlášení koncilu Efezského. Třetí koncil týkající se Marie Matky Boží je sněm v *Konstantinopoli (Cařihradě) r. 553*.⁶⁶⁵ V části pojednání o důstojnosti Panny Marie najdeme odkaz na tentýž II. konstantinopolský (cařihradský) koncil r. 553. Tento je zde volně citován.⁶⁶⁶ K tématu neposkvrněného početí Panny Marie se vyjadřuje Tridentický koncil.⁶⁶⁷ „Maria semper virgo“ je obsahem prohlášení tří koncilů. *II. konstantinopolského (553)*⁶⁶⁸, *lateránský koncil* za papeže Martina I. r. 649.⁶⁶⁹ Třetím je koncil *III. konstantinopolský* konaný mezi lety 680 a 681.⁶⁷⁰

4.3.2.3.2.2 Synody

V souvislosti s panenstvím Matky Boží jsou představeny tři synody. První je *synod v Římě r. 390* za papeže Siricia.⁶⁷¹ Druhý synod je uveden v souvislosti s předchozím. Jedná se o *synod v Miláně* svolaný sv. Ambrožem téhož roku (390).⁶⁷²

⁶⁶² Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 502

⁶⁶³ Srov. tamtéž s. 438; srov. srov. JEDIN H., *Kleine Konziliengeschichte*, s. 25, DS 252

⁶⁶⁴ Srov. tamtéž; srov. JEDIN H., *Kleine Konziliengeschichte*, s. 28-29, DS 300

⁶⁶⁵ Srov. tamtéž; srov. JEDIN H., *Kleine Konziliengeschichte*, s. 29-32, DS 421-438

⁶⁶⁶ Srov. tamtéž; DS 422

⁶⁶⁷ Srov. tamtéž s. 453 a 467; DS 1500-1516

⁶⁶⁸ Srov. tamtéž s. 493; DS 422

⁶⁶⁹ Srov. tamtéž s. 490 a 492; DS 502

⁶⁷⁰ Srov. tamtéž s. 492; citace srov. DS 555

⁶⁷¹ Srov. tamtéž s. 487; srov. KRYŠTŮFEK F. X., *Všeobecný církevní dějepis díl I.*, s. 766

⁶⁷² Srov. *Marienlexikon I.*, s. 127, zde je uveden letopočet konání synody v Miláně r. 390 nikoliv rok 391; srov. KRYŠTŮFEK F. X., *Všeobecný církevní dějepis díl I.*, s. 766, tento též uvádí rok konání synody 390

Oba synody jsou reakcí na Jovinianův blud. Třetím je *synod v Toledu* z r. 675.⁶⁷³
K tématu nanebevzetí Bohorodičky patří *synod v Mohuči* z r. 813.⁶⁷⁴

4.3.2.3.2.3 Encykliky a další výroky papežů

První papež, kterého uvádí autor v textu pojednání, je *Řehoř I. Veliký* (590-604). Je zde citován ze svého díla: *K slovu knihy Královské*.⁶⁷⁵ Tohoto papeže najdeme v části o Mariině důstojnosti Matky Boží.

Téma Mariina neposkvrněného početí je uvedeno citací bully *Ineffabilis Deus* papeže *Pia IX.*⁶⁷⁶ Jméno tohoto papeže můžeme spatřit v textu části o neposkvrněném početí ještě 5x. K tomuto tématu najdeme ještě jména několika papežů. *Alexandr III.* je citován, není však uvedeno odkud.⁶⁷⁷ *Sixtus IV.* je uveden 2x v souvislosti se zavedením svátku Neposkvrněného početí.⁶⁷⁸ A dále pak s potvrzením o jeho platnosti Piem IX.⁶⁷⁹ *Inocenc VIII.* je uveden v souvislosti se založením řádu panen Neposkvrněného početí.⁶⁸⁰ *Alexandr VI.* obnovil ustanovení Sixta IV.⁶⁸¹ *Sv. Pius V.* zakázal kazatelům mluvit o otázce neposkvrněného početí.⁶⁸² A navíc posílil pozici svátku zavedením do kněžských hodinek.⁶⁸³ *Pavel V.* nauku o neposkvrněném početí potvrdil, ale neprohlásil. Neodsoudil tak ani opačné mínění.⁶⁸⁴ *Urban VIII.* podpořil tuto nauku potvrzením sdružení „Křesťanský Voj“.⁶⁸⁵ *Alexandr VII.* obnovil všechna ustanovení ve prospěch této nauky.⁶⁸⁶ *Lev X.* je zde zmíněn sekundárně v souvislosti s kard. Kajetánem a jeho stížností na odpůrce nauky.⁶⁸⁷ *Klement VIII.* a *Kliment XI.* jsou uvedeni v kontextu vývoje svátku Neposkvrněného početí Panny Marie v církvi.⁶⁸⁸ *Sv. Řehoř VII.* ustanovil celibát a na něj je podle pravoslavi reakcí svátek

⁶⁷³ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 495; DS 526

⁶⁷⁴ Srov. tamtéž s. 502, srov. KRYŠTŮFEK F. X., *Všeobecný církevní dějepis díl II část 1.*, s. 282

⁶⁷⁵ Srov. tamtéž s. 444; srov. *Marienlexikon III.*, s. 15

⁶⁷⁶ Srov. tamtéž s. 453; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 240, české znění bully in: POSPÍŠIL C. V., *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*, s. 21-42; DS 2800-2804

⁶⁷⁷ Srov. tamtéž s. 462; srov. *Marienlexikon I.*, s. 92

⁶⁷⁸ Srov. tamtéž s. 467 a 478; srov. *Marienlexikon VI.*, s. 183

⁶⁷⁹ Srov. tamtéž s. 469

⁶⁸⁰ Srov. tamtéž s. 467; srov. LThK 5, 521

⁶⁸¹ Srov. tamtéž; srov. LThK 1, 370

⁶⁸² Srov. tamtéž s. 467; srov. LThK 8, 325

⁶⁸³ Srov. tamtéž s. 478

⁶⁸⁴ Srov. tamtéž; srov. LThK 7, 1523

⁶⁸⁵ Srov. tamtéž; srov. LThK 10, 459

⁶⁸⁶ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon I.*, s. 92

⁶⁸⁷ Srov. tamtéž s. 471; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 96

⁶⁸⁸ Srov. tamtéž s. 478; srov. *Marienlexikon II.*, 70 **Klement VIII. i Kliment (Klement) XI.**

Neposkvrněného početí.⁶⁸⁹

V kontextu výsady Mariina panenství jsou uvedeni čtyři papežové. *Siricius* v reakci na Jovinianův blud a v souvislosti se synodou v Římě r. 390.⁶⁹⁰ *Pavel IV.* o Mariině panenství před, při a po porodu.⁶⁹¹ *Sv. Lev* tzn. *sv. Lev IV.* nebo *sv. Lev Veliký* je uveden v téže souvislosti. Zde je také zmíněn papež *Hormisdas*.⁶⁹² Jako poslední je připomenut papež *Lev XIII.* Tento v souvislosti se *sv. Josefem* a jeho prohlášením za hlavního patrona církve spolu s *Piém IX.*⁶⁹³

V části o nanebevzetí nejde jen jedno jméno papeže, již zmíněného *sv. Pia V.*⁶⁹⁴ V části o Mariině prostřednictví nalezneme taktéž jedno jméno, výše řečený papež *Lev XIII.*⁶⁹⁵ Poslední tři papežové, *sv. Gelasius*, *sv. Paschalis I.* a již zmíněný *sv. Lev IV.* jsou uvedeni v souvislosti s nanebevzetím Panny Marie.⁶⁹⁶

4.3.2.3.3 Teologie a jiné prameny

V této části pojednáme o teologiích, které autor uvádí. Vzhledem k tomu, že se velmi často odvolává jak na české, tak i na cizí, rozdělíme si tuto část na dvě. Teologii českou a cizojazyčnou. Nadále zaznamenáme jiné prameny, které jsou v textu pojednání obsaženy.

4.3.2.3.3.1 Česká teologie

Prvním českým teologem, na kterého se autor odvolává je pražský arcibiskup *Arnošt z Pardubic (1297-1364)*.⁶⁹⁷ Především je uveden v části o neposkvrněném

⁶⁸⁹ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 480; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 16

⁶⁹⁰ Srov. tamtéž s. 487; srov. *Marienlexikon VI.*, s. 181

⁶⁹¹ Srov. tamtéž s. 490; srov. LThK 7, 1522

⁶⁹² Srov. tamtéž s. 491; **Lev I. Veliký** srov. *Marienlexikon IV.*, s. 95; **Lev IV.** srov. LThK 6, 823; **Hormisdas** srov. LThK 5, 279

⁶⁹³ Srov. tamtéž s. 494; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 96

⁶⁹⁴ Srov. tamtéž s. 499

⁶⁹⁵ Srov. tamtéž s. 509

⁶⁹⁶ Srov. tamtéž s. 502; **Sv. Gelasius I.** (492-496) srov. *Marienlexikon II.*, s. 611; **Paschalis I.** srov. LThK 7, 1408

⁶⁹⁷ Srov. tamtéž s. 437, v textu pojednání se na něj odvolává celkem 10x odkaz na dílo *Mariale Arnesti*; Toto dílo je mu mylně připisováno. Vzniklo však na jeho popud a přání v italské Bologni, srov. KADLEC JAROSLAV, *Přehled českých církevních dějin I.*, nakl. Zvon, Praha 1991, s. 199, přesněji vzniklo ve Florencii a napsal je minorita Servas sanctus de Faenza, srov. *Marienlexikon II.*, s. 392

početí. Druhým teologem je *Jindřich Oyta (1330-1397)*.⁶⁹⁸ Třetím teologem a odpůrcem Oyty v nauce o neposkvrněném početí je *Vojtěch Raňkův z Ježova (1320-1388)*, tento zůstává spíše neutrální.⁶⁹⁹ Čtvrtým teologem je wiclefista *Stanislav ze Znojma (1360-1414)*, zastánce nauky.⁷⁰⁰ Následuje další zastánce nauky, františkán, *Jan Vodňanský (*1550)*.⁷⁰¹ Novějším z teologů je *Dr. Antonín Lenz (1829-1901)*.⁷⁰² Autor se odvolává na jeho Mariologii, kterou sepsal podle spisu Arnošta z Pardubic.⁷⁰³ Z českých teologů dále uvádí *Dr. Sýkoru (*1852)*.⁷⁰⁴ Neuvádí však, jaké je dílo, které je podkladem. Dr. Sýkora je zmíněn jen jednou. *Dr. Sedlák (*1854)* je zmíněn 2x a to v části o Neposkvrněném početí.⁷⁰⁵ Poslední Čech je *Dr. Antonín Podlaha (1865-1930)*⁷⁰⁶, pomocný biskup pražský. Opět uveden v souvislosti s neposkvrněným početím. Je zřejmé, že autor se snaží o zachycení české mariologie v celé její historii.

Jako poslední uvedeme rozpornou postavu českých dějin. Mistr *Jan Hus (1370-1415)*⁷⁰⁷ je kontroverzní osobnost. V části o Marii Matce Boží jej shledáváme jako zastánce této nauky⁷⁰⁸, v části o neposkvrněném početí též.⁷⁰⁹ V případě Jana Husa nenajdeme v textu žádné odporující teze.

4.3.2.3.2 Cizojazyčná teologie

Katoličtí zastánci nauky o Panně Marii jsou v Žákově mariologii tři.

⁶⁹⁸ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 437; srov. LThK 4, 1396, srov. též KADLEC J., *Přehled českých církevních dějin I.*, s. 237, celým jménem Jindřich Totting z Oyt, český mistr pražské university Karlovy

⁶⁹⁹ Srov. tamtéž; srov. ONS XXVI., s. 903, 3, srov. KADLEC J., *Přehled českých církevních dějin I.*, s. 234, latinsky: Adalbertus Ranconis de Ericino, český mistr pražský, studoval v Paříži, srov. GABRIEL J., *Slovník českých filosofů*, s. 621

⁷⁰⁰ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 437; srov. ONS XXVII., s. 657, srov. GABRIEL J., *Slovník českých filosofů*, s. 535

⁷⁰¹ Srov. tamtéž; srov. ONS V., s. 86, 1, zvaný Campanus

⁷⁰² Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 437, v textu celé mariologie jej najdeme 5x; srov. ONS XV., s. 861, 4, srov. též GABRIEL J., *Slovník českých filosofů*, s. 330

⁷⁰³ Srov. LENZ ANTONÍN, *Mariologie, čili učení církve katolické a v církvi chované o Matce Boží*, nakl. Cyrillo-methodějské knihkupectví Zeman a spol., Praha 1879

⁷⁰⁴ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 435; srov. ONS XXIV., s. 477, 4 celým jménem **Jan Ladislav Sýkora**, doktor teologie a profesor biblického studia na Karlově univerzitě

⁷⁰⁵ Srov. tamtéž s. 473; srov. ONS XXII., s. 751, 2, doktor teologie

⁷⁰⁶ Srov. tamtéž s. 474; srov. ONS XIX., s. 1013; teolog, archeolog a historik, titulární biskup Pafu, srov. GABRIEL J., *Slovník českých filosofů*, s. 461

⁷⁰⁷ Srov. LThK 5, 340

⁷⁰⁸ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 448

⁷⁰⁹ Srov. tamtéž s. 473

*Scheeben*⁷¹⁰, *Suarez*⁷¹¹ a *Newmann*.⁷¹² *Scheeben* je uveden jen jednou v části O Neposkvrněném početí. *Suarez* je uveden 3x. Poprvé v části o bezhříšnosti, 2x v části o panenství, panenství po porodu a v souvislosti se sv. Josefem.⁷¹³ *Newmann* je uveden jako svědek zdravé úcty k Panně Marii.

Dva zastánci nauky, ale i odpůrci a kontroverzní osobnosti jsou *Martin Luther* a *Jan Viklef (Wiclef)*. *Luther* je zmíněn jako zastánce Mariina mateřství a její ctitel.⁷¹⁴ Problém nastal v kontroverzi s hříchem a ospravedlněním. *Viklef* je uveden jako příznivce neposkvrněného početí.⁷¹⁵ Negativní postoje vůči nauce o Panně Marii u něj nejsou uvedeny. Tím jsme vyčerpali cizojazyčnou teologii.

4.3.2.3.3 Jiná svědectví věroučná a svědectví liturgie

Jediným takovým věroučným svědectvím je *Athanasiovo vyznání víry*.⁷¹⁶ *Jeruzalémský sněm* v r. 1672 uvádí souhlas s Mariiným nanebevzetím.⁷¹⁷ *Arménská církev* ve snaze o sjednocení v r. 1342 uvádí tentýž souhlas.⁷¹⁸

Svědectví liturgie je uvedeno především v části o nanebevzetí Panny Marie. *Řehořův sakramentář* je citován přímo.⁷¹⁹ Liturgie *mozarabská* je také citována přímo.⁷²⁰ *Kniha gotickogallská z 8. stol* je taktéž jasně zmiňována.⁷²¹ Liturgie *Řecká, Syrská, Arménská, Koptská, Melchitská* a *Ruská* uvádějí svátek Neposkvrněného početí na den 9. prosince.⁷²²

4.3.2.3.4 Svědectví světských autorit

Autoři vesměs duchovní, ale přesto jiného ražení. *Prudentius* a *Venantius Fortunatus*. Oba dva jsou citováni přímo v souvislosti s Neposkvrněným početím.⁷²³

⁷¹⁰ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 469; srov. *Marienlexikon V.*, s. 700

⁷¹¹ Srov. tamtéž s. 485 a 493; srov. *Marienlexikon VI.*, s. 323

⁷¹² Srov. tamtéž s. 509; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 608

⁷¹³ Srov. tamtéž s. 494

⁷¹⁴ Srov. tamtéž s. 448; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 190

⁷¹⁵ Srov. tamtéž s. 473, zde je uvedeno dílo *De civili Dominio*; srov. LThK 10, 1337

⁷¹⁶ Srov. tamtéž s. 442; Pseudo-Atanášské vyznání, DS 75-76

⁷¹⁷ Srov. tamtéž s. 501; k tomuto sněmu, který byl asi arménský, jsme nenašli žádnou paralelu

⁷¹⁸ Srov. tamtéž s. 501; srov. *Marienlexikon I.*, s. 234, jedná se o unionistickou **synodu** s Arménskou církví v **Sid** r. 1342

⁷¹⁹ Srov. tamtéž s. 500; srov. LThK 8, 1457

⁷²⁰ Srov. tamtéž; srov. LThK 6, 982

⁷²¹ Srov. tamtéž; srov. LThK 6, 984

⁷²² Srov. tamtéž s. 475

⁷²³ Srov. tamtéž s. 464; **Prudentius** - srov. *Marienlexikon V.*, s. 352; **Venantius** - srov. LThK 10, 582

Další osoba, kterou zmiňuje autor v té stejné souvislosti, je *Ugon de Summo*.⁷²⁴ Třetí a čtvrtá osoba se nacházejí v části o nanebevzetí Panny Marie. Císař *Mauricius*⁷²⁵, *Manuel Paleologus*⁷²⁶ a císařovna *Pulcherie*.⁷²⁷ Poslední zmíněnou osobou je císař *Lev Moudrý*.⁷²⁸ Též Mariino nanebevzetí.

4.3.2.4 Mariologické tituly

Tituly budeme uvádět tak, jak jsou v textu celého pojednání. Uvedeme část pojednání a v něm zmíněné tituly, popřípadě od koho pocházejí.

V úvodu k nauce najdeme jen jeden titul: *Hvězda mořská* uvedený sv. Jeronýmem.⁷²⁹ V části o mateřství Panny Marie najdeme tituly: *Matka Boží*, *Bohorodička*, *Theotokos*, *Sv. Panna*.⁷³⁰

V následující části pak najdeme titulů více. Maria je zde pro svou důstojnost zvána: *Dcera Boží*, *Nevěsta Boží* nebo také *Choť Boží*.⁷³¹ V téže části najdeme tituly vycházející z Písma: *Hora Efraim* (1 Sam 1,1), *Stánek* a *Svatební komnata* (Ž 19). Dále uvádí autor: *Město Boží* (Ž 45 a 86), *Hora Sion* (Ž 131), *Lilie* (Pís 2), *Vycházející denice* (Pís 6), *Zahrada zamčená*, *Studnice zapečetěná* (Pís 4).⁷³² Kniha Moudrosti je vztažena na Marii v titulech: *Blesk světla věčného*, *Zrcadlo bez poskvrny velebnosti Boží*, *Obraz dobrotivosti Jeho* (Mdr 7).⁷³³ Sirachovec ji nazývá: *Cedr na Libanu*, *Palma v Kades*, *Růže v Jerichu* (Sir 24).⁷³⁴ Jan Damašský pojmenovává Marii *Duchovní Eden*, *Archa Noemova*, *Hořící keř*, *Desky od Boha vytesané*.⁷³⁵ Dále uvádí: *Archa zákona*, *Zlatá nádoba* (s manou), *Svícen*, *Stůl*, *Prut Aronův*, *Ohnivá pec*, *Podpopelný chléb*, *Žebřík Jákobův*, *Rouno* (Gedeonovo).⁷³⁶ Následují tituly opět

⁷²⁴ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 465; *Ugon z Tumsu* (Thumsu) u Poznaně, více informací o něm nemáme.

⁷²⁵ Srov. tamtéž s. 500; srov. LThK 6, 1495

⁷²⁶ Srov. tamtéž s. 502; srov. *Marienlexikon* IV., s. 269

⁷²⁷ Srov. tamtéž s. 501; srov. *Marienlexikon* V., s. 379

⁷²⁸ Srov. tamtéž s. 502; srov. *Marienlexikon* IV., s. 97

⁷²⁹ Srov. tamtéž s. 432; srov. *Marienlexikon* II., s. 287

⁷³⁰ Srov. tamtéž s. 438; srov. *Marienlexikon* II., s. 684 a 287

⁷³¹ Srov. tamtéž s. 443; srov. *Marienlexikon* II., s. 289

⁷³² Srov. tamtéž s. 445; **Město Boží**, **Hora Sión** srov. *Marienlexikon* II., s. 288, **Lilie**, **Zahrada zamčená** srov. *Marienlexikon* II., s. 291 a 288

⁷³³ Srov. tamtéž

⁷³⁴ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon* II., s. 291

⁷³⁵ Srov. tamtéž

⁷³⁶ Srov. tamtéž s. 446; **Archa zákona** srov. *Marienlexikon* II., s. 288, **Prut Áronův** srov. *Marienlexikon* I., s. 8

z Písma svatého. *Panna* (Iz 7), *Hora Danielova* (Dan 2), *Uzavřená Brána* (Ez 44).⁷³⁷ Sv. Augustin nazývá Marii *Matka údů Kristových*.⁷³⁸ Poslední čtyři tituly uvedené k tématu Mariiiny důstojnosti jsou: *Dcera Adamova*, *Služebnice Boží*, *Královna nebe a země*,⁷³⁹ *Brána života*.⁷⁴⁰

V pojednání „O milosti Panny Marie“ je uveden jen jeden titul. Řehoř Thaumaturgos (Divotvůrce) nazývá Marii titulem *Pozlacená archa*.⁷⁴¹

Svatí Otcové nazývají Marii *Svatá* (Die Heilige)⁷⁴² spolu s tímto titulem je v části „O neposkrvněném početí“ uvedeno přibližně deset modifikací tohoto titulu (*svatá, čistá, neposkrvněná, přesvatá, nadevšesvatá=supersancta, přenevinná, přeneposkrvněná, přechistá ode vší poskrvny, ze všech stran čistá, celá svatá*). Zde se také nachází ještě dva tituly: *Krása sama* a *Nevinnost*.⁷⁴³ Sv. Ambrož Milánský nazývá Marii *Země požehnaná* nebo také *Panenská země*.⁷⁴⁴ Venantius Fortunatus v jednom svém hymnu nazývá Marii: *Výtvor hrnčíře, Dílo umělce, Skvoucí hmota nového stvoření, Nový květ země*.⁷⁴⁵ Další tituly uvádí autor ve spojitosti s Ugonem de Summo. Maria je v nich označována, kromě některých jinde zmíněných: *Bez poskrvny počatá, Přechistá jako lilie, Vyvolená Nejsvětější Trojice, Vítězka nad pekelným hadem*.⁷⁴⁶ Český teolog a spisovatel Jan Vodňanský nazývá Marii *Dcera smlouvy* a *Dcera míru*.⁷⁴⁷ Zde ještě uvedeme šest titulů. Jan Damašský uvádí titul *Nejčistší plod* a *Plod nejsvětější*.⁷⁴⁸ Fulbert Kar. uvádí titul *Převzácná dívka*.⁷⁴⁹ Papež Řehoř VII. ji zve *Čistá před početím* a *Bohu posvěcená*.⁷⁵⁰ Posledním je titul *Maria druhá Eva*.⁷⁵¹

V části o Mariině bezhříšnosti najdeme osm titulů. Jan Damašský pozdravuje

⁷³⁷ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 446

⁷³⁸ Srov. tamtéž s. 447

⁷³⁹ Srov. tamtéž s. 446; **Královna** srov. *Marienlexikon III.*, s. 589

⁷⁴⁰ Srov. tamtéž s. 447

⁷⁴¹ Srov. tamtéž s. 450; srov. *Marienlexikon I.*, s. 615

⁷⁴² Srov. tamtéž s. 460

⁷⁴³ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 460

⁷⁴⁴ Srov. tamtéž s. 463

⁷⁴⁵ Srov. tamtéž s. 464; však autor neuvádí dílo

⁷⁴⁶ Srov. tamtéž s. 465

⁷⁴⁷ Srov. tamtéž s. 475

⁷⁴⁸ Srov. tamtéž s. 476

⁷⁴⁹ Srov. tamtéž

⁷⁵⁰ Srov. tamtéž s. 481

⁷⁵¹ Srov. tamtéž s. 482; srov. *Marienlexikon II.*, s. 420-421

Marii: *Svatá kniha*.⁷⁵² Další autor sv. Efrém Syrský nazývá Marii kromě titulů *Neporušená, Neposkrvněná, Nedotčená a Nezkažená* ještě dalšími. Maria je: *Po Trojici všech Paní, Po Sv. Duchu druhá utěšitelka, Po Prostředníku prostřednice celého světa, Plnost milosti Trojice, Čistší nad anděly*.⁷⁵³ Koptská liturgie pozdravuje Marii slovy: *Bytost krásná a hříchu neschopná*.⁷⁵⁴

Maria Panna je část, která následuje po textu o neposkrvněném početí. Zde se nachází jediný titul *Semper virgo* (vždy panna).⁷⁵⁵

Nanebevzetí Mariino odvozeno je ze Zj. 12. *Žena oděná sluncem* je titul vycházející z této citace.⁷⁵⁶ Předobrazem tohoto je *Archa úmluvy*, a to je další uvedený titul.⁷⁵⁷ Mozarabská liturgie nazývá Marii *Neposkrvněným panenstvím* a *Nevyslovenou čistotou*.⁷⁵⁸ Theodor Studita jmenuje Marii - *Pravá hora Sión, Pozemské nebe* a *Duchovní luna*.⁷⁵⁹ Germanus Konstantinopolský ji nazývá *Nádobou Boží*.⁷⁶⁰ Usuard ji označil za *Chrám Ducha svatého* a Ondřej z Kréty *Přepodivuhodná*.⁷⁶¹

Podle tradice je Maria nazývána *Prostřednice*.⁷⁶² K tomuto titulu se váží další. Všechny však nelze považovat za adekvátní. *Spoluvykupitelka* není titul, který může být bez problémů připisován svaté Panně.⁷⁶³ Obdobně tituly *Kněžka* a *Velekněžka*.⁷⁶⁴ Marii autor spíše tituluje *Jáhenka Kristova*, protože ona svým životem sloužila svému Synu.⁷⁶⁵ Proto ji Otcové nazývají též *Jáhenka oběti*.⁷⁶⁶ Někdy bývá též pojmenována *Osvoboditelka, Obnovitelka, Smiřitelka*.⁷⁶⁷ Posledních deset přívlastků je uvedeno jako ekvivalenty pro Marii *Rozdavatelku všech milostí*.⁷⁶⁸ Jan Damašský ji nazývá

⁷⁵² Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 484

⁷⁵³ Srov. tamtéž s. 484; **Po Prostředníku prostřednice** srov. *Marienlexikon II.*, s. 292

⁷⁵⁴ Srov. tamtéž s. 485

⁷⁵⁵ Srov. tamtéž s. 492; srov. *Marienlexikon II.*, s. 288

⁷⁵⁶ Srov. tamtéž s. 499; srov. *Marienlexikon I.*, s. 190

⁷⁵⁷ Srov. tamtéž s. 499; srov. *Marienlexikon I.*, s. 615

⁷⁵⁸ Srov. tamtéž s. 500

⁷⁵⁹ Srov. tamtéž

⁷⁶⁰ Srov. tamtéž

⁷⁶¹ Srov. tamtéž s. 501; **Chrám Ducha svatého** srov. *Marienlexikon II.*, s. 289

⁷⁶² Srov. tamtéž s. 505; srov. *Marienlexikon II.*, s. 292

⁷⁶³ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon II.*, s. 293

⁷⁶⁴ Srov. tamtéž s. 506; srov. *Marienlexikon II.*, s. 293

⁷⁶⁵ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon II.*, s. 183

⁷⁶⁶ Srov. tamtéž s. 507; srov. *Marienlexikon II.*, s. 183

⁷⁶⁷ Srov. tamtéž s. 506; srov. *Marienlexikon II.*, s. 292

⁷⁶⁸ Srov. tamtéž s. 508; srov. *Marienlexikon II.*, s. 293

*Dílna léků pro nemocné, Věčný pramen zdraví.*⁷⁶⁹ Sv. Bernard z Clairvaux připodobňuje Marii k *Hvězdě moře velikého* a *Vodovodu nejhojnějších milostí.*⁷⁷⁰ Sv. Petr Damiani uvádí k Marii dvě jména: *Sladká paní, Brána milosrdenství.*⁷⁷¹ Koptská liturgie užívá přívlastku *Usmiřitelka hříchu, Odstranitelka klatby.*⁷⁷² Závěrečná modlitba sv. Efréma syrského je jakoby shrnutím velkého množství titulů obsažených v textu mariologického pojednání P. Žáka:

„Neporušená, neposkvrněná, bezvadná, nejčistší Panno a Bohorodičko Marie, *královno všech, kotvo zoufajících*, naší chvály nejhodnější, nejlepší a nejdokonalejší paní, *vznešenější nad duchy nebeské, jasnější nad paprsky slunce a blesky*, chvály hodnější nad cheruby, bystřejší nad všechny zástupy nebeské, *jediná neděje otců, chloubu proroků, odměno apoštolů, slávo mučedníků, radosti svatých a světlo ctnostných, koruno panen a všech svatých* ...“⁷⁷³

4.4 SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ ŽÁKOVY MARIOLOGIE

V tomto dílčím závěru máme za úkol shrnout a zhodnotit uvedenou mariologii. Resumé celku nauky o Panně Marii v díle P. Žáka spojíme se souhrnným zhodnocením. V části první jsme se snažili zachytit body, v nichž je mariologie P. Žáka spojena s ostatními teologickými disciplínami. Celkový výsledek našeho zkoumání je, že autor tuto oblast teologie zjevně neřeší. Podrobně tyto vztahy nepromýšlí. Pro něj jsou vztahy mezi disciplínami jevem sekundárním, což je typické pro manualistiku. Manualistika v sobě zahrnuje oddělené a sektoriální myšlení, které postrádá souvislost jednotlivých skutečností, byť jsou zde přítomny. V části druhé jsme zkoumali texty Písma. Autor uvádí obrovské množství odkazů jak na Nový, tak i na Starý zákon. Je evidentní, že nejde o publikaci čistě vědeckou. Autor předkládá čtenáři co nejvíce materiálu spíše však k rozjímání než k osvojení. Třetí část je zachycením Tradice, Magisteria a ostatních pramenů. Opět autor předesílá obrovské množství jmen a událostí. Zde je snaha podpořit nauku co nejvíce historickými prameny. Obdobně je zaměřena i poslední část. Zde jsou mariánské tituly spíše výrazem silné úcty autorovy a církve. Velmi pozitivně lze hodnotit přítomnost některých českých teologů. Celá tato mariologie je určena lidem prostým.

⁷⁶⁹ Srov. ŽÁK F., *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl II. část 2.*, s. 509

⁷⁷⁰ Srov. tamtéž; *Hvězda moře* srov. *Marienlexikon II.*, s. 287

⁷⁷¹ Srov. tamtéž

⁷⁷² Srov. tamtéž

⁷⁷³ Srov. tamtéž s. 510

5 PÁTÁ KAPITOLA: REGINALD MARIA DACÍK

OP (1907-1988); VĚROUKA PRO LAIKY

Nyní se posuneme o několik desítek let dále. První polovina 20. století byla ve znamení velkých společenských a politických změn. V tomto období se pro katolickou veřejnost angažoval dominikánský teolog Reginald Maria Dacík.

5.1 ČESKÝ TEOLOG 1. POLOVINY 20. STOLETÍ, REGINALD MARIA DACÍK OP

Narozen v Uherském Brodě 21. ledna roku 1907⁷⁷⁴ jako Vincenc Dacík. Studoval na Arcibiskupském gymnáziu v Praze jako člen dominikánského juvenátu. Po skončení gymnázia roku 1925 přešel na jeden rok do noviciátu do Olomouce⁷⁷⁵ a přijal řádové jméno Reginald. Studoval filosofii v Olomouci a po třech letech odešel na řádová teologická studia do Říma na Angelicum. V roce 1931 byl vysvěcen na kněze.⁷⁷⁶ Po absolvování řádových studií pokračoval ve studiu, které zakončil roku 1933 habilitační prací a doktorátem v oboru dogmatiky. Po návratu z Říma působil jako profesor dogmatiky na filosofickém a teologickém řádovém učilišti v Olomouci až do roku 1940⁷⁷⁷. Věnoval se nejen vysokoškolské mládeži, ale i středoškolákům. Byl dlouholetým představeným akademické větve III. řádu sv. Dominika. Mezi lety 1940 – 1946 působil jako převor konventu sv. Jiljí v Praze.⁷⁷⁸ Odtud se vrátil do Olomouce a opět přednášel až do uzavření teologických učilišť r. 1950. Téhož roku byl pro zinscenovaný pokus o přechod státních hranic odsouzen k 19 letům vězení za velezradu a špionáž. Propuštěn byl v roce 1960 a od r. 1964 působil v duchovní správě řeholních sester na Velehradě.⁷⁷⁹ Zemřel v ústavu pro přestálé kněze v Moravci v roce 1988.

⁷⁷⁴ Srov. VAŠKO VÁCLAV, *Neumlčená*, Nakladatelství Zvon, Praha 1990, s. 213

⁷⁷⁵ Srov. HANUŠ JIŘÍ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Centrum pro studium demokracie a kultury - CDK, Edice dějiny a kultura, Brno 2005, s. 28

⁷⁷⁶ Srov. VAŠKO, V., *Neumlčená*, s. 213

⁷⁷⁷ Srov. HANUŠ, J., *Malý slovník*, s. 28

⁷⁷⁸ Srov. tamtéž

⁷⁷⁹ Srov. tamtéž

5.2 PUBLIKAČNÍ ČINNOST DOMINIKÁNA DACÍKA

Jako profesor dogmatiky na řádovém učilišti v Olomouci se R. M. Dacík věnoval publikační činnosti. V edici Krystal vydal několik svých spisů: překlad díla Jeronýma Savonaroly *Čiňte pokání* (1935), dále knihy *Škola dominikánské mystiky* (1938), *Základy Katolické akce* (1939), *Bůh ve svátostech* (1940). V letech 1937 – 1941 vydal dílo: *Věrouka pro laiky*, která je šestidílná. V roce 1946 publikoval dvě díla - *Mravouku* a *O přátelství*. Poté v roce 1947 vydal knihu *Přehled teologie asketické a mystické*. Poté následovalo 20 let prázdnoty a až v roce 1969 nechal vytisknout knihy *Svatí všedních dnů* a *Žij a modli se s církví*.

Kromě svých vlastních spisů se podílel na překladu *Sumy teologické* od sv. Tomáše Akvinského. Jeho statě jsou zastoupeny v různých časopisech, např. *Ruži dominikánské*, v revue *Na hlubinu*, v *Jitru*, v *Úsvitu*, v časopisu *Výhledy* a v *Katolíku*.⁷⁸⁰

5.2.1 Věrouka pro laiky

Tato věrouka je určena laické veřejnosti. Její rozsah je přizpůsoben čtenáři. Jedná se o šest svazků, které nemají jednotlivě větší rozsah než 140 stran. První vydání bylo v letech 1937 – 1941. My máme k dispozici smíšenou verzi. I. díl pochází z r. 1941 a je 2. vydáním. II. díl z r. 1938, 1. vydání a obdobně i díl III. z r. 1939. IV. díl je 3. vydání z r. 1942. V. a VI. díl pak jsou vydány v letech 1940 a 1941. V našem případě hovoříme o prvním vydání.

5.2.2 Strukturální a obsahový popis díla

Na základě již zmíněných informací je „Věrouka pro laiky“ šestidílná a byla publikována mezi lety 1937 – 1941. Jedná se o jednotlivé svazky. Každý je věnován jedné oblasti teologie. Tak díl první nese název „Bůh a jeho život“ a obsahuje tři základní tematiky. Apologii víry, nebo-li fundamentální teologii. Bůh jako osoba a jeho atributy a trojiční nauku. Díl druhý nese název „Bůh ve svém díle“. Jedná se o traktát *De Deo Creatore*. Obsahuje kosmologii, antropologii a angelologii. Třetí díl má titul „Bůh v Ježíši Kristu“. Obsahem je christologie, soteriologie a mariologie. Díl čtvrtý obsahuje nauku o milosti a má název „Bůh v duši“. Pátý díl se zaměřuje na pojednání o svátostech jak obecně (in genere), tak jednotlivě (in specie). Nese název

⁷⁸⁰ Srov. HANUŠ, J., *Malý slovník*, s. 28

„Bůh ve svátostech“. Poslední šestý díl je pojmenován „Bůh Odplatitel“. Jedná se zde o eschatologii společnou a individuální. Takto pojal dr. Dacík svou dogmatiku pro laiky. Její jazykový styl je jednoduchý a přístupný prostému člověku. Autor uvádí pouze nutné odkazy. Jejich četnost je velmi sporadická.

5.3 MARIA V DACÍKOVĚ DOGMATICE

Nyní se budeme věnovat samotné analýze mariologie v díle. Nejdříve vložíme nauku do kontextu celého díla, poté se zaměříme na jednotlivé oblasti analýzy. Můžeme přejít k prvnímu kroku zařazení mariologie v díle dominikána Dacíka.

5.3.1 Zařazení nauky o Panně Marii v celku díla

Jak bylo řečeno výše, mariologie u dominikána Dacíka je uvedena jako součást většího celku Bůh v Ježíši Kristu, tzn. „O Bohu Vykupiteli“. Mariologie je zde poslední kapitolou. Najdeme ji pod názvem „Maria v díle Vykupitele lidstva“.⁷⁸¹

5.3.2 Mariologická analýza

Text, který budeme analyzovat, je rozdělen autorem na dva celky: I. Maria Matka Boží⁷⁸² a II. Maria matka naše⁷⁸³. První celek je dále už jen symbolicky rozčleněn na tři témata. Maria Matka Boží, Maria Neposkvrněná a Maria Panna. Téma Mariiny důstojnosti a milostiplnosti proniká jednotlivé oddíly. Není uvedeno samostatně. Druhý celek už je spíše pojednáním o Marii prostřednici a úctě Panny Marie. Představili jsme si základní rozdělení mariologie. Nyní se budeme věnovat samotné analýze. Analýzu provedeme ve třech krocích. První bude vztah mariologie a ostatních teologických disciplín. Druhým bodem je Písmo svaté v Dacíkově mariologii. Bod číslo tři jsou dějiny, nebo-li Tradice a Magisterium. Poslední krok je pak uchopení mariánských titulů citovaných v textu pojednání. Uvedli jsme si základní strukturu analýzy a přistoupíme k prvnímu kroku.

5.3.2.1 Mariologie v panoramatu teologických disciplín

Dříve než se zaměříme na jednotlivé vztahy, musíme si ujasnit, jak budeme postupovat. Uvedeme základní body, v nichž se tato mariologie stýká s tou kterou disciplínou. Poté ozřejmíme, zda je zmínka explicitní nebo implicitní.

⁷⁸¹ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, nakl. Krystal Olomouc 1942, s. 120

⁷⁸² Srov. tamtéž s. 121-131

⁷⁸³ Srov. tamtéž s. 131-139

5.3.2.1.1 Trinitární teologie a mariologie

Tento disciplinární vztah je postaven na třech pilířích. Maria dcera Boha Otce, matka Boha Syna a choť (nevěsta) Boha Ducha svatého.⁷⁸⁴ V textu Dacíkovy mariologie najdeme dva pilíře. Maria Matka Boží, Bohorodička⁷⁸⁵ a Snoubenka Ducha Svatého.⁷⁸⁶ Třetí pilíř je v díle implicitní a dotýká se Mariiny příslušnosti k lidskému rodu.

5.3.2.1.2 Christologie a mariologie

Maria Matka vtěleného Slova, nebo-li Matka Boží, Bohorodička.⁷⁸⁷ Základní kámen celé mariologie a základ vztahu k christologii.⁷⁸⁸ Zde autor píše:

„Je zcela úzký vztah mezi Ježíšem Kristem a Marií Pannou. A proto pohled na ni bude odpovídati pohledu na jejího Syna...; ... každý blud, týkající se osoby Kristovy, zasáhl pravidelně také jeho Matku. Ale právě tak odmítavý postoj k Marii nebyl nikdy bez vlivu na úctu ke Kristu.“⁷⁸⁹

Tak christologie vrhá světlo na mariologii a mariologie do jisté míry je doplňkem christologie.⁷⁹⁰

5.3.2.1.3 Soteriologie a mariologie

V případě této disciplíny je třeba mít na zřeteli, že nelze oddělovat Krista od jeho vykupitelského díla. Maria jako jeho Matka je tak určitým způsobem účastna na jeho díle. Maria je Kristova Pomocnice a Společnice.⁷⁹¹

5.3.2.1.4 Pneumatologie a mariologie

Maria, Snoubenka Ducha svatého je základní teze, ze které vychází disciplinární vztah. Duch svatý je přítomen v celém životě blahoslavené Panny.⁷⁹² Autor zde uvádí jen jednu evidentní skutečnost přítomnosti Ducha svatého. Je jím akt vtělení a početí.⁷⁹³ Jiné skutečnosti jsou implicitně odvislé od titulu Snoubenka.⁷⁹⁴

⁷⁸⁴ Srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 39, 40 a 13

⁷⁸⁵ DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 123

⁷⁸⁶ Srov. tamtéž

⁷⁸⁷ Srov. tamtéž s. 121

⁷⁸⁸ srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 14

⁷⁸⁹ DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 120

⁷⁹⁰ srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 14

⁷⁹¹ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 120; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 15

⁷⁹² srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 16

⁷⁹³ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 122

⁷⁹⁴ Srov. tamtéž s. 123

5.3.2.1.5 Ekleziologie a mariologie

V tomto případě je základem Mariino prostřednictví. Maria jako Matka vtěleného Slova je i matkou naší.⁷⁹⁵ Autor zde zmiňuje tuto skutečnost, ale nikoliv jako prostředek vztahu mezi mariologií a ekleziologií.

5.3.2.1.6 Nadpřirozená antropologie a mariologie

Zde se vracíme zpět k Marii Matce Boží. Ona pro zásluhy svého Syna byla uchráněna dědičného hříchu = Neposkvrněná.⁷⁹⁶ Opět je zde tato skutečnost uvedena, a opět nemá primární vypovídací hodnotu zaměřenou na vztah antropologie a mariologie.

5.3.2.1.7 Eschatologie a mariologie

Následující interdisciplinární vztah je založen především na Mariině oslavení - nanebevzetí.⁷⁹⁷ Tuto výsadu v textu pojednání nikde nenajdeme. Především proto, že se v té době nejedná o dogmaticky definovanou pravdu.⁷⁹⁸

Nezachytili jsme jistě úplně všechny body, v nichž je mariologie spojena s jinými disciplínami, ale to ani nebylo naším cílem. Tím pádem můžeme přejít do druhé fáze analýzy. Jedná se o Písmo svaté v Dacíkově mariologii.

5.3.2.2 Písmo svaté

Druhá část mariologické analýzy je zaměřena na texty Písma svatého. Nejdříve se soustředíme na Starý zákon a prozkoumáme texty v jejich souvislostech. Dále se budeme věnovat textům novozákonním. Opět uvedeme jejich souvislost s naukou.

5.3.2.2.1 Starý zákon

Autor zde ze Starého zákona uvádí pouze tři texty. Dva z knihy Genesis a jeden z proroka Izaiáše. Gn 3, 15 je uveden v poznámce (5) k tématu Maria neposkvrněná.⁷⁹⁹ Druhý text knihy Genesis 14, 16 najdeme v souvislosti s panenstvím a otázkou Ježíšových bratrů.⁸⁰⁰ Třetí starozákonní text je z knihy proroka Izaiáše. S Iz

⁷⁹⁵ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 132; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 17

⁷⁹⁶ Srov. tamtéž s. 125

⁷⁹⁷ srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 19

⁷⁹⁸ Bulla *Munificentissimus Deus* byla vydána až v r. 1950; DS 3900-3904

⁷⁹⁹ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 124; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 241

⁸⁰⁰ Srov. tamtéž s. 131, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

7, 14 se setkáváme v poznámce (6) k Mariinu panenství před porodem.⁸⁰¹

Poté co jsme zachytili všechny texty Starého zákona, probereme další ze Zákona nového.

5.3.2.2.2 Nový zákon

Prvním textem je výsek z 1. kapitoly Lukášova evangelia (*Lk 1*), který je citován spolu s 1. kapitolou evangelia Matoušova (*Mt 1*). Oba texty najdeme v souvislosti se starozákonním proroctvím Iz 7, 14 a Mariiným panenstvím.⁸⁰²

Druhý text Nového zákona je ze čtvrtého evangelia. Citovaný text *Jan 19, 25n* je úvodem k části „Maria matka naše“.⁸⁰³ Poslední čtvrtý text je z Pavlova prvního listu Timoteovi (1. *Tim 2, 5*). Tento je uveden v souvislosti s Mariiným prostřednictvím.⁸⁰⁴ Jiné odkazy na Písmo v textu mariologie nenajdeme. Další analytická část bude zaměřena na církevní Otce a Magisterium.

5.3.2.3 Teologicko-dějinná analýza

V této třetí části předkládáme jako první církevní Otce a spisovatele, kteří jsou zaznamenáni v textu Dacíkovy mariologie. Poté uvedeme magisteriální dokumenty v textu již zmíněné. Následně pak to, co patří do jiné kategorie.

5.3.2.3.1 Církevní učitelé a otcové

Z Otců je nejčastěji uveden sv. *Tomáš Akvinský*.⁸⁰⁵ Celkem jej najdeme v textu 4x, z toho je 3x citován.⁸⁰⁶ Druhým nejčastěji zmíněným je *Ludvík Maria Grignion z Montfortu*. Najdeme jej 3x a z toho je citován 2x.⁸⁰⁷ Dvakrát je v textu uveden sv. *Ambrož*⁸⁰⁸, sv. *Jeroným*⁸⁰⁹ a sv. *Bernard z Clairvaux*.⁸¹⁰ Ambrož 2x na téže straně

⁸⁰¹ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 128, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 17

⁸⁰² Srov. tamtéž s. 129, uvedený text je *Lk 1, 31.35b*

⁸⁰³ Srov. tamtéž s. 131, srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 41 s. 57

⁸⁰⁴ Srov. tamtéž s. 133

⁸⁰⁵ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 399

⁸⁰⁶ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 121, 122, 133, s. 135 je jediné místo, kde není citován. Uvedena je *Teologická summa a Expositio. in Salut. Angel*

⁸⁰⁷ Srov. tamtéž s. 132, 136 a 137; citován je na s. 132 a 137, citováno je dílo *O pravé úctě k P.M.*, srov. LThK 4, 1056

⁸⁰⁸ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 126

⁸⁰⁹ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 186

⁸¹⁰ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 445

ve spojení s panenstvím Bohorodičky.⁸¹¹ Jeroným v obou případech ve spojitosti s Mariiným panenstvím.⁸¹² Bernard je uveden 2x ve spojitosti s Mariiným prostřednictvím.⁸¹³ Maria Matka Boží⁸¹⁴ je téma, k němuž jsou vybráni dva autoři: sv. Cyril Alexandrijský⁸¹⁵ a Konrád Saský⁸¹⁶. K tématu Mariina panenství⁸¹⁷ jsou dále zmíněni tito spisovatelé: sv. Ignác z Antiochie (Ef 19, 1)⁸¹⁸, sv. Irenej z Lyonu⁸¹⁹, Tertullian⁸²⁰, Origenes⁸²¹, Aristides⁸²², sv. Klement z Alexandrie⁸²³ a sv. Augustin.⁸²⁴ K tématu Maria prostřednice⁸²⁵ je představen vedle sv. Bernarda ještě sv. Alfons z Liguori⁸²⁶ a sv. Albert Veliký.⁸²⁷ Po tomto stručném záznamu Tradice uvedeme Magisterium.

5.3.2.3.2 Učitelství úřad církve

Prvním zásadním bodem je *koncil v Efezu* r. 431.⁸²⁸ Je uveden v začátku mariologie a souvisí s mateřstvím Panny Marie. Tento koncil je jediným zmíněným.

Prvním dokumentem je *bull*a *Ineffabilis Deus Pia IX.* z r. 1854.⁸²⁹ Tato bulla je dogmatickým vyhlášením Mariina Neposkrvněného početí. Druhým dokumentem pak je encyklika papeže Pia X. *Ad Diem illam*.⁸³⁰ Tato encyklika je zde také citována v souvislosti s Mariiným prostřednictvím.

Z papežů jsou uvedeni *Pius IX.* v souvislosti s bullou *Ineffabilis Deus. Pius*

⁸¹¹ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 129; odkazuje zde na dílo *Ep. 42 ad Siricum Papam*, PL 16. 1124

⁸¹² Srov. tamtéž s. 129 a 130

⁸¹³ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 136 a 139; je zde citováno z díla *Chvály panenské Matky*

⁸¹⁴ Srov. tamtéž s. 121

⁸¹⁵ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 114

⁸¹⁶ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 122, uvedeno dílo *Speculum B.M.V. lect.* 10; srov. LThK 6, 284, srov. *Marienlexikon III.*, s. 616

⁸¹⁷ Srov. tamtéž s. 129

⁸¹⁸ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 280

⁸¹⁹ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 313

⁸²⁰ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 373

⁸²¹ Srov. *Marienlexikon V.*, s. 22

⁸²² Srov. *Marienlexikon I.*, s. 230; PG 96, 1121

⁸²³ Srov. LThK 6; uvedeno dílo *Stromata*, PG 9, 529

⁸²⁴ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 294

⁸²⁵ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 136, k sv. Albertovi je uvedeno dílo: *Quaest. super Missus q. 164*

⁸²⁶ Srov. LThK 1, 387

⁸²⁷ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 79

⁸²⁸ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 121; DS 252

⁸²⁹ Srov. tamtéž s. 123, 125 a 127; DS 2800-2804

⁸³⁰ Srov. tamtéž s. 135 pozn. 18

X.⁸³¹, *Lev XIII.*⁸³² a *Benedikt XV.*⁸³³ jsou zasazeni do souvislosti s Mariiným prostřednictvím. Tím jsme vyčerpali látku pro toto téma uvedenou v textu pojednání. Naše analýza bude pokračovat v části mariologie v titulech přisouzených svaté Panně.

5.3.2.4 Mariologické tituly

Tituly připisované přesvaté Bohorodičce jsou vždy výrazem úcty k ní. Nejinak je tomu i zde. V různých částech najdeme celkem patnáct titulů. Uvedeme tituly a jejich výchozí pramen. Pramenem je zde myšlena spojitost s konkrétní výsadou.

Hned v úvodu⁸³⁴ k mariologii zmiňuje Dacík dva tituly. *Maria Pomocnice* a *Společnice*. Titul *Pomocnice* najdeme potom ještě v souvislosti s Mariiným prostřednictvím.⁸³⁵ *Matka Boží*, *Bohorodička* a *Theotokos*⁸³⁶ jsou tituly dané Mariiným „fiat“ při andělském zvěstování. Titul *Neposkvřená* je prvním slovem k tématu neposkvřěného početí.⁸³⁷ V této souvislosti jsou uvedeny ještě další dva tituly⁸³⁸, *Nejčistší holubička* a *Celá krásná*. S Mariiným panenstvím je spojen jen jeden titul *Čistá panna*, který pro Marii užívá katolická církev. Sedm titulů je užito v části o Mariině prostřednictví.⁸³⁹ Všechny jsou vyjádřením Mariina vztahu ke Kristu *Matka druhého Adama*, *Druhá Eva*, *Matka živých*, *Prostřednice*, *Spoluvykupitelka*, *Pomocnice* a *Rozdavatelka milostí*. Poslední dva najdeme v té stejné souvislosti.⁸⁴⁰ Jedná se o titul *Všemohoucnost prosící* a *Prostřednice u Prostředníka*. Posledním titulem jsme jistě nevyčerpali všechnu látku pro analýzu, ale není možné se zde věnovat úplně všemu.

⁸³¹ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 133 a 135; srov. LThK 8, 333

⁸³² Srov. tamtéž s. 133; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 96

⁸³³ Srov. tamtéž s. 133 a 135; srov. *Marienlexikon I.*, s. 425

⁸³⁴ Srov. tamtéž s. 120

⁸³⁵ Srov. tamtéž s. 136; srov. *Marienlexikon II.*, s. 292

⁸³⁶ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 684

⁸³⁷ Srov. DACÍK R. M., *Katolická věrouka III. díl*, s. 124

⁸³⁸ Srov. tamtéž s. 126

⁸³⁹ Srov. tamtéž s. 134 a 136; **Druhá Eva** srov. *Marienlexikon II.*, s. 420-421; **Matka živých** srov. *Marienlexikon II.*, s. 289; **Prostřednice** srov. *Marienlexikon II.*, s. 292; **Spoluvykupitelka a Rozdavatelka milostí** srov. *Marienlexikon II.*, s. 293

⁸⁴⁰ Srov. tamtéž s. 138; **Všemohoucnost prosící** srov. *Marienlexikon II.*, s. 293 a **Prostřednice u Prostředníka** srov. *Marienlexikon II.*, s. 292

5.4 SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ DACÍKOVY MARIOLOGIE

Naše sonda do mariologie dominikána Dacíka je u konce. Shrneme-li nauku podanou tímto teologem, zjistíme jednu zásadní věc. Autorovi nejde o vyčerpávající pojednání, pouze o podporu mariánské úcty. A hlavně o její zdravé základy v nauce církve. Mariologii propojuje s ostatními disciplínami jen povrchně, tzn. samostatně nepromýšlí. Jediným tématem, které vynechává, je Mariino nanebevzetí z důvodu nedefinovaného dogmatu. Z Písma uvádí jen několik textů, a to především ty základní. Z Otců a Magisteria předkládá jen ty nejzákladnější. Nejrozsáhlejší je oblast mariánských titulů, kterých zaznamenává celkem 16. Mariologie je co do rozsahu stručná. Co do obsahu uvádí jen základní informace nauky. Vše směřuje k oslavě Marie, Matky vtěleného a neproměnného Božího Syna, Pána našeho, Ježíše Krista.

6 ŠESTÁ KAPITOLA: JOSEF ZVĚŘINA (1913-1990); TEOLOGIE AGAPÉ

Poslední šestá kapitola je zaměřena na poslední období přelomu 1. a 2. poloviny 20. století. V tomto období najdeme osobnost velkého teologa, který prožil nejtěžší období dějin českého národa. Je jím Dr. Josef Zvěřina. Ten působil a pracoval v době komunistické totality.

6.1 KATOLICKÝ TEOLOG ÉRY KOMUNISMU, TH.DR. JOSEF ZVĚŘINA

Josef Zvěřina se narodil 3. května 1913 ve Stříteži na Třebíčsku.⁸⁴¹ V roce 1932 maturoval na Arcibiskupském gymnáziu v Praze a ještě ten samý rok odešel studovat filosofii a teologii do Říma na Lateránské Ateneum. 11. července 1937 byl v Římě vysvěcen na kněze⁸⁴² a po návratu ze studií 1938 působil jako kaplan na různých místech. Poslední bylo u sv. Mikuláše v Praze. Po zrušení všech vysokých škol na území Čech a Moravy v době německé okupace r. 1939 začal přednášet na náhradním teologickém učilišti. Pro svůj protiněmecký postoj byl internován v Zásmukách mezi lety 1942 a 1943.⁸⁴³ Ihned po skončení II. světové války nastoupil na obnovenou teologickou fakultu jako asistent prof. J. Cibulky v oboru křesťanské archeologie a dějin umění. V letech 1946 – 1947 absolvoval roční studijní pobyt v Paříži. V roce 1948 mu Karlova univerzita udělila doktorát, přesněji 18. června 1948.⁸⁴⁴ Před únorem 1948 založil spolek „Rodina“ – spolek apoštolátu laiků a také skupinu katolických činitelů, v níž se scházeli teologové, spisovatelé a redaktoři.

V roce 1950 po zrušení všech teologických učilišť byl povolán do služby v armádě (Pomocný technický prapor – PTP) na 13 měsíců.⁸⁴⁵ O dva roky později, 1952, byl spolu s dalšími 30 katolickými činiteli odsouzen za velezradu a vyzvědačství na 22 let odnětí svobody. Jeho vězeňský pobyt se odehrával

⁸⁴¹ Srov. GABRIEL JIŘÍ a kol. *Slovník českých filosofů*, Masarykova univerzita Brno 1998, s. 659

⁸⁴² Srov. tamtéž

⁸⁴³ Srov. tamtéž

⁸⁴⁴ Srov. tamtéž

⁸⁴⁵ Srov. NOVOTNÝ V., *Teologie ve stínu*, s. 53

v Leopoldově, odkud se dostal domů po 13 letech a 11 měsících, před Vánocemi roku 1965. Prošel mnoha manuálními zaměstnáními, ale i přesto se věnoval teologii a pastorači. Jeho pastorační činnost byla však pouze „podzemní“, tedy soukromá a tajná. V době Pražského jara – 1968, se vrátil do pastorače veřejné. Roku 1969 nastoupil na obnovenou bohosloveckou fakultu v Litoměřicích jako vyučující v oboru teologie svátostí a křesťanské archeologie. V letech 1968 – 1970 pracoval také jako redaktor teologické revue VIA.⁸⁴⁶ Habilitoval se jako docent teologie, ale ministerstvo tuto jeho habilitaci neuznalo. V roce 1970 musel odejít pracovat do „terénu“. Jeho první farnost, Praskolesy u Zdic, byla také jeho poslední farností. Pro oblíbenost mezi lidmi mu byl odňat státní souhlas a musel roku 1975 odejít do důchodu.⁸⁴⁷

Usadil se v Praze - Malvazinkách. Toto místo jeho pobytu bylo výchozím bodem pro jeho pastorační činnost po celém Československu. Přestože byl odsunut na „vedlejší kolej“, zůstal mu cit pro společenskou situaci a bystře se k ní vyjadřoval, jak anonymně, tak i pod svým vlastním jménem. Především v samizdatovém měsíčníku *Informace o církvi*. V této době mu také uzrávalo v hlavě jeho opus magnum – teologie ve světle božské lásky – dnes Teologie Agapé. Jeho podpis se objevil mezi prvními signatáři Charty 77. Osobně se scházel a spolupracoval s mnoha disidenty.⁸⁴⁸ Jeho aktuální stati byly vydávány především v zahraničí, byl poradcem kardinála Tomáška, pracoval pro řeholní sestry svými přednáškami, dopisy a teologií zasvěceného života.⁸⁴⁹

V roce 1988 mu byl univerzitou v Tübingen udělen čestný doktorát, jež byl poctou pro celou katolickou církev v tehdejší Československu.⁸⁵⁰ V roce 1989 byl jedním z činitelů, kteří podporovali studenty v jejich odporu, navštěvoval je a mluvil k nim. Josef Zvěřina se vrátil na Teologickou fakultu v Litoměřicích jako čestný děkan.⁸⁵¹ Jeho velkým úkolem bylo zorganizovat studium teologie pro ty, kteří chtěli studovat mimo seminář – laickou teologii. V srpnu r. 1990 zahájil studijní cestu po

⁸⁴⁶ Srov. NOVOTNÝ V., *Teologie ve stínu*, s. 26

⁸⁴⁷ Srov. GABRIEL J. a kol. *Slovník českých filosofů*, s. 659

⁸⁴⁸ Srov. KRÍŽKOVÁ RŮT MARIE, *Žít jako znamení, rozhovory s Josefem Zvěřinou*, nakl. Zvon Praha 1995, s. 150

⁸⁴⁹ Srov. NOVOTNÝ V., *Teologie ve stínu*, s. 88

⁸⁵⁰ Srov. GABRIEL J. a kol. *Slovník českých filosofů*, s. 659

⁸⁵¹ Srov. tamtéž

Itálii, kterou nedokončil. Dne 18. srpna 1990 zemřel⁸⁵² a pohřben je na Vyšehradě v hrobu sester sv. Voršily.

6.2 OPUS MAGNUM JOSEFA ZVĚŘINY

Jak již bylo řečeno výše, *Teologie Agapé* je dílem katolického teologa, jedinečné osobnosti, Josefa Zvěřiny. Je však plodem posledních několika desetiletí jeho života. Předcházely mu disertační práce, stati a články. Přispíval do samizdatových *Teologických textů* a do dalších samizdatových periodik. Byl redaktorem teologické revue *VIA*. Přesto, že jeho tvorba je rozsáhlá, zůstává toto dílo, *Teologie Agapé*, jeho Opus Magnum.

6.2.1 Teologie Agapé

Opus Magnum – *Teologie Agapé* je kniha, jež vyšla ve dvou svazcích. My máme k dispozici dva svazky, které byly vydány v letech 1992 a 1994. Jedná se o tzv. teologii (z) lásky, Teologii Agapé. Je to tedy dogmatika z pohledu božské lásky, agapé. Proto se v textu jednotlivých pojednání budeme s tímto pojmem často setkávat. A tento pojem je základem každého teologického pojednání. A jelikož se jedná o dogmatiku po II. vatikánském koncilu, je zde základní a nutný předpoklad, že autor akceptuje metodu tímto koncilem určenou.⁸⁵³ V každém jednotlivém pojednání je akcentován tzv. *auditus a intellectus fidei*, jak je v dekretu *Optatam Totius* požadován.⁸⁵⁴

6.2.2 Strukturální a obsahový popis díla

Na základě již výše zmíněného, jedná se o dva svazky. Celá *Teologie Agapé* je rozdělena do deseti dílů, v nichž je shrnuta nauka církve ve spojení s teologií lásky. První díl je zaměřen na vymezení pojmů, východisek a principů jevu lásky.⁸⁵⁵ Do tohoto dílu také zahrnuje kategorie lásky.⁸⁵⁶ Tím autor vymezil základní pojem, na kterém pak staví konstrukci své dogmatiky.

V druhém dílu se sice odchyluje od tématu láska k tématu víra, ale tento skok je

⁸⁵² Srov. KŘÍŽKOVÁ R. M., *Žít jako znamení*, s. 151

⁸⁵³ Srov. OT 16

⁸⁵⁴ Srov. POSPÍŠIL CTIRAD VÁCLAV, *Hermeneutika mystéria*, Krystal OP, Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří, Praha 2005, s. 68 a dále, autor zde přehledným způsobem předkládá tento koncilní požadavek na metodu v teologii

⁸⁵⁵ Srov. ZVĚŘINA JOSEF, *Teologie Agapé sv. I.*, nakl. Scriptum, Praha 1992, s. 9-42

⁸⁵⁶ Srov. tamtéž s. 25

nutným předpokladem pro další zkoumání. Nelze dělat skutečnou teologii bez skutečné víry. Druhý díl je tedy další základnou pro Teologii Agapé. Autor akcentuje tři základní podněty - Víru, Boží sebesdílení a Paměť církve. Znamená to, že vychází z pojmů víra, zjevení a tradice.⁸⁵⁷ Autor tak položil základní kameny, na nichž staví svou teologickou reflexi – lásku a víru.

Třetí díl Teologie Agapé je zaměřen na původce této lásky, na Ducha svatého. Autor zde uvádí nejdříve Biblické základy⁸⁵⁸, dále dějiny nauky⁸⁵⁹ a jako třetí předkládá Učitelský úřad.⁸⁶⁰ Toto je tzv. *auditus fidei*, nebo-li poslech víry. Poslední je pak samotná teologická reflexe nauky o Duchu svatém⁸⁶¹ nebo-li pneumatologická reflexe.

Čtvrtý díl této dogmatiky je postaven na základě vtělení Božího Syna. Autor toto teologické pojednání začíná úvahami na téma: Slovo života⁸⁶², které mají člověka přivést na cestu lepšího pochopení všech teologických pravd. Žitá teologie je živá teologie. Předpokládá propojení mezi *fides qua creditur* a *fides quae creditur*.⁸⁶³ Protože autor akcentuje především téma Boží lásky k člověku, je jeho pojednání o Ježíši Kristu postaveno v opačném pořadí, než bývá obvykle. Nejdříve se zaměřuje na dílo Boží lásky, jímž je vykupitelské dílo Kristovo, Ježíšovy činy.⁸⁶⁴ Až poté následuje samotná osoba Vykupitele - Ježíšova osoba.⁸⁶⁵ Není snad nutné připomínat, že se autor stále drží metody nastíněné v *Optatam Totius*.

Tím je obsahově analyzován první svazek dogmatiky. Nyní přejdeme ke svazku druhému. Ten obsahuje díly pět až deset této dogmatiky.

Jak bylo řečeno na začátku, celá dogmatika je teologií ve světle Božské lásky. A proto je téma lásky stále zdůrazňováno. V pátém díle této dogmatiky se autor zaměřuje na společenství této lásky, na církev.⁸⁶⁶ Ekleziologie dr. Zvěřiny není jen předložením nauky a jakousi reflexí v rámci předkládaného, ale posouvá se dál. Tak

⁸⁵⁷ Srov. ZVĚŘINA JOSEF, *Teologie Agapé sv. I.*, s. 45-75

⁸⁵⁸ Srov. tamtéž s. 99-133

⁸⁵⁹ Srov. tamtéž s. 135-149

⁸⁶⁰ Srov. tamtéž s. 151-157

⁸⁶¹ Srov. tamtéž s. 159-209

⁸⁶² Srov. tamtéž s. 213

⁸⁶³ Srov. POSPÍŠIL C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 27

⁸⁶⁴ Srov. ZVĚŘINA JOSEF, *Teologie Agapé sv. I.*, s. 251

⁸⁶⁵ Srov. tamtéž s. 299

⁸⁶⁶ Srov. ZVĚŘINA JOSEF, *Teologie Agapé sv. II.*, nakl. Scriptum, Praha 1994, s. 5

kromě klasického biblického⁸⁶⁷, historicko-teologického výkladu⁸⁶⁸ a jeho reflexe⁸⁶⁹ uvádí širší rámec. Rozšiřuje téma do oblastí potřebných pro život v církvi.⁸⁷⁰ A jde dokonce i dál mimo hranice církve až k ekumenismu a sektám.⁸⁷¹ Posledním tématem v rámci rozšířené ekleziologie je téma smyslu a budoucnosti církve.⁸⁷²

Díl šestý je věnován Matce vtěleného Slova, Marii. Toto téma budeme rozebírat podrobněji v další podkapitole, proto se jím zde nebudeme zabývat.

Díl sedmý je naukou o milosti⁸⁷³ opět v dimenzi božské lásky agapé. Stále je zde zdůrazněna metoda v teologii II. vatikánského koncilu.

Osmý díl shrnuje svátosti obecně (in genere – Sakramenten im allgemeinen)⁸⁷⁴ a jednotlivě (in specie – den einzelnen Sakramenten).⁸⁷⁵

Devátý díl rozděluje autor na dva velké celky. První část shrnuje teologii Boha zjevení a naší víry v Trojici.⁸⁷⁶ Druhý celek obsahuje pět témat. Bůh Stvořitel⁸⁷⁷ a Boží stvořitelské dílo⁸⁷⁸, člověk⁸⁷⁹, andělé a démoni.⁸⁸⁰ Poslední téma je hřích.⁸⁸¹

Poslední desátý díl dává dohromady eschatologii individuální (einzelsmenschen)⁸⁸² a společnou (gesamten Menschheit).⁸⁸³ Tento poslední díl je závěrem celé dogmatiky. Jak bylo poznamenáno na začátku, celá dogmatika je postavena na dvou základech: víra a láska.

6.3 MARIA VE ZVĚŘINOVĚ DOGMATICE

Šestý díl obsahuje nauku o Marii, Matce Ježíšově.⁸⁸⁴ Autor tento díl dále rozděluje na šest témat - kapitol. Drží se metody nastíněné v OT 16. Zaměříme se na

⁸⁶⁷ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 7

⁸⁶⁸ Srov. tamtéž s. 15-45

⁸⁶⁹ Srov. tamtéž s. 47-70

⁸⁷⁰ Srov. tamtéž s. 71

⁸⁷¹ Srov. tamtéž s. 95-111

⁸⁷² Srov. tamtéž s. 113

⁸⁷³ Srov. tamtéž s. 223-245

⁸⁷⁴ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 390

⁸⁷⁵ Srov. tamtéž s. 419

⁸⁷⁶ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 293

⁸⁷⁷ Srov. tamtéž s. 381

⁸⁷⁸ Srov. tamtéž s. 387

⁸⁷⁹ Srov. tamtéž s. 397

⁸⁸⁰ Srov. tamtéž s. 417

⁸⁸¹ Srov. tamtéž s. 423

⁸⁸² Srov. tamtéž s. 443, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 563

⁸⁸³ Srov. tamtéž s. 455, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 578

⁸⁸⁴ Srov. tamtéž s. 131

marilogii v rámci celého díla a na samotnou analýzu mariologie.

6.3.1 Zařazení nauky o Panně Marii v celku díla

V rámci celého díla nejdeme mariologii hned za pojednáním o církvi. Možná je to od autora úmyslné, možná ne. Ale nám toto může asociovat nauku II. vatikánského koncilu o Marii (LG 8 kapitola). Mariologie je zde chápána jako samostatný celek, byť je nutně propojen naukově s celky dalšími. Mariologie obsahuje šest témat podle OT 16. Znamená to, že čtyři jsou věnována auditus fidei, a dvě zbývající intellectus fidei. Nyní se zaměříme na všechna témata poslechu víry. Uvedeme jen rozdělení na kapitoly a podkapitoly.

6.3.2 Mariologická analýza

Maria, přestože porodila Spasitele světa, je stále dcera Siónská. Mesiánské naděje v Izraeli měly svůj základ v textech Tóry a dalších svitků. To akcentuje autor v první kapitole s názvem Dcera Siónská.⁸⁸⁵ Zde si všimneme tří starozákonních aspektů. První žena,⁸⁸⁶ mimořádná mateřství ve SZ⁸⁸⁷ a prorokyně, soudkyně a zachránkyně.⁸⁸⁸

Protože celý díl je věnován Marii, uvádí autor jako druhé téma: Matka Ježíšova. Zde se nachází dva základní aspekty. Nejstarší místo Gal 4, 4⁸⁸⁹ a Maria v evangeliích.⁸⁹⁰ Evangelia jsou pak detailněji rozpracována podle jednotlivých zmínek v jednom a každém z nich.

Třetí téma je věnováno mariologii v dějinách. Z nejstarší mariologie uvádí autor apokryfy⁸⁹¹, církevní spisovatele⁸⁹² a všeobecné sněmy.⁸⁹³

Čtvrté téma věnuje dr. Zvěřina novým věroučným prohlášením. Pius IX. a jeho definice⁸⁹⁴, Pius XII. a nanebevzetí⁸⁹⁵ a jako třetí uvádí mariologii II. vatikánského

⁸⁸⁵ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 131

⁸⁸⁶ Srov. tamtéž

⁸⁸⁷ Srov. tamtéž s. 132

⁸⁸⁸ Srov. tamtéž

⁸⁸⁹ Srov. tamtéž s. 135; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 15

⁸⁹⁰ Srov. tamtéž s. 136; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 16-36

⁸⁹¹ Srov. tamtéž s. 155; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 170 a 172

⁸⁹² Srov. tamtéž s. 156; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 37-91

⁸⁹³ Srov. tamtéž s. 160; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, tamtéž

⁸⁹⁴ Srov. tamtéž s. 163; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 82-84

⁸⁹⁵ Srov. tamtéž s. 164; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 190

koncilu.⁸⁹⁶

Páté téma se obrací ke spekulaci. Je první kapitolou intellectus fidei. Toto téma je rozčleněno podle jednotlivých Mariánských dogmat. Maria matka⁸⁹⁷, Maria Panna⁸⁹⁸, Theotokos⁸⁹⁹, Mariina radikální svatost⁹⁰⁰ a Mariino oslavení.⁹⁰¹ Každá kapitola pak rozvádí předmět svého zkoumání podrobněji. Pro obsažnost nelze kapitoly rozvádět detailněji.

Šesté téma je pokračováním spekulativní části a je zároveň rozšířením rámce mariologie.⁹⁰² Autor zde zmiňuje aspekty, které se týkají celku mariologie v kontextu světa. Tak uvádí jako první mariologický princip.⁹⁰³ Dále se věnuje jednotlivě důrazu na spojení mariologie a jiných vědních oborů. Mariologie a pneumatologie – Maria a Duch sv.⁹⁰⁴, soteriologie – Mariina účast v Kristově díle⁹⁰⁵, ekleziologie – Maria a církev⁹⁰⁶ a antropologická perspektiva – Maria naše sestra.⁹⁰⁷ Poslední tři aspekty se týkají spíše věcí praktického rázu, rázu pastoračního. O pravé úctě k Panně Marii⁹⁰⁸ je první aspekt. Druhý se obrací vně církve: Maria a ekumenismus.⁹⁰⁹ Poslední se vrací zpět do lůna církve a klade důraz na Mariin obraz v dějinách umění.⁹¹⁰ Jak bylo řečeno výše, pro rozsáhlost jednotlivých aspektů nelze v této obsahové analýze uvádět všechno. Musí nám zde stačit tato základní analýza. Z ní vychází detailní zpracování samotné analýzy tohoto pojednání, která je prací do budoucna.

Celkovou analýzu mariologie si rozdělíme do čtyř kroků. První krok bude pohledem, v němž je mariologie disciplínou setkání s jinými teologickými obory. Druhý krok zaměří pozornost na starozákonní a novozákonní svědectví o Marii v textu tohoto pojednání. Krok třetí zachytí Marii v dějinném kontextu a poslední

⁸⁹⁶ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 164, srov. LG 8. kapitola, in: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 89-97

⁸⁹⁷ Srov. tamtéž s. 168; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 116-136

⁸⁹⁸ Srov. tamtéž s. 171; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 180

⁸⁹⁹ Srov. tamtéž s. 181; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 168

⁹⁰⁰ Srov. tamtéž s. 183; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 111-114

⁹⁰¹ Srov. tamtéž s. 187; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 49-51

⁹⁰² srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 32

⁹⁰³ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 197

⁹⁰⁴ Srov. tamtéž s. 199; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 16

⁹⁰⁵ Srov. tamtéž s. 200; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 15

⁹⁰⁶ Srov. tamtéž s. 202; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 17

⁹⁰⁷ Srov. tamtéž s. 205; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 7 a 18

⁹⁰⁸ Srov. tamtéž s. 207; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 76

⁹⁰⁹ Srov. tamtéž s. 211; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 68-70

⁹¹⁰ Srov. tamtéž s. 215; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 33

čtvrtý krok uvede Mariánské tituly použité v textu.

6.3.2.1 Mariologie v panoramatu teologických disciplín

Zde se tedy soustředíme na mezioborové vztahy. Mariologii, aby nebyla odtrženou vědou, můžeme a musíme reflektovat ve spojení s jinými obory. Proto se zaměříme na osm oblastí, v nichž je mariologie zakotvena, nebo úzce propojena. První oblast: trinitární teologie, Maria a Bůh v Trojici. Druhá oblast: Maria a Kristus (christologie), třetí: Maria a dílo Vykupitele (soteriologie), čtvrtá oblast: Maria a Duch svatý (pneumatologie), pátá oblast: Maria a Církev (ekleziologie), šestá oblast: Maria a člověk (antropologie), sedmá oblast: Maria a konec věcí a osmá oblast: Maria a ekumenismus.

6.3.2.1.1 Trinitární teologie a mariologie

Samostatné pojednání na téma Maria a Bůh v Trojici v textu této mariologie nenajdeme. Spíše z některých textů tato souvislost matně vysvítá. Maria, Otcova milovaná dcera, služebnice a nevěsta nám ukazuje, jak je její život spojen s životem Trojice. Tyto tři aspekty v textu mariologie nespatříme. Text přináší pouze dva z nich, Maria společnice a nevěsta, ale nikoliv jako zásadní projev trinitární dimenze v mariologii, ale spíše jako výrazy vztahů k jednotlivým Božským osobám. Proto lze říci, že trinitární aspekt je implicitně přítomen v každém dogmatu, avšak nikde není evidentně vysloven. Jedině dvě místa odkazují tento aspekt. První ve spojení s titulem Theotokos:

„Obojí skutečnost – mateřství a panenství, spjatost s Otcem, Synem a svatým Duchem vedly církev k dalšímu poznání: Maria je *Bohorodička* (*θεοτοκος*)“.⁹¹¹

a druhé místo je spjato s Mariiným mateřstvím, dílem vtělení a Vykupitelovým dílem:

„Mateřství Mariino je nutně spjato s ústředním tajemstvím křesťanské víry – s vtělením Božího Syna, s jeho dílem spásy a s tajemstvím nejsvětější Trojice“.⁹¹²

⁹¹¹ ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 167

⁹¹² Tamtéž s. 170

6.3.2.1.2 Christologie a mariologie

Tuto dimenzi v mariologii autor zdůrazňuje, především díky metodě II. vatikánského koncilu. Evangelisté Matouš a Lukáš ve svých evangeliích vždy zmiňují Marii ve spojení s jejím Synem. Přičemž více je christologicky zaměřen Matouš⁹¹³ oproti Lukášovi.⁹¹⁴ V Matoušově evangeliu je to perikopa o Ježíšově původu (Mt 1).⁹¹⁵ V Lukášově evangeliu jsou to perikopy o Ježíšově dětství.⁹¹⁶ Evangelista Jan tuto dimenzi akcentuje v Mariině přítomnosti v počátku Ježíšovy činnosti a v jejím závěru.⁹¹⁷ Vcelku je christologie přítomna ve všech mariologických pojednáních.⁹¹⁸ Mariologie v tomto díle je primárně christologická.

6.3.2.1.3 Soteriologie a mariologie

Tomuto vztahu mezi mariologií a soteriologií věnuje autor samotnou kapitolu.⁹¹⁹ Jedná se o přítomnost Marie při vykupitelském díle Kristově, která se odehrává především v Mariině spolupráci a v jejím prostřednictví.⁹²⁰ Mimo jiné pak lze tuto dimenzi najít také v části Lukášova evangelia, v analýze Mariina Magnificat.⁹²¹

6.3.2.1.4 Pneumatologie a mariologie

Dimenzi Ducha svatého zdůrazňuje autor na mnoha místech, ale precedentními jsou tato: Maria a Duch svatý v Matoušově evangeliu,⁹²² Boží poselství Marii v evangeliu Lukášově⁹²³ a poslední je samostatné pojednání na toto téma, Maria a Duch svatý.⁹²⁴ Tak se přítomnost Ducha svatého nevyčerpává jen v aktu vtělení, ale i v dalších událostech Mariina života.⁹²⁵ Autor zde odmítá titul „nevěsta Ducha svatého“ a přiklání se k titulu „Pneumatofora“.⁹²⁶

⁹¹³ Srov. TICHÝ LADISLAV, *Úvod do Nového zákona*, nakl. Trinitas Svitavy 2003, s. 87-88

⁹¹⁴ Srov. tamtéž s. 98-100

⁹¹⁵ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 137

⁹¹⁶ Srov. tamtéž s. 146-149

⁹¹⁷ Srov. tamtéž s. 149-153, perikopy o svatbě v Káně galilejské a Maria pod křížem

⁹¹⁸ Srov. tamtéž s. 167-195

⁹¹⁹ Srov. tamtéž s. 200-202

⁹²⁰ srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 15

⁹²¹ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 145-146

⁹²² Srov. tamtéž s. 138

⁹²³ Srov. tamtéž s. 142-144

⁹²⁴ Srov. tamtéž s. 199-200

⁹²⁵ srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 16

⁹²⁶ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 200; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 16

6.3.2.1.5 Ekleziologie a mariologie

Ekleziologie II. vatikánského koncilu klade také důraz na přítomnost Marie v církvi.⁹²⁷ Obdobně tento vztah církve a Svaté Panny chápe i autor. Jednak v samotném rozboru jednotlivých článků zmíněné konstituce *Lumen Gentium*⁹²⁸ a jednak v samostatném pojednání: *Maria a Církev*.⁹²⁹

6.3.2.1.6 Nadpřirozená antropologie a mariologie

Toto téma autor podrobněji rozebírá v kapitole *Maria naše sestra*.⁹³⁰ Je zde evidentní sepjetí Marie a lidství. Autor zdůrazňuje především Mariino sesterství jako jednu z nových existencí v Kristu.⁹³¹ Druhou kapitolou, kde můžeme najít antropologickou dimenzi je Mariino oslavení. Zde shledáváme dvě místa. Obě se nachází v závěru. První místo připomíná spojitost dogmat s jinými pravdami. Především dědičný hřích, ospravedlnění a vykoupení.⁹³² Druhé místo klade důraz na význam dogmatu o Nanebevzetí. Cena lidského života a jeho důstojnost.⁹³³

6.3.2.1.7 Eschatologie a mariologie

Eschatologii ve vztahu k mariologii najdeme zejména v mariologii Lukášova evangelia. Jedná se o analýzu Mariina Magnificat.⁹³⁴ Dalším místem je kapitola o Mariině oslavení. Zde je ve významu dogmatu zdůrazněna Maria jako „Eschatologická ikona“, vznešený obraz vykoupeného člověka.⁹³⁵

6.3.2.1.8 Maria a ekumenismus

Tomuto tématu autor věnuje samostatnou kapitolu. Maria je Ježíšova matka, je služebnice Páně, posluchačka Božího slova, milostiplná, je pravzorem společenství věřících.⁹³⁶ Autor tady uvádí mínění několika protestantských teologů, či jiných autorit. Z nich předkládá: Evangelický katechismus pro dospělé, Generální synod skotské církve, VIII. mariologický kongres na Maltě v r. 1983, Teologii osvobození

⁹²⁷ Srov. 8. kapitola *Lumen Gentium*; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 17

⁹²⁸ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 164-166

⁹²⁹ Srov. tamtéž s. 202-205

⁹³⁰ Srov. tamtéž s. 205-207

⁹³¹ Srov. tamtéž s. 206

⁹³² Srov. tamtéž s. 192 písmeno d)

⁹³³ Srov. tamtéž s. 193 písmeno b)

⁹³⁴ Srov. tamtéž s. 145-146

⁹³⁵ Srov. tamtéž s. 193 písmeno b) a písmeno c), srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 19

⁹³⁶ Srov. tamtéž s. 212

a dokumenty ekumenického sekretariátu v Římě (1982). Jména protestantských teologů: J. F. Gabuse, J. L. Leubeho, presbyteriána Choan Beng Bogn, W. Panennberga, bratra Maxe Thuriana z Taize, L. Vischera a H. Urse von Balthasara.⁹³⁷ Naproti tomu zmiňuje další teology katolické spíše jako odrazující příklad teologického myšlení, které manipuluje věroučnými fakty.⁹³⁸ V základě je však autor nakloněn ekumenickému bádání.

Těchto několik základních vztahů jsme analyzovali jen velmi povrchně. Nám však nejde o detailní popis jednoho každého zvlášť, ale spíše o základní rysy zachycené v této mariologii. Proto budeme pokračovat a přesuneme se k dalšímu tématu. Maria a Písmo svaté v mariologii dr. Zvěřiny.

6.3.2.2 Písmo svaté

Budeme mariologii analyzovat z pohledu použití odkazů na text Písma svatého. Všimneme si nejdříve textů Starého zákona a poté textů novozákonních. Dále pak jednotlivě podle pořadí, jak jsou knihy uvedeny v ČEP. Pokusíme se nejdříve zachytit texty frekventované v jejich souvislosti. Následně pak texty s výskytem menším. Opět v jejich souvislostech.

6.3.2.2.1 Starý zákon

Zde se zaměříme na texty knih Mojžíšových, historických knih, literatury mudroslovné a prorocké. Uvedeme odkaz, jeho frekventovanost a souvislost.

6.3.2.2.1.1 Tóra -Zákon⁹³⁹, knihy historické

Kniha Genesis. Ze všech starozákonních textů je nejvíce vyskytovaná pasáž protoevangelia Gn 3, 15. Tuto najdeme celkem na sedmi místech. Poprvé v textu starozákonních předobrazů, jak je autor zachycuje v kapitole s názvem „Dcera Siónská“.⁹⁴⁰ Dále se s nimi shledáme v souvislosti s typologií Maria = druhá Eva (2x)⁹⁴¹ a v mariologii II. vatikánského koncilu.⁹⁴² Na jiných místech jej najdeme

⁹³⁷ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 212-214

⁹³⁸ Srov. tamtéž s. 214

⁹³⁹ Srov. VLKOVÁ GABRIELA IVANA, *Slovo Boží a slovo lidské*, Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Olomouc 2004, s.12

⁹⁴⁰ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 131; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 159

⁹⁴¹ Srov. tamtéž s. 151 a 153; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 161

⁹⁴² Srov. tamtéž s. 165, srov. LG 55

v pojednání o dogmatu Neposkvrněného početí⁹⁴³ a Mariina oslavení (2x).⁹⁴⁴ Poslední místo se objevuje v textu „Maria a církev“.⁹⁴⁵

Ostatní texty se pak vyskytují jen jednou. V části starozákonních předobrazů najdeme: *Gn 2, 18; 5, 1n; 3, 16; 3, 20*.⁹⁴⁶ A ještě jeden, *Gn 18, 10-14*, v části o mimořádných mateřstvích SZ.⁹⁴⁷ Spolu s *Lk 1, 37* je předložen odkaz na *Gn 18, 14*.⁹⁴⁸ V souvislosti s jiným textem *Lk (1, 15)* jsou uvedeny texty *Gn 15, 8* a *17, 17*.⁹⁴⁹ V další spojitosti s *Lk 1, 35* je zmíněn text *Gn 1, 2*.⁹⁵⁰ V kontextu s *Lk (1, 55)* uvádí autor texty paralelní *Gn 17, 7; 18, 18* a *22, 17*.⁹⁵¹ V části teologického výkladu najdeme ve spojení s Marií snoubenkou⁹⁵² dva texty, *Gn 1, 27* a *5, 2*. Poslední odkaz na knihu Genesis, *Gn 5, 24* spatříme v části o Mariině oslavení.⁹⁵³

Knihu Exodus najdeme v textu 4x. Ve starozákonních předobrazech se objevuje text *Ex 15, 20n*.⁹⁵⁴ Druhý text *Ex 3, 1-14.17* je uveden v souvislosti s *Lk (1, 5-23)*.⁹⁵⁵ Poslední dva, *Ex 22, 28n* a *34, 19*, se nacházejí společně v části teologického výkladu Mariina panenství a Ježíšova prvorozenectví.⁹⁵⁶

Knihu Numeri. V téže souvislosti najdeme text *Nm 18, 15n*. Druhý text knihy Numeri (*Nm 24, 17*) je dán do kontextu s mariologií v umění.⁹⁵⁷

Knihu Deuteronomium. Pátou knihu Mojžišovu najdeme zastoupenou třemi texty. *Dt 22, 23; 20, 7* jsou obsaženy v teologii Mariina panenství.⁹⁵⁸ Obdobně se nachází text *Dt 15, 19nn*.⁹⁵⁹

⁹⁴³ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 183, srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 241

⁹⁴⁴ Srov. tamtéž s. 188 a 192; srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 252

⁹⁴⁵ Srov. tamtéž s. 202

⁹⁴⁶ Srov. tamtéž s. 131; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 40, zde zmiňuje text *Gn 2, 18*; s. 34 zmiňuje text *Gn 3, 16* oba odkazy uvádí v téže souvislosti jako dr. Zvěřina

⁹⁴⁷ Srov. tamtéž s. 132

⁹⁴⁸ Srov. tamtéž s. 143; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 23

⁹⁴⁹ Srov. tamtéž s. 144

⁹⁵⁰ Srov. tamtéž; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 134

⁹⁵¹ Srov. tamtéž s. 146

⁹⁵² Srov. tamtéž s. 169

⁹⁵³ Srov. tamtéž s. 188; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 145

⁹⁵⁴ Srov. tamtéž s. 132

⁹⁵⁵ Srov. tamtéž s. 144

⁹⁵⁶ Srov. tamtéž s. 175

⁹⁵⁷ Srov. tamtéž s. 215; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 160

⁹⁵⁸ Srov. tamtéž s. 174

⁹⁵⁹ Srov. tamtéž s. 175

6.3.2.2.1.2 Další knihy historické

Kniha Soudců je zastoupena devíti texty. Předobraz mimořádného mateřství je odkázán na *Sd 13*.⁹⁶⁰ Pět následujících textů, *Sd 5, 7; 4, 4; 5, 5; 5, 2-31; 5, 31*, pak jsou předobrazy Marie prorokyně.⁹⁶¹ *Lk 1, 5-23* odkazuje na *Sd 6, 11-22* a *Lk 1, 15* na *Sd 13, 4.7* v části Maria v Lukášově evangeliu.⁹⁶²

1. a 2. kniha Samuelova je zastoupena jedenácti texty. Z toho deset je odkazů na *1. Sam* a jeden jediný na *2. Sam*. *1. Sam 2, 1-10* a *3, 19-21* jsou uvedeny jako příklad mimořádného mateřství ve SZ.⁹⁶³ Lukášovo evangelium odkazuje na tři texty *1. Sam 2, 21; 1, 15* a *1, 5*.⁹⁶⁴ Mariin Magnificat (*Lk 1, 46-55*) je paralelně uveden s texty starozákonními.⁹⁶⁵ Verš 46 odkazuje na *1. Sam 2, 1*.⁹⁶⁶ Verš 47 odkazuje na *1. Sam 1, 11*. Dále verš 51 odkazuje na *2. Sam 22, 28*; verš 52 na *1. Sam 2, 7*; verš 53 na *1. Sam 2, 5*.⁹⁶⁷ V další podkapitole Ježíšova dětství (*Lk 2, 1-52*) jsou uvedeny dva příklady pro srovnání *1. Sam 16. kapitola* a *kapitola 17*.⁹⁶⁸ V téže souvislosti uvádí autor ještě odkaz na *1. Sam 2, 20*.⁹⁶⁹

Druhá kniha Královská je zde zmíněna 2x. Jednou, *2. Král 19, 21*, v souvislosti se starozákonními obrazy⁹⁷⁰ a podruhé (*2. Král 2, 11*) v pasáži o Mariině oslavení.⁹⁷¹

Kniha Ester je zmíněna jen jednou v mariologii předobrazů Starého zákona. Jedná se o text *Est 4, 17nn*, který je uveden v souvislosti s prorokyněmi, soudkyněmi a záchránkyněmi.⁹⁷²

⁹⁶⁰ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 132

⁹⁶¹ Srov. tamtéž s. 133; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 41, jedná se o odkaz *Sd 5, 2-31*

⁹⁶² Srov. tamtéž s. 144

⁹⁶³ Srov. tamtéž s. 132; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 41, zde je obdobně uveden odkaz na *1 Sam 2, 1-10*

⁹⁶⁴ Srov. tamtéž s. 144

⁹⁶⁵ Srov. tamtéž s. 145-146

⁹⁶⁶ Srov. tamtéž s. 145, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 195, odkaz *1. Sam 2, 1* je zde spojen s v. 47

⁹⁶⁷ Srov. tamtéž s. 146, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 195, odkaz na *2. Sam* není uveden vůbec, a v. 52 je spojen s *1. Sam 2, 6-8*

⁹⁶⁸ Srov. tamtéž s. 147

⁹⁶⁹ Srov. tamtéž s. 149

⁹⁷⁰ Srov. tamtéž s. 134

⁹⁷¹ Srov. tamtéž s. 188

⁹⁷² Srov. tamtéž s. 134

1. *Kniha Makabejská* je zde uvedena jen jednou. Jedná se o text 1. Mak 2, 58, který je uveden v odkazu na Mariino oslavení.⁹⁷³

6.3.2.2.1.3 Knihy poučné, nebo-li mudroslovné

Nyní se pokusíme zachytit texty mudroslovné literatury Písma svatého. Nejdříve se zaměříme na knihu Žalmů, dále na knihu Job, knihu Přísloví a Sirachovec.

Kniha žalmů je velmi silně zastoupena. Najdeme ji v této mariologii přibližně devatenáctkrát. Žalmy uvedeme postupně, jak se nacházejí v textu. První odkazy na žalmy najdeme v kontextu Lk 1, 46-55, Mariina Magnificat. Verš 48 odkazuje na Žl 24, 5 a 25, 5 a na Žl 113, 5.6; verš 49 odkazuje na Žl 11, 9; verš 50 na Žl 103, 13; verš 51 na Žl 89, 11 a 89, 1; verš 52 na Žl 147, 6; verš 53 na Žl 34, 11 a 107, 9 a verš 54 odkazuje na Žl 98, 3.⁹⁷⁴ Další odkaz na Žl 72, 23 je uveden v textu „Pius X.: Mariino oslavení“ jako nové věroučné prohlášení.⁹⁷⁵ Mariino oslavení je také obsaženo v teologickém výkladu. Žl 73, 23 je uveden v biblickém základu dogmatu.⁹⁷⁶ Následujících pět žalmů uvádí autor v té stejné souvislosti, ale s odkazem na Theotekna z Livias. Žl 1, 3; 41, 2; 84, 11 a 13 jsou podle něj předobrazy Mariina nanebevzetí.⁹⁷⁷ Maria naše sestra je téma, k němuž uvádí autor odkaz na Žl 86, 13.⁹⁷⁸ Poslední Žl 144, 12 je spojen s tématem Maria v umění.⁹⁷⁹

Kniha Job je uvedena jen jednou. Job 12, 19 je uveden jako odkaz na verš 52 Lukášova evangelia – Mariina magnificat.⁹⁸⁰

Kniha Přísloví je také uvedena jen jednou a to v souvislosti s Theoteknem z Livias, který v textu Př 1, 20 vidí Mariino nanebevzetí.⁹⁸¹

Kniha Sirachovec je naproti tomu uvedena třikrát. Všechny tři odkazy souvisí

⁹⁷³ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 188

⁹⁷⁴ Srov. tamtéž s. 146; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 195, vrše 48 a 49 nemají žádný odkaz na žalmy, v. 50 uvádí odkaz na Žl 103, 17; zbývající verše jsou však identické

⁹⁷⁵ Srov. tamtéž s. 164

⁹⁷⁶ Srov. tamtéž s. 188; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 146 uvádí k Žl 73 verš 24, který je pravděpodobnějším než verš 23

⁹⁷⁷ Srov. tamtéž s. 190

⁹⁷⁸ Srov. tamtéž s. 206

⁹⁷⁹ Srov. tamtéž s. 216

⁹⁸⁰ Srov. tamtéž s. 146

⁹⁸¹ Srov. tamtéž s. 190

s biblickým základem dogmatu o Nanebevzetí.⁹⁸² Zde jsou uvedeny tyto *Sir 44, 16; 48, 14 a 48, 9.12*. Z tohoto celku je naše téma vyčerpáno. Nyní se obrátíme na knihy prorocké.

6.3.2.2.1.4 Knihy prorocké

Zde se zaměříme na frekventované texty, jež uvedeme nejdříve, a poté na ty ojedinělé, které uvedeme posloupně, jak jsou v textu mariologie. Všimneme si především jejich souvislostí.

Kniha proroka Izaiáše je zastoupena jedním textem, který je zde uveden 2x. Jedná se o text *Iz 7, 14*, jež najdeme na dvou místech. Poprvé v souvislosti se Sv. Justinem v části mariologie v dějinách.⁹⁸³ A podruhé v mariologii II. vatikánského koncilu.⁹⁸⁴ Texty *Iz 23, 12 a 37, 22* najdeme ve starozákonní části Zvěřinovy mariologie.⁹⁸⁵ Texty *Iz 54, 1 a 4, 27* se nacházejí v souvislosti s *Gal 4, 4*, a to v místě o Mariině panenství.⁹⁸⁶ Mariin Magnificat je spojen s textem *Iz 41, 8* ve verši 54.⁹⁸⁷ A Ježíšovo dětství je spojeno s texty *Iz 40, 5 a 52, 10*.⁹⁸⁸ Maria Panna je téma podpořené textem *Iz 7, 2*. LXX používá výraz *Parthenos*.⁹⁸⁹ Poslední text knihy *Izaiáš 32, 15* najdeme v teologickém výkladu o Marii a Duchu svatém.⁹⁹⁰

Knihu proroka Jeremiáše nalezneme v této mariologii 2x. Jedná se o text *Jr 6, 2 a 31, 4.21*. Oba dva v textu starozákonních předobrazů.⁹⁹¹

Daniel je kniha zastoupená jedním textem, *Dan 8, 16-27*. Nachází se v kontextu mariologie Lukášova evangelia, andělského zvěstování.⁹⁹²

Malí proroci mají v textu tři zástupce: *Micheáš, Abakuk (Habakuk) a Sofonjáš*. Všechny tři v mariologii Lukášova evangelia. *Mich 7, 20 a Hab 3, 18* najdeme v souvislosti s analýzou Mariina Magnificat.⁹⁹³ *Sof 3, 14-17* opět v mariologii Lk,

⁹⁸² Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 188; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 145 zde uvádí odkaz na *Sir 44, 16 a 48, 9*

⁹⁸³ Srov. tamtéž s. 156

⁹⁸⁴ Srov. tamtéž s. 165, srov. LG 55

⁹⁸⁵ Srov. tamtéž s. 134

⁹⁸⁶ Srov. tamtéž s. 136

⁹⁸⁷ Srov. tamtéž s. 146

⁹⁸⁸ Srov. tamtéž s. 147

⁹⁸⁹ Srov. tamtéž s. 174

⁹⁹⁰ Srov. tamtéž s. 199

⁹⁹¹ Srov. tamtéž s. 134

⁹⁹² Srov. tamtéž s. 143

⁹⁹³ Srov. tamtéž s. 145-146

v části andělského zvěstování.⁹⁹⁴

Mariologie Starého zákona v textu Teologie Agapé je tímto vyčerpána. Uvedli jsme všechny texty v jejich základní souvislosti. Nyní se zaměříme na druhou část Písma, a to je Nový zákon.

6.3.2.2.2 Nový zákon

Novozákonní texty uvádí autor většinou samostatně v jednotlivých teologických pojednáních. Tudíž texty Matoušova evangelia najdeme především v teologii Matouše atd. Odkazy budeme uvádět postupně, jak se nacházejí v textu. V poznámce pak případně uvedeme jejich další výskyt.

6.3.2.2.1 Matoušovo evangelium

První tři texty Matoušova evangelia najdeme v úvodních částech. *Mt 1, 5* se nachází v kontextu starozákonního předobrazu v osobě Moabky Rúť.⁹⁹⁵ Naproti tomu *Mt 1, 21.23.25* a *1, 16* nalezneme v souvislosti s nejstarší zmínkou Nového zákona Gal 4, 4. Jedná se o problematiku slova γενώμενov.⁹⁹⁶ Následující texty evangelia jsou uvedeny k samotné teologii Matoušově.⁹⁹⁷ Jedná se o texty *Mt 13, 55; 12, 47; 1, 1; 1, 18-25; 2, 13-15. 19-23* a *1, 20-21*. Přičemž první dva (*13, 55* a *12, 47*) najdeme ještě v teologickém výkladu v části Maria Matka.⁹⁹⁸ Tím však není vyčerpána přítomnost evangelních textů. *Mt 1, 19nn* nalezneme ve spojitosti s textem Lk 2, 1-52.⁹⁹⁹ v téže souvislosti se nachází ještě další dva texty *Mt 1, 16. 20* a *2, 1.5*.¹⁰⁰⁰ Jedná se o uchopení slova porodit – γεναώ. V kontextu Jan 19, 25-27 najdeme odkaz na *Mt 27, 55*.¹⁰⁰¹ Dvě místa *Mt 1, 6* a *3, 17* jsou uvedena ve spojitosti s listem Smyrenským od sv. Ignáce z Antiochie.

Ostatní texty najdeme v teologickém výkladu k jednotlivým mariologickým tématům. K tématu Maria Matka: *Mt 11, 25* (Maria dívka)¹⁰⁰²; *Mt 5, 8* (Maria

⁹⁹⁴ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 142; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 24 uvádí odkaz na Sof 3, 14-17 v téže souvislosti

⁹⁹⁵ Srov. tamtéž s. 133

⁹⁹⁶ Srov. tamtéž s. 135 a 136

⁹⁹⁷ Srov. tamtéž s. 137-140

⁹⁹⁸ Srov. tamtéž s. 168

⁹⁹⁹ Srov. tamtéž s. 146

¹⁰⁰⁰ Srov. tamtéž s. 147

¹⁰⁰¹ Srov. tamtéž s. 151

¹⁰⁰² Srov. tamtéž s. 169; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 29, s. 42

Milostiplná)¹⁰⁰³ a *Mt 1, 18-23* (Maria matka Ježíšova).¹⁰⁰⁴ K tématu Maria Panna osm textů. *Mt 1, 22* a *1, 18* v úvodní části k tomuto tématu.¹⁰⁰⁵ Další text *1, 20.24* v pasáži o panenství po porodu.¹⁰⁰⁶ Zde se také nachází texty *Mt 1, 25; 1, 20; 13, 53-56*¹⁰⁰⁷ a text *Mt 1, 19*.¹⁰⁰⁸ K novějším výkladům ohledně Mariina panenství uvádí text *Mt 1, 26-38* a *1, 22n*.¹⁰⁰⁹ V závěru tématu Mariina oslavení uvádí autor jeden text *Mt 27, 52*.¹⁰¹⁰ Jedná se o vztah smrti a zmrtvýchvstání. Téma Maria naše sestra je částí, k níž jsou uvedeny dva texty. *Mt 23, 1.8* a *Mt 12, 50*.¹⁰¹¹ A tím jsme vyčerpali objevující se texty Matoušova evangelia. Nyní se přesuneme k části další, Markovo evangelium.

6.3.2.2.2 Evangelium podle Marka

Markovo evangelium je obsaženo ve čtyřech tématech. První text, *Mk 3, 31-35* najdeme v textu teologie tohoto evangelia.¹⁰¹² Další *Mk 3, 31* v kontextu *Mt 12, 47*.¹⁰¹³ V souvislosti s Jan 19, 25-27 jsou texty *Mk 15, 40.47* a *16, 9*.¹⁰¹⁴

V části teologického výkladu k tématu Maria matka nalezneme text *Mk 6, 1-6*.¹⁰¹⁵ A v té stejné části, k tématu Mariina panenství po porodu, objevíme texty *Mk 15.40* a *3, 21*.¹⁰¹⁶ Markovo evangelium je zde velmi málo zastoupeno. Budeme se proto věnovat dalšímu tématu Maria v evangeliu Lukášově.

6.3.2.2.3 Lukášovo evangelium

Evangelista Lukáš je v celé mariologii zastoupen značným množstvím textů. V úvodní části starozákonních předobrazů najdeme pět textů. *Lk 1, 46-55; 1, 36n* a *1, 54n* se týkají mimořádného mateřství ve SZ.¹⁰¹⁷ *Lk 1, 35* a *2, 36-38* se pak týkají

¹⁰⁰³ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 169

¹⁰⁰⁴ Srov. tamtéž s. 170; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 18

¹⁰⁰⁵ Srov. tamtéž s. 171; text *Mt 1, 18* srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 43; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 18, 19 a 181

¹⁰⁰⁶ Srov. tamtéž s. 174; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 43, s. 61

¹⁰⁰⁷ Srov. tamtéž s. 175; text *Mt 1, 25* srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 18

¹⁰⁰⁸ Srov. tamtéž s. 176

¹⁰⁰⁹ Srov. tamtéž s. 179

¹⁰¹⁰ Srov. tamtéž s. 194

¹⁰¹¹ Srov. tamtéž s. 205

¹⁰¹² Srov. tamtéž s. 137; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 16 a 22

¹⁰¹³ Srov. tamtéž s. 137

¹⁰¹⁴ Srov. tamtéž s. 151

¹⁰¹⁵ Srov. tamtéž s. 168; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 16

¹⁰¹⁶ Srov. tamtéž s. 175; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 183

¹⁰¹⁷ Srov. tamtéž s. 132; *Lk 1, 46-55*: jedná se o text Mariina Magnificat, na s. 145-146 najdeme rozbor celého textu; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 195

prorokyň a zachránkyň Izraelského národa.¹⁰¹⁸ Sedm textů v souvislosti s Gal 4, 4. Především u problematiky použití slova γενόμενον. Jedná se o texty Lk 1, 13; 1, 57; 11, 27; 1, 31; 2, 6n; 3, 24 a 3, 38.¹⁰¹⁹ Další text Lk 1, 34 najdeme v té stejné části ale v jiné souvislosti: Maria je tělesná i duchovní matka Ježíšova.¹⁰²⁰ Odkaz na Lk 2, 32 se nachází v textu teologie Matoušova evangelia v části o příchodu mudrců.¹⁰²¹

Mariologie Lukášova evangelia je zastoupena těmito texty. Lk 1, 1-4 a 2, 11.¹⁰²² Jedná se zde o úvod k této kapitole. Další texty objevíme v první podkapitole o Ježíšově rodokmenu. Zde najdeme texty Lk 3, 22 a 1, 31-37.¹⁰²³ V podkapitole andělova zvěstování pak texty Lk 1, 37; 3, 2; 1, 28-38.¹⁰²⁴ K té stejné podkapitole uvádí autor další texty: Lk 1, 5-23; 1, 15 a 1, 18.¹⁰²⁵ Podkapitola Mariina velepíseň je postavena na Magnificat Lk 1, 46-55, tento jsme již zmiňovali.¹⁰²⁶ V podkapitole Maria matkou: Ježíšovo dětství, nalezneme Lk 2, 1-52.¹⁰²⁷ V rámci tohoto pojednání pak najdeme ještě texty 2, 7; 1, 38 a 2, 19.¹⁰²⁸ A mnohem dále a v tom stejném kontextu najdeme texty Lk 2, 40; 1, 28 a 2, 41-48.¹⁰²⁹ Další odkazy na Lukášovo evangelium najdeme roztroušeny v celé mariologii. Nyní se tedy postupně zaměříme na zbývající. V kontextu Janovy mariologie objevíme odkazy na Lk 2, 49¹⁰³⁰; 23, 49¹⁰³¹ a 2, 6.¹⁰³²

¹⁰¹⁸ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 132 a 133; Lk 1, 35 nejdeme v mariologii Lukášova evangelia: „Boží poselství Marii“ na s. 144, dále jej najdeme v kapitole „Maria Panna-skutečnost a nejstarší titul“ s. 171, ještě dále v té stejné kapitole na s. 173 (Analogické Mariino panenství); třetí spojitost je v kapitole „Mariologický princip“ písmeno b) s. 198; text Lk 3, 38 srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 14

¹⁰¹⁹ Srov. tamtéž s. 135-136; text Lk 11, 27 najdeme ještě na s. 212 téma: „Maria a ekumenismus“, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 137; text Lk 1, 31 pak najdeme ještě na s. 147 téma: „Ježíšovo dětství“ v části „Maria v Lukášově evangeliu“, a na s. 171 téma: Maria Panna

¹⁰²⁰ Srov. tamtéž s. 136; text najdeme ještě na s. 169 v části „Maria Matka, žena-snoubenka“, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 121

¹⁰²¹ Srov. tamtéž s. 141; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 26

¹⁰²² Srov. tamtéž s. 141

¹⁰²³ Srov. tamtéž s. 142; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 25; Lk 3, 22 se ještě nachází v téže kapitole, v podkapitole: „Boží poselství Marii“ s. 144

¹⁰²⁴ Srov. tamtéž s. 143; text Lk 1, 37 srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 23; dále jej najdeme ještě na s. 169 téma: „Maria matka, Milostiplná“

¹⁰²⁵ Srov. tamtéž s. 144

¹⁰²⁶ Srov. tamtéž s. 145-146, srov. pozn. 858, s. 105

¹⁰²⁷ Srov. tamtéž s. 146

¹⁰²⁸ Srov. tamtéž s. 147; text Lk 1, 38 dále najdeme v kapitole „Maria matka, Milostiplná“ s. 169, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 122; text Lk 2, 19 srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 22

¹⁰²⁹ Srov. tamtéž s. 148; odkaz na Lk 1, 28 najdeme ještě 2x, kapitola „Mariina radikální svatost-biblické základy“ s. 183 a kapitola „Mariologický princip“ písmeno b) s. 198

¹⁰³⁰ Srov. tamtéž s. 150; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 27

¹⁰³¹ Srov. tamtéž s. 151

V částech teologického výkladu a rozvinuté mariologie najdeme všechny zbývající texty. Maria Matka je první kapitola. V podkapitole Člověk-dívka se nachází odkaz na *Lk 10, 21* a již zmíněný *Lk 1, 34*.¹⁰³³ V druhé podkapitole Žena-snoubenka se objevuje odkaz na *Lk 1, 27* a na zmíněný *Lk 1, 34*.¹⁰³⁴ Ve třetí podkapitole, Milostiplná, najdeme odkaz na *Lk 1, 29; 1, 32*.¹⁰³⁵ Následují dvě podkapitoly se dvěma odkazy. Podkapitola Ježíšova matka s odkazem na *Lk 2, 5-7*¹⁰³⁶ a podkapitola Mateřství dějinné a naddějinné s odkazem na *Lk 1, 35-37*.¹⁰³⁷

Mariino panenství po porodu a Ježíšovi rodiče je téma, ke kterému uvádí autor odkazy na *Lk 2, 27.41.43; 2, 48; 3, 23*.¹⁰³⁸ Podkapitola Novější výklady k Mariinu panenství po porodu obsahuje dva odkazy. *Lk 1, 26-38* a *Lk 1, 32-35* uvádí v odkazu na G. Lohfinka a jeho popření dosvědčení panenského početí z Písma.¹⁰³⁹ K tématu panenského mateřství v jeho samotném závěru najdeme odkaz na *Lk 1, 49*.¹⁰⁴⁰ Kapitola Theotokos obsahuje jen jediný odkaz na *Lk 1, 28-56*.¹⁰⁴¹

Maria radikálně svatá je kapitolou, ke které jsou uvedeny dva odkazy na Lukáše. *Lk 2, 35* a *2, 28.30* jsou uvedeny spolu se jménem J. D. Scota a Viléma z Ware.¹⁰⁴² V kapitole o Mariině oslavení objevíme jen jeden odkaz a to v souvislosti s Gn 3, 15. Jedná se o *Lk 1, 28-35*, který je oporou pro toto dogmatu.¹⁰⁴³ V části šesté, kapitole mariologický princip najdeme celkem čtyři texty. Dva jsme již zmiňovali *Lk 1, 28* a *1, 35*. Další dva odkazy *Lk 1, 30* a *1, 78* se nacházejí v základních bodech určujících mariologický princip.¹⁰⁴⁴ Podkapitola Maria a Duch svatý obsahuje jen jeden odkaz, a to na *Lk 24, 49*.¹⁰⁴⁵ Poslední odkaz na Lukášovo evangelium

¹⁰³² Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 152

¹⁰³³ Srov. tamtéž s. 169; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 181; *Lk 1, 34* srov. pozn. 1020

¹⁰³⁴ Srov. tamtéž

¹⁰³⁵ Srov. tamtéž; text *Lk 1, 32* srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 14 s. 29, najdeme jej také na s. 199 v kontextu Maria a Duch svatý.

¹⁰³⁶ Srov. tamtéž s. 170

¹⁰³⁷ Srov. tamtéž s. 170; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 23

¹⁰³⁸ Srov. tamtéž s. 174

¹⁰³⁹ Srov. tamtéž s. 179; *Lk 1, 26-38* srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 43 s. 60

¹⁰⁴⁰ Srov. tamtéž s. 181

¹⁰⁴¹ Srov. tamtéž s. 182

¹⁰⁴² Srov. tamtéž s. 185

¹⁰⁴³ Srov. tamtéž s. 188

¹⁰⁴⁴ Srov. tamtéž s. 198; *Lk 1, 30* se nachází pod písmenem b) srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 21 a 117; *Lk 1, 78* pod písmenem c)

¹⁰⁴⁵ Srov. tamtéž s. 199; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 41 s. 57

nalezneme v textu podkapitoly Maria v Kristově díle.¹⁰⁴⁶ Jedná se o odkaz na *Lk 1, 52n*.

6.3.2.2.2.4 Evangelium podle Jana a janovské spisy

Janovo evangelium je autorem zmíněno také v mnoha odkazech. První dva odkazy se nachází v úvodu ke kapitole Maria v evangeliích. Jedná se o *Jan 6, 42 a 19, 25*, které uvádí Marii jako Ježíšovu matku nepřímo.¹⁰⁴⁷ Další odkazy najdeme v podkapitole „Maria ve spisech janovských“. V oddíle „Mariina poslední slova“ objevíme tyto odkazy: *Jan 2, 11; 2, 4.10; 7, 37n; 15, 1-8*.¹⁰⁴⁸ Ve stejné spojitosti jsou uvedeny odkazy na *Jan 19, 26; 4, 21; 12, 23; 17, 1; 7, 30; 8, 20; 9, 4 a 19, 28*.¹⁰⁴⁹ V oddíle „Hodina naplnění“ jsou odkazy: *Jan 19, 25-27*¹⁰⁵⁰; *13, 23*; již zmíněný *19, 26*, a dále: *20, 2; 21, 7.20 a 16, 21*.¹⁰⁵¹ V tomtéž oddíle ještě objevíme odkazy na: *Jan 18, 15*; zmíněný *Jan 20, 2*, a dále: *Jan 1, 14; 1, 15.29.30; 19, 35-37; 19, 26n*.¹⁰⁵² K tomuto oddílu je ještě jeden poslední odkaz *Jan 19, 23*.¹⁰⁵³ Poslední oddíl teologie Janova evangelia „Maria v Janově prologu a ve Zjevení“ zmiňuje jen jediný odkaz na *Jan 1, 13*.¹⁰⁵⁴

V části „Nová věroučná prohlášení“ najdeme jen jeden odkaz na Janovo evangelium. *Jan 19, 27* se nachází v úvodu k této kapitole.¹⁰⁵⁵

Část teologické reflexe, nebo-li výkladu v kapitole Maria Matka obsahuje tři odkazy na evangelium sv. Jana. Dva z nich se nacházejí v úvodu k této kapitole.

¹⁰⁴⁶ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 202; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 21

¹⁰⁴⁷ Srov. tamtéž s. 137; *Jan 19, 25* srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 34; odkaz *Jan 6, 42* najdeme mimo jiné ještě v kontextu teologického výkladu „Maria matka“, s. 168 a v kontextu „Maria Panna-rodice“ 2x na s. 174

¹⁰⁴⁸ Srov. tamtéž s. 149; *Jan 2, 10 a 2, 11* srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 41 s. 56

¹⁰⁴⁹ Srov. tamtéž s. 150; dokument Matka Páně obsahuje texty *Jan 19, 26 a 12, 23* avšak v jiných souvislostech (č. 41 aj.); Laurentin obsahuje pouze text *Jan 19, 26* v kontextu odkazu *Jan 19, 26-27* (s. 30)

¹⁰⁵⁰ Srov. tamtéž; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 24 s. 36

¹⁰⁵¹ Srov. tamtéž s. 151; Matka Páně i Laurentin uvádějí text *Jan 16, 21*, avšak v jiných souvislostech

¹⁰⁵² Srov. tamtéž s. 152; *Jan 1, 14* najdeme ještě na dalších třech místech. Na s. 169 oddíl „Milostiplná“; s. 183 podkapitola biblické základy Mariiny svatosti; s. 213 kapitola „Maria a ekumenismus“; text *Jan 19, 26n*, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 31

¹⁰⁵³ Srov. tamtéž s. 153

¹⁰⁵⁴ Srov. tamtéž; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 121; tento odkaz nalezneme také v teologické reflexi k Mariinu panství na s. 171, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 180

¹⁰⁵⁵ Srov. tamtéž s. 163, srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 35

Jedná se o již zmíněný Jan 6, 42 a pak o *Jan 6, 41n.*¹⁰⁵⁶ V prvním oddíle této kapitoly, Člověk-dívka, objevíme odkaz na *Jan 1, 47*¹⁰⁵⁷ a ve třetím oddíle, Milostiplná, na téže straně nalezneme odkaz na již zmíněný Jan 1, 14. V kapitole Mariino panenství v oddíle Panna porodila, pannou zůstala je odkaz na *Jan 1, 45*; zmíněný 6, 42; 8, 19 a 8, 42.¹⁰⁵⁸ *Jan 7, 2-5* se nachází v tomtéž oddíle v problematice dětí Josefa a Marie.¹⁰⁵⁹

V kapitole „Mariino oslavení“ jsou celkem tři odkazy. Dosvědčení z Písma je zastoupeno textem *Jan 6, 39n.* Ten je uveden v souvislosti se vzkříšením z mrtvých.¹⁰⁶⁰ *Jan 7, 38* a *14, 27* najdeme v souvislosti se svědectvím Teotekna z Livias, který v nich vidí narážku na nanebevzetí.¹⁰⁶¹

Kapitola šestá odkazuje na dva texty. Jan 19, 27 jsme již zmiňovali v souvislosti s novými věroučnými prohlášeními. Je zde uveden v kontextu vztahu Maria a církve.¹⁰⁶² Poslední odkaz na Janovo evangelium se nachází v souvislosti vztahu mariologie a antropologie. Jedná se o odkaz na *Jan 15, 13-15.*¹⁰⁶³ Tím jsme vyčerpali texty evangelní a zaměříme se na další spisy janovské školy.

1. list Janův je zastoupen jediným textem, *1 Jan 2, 1*, který objevíme v kontextu Mariiny účasti na Kristově vykupitelském díle.¹⁰⁶⁴

2. list Janův (*2 Jan 1, 13*) se vyskytuje v celé mariologii jen jednou. Najdeme jej v souvislosti s Mariiným sesterstvím a využitím tohoto pojmu v teologii.¹⁰⁶⁵

Kniha Zjevení apoštola Jana se objevuje v kontextu mariologie 3x. Poprvé je odkaz na *Zj 12, 1* uveden v souvislosti s Mariiným oslavením.¹⁰⁶⁶ Podruhé najdeme odkaz na *Zj 12* ve vztahu Maria a církve.¹⁰⁶⁷ Poslední třetí je tentýž jako předchozí a je v souvislosti - umění a mariologie.¹⁰⁶⁸

¹⁰⁵⁶ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 168

¹⁰⁵⁷ Srov. tamtéž s. 169

¹⁰⁵⁸ Srov. tamtéž s. 174

¹⁰⁵⁹ Srov. tamtéž s. 175

¹⁰⁶⁰ Srov. tamtéž s. 188

¹⁰⁶¹ Srov. tamtéž s. 190

¹⁰⁶² Srov. tamtéž s. 204

¹⁰⁶³ Srov. tamtéž s. 205, písmeno a)

¹⁰⁶⁴ Srov. tamtéž s. 201, písmeno c)

¹⁰⁶⁵ Srov. tamtéž s. 206, písmeno c)

¹⁰⁶⁶ Srov. tamtéž s. 188; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 51 s. 73

¹⁰⁶⁷ Srov. tamtéž s. 204

¹⁰⁶⁸ Srov. tamtéž s. 216

6.3.2.2.2.5 Skutky apoštolů a listy apoštolů

K textu knihy *Skutky apoštolů* autor uvádí celkem pět odkazů. *Sk 2, 1-4* a *1, 14* se nachází v kontextu starozákonních předobrazů.¹⁰⁶⁹ K teologické reflexi Mariina panenství je uveden odkaz na *Sk 1, 8*.¹⁰⁷⁰ K tomuto tématu, k panenství po porodu, objevíme další text *Sk 21, 18*.¹⁰⁷¹ Poslední odkaz na Skutky najdeme v mariologické reflexi o Mariině radikální svatosti. Jedná se o text *Sk 7, 55*, který autor uvádí do souvislosti s Mariinou milostiplností.¹⁰⁷²

List sv. Pavla Římanům je zastoupen čtyřmi texty. *Řím 1, 13* se vyskytuje celkem 3x v různých souvislostech. Poprvé v *s Gal 4, 4*.¹⁰⁷³ Podruhé s odkazem na svědectví sv. Ignáce z Antiochie.¹⁰⁷⁴ A potřetí s odkazem na skutečnost Mariina panenství.¹⁰⁷⁵ Další texty se pak nacházejí v teologické reflexi. *Řím 8, 11* najdeme v souvislosti s nanebevzetím.¹⁰⁷⁶ Maria a Duch svatý je téma, v němž se objevuje odkaz na *Řím 8, 15*.¹⁰⁷⁷ Poslední text tohoto listu *Řím 16, 1* je uveden k tématu Maria naše sestra.¹⁰⁷⁸

1. list Korint'ánům v textu této mariologie je celkem 5x. Z toho 4x jej najdeme v kontextu Mariina nanebevzetí. *1 Kor 15; 6, 14; 15, 24.26* a *15, 14-16* jsou připojeny k biblickému základu tohoto dogmatu.¹⁰⁷⁹ Poslední text *1 Kor 15, 51.35-49* je uveden v téže souvislosti.¹⁰⁸⁰

2. list Korint'ánům v mariologii najdeme 3x. *2 Kor 4, 14* spojuje s biblickým základem Mariina oslavení.¹⁰⁸¹ Druhý odkaz na *2 Kor 3, 18* objevíme v kapitole o vztahu Maria a Duch svatý.¹⁰⁸² Maria a církev je téma, ke kterému autor uvádí

¹⁰⁶⁹ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 132; *Sk 2, 1-4* srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 41 s. 57; *Sk 1, 14* srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 60, najdeme jej navíc v celkovém úvodu k mariologii jednotlivých evangelií na s. 136

¹⁰⁷⁰ Srov. tamtéž s. 173

¹⁰⁷¹ Srov. tamtéž s. 175

¹⁰⁷² Srov. tamtéž s. 183

¹⁰⁷³ Srov. tamtéž s. 136

¹⁰⁷⁴ Srov. tamtéž s. 156

¹⁰⁷⁵ Srov. tamtéž s. 171

¹⁰⁷⁶ Srov. tamtéž s. 187

¹⁰⁷⁷ Srov. tamtéž s. 199; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 122

¹⁰⁷⁸ Srov. tamtéž s. 206, písmeno c)

¹⁰⁷⁹ Srov. tamtéž s. 187

¹⁰⁸⁰ Srov. tamtéž s. 188

¹⁰⁸¹ Srov. tamtéž s. 187

¹⁰⁸² Srov. tamtéž s. 199; dokument *Matka Páně* jej zná v jiné souvislosti (č. 53)

odkaz na 2 Kor 11, 2.¹⁰⁸³

List Galaťanům je ze všech listů nejčastější. Především text *Gal 4, 4*, jenž najdeme hned na sedmi místech. První místo je samostatné pojednání o tomto odkazu.¹⁰⁸⁴ Zde jsou také uvedeny další odkazy na *Gal 3, 23-25*; *4, 4-6*; *4, 28* a *3, 26-29*. Druhé místo shledáme v kapitole o nejstarší mariologii v souvislosti s Ignácem z Antiochie.¹⁰⁸⁵ Třetí místo se nachází v kontextu nejstarších vyznání víry.¹⁰⁸⁶ Čtvrtou a pátou zmínku najdeme v teologické reflexi na téma Maria matka ve dvou oddílech. Oddíl Ježíšova matka a oddíl Mateřství dějinné a naddějinné.¹⁰⁸⁷ Šestá zmínka se nachází v reflexi na téma Maria Panna-skutečnost a nejstarší titul.¹⁰⁸⁸ Poslední místo text připojuje k tématu mariologický princip.¹⁰⁸⁹

Odkaz na *Gal 1, 19* je uveden v podkapitole Maria panna po porodu k tématu „bratři Páně“.¹⁰⁹⁰ Teologická reflexe vztahu Maria a Duch svatý uvádí text *Gal 4, 6*¹⁰⁹¹ a reflexe Mariina sesterského vztahu k nám uvádí odkaz na *Gal 3, 28*.¹⁰⁹² Poslední odkaz *Gal 4, 4-5* je uveden k mariologii II. vatikánského koncilu v kontextu čl. 52 konstituce *Lumen Gentium*.¹⁰⁹³

List Efezským uvádí autor dvakrát. Poprvé odkaz na *Ef 5, 21-33* v kontextu teologické reflexe vztahu Maria a církev.¹⁰⁹⁴ Podruhé místo z *Ef 5, 27* ve stejné souvislosti s odkazem na LG 65.¹⁰⁹⁵

List Filipánům najdeme v textu mariologie 3x ve dvou souvislostech. *Flp 2, 7* a *2, 6-11* se objevuje v kontextu teologie *Gal 4, 4*.¹⁰⁹⁶ *Flp 3, 20n* spojuje s teologickou reflexí k tématu Mariina oslavení.¹⁰⁹⁷

¹⁰⁸³ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 202

¹⁰⁸⁴ Srov. tamtéž s. 135-136

¹⁰⁸⁵ Srov. tamtéž s. 156; *Gal 4, 4-6* srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 15 uvádí odkaz na *4, 4-5*

¹⁰⁸⁶ Srov. tamtéž s. 159

¹⁰⁸⁷ Srov. tamtéž s. 170; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 39

¹⁰⁸⁸ Srov. tamtéž s. 171

¹⁰⁸⁹ Srov. tamtéž s. 198

¹⁰⁹⁰ Srov. tamtéž s. 175; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 180 a 183

¹⁰⁹¹ Srov. tamtéž s. 199; srov. LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 122

¹⁰⁹² Srov. tamtéž s. 206

¹⁰⁹³ Srov. tamtéž s. 164; srov. LG 52

¹⁰⁹⁴ Srov. tamtéž s. 202

¹⁰⁹⁵ Srov. tamtéž s. 204; srov. LG 65

¹⁰⁹⁶ Srov. tamtéž s. 136; *Flp 2, 7* srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 42 s. 58, srov. též LAURENTIN R., *Pojednání o Panně Marii*, s. 15

¹⁰⁹⁷ Srov. tamtéž s. 187

List Filemonovi je zastoupen jen jedním odkazem. Jedná se *Filem 2*, tento je uveden v reflexi Mariina postavení vůči lidstvu - sesterství.¹⁰⁹⁸

List Židům je zmíněn 2x. *Žid 11, 5* najdeme v souvislosti s teologickou reflexí Mariina oslavení.¹⁰⁹⁹ Druhý odkaz *Žid 7, 25* se objevuje v reflexi účasti Panny Marie na vykupitelském díle Ježíše Krista.¹¹⁰⁰

Poslední odkaz na text Písma v mariologii dr. Zvěřiny se nachází v teologické reflexi na téma Mariino panenství. Jedná se o text *listu Jakubova 1, 1*, který je zde uveden jako svědectví o použití slova bratr pro všechny mužské příslušníky širší rodiny.¹¹⁰¹ Tento poslední odkaz je také závěrem části, v níž jsme ukázali svědectví Písma v textu mariologie. Proto se nyní začneme zabývat tématem dalším. Jedná se o téma historicko-teologické, tedy o svědectví Otců, Magisteria a jiných autorit.

6.3.2.3 Teologicko-dějinná analýza

Toto téma si rozdělíme na několik podčástí. Nejdříve se zaměříme na Otce a učitele církve. Poté na koncily a synody, papežské encykliky a jiné dokumenty, světské autority a liturgii. Jména Otců a další skutečnosti budeme vždy uvádět podle kapitol, ve kterých se nacházejí. Uvedeme, zda jsou citováni, či nikoliv, a v případě více souvislostí uvedeme místa, kde se nacházejí.

6.3.2.3.1 Církevní učitelé a otcové

Prvním jménem je *Eusebius z Caesareje*¹¹⁰², jenž je uveden v souvislosti s mariologií Markova evangelia.¹¹⁰³ Autor odkazuje na dílo *Historia Ecclesiastica* (III. 39, 14-15). Další jména objevíme v kapitole „Z církevních spisovatelů“.¹¹⁰⁴ Tuto si rozdělíme na pomyslné tři úseky. První úsek jsou nejstarší svědci. Druhý úsek shrnuje svědky třetího a čtvrtého století a třetí úsek je pokračováním úseku druhého. Sv. Ignác z Antiochie¹¹⁰⁵, sv. Justin¹¹⁰⁶ a sv. Irenej z Lyonu¹¹⁰⁷ jsou jména spisovatelů,

¹⁰⁹⁸ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 206

¹⁰⁹⁹ Srov. tamtéž s. 188

¹¹⁰⁰ Srov. tamtéž s. 201; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 51 s. 76

¹¹⁰¹ Srov. tamtéž s. 175

¹¹⁰² Srov. *Marienlexikon I.*, s. 415

¹¹⁰³ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 137

¹¹⁰⁴ Srov. tamtéž s. 156-158

¹¹⁰⁵ Srov. tamtéž s. 156; autor uvádí list *Efezským* (7, 2) a list do *Smyrny* (1, 12); srov. *Marienlexikon IV.*, s. 280

¹¹⁰⁶ Srov. tamtéž; zde uvádí autor dílo *Dialog s Tryfonem* (100, 5); srov. *Marienlexikon III.*, s. 489

která se nachází v prvním úseku této kapitoly. *Klement Alexandrijský*¹¹⁰⁸, *Hippolyt Římský*¹¹⁰⁹, *Tertullián*¹¹¹⁰, *Alexandr z Alexandrie*¹¹¹¹, *sv. Atanáš*¹¹¹², *Pseudo-Klement*¹¹¹³ a *Řehoř z Nazianu*¹¹¹⁴ se objevují ve stejné kapitole ve druhém úseku.¹¹¹⁵ *Sv. Basil Veliký*¹¹¹⁶, *sv. Epifanius ze Salamis*¹¹¹⁷, *Zeno z Verony*¹¹¹⁸ a *sv. Efrém Syrský*¹¹¹⁹. Tato poslední čtyři jména najdeme na následující straně v textu téže kapitoly.¹¹²⁰ Jména tří Otců uvedena v kapitole o všeobecných koncilech. Jedná se o *sv. Cyrila Alexandrijského*¹¹²¹, *sv. Hilaria z Poitiers*¹¹²² a *sv. Ambrože*¹¹²³. Tito jsou spojeni s koncilem v Efezu r. 431.¹¹²⁴ Posledním jménem této kapitoly je *Origenes*.¹¹²⁵ Tento je uveden spolu s II. koncilem v Cařihradě.

Následuje kapitola o nových věroučných prohlášeních. To se týká především Mariina neposkvřněného početí a jejího nanebevzetí, nebo-li oslavení. V tomto textu najdeme čtyři jména. *Jan Duns Scotus*¹¹²⁶, *sv. Augustin*¹¹²⁷, *sv. Anselm z Canterbury*¹¹²⁸ a *sv. Tomáš Akvinský*¹¹²⁹. Všichni jsou uvedeni v textu Mariiny

¹¹⁰⁷ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 156, autor zde uvádí dílo *Adversus Haereses* (III. 11, 7); dále jej najdeme v souvislosti vztahu Maria-Eva na s. 202 v kapitole „Maria a Církev“, zde uvádí odkaz na *Adv. Haer.* (22, 4); srov. *Marienlexikon III.*, s. 313

¹¹⁰⁸ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 570

¹¹⁰⁹ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 212

¹¹¹⁰ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 373

¹¹¹¹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 93;

¹¹¹² Srov. *Marienlexikon I.*, s. 258

¹¹¹³ Srov. LThK 6, 128

¹¹¹⁴ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 17

¹¹¹⁵ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 157; **Hippolyta** najdeme ještě na s. 184 v souvislosti s Mariinou svatostí, **Tertulliana** na s. 173 v textu o Mariině panenství; **Alexandra** v textu o „Theotokos“ na s. 181; **Atanáše** na s. 158 v téže kapitole; **Řehoře z Nazianu** najdeme na s. 181 v textu o „Theotokos“ na s. 181 a 182

¹¹¹⁶ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 387

¹¹¹⁷ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 375

¹¹¹⁸ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 788

¹¹¹⁹ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 370

¹¹²⁰ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 158; mimo to **Basila Velikého** najdeme v textu ještě na s. 184 v souvislosti s Mariinou svatostí; **Epifania** na s. 159 s citací spisu *Ancoratus* v textu „Nejstarší vyznání víry“, a na s. 189 v textu „Mariino oslavení“.

¹¹²¹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 114

¹¹²² Srov. *Marienlexikon III.*, s. 187

¹¹²³ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 126

¹¹²⁴ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 161, **Cyrila** najdeme dále na s. 181 v textu „Theotokos“; **Ambrože** dále najdeme na s. 174 – „Mariino Panenství“, s. 184 – „Mariina svatost“, s. 202 – „Maria a Církev“, s. 208 – „O mariánské úctě“.

¹¹²⁵ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 161, dále jej najdeme na s. 184 v textu Mariiny svatosti; srov. *Marienlexikon V.*, s. 22

¹¹²⁶ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 261

¹¹²⁷ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 294

¹¹²⁸ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 168

¹¹²⁹ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 399

svatosti v souvislosti s definicí neposkvrněného početí.¹¹³⁰ Další jména Otců objevíme v kapitole o Mariině Panenství. Maria ustavičná panna je téma, ke kterému autor uvádí jméno biskupa *Iva z Chartres*¹¹³¹. Již zmíněný Tertullian a sv. Ambrož jsou spolu se sv. *Jeronýmem*¹¹³² spojeni s problematikou Mariina panenství před, při a po porodu.¹¹³³ Maria Theotokos, je kapitola, k níž autor uvádí dvě nová jména. *Anastasios Cařihradský*¹¹³⁴ a *Doroteos Cařihradský*¹¹³⁵.

Kapitola teologické reflexe na téma Mariina svatost představuje kromě již některých zmíněných jmen (Origenes, Basil, Hippolyt, Ambrož, J. D. Scotus a Tomáš), další nová. sv. *Řehoř z Nyssy*¹¹³⁶, *Amfilochus z Olympie (Ikonia)*¹¹³⁷, *Eadmer*¹¹³⁸, *Alexandr Haleský*¹¹³⁹, sv. *Bonaventura*¹¹⁴⁰ a sv. *Albert Veliký*¹¹⁴¹ jsou uvedeni v souvislosti s otázkou Mariina vztahu k dědičnému hříchu.¹¹⁴² Následující dvě jména autorem uvedena v kontextu Mariina předvykoupení¹¹⁴³ jsou *Vilém z Ware*¹¹⁴⁴ a *Raimondus Lullus*.¹¹⁴⁵ Šest jmen spojuje autor s Mariiným oslavením. Kromě zmíněného sv. Epifania ze Salamis uvádí autor tato jména: *Modestus Jeruzalémský*¹¹⁴⁶, *Juvenalis Jeruzalémský*¹¹⁴⁷, *Theoteknos z Livias*¹¹⁴⁸, *Germanus Byzantský*¹¹⁴⁹, *Ondřej z Kréty*¹¹⁵⁰ a *Jan Damašský*¹¹⁵¹, jako svědectví Tradice

¹¹³⁰ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II*, s. 164, **J. D. Scota** najdeme dále na s. 184 v teologické reflexi na téma Mariiny svatosti, **sv. Augustina** najdeme na s. 162 v textu „Mariologie II. vatikánského sněmu“, na s. 191 v textu reflexe Mariina oslavení a na s. 202 v textu „Maria a Církev“, **sv. Anselma** na s. 184 v textu reflexe Mariiny svatosti, **sv. Tomáše** na s. 185, 191 a 200 v souvislostech: reflexe Mariiny svatosti, reflexe Mariina oslavení, text „Maria a Církev“.

¹¹³¹ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II*, s. 174; srov. LThK 5, 702

¹¹³² Srov. *Marienlexikon III.*, s. 186

¹¹³³ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II*, s. 173 a 174, **sv. Jeroným** je zmíněn na s. 175 a 202 jednou v té stejné souvislosti a podruhé v textu „Maria a Církev“.

¹¹³⁴ Srov. LThK 1, 601

¹¹³⁵ **Dorotheos I.** srov. LThK 3, 348; **Dorotheos II.** srov. LThK 3, 349

¹¹³⁶ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 17

¹¹³⁷ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 131

¹¹³⁸ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 268

¹¹³⁹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 93

¹¹⁴⁰ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 533

¹¹⁴¹ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 79

¹¹⁴² Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II*, s. 184, **sv. Albert Veliký** je dále uveden v souvislosti s Mariiným oslavením na s. 191

¹¹⁴³ Srov. tamtéž s. 185

¹¹⁴⁴ Srov. *Marienlexikon VI.*, s. 738

¹¹⁴⁵ Srov. *Marienlexikon IV.*, s. 186

¹¹⁴⁶ Srov. *Marienlexikon IV.*, s. 495

¹¹⁴⁷ Srov. LThK 5, 1116

¹¹⁴⁸ Srov. OTT L., *Grundriß der Katholischen Dogmatik*, s. 253

¹¹⁴⁹ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 627

¹¹⁵⁰ Srov. *Marienlexikon I.*, s. 142

¹¹⁵¹ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 392

k Mariinu oslavení.¹¹⁵² K témuž tématu připojuje ještě jméno *Paschasia Radberta*, opata.¹¹⁵³

Poslední dvě jména se objevují v části rozvinuté mariologie. Jméno *Hesychia Jeruzalémského*¹¹⁵⁴ uvádí autor spolu se zmíněným Theoteknem jako svědectví pro Mariino sesterství.¹¹⁵⁵ *Ludvík Maria Grignion z Montfortu*¹¹⁵⁶ je spojen s pravou úctou k Panně Marii.¹¹⁵⁷ Tento poslední uzavírá celek Otců v mariologii dr. Zvěřiny.

6.3.2.3.2 Učitelský úřad církve

Tato část analýzy je věnována Učitelskému úřadu, světským autoritám, liturgii a bludům. Každého svědka uvedeme v kontextu, ve kterém je autorem uveden.

6.3.2.3.2.1 Učitelský úřad – koncily a synody

Tři koncily uvádí dr. Zvěřina v kapitole „Z nejstarší mariologie“. *I. cařihradský* (381)¹¹⁵⁸, *efezský* (431)¹¹⁵⁹ a *II. cařihradský* (553)¹¹⁶⁰. Těmto věnuje samostatná pojednání. V kontextu s I. koncilem v Cařihradu (381) uvádí také sněm *chalcedonský* (451).¹¹⁶¹ Další synody a koncily uvádí autor v souvislosti s vyznáním II. cařihradského koncilu (553). Jedná se o *VI. toledskou synodu* (638)¹¹⁶², *lateránskou synodu* (649)¹¹⁶³, *friulskou synodu* (796)¹¹⁶⁴, *IV koncil lateránský* (1215)¹¹⁶⁵ a *II. koncil v Lyonu* (1274)¹¹⁶⁶. Posledním koncilem uvedeným v této mariologii, je koncil ve Vatikánu - *II. vatikánský v letech* (1963-1965), kterému je věnována samostatná

¹¹⁵² Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 189, **Theoteknos z Livias** je uveden ještě v kontextu Maria sestra na s. 206, **sv. Germanus** je uveden v kontextu Maria - nová Eva na s. 192 a v tomtéž kontextu a na téže straně i **sv. Jan Damašský**

¹¹⁵³ Srov. tamtéž, s. 191; srov. *Marienlexikon V.*, s. 105

¹¹⁵⁴ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 179

¹¹⁵⁵ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 206

¹¹⁵⁶ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 28

¹¹⁵⁷ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 209

¹¹⁵⁸ Srov. tamtéž s. 160, DS 150; více in: POSPÍŠIL C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 136-137

¹¹⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 160-161, DS 250; najdeme jej také na s. 181 v kontextu kapitoly „Theotokos“; více in: POSPÍŠIL C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 137-143

¹¹⁶⁰ Srov. tamtéž s. 161-162, DS 422 a 437; nachází se dále na s. 182 v kapitole „Theotokos“; více in: POSPÍŠIL C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 161-165

¹¹⁶¹ Srov. tamtéž s. 160, najdeme jej ještě v souvislosti s kapitolou „Theotokos“ s II. cařihradským koncilem na s. 182; více in: POSPÍŠIL C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 144-146 a 152-158

¹¹⁶² Srov. tamtéž s. 161-162; DS 491

¹¹⁶³ Srov. tamtéž s. 162; DS 500-522

¹¹⁶⁴ Srov. tamtéž; DS 616-619

¹¹⁶⁵ Srov. tamtéž; DS 800

¹¹⁶⁶ Srov. tamtéž; DS 850-861

kapitola.¹¹⁶⁷

6.3.2.3.2.2 Papežové, jejich encykliky a další výroky

Zde uvedeme jména papežů použitá v této mariologii a v jejich souvislosti. Autor jako prvního uvádí papeže *Celestina I.* v kontextu problematiky koncilu v Efezu (431).¹¹⁶⁸ V této souvislosti uvádí také jména dalších tří papežů: *Damas I.*¹¹⁶⁹, *Lev I. Veliký*¹¹⁷⁰ a *Pelagius I.*¹¹⁷¹ Papeže *Lva IX.* uvádí v kontextu s vyznáním II. cařihradského koncilu.¹¹⁷² Papež *Pius IX.* je autorem uveden na několika místech, vždy v souvislosti s Mariiným neposkvrněným početím a bullou *Ineffabilis Deus*.¹¹⁷³ *Pius X.* je uveden v textu mariologie 2x, přičemž podruhé je uvedena encyklika *Ad diem illum*.¹¹⁷⁴ *Pia XI.* najdeme v textu 2x, vždy v souvislosti s Mariiným oslavením.¹¹⁷⁵ Jeho nástupce *Pius XII.* je uveden v textu mariologie celkem 6x. Poprvé v kontextu mariologie II. vatikánského koncilu.¹¹⁷⁶ Podruhé v souvislosti s Mariiným panenstvím¹¹⁷⁷ Třetí místo je v kapitole „Mariino oslavení“ v souvislosti se svědectvím Modesta Jeruzalémského uvádí bullu *Munificentissimus Deus*.¹¹⁷⁸ V téže kapitole v kontextu „Smysl definice Mariina oslavení“ jej najdeme počtvrté.¹¹⁷⁹ Poslední dvě zmínky jsou autorem uvedeny v kapitole „Mariina účast v Kristově díle“. Zde autor uvádí několik encyklik Pia XII. *Mystici corporis*¹¹⁸⁰, *Fulgens corona*¹¹⁸¹, již zmíněnou bullu *Munificentissimus Deus*, *Ad coeli Reginam*¹¹⁸² a *Haurietis aquas*.¹¹⁸³ Papež *Inocenc III.* je uveden v kontextu prohlášení

¹¹⁶⁷ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 164-166, s tímto koncilem se ještě setkáme v kontextu pojednání „Maria a Církev“ na s. 202

¹¹⁶⁸ Srov. tamtéž s. 161; více in: POSPÍŠIL C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 137-143

¹¹⁶⁹ Srov. *Marienlexikon II.*, s. 131

¹¹⁷⁰ Srov. *Marienlexikon IV.*, s. 95; Uvedeno je dílo *Tomus ad Flavianum*, překlad tohoto dokumentu do češtiny in: POSPÍŠIL C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 147-152

¹¹⁷¹ Srov. LThK 8, 10

¹¹⁷² Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 162; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 96; DS 680-686

¹¹⁷³ Srov. tamtéž s. 163, 183 a 185; srov. Bulla *Ineffabilis Deus*, Pius IX. z r. 1854, in: POSPÍŠIL C. V., *Nanebevzetí Bohorodičky v dokumentech magisteria*, s. 40, DS 2800-2804

¹¹⁷⁴ Srov. tamtéž s. 192 a 200 v kontextu Mariina oslavení; DS 3370

¹¹⁷⁵ Srov. tamtéž s. 165 a 192

¹¹⁷⁶ Srov. tamtéž s. 165

¹¹⁷⁷ Srov. tamtéž s. 173, DS 3809 odkazuje na encykliku *Mystici Corporis*

¹¹⁷⁸ Srov. tamtéž s. 189, bulla *Munificentissimus Deus* z r. 1950, DS 3900-3904, české znění in: POSPÍŠIL C. V., *Nanebevzetí Bohorodičky v dokumentech magisteria*, s. 64

¹¹⁷⁹ Srov. tamtéž s. 192, bulla *Munificentissimus Deus* z r. 1950, DS 3900-3904, české znění in: POSPÍŠIL C. V., *Nanebevzetí Bohorodičky v dokumentech magisteria*, s. 64

¹¹⁸⁰ Srov. tamtéž s. 200; DS 3800-3822

¹¹⁸¹ Srov. tamtéž; DS 3908-3910

¹¹⁸² Srov. tamtéž s. 201; DS 3913-3917

¹¹⁸³ Srov. tamtéž; DS 3922-3926

Pia XII., Maria královna.¹¹⁸⁴ Dalším papežem je Pavel VI., který je v textu mariologie zmíněn 9x.¹¹⁸⁵ Poprvé v souvislosti s prohlášením Marii za Matku církve, podruhé v teologickém přiblížení dogmatu Mariina oslavení, potřetí v kontextu mariologického principu, kde je uvedena exhortace *Marialis cultus*.¹¹⁸⁶ Třetí místo se nachází v souvislosti s tématem Maria a Církev. Zde uvádí autor encykliku *Maria matka Církve*.¹¹⁸⁷ Pátý odkaz na Pavla VI. najdeme v souvislosti s tématem Maria naše sestra, opět zde uvádí encykliku *Maria matka Církve*. Následující tři odkazy jsou uvedeny v souvislosti s Mariánskou úctou. Autor zde cituje exhortu *Marialis cultus*.¹¹⁸⁸ Další citace téže exhortace se nachází v kontextu ekumenismu v mariologii. Další papežové jsou uvedeni jen jednou. *Pius IV.* se nachází v kontextu Mariina panenství.¹¹⁸⁹ K tématu Mariina oslavení uvádí autor dvě jména papežů: *Alexandr VII.*¹¹⁹⁰ a *Jan XXIII.*¹¹⁹¹ K témuž tématu v kontextu vlastní definice a jejího smyslu, uvádí autor kromě papežů Pia X., Pia XI. a Pia XII. také jméno *Benedikta XV.*¹¹⁹² *Lev XIII.* je uveden v souvislosti s Mariinou účastí na Vykupitelském díle Kristově.¹¹⁹³ Papež *Hormisdas* je uveden k Mariinu panenství.¹¹⁹⁴ Poslední jméno, *Jan Pavel II.*, je uvedeno v kontextu Mariánské úcty s encyklikou *Redemptor Hominis*.¹¹⁹⁵

6.3.2.3.2.3 Maria ve vyznáních víry, apokryfech, liturgii a svědectví světské autority

První okruh jsou vyznání víry církve. Autor uvádí z nejstarší mariologie¹¹⁹⁶ několik forem vyznání. V textu jsou uvedena tato: vyznání církve koptské (egyptské-DS 3-5), vyznání palestinské (DS 40, 41), atanasianské (pseudo-atanášské *Quicumque*) (DS 46-47), arménské křestní (DS 6) a římské křestní vyznání (DS 30). Vedle těchto vyznání je pak uvedeno vyznání vycházející z díla *Traditio Apostolica*

¹¹⁸⁴ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 166; Srov. LThK 5, 516

¹¹⁸⁵ Srov. tamtéž s. 166, 186, 199, 204, 206, 208, 209, 210 a 212

¹¹⁸⁶ Srov. tamtéž s. 199, české znění in: MPMA, *Matka Páně*, s. 127-166

¹¹⁸⁷ Srov. tamtéž s. 206

¹¹⁸⁸ Srov. tamtéž s. 208, 209 a 210

¹¹⁸⁹ Srov. tamtéž s. 172, autor odkazuje na DS 1880, což je konstituce Pia IV. *Cum quorundam hominum* z r. 1555; srov. LThK 8, 324

¹¹⁹⁰ Srov. tamtéž s. 185; srov. LThK 1, 370

¹¹⁹¹ Srov. tamtéž s. 186; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 388

¹¹⁹² Srov. tamtéž s. 192; srov. *Marienlexikon I.*, s. 425

¹¹⁹³ Srov. tamtéž s. 200; srov. *Marienlexikon IV.*, s. 96

¹¹⁹⁴ Srov. tamtéž s. 175; srov. LThK 5, 279

¹¹⁹⁵ Srov. tamtéž s. 209; papež Jan Pavel II. (1979-2004), encyklika: BF 1465-1470, český překlad: *Redemptor Hominis*, nakl. Zvon, Praha 1996, 72 s.

¹¹⁹⁶ Srov. tamtéž s. 158

od Hyppolita Římského.¹¹⁹⁷ Následuje rozšířené vyznání církve arménské (DS 48) a vyznání Damasovo (DS 72).¹¹⁹⁸ Poslední vyznání vychází z egyptské verze Hyppolitova díla *Traditio Apostolica* (DS 64).¹¹⁹⁹

Druhým okruhem je svědectví apokryfů o Panně Marii. Jedná se o zbožné legendy určené pro věřící lid. Tak *Protoevangelium Jakubovo*¹²⁰⁰, *Evangelium Židům*¹²⁰¹, *Ódy Šalamounovy*¹²⁰², *Nanebevzetí Izaiášovo*¹²⁰³, *Dopis apoštolů a křesťanská Sibyllina proroctví (8. kniha)*¹²⁰⁴ jsou spojena s mariologií především v tématu vtělení.¹²⁰⁵ Další apokryfní kniha je spojena s Mariiným oslavením.¹²⁰⁶ Jedná se o novozákonní apokryf *Pseudo-Jan*.¹²⁰⁷

Třetí okruh je liturgie a světské autority. Z liturgie jsou uvedena tři díla. Všechna tři ve spojitosti s Mariiným nanebevzetím.¹²⁰⁸ Jedná se o *Missale gothicum*¹²⁰⁹ ze 7. stol, *Řehořův sakramentář*¹²¹⁰ a *Gelasiův sakramentář*¹²¹¹. Ze světských autorit jsou zde uvedena jména tří císařů. *Theodosia II.* v kontextu efezského koncilu (431).¹²¹² *Justiniána I.* v souvislosti se zavedením svátku „Hromnic“.¹²¹³ *Mauritia I. Byzantského* v souvislosti se zavedením svátku „Mariiny koimésis (zesnutí)“¹²¹⁴.

Poslední dvě jména nejsou spjata s žádnou autoritou. Jsou to jména spojená s Mariiným oslavením.¹²¹⁵ Jedná se o *Jakuba de Voragine*¹²¹⁶ s dílem *Legenda Aurea*

¹¹⁹⁷ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 158; DS 10

¹¹⁹⁸ Srov. tamtéž s. 159

¹¹⁹⁹ Srov. tamtéž

¹²⁰⁰ Srov. DUS JAN A. a kol., *Neznámá evangelia, novozákonní apokryfy I.*, nakl. Vyšehrad, Praha 2001, s. 253-269

¹²⁰¹ Srov. tamtéž s. 189-193

¹²⁰² Srov. SOUŠEK ZDENĚK a kol., *Knihy tajemství a moudrosti III.*, nakl. Vyšehrad, Praha 1999, s. 156-201

¹²⁰³ Srov. SOUŠEK ZDENĚK a kol., *Knihy tajemství a moudrosti II.*, nakl. Vyšehrad Praha 1998, s. 153-178

¹²⁰⁴ Srov. DUS JAN A. a kol., *Proroctví a apokalypsy, novozákonní apokryfy III.*, nakl. Vyšehrad, Praha 2007, s. 398-417

¹²⁰⁵ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 155-156

¹²⁰⁶ Srov. tamtéž s. 188 a 189

¹²⁰⁷ Srov. DUS JAN A. a kol., *Příběhy apoštolů, novozákonní apokryfy II.*, s. 290-335

¹²⁰⁸ Srov. tamtéž s. 190

¹²⁰⁹ Srov. LThK 6, 984

¹²¹⁰ Srov. LThK 8, 1457

¹²¹¹ Srov. LThK 8, 1457; DS 36

¹²¹² Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 161; srov. LThK 9, 1421

¹²¹³ Srov. tamtéž s. 189; srov. *Marienlexikon III.*, s. 491

¹²¹⁴ Srov. tamtéž s. 189; srov. LThK 6, 1495

¹²¹⁵ Srov. tamtéž s. 191

a Polbarta z Temešváru¹²¹⁷ s dílem *Stellarium*. Těmito dvěma jsme zakončili naši analýzu z pohledu Otců a jiných pramenů. Následuje poslední oddíl. Mariologie v titulech použitých v díle dr. Zvěřiny.

6.3.2.4 Mariologické tituly

Ze všech titulů, které autor uvádí, zmíníme nejdříve nejvíce frekventované a poté tituly ostatní. Uvedeme tituly zásadní a od nich odvozené.

První a nejstarší titul je *Panna*.¹²¹⁸ S tímto titulem se setkáme na každém kroku. Autor věnuje tématu Mariina panenství samotnou kapitolu v části teologického výkladu.¹²¹⁹ K tomuto titulu se pojí jeho jiné formy. *Semperque Virgo* – vždy *Panna*¹²²⁰, *Panna z Nazareta*¹²²¹, *Chudá Panna*¹²²² a *Panenská nevěsta*.¹²²³

Druhý nejznámější a nejpoužívanější je titul *Matka Boží*, *Bohorodička*, nebo-li *Theotokos*.¹²²⁴ K němu jsou pak přiřazeny tituly odvozené od titulu *Matka*.¹²²⁵ Autor uvádí mnoho titulů s tímto základem. *Matka nového Izraele*¹²²⁶, *Matka nové úmluvy*¹²²⁷, *Matka Mesiášova*¹²²⁸, *Matka Ježíšova*¹²²⁹, *Matka Spasitelova*¹²³⁰, *Matka církve*¹²³¹, *Matka panenská*¹²³², *Matka Kristova*¹²³³, *Matka Vykupitelova*¹²³⁴, *Matka Pána*¹²³⁵, *Matka Krále*¹²³⁶ a *Matka trpícího Služebníka*.¹²³⁷

Další tituly jsou rázu starozákonního, z něj vychází, tzn. vycházejí

¹²¹⁶ Srov. *Marienlexikon III.*, s. 342

¹²¹⁷ Polbart z Temešváru, byl biskupem v tzv. Timisoaru, více o něm nevíme

¹²¹⁸ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 135, 156, 171, 211, vybrali jsme zásadní místa, kde se titul nachází, jinak jej najdeme na mnoha dalších místech; srov. *Marienlexikon II.*, s. 287

¹²¹⁹ Srov. tamtéž s. 171-181, obzvláště stať „Skutečnost a nejstarší titul“ na s. 171

¹²²⁰ Srov. tamtéž s. 158 a 171; srov. *Marienlexikon II.*, s. 288

¹²²¹ Srov. tamtéž s. 132

¹²²² Srov. tamtéž s. 214

¹²²³ Srov. tamtéž s. 174

¹²²⁴ Srov. tamtéž s. 160, 167 a 181; srov. *Marienlexikon II.*, s. 684

¹²²⁵ Srov. tamtéž s. 168 a 211

¹²²⁶ Srov. tamtéž s. 134

¹²²⁷ Srov. tamtéž

¹²²⁸ Srov. tamtéž s. 134 a 214

¹²²⁹ Srov. tamtéž s. 137 a 169; srov. *Marienlexikon II.*, s. 287

¹²³⁰ Srov. tamtéž s. 145

¹²³¹ Srov. tamtéž s. 166, 204 a 214; srov. *Marienlexikon II.*, s. 294

¹²³² Srov. tamtéž s. 171; srov. *Marienlexikon II.*, s. 288

¹²³³ Srov. tamtéž s. 198; srov. *Marienlexikon II.*, s. 287

¹²³⁴ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon II.*, s. 288

¹²³⁵ Srov. tamtéž s. 214; srov. *Marienlexikon II.*, s. 287

¹²³⁶ Srov. tamtéž

¹²³⁷ Srov. tamtéž

z předobrazů. Maria jako *Druhá Eva*¹²³⁸, *Nová Eva*¹²³⁹, *Archa*¹²⁴⁰, *Boží Město*¹²⁴¹, *Brána*¹²⁴², *Sion*¹²⁴³, *Svatostánek*¹²⁴⁴, *Boží příbytek*¹²⁴⁵ a *Chrám*.¹²⁴⁶

Následující tituly jsou vztaženy k jednotlivým Božským osobám specificky. Maria *Dcera*¹²⁴⁷, Maria *Nevěsta Ducha svatého*¹²⁴⁸, Maria *Pneumatofora*¹²⁴⁹, *Spoluvykupitelka (Corredemptrix)*¹²⁵⁰, *Spojenkyně Božského Vykupitele (Generosa socia)*¹²⁵¹, *Nejvěrnější služebnice (ministrix)*¹²⁵², *Služebnice Páně*¹²⁵³, *Služebnice ve víře*¹²⁵⁴, *Neposkrvněné početí stvořené*¹²⁵⁵ a *Milostiplná*.¹²⁵⁶

Poslední tituly jsou vztaženy k nám lidem nebo k vlastní osobě Panny Marie. Maria je ve vztahu k nám *Naše sestra*¹²⁵⁷, *Radost*¹²⁵⁸, *Naděje*¹²⁵⁹, *Prosebnice*¹²⁶⁰, *Prostřednice*¹²⁶¹, *Naše Paní*¹²⁶², *Vzor*¹²⁶³, *Model*¹²⁶⁴, *Příklad*¹²⁶⁵, *Veliké znamení na nebi*¹²⁶⁶ a *Žena oděná sluncem*.¹²⁶⁷ Maria je také *Dcera Siónu*¹²⁶⁸, *Snoubenka*¹²⁶⁹ a *Královna*.¹²⁷⁰ Těmito třemi tituly jsme určitě nevyčerpali všechny možnosti. Ale naším úkolem není vyčerpávající analýza, ale zachycení podstatného. Jako poslední

¹²³⁸ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 151 a 157; srov. *Marienlexikon II.*, s. 420-421

¹²³⁹ Srov. tamtéž s. 176; srov. *Marienlexikon II.*, s. 420-421

¹²⁴⁰ Srov. tamtéž s. 203; srov. *Marienlexikon I.*, s. 615

¹²⁴¹ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon II.*, s. 288

¹²⁴² Srov. tamtéž s. 203

¹²⁴³ Srov. tamtéž

¹²⁴⁴ Srov. tamtéž

¹²⁴⁵ Srov. tamtéž s. 214

¹²⁴⁶ Srov. tamtéž s. 203; **Chrám Ducha svatého, Chrám Trojice** srov. *Marienlexikon II.*, s. 289

¹²⁴⁷ Srov. tamtéž s. 211

¹²⁴⁸ Srov. tamtéž s. 200, autor tento titul odmítá; srov. *Marienlexikon II.*, s. 289

¹²⁴⁹ Srov. tamtéž, tento titul přijímá namísto titulu „nevěsta Ducha svatého“; srov. MPMA, *Matka Páně*, č. 16

¹²⁵⁰ Srov. tamtéž s. 151 a 201; srov. *Marienlexikon II.*, s. 293

¹²⁵¹ Srov. tamtéž s. 201; srov. *Marienlexikon II.*, s. 293

¹²⁵² Srov. tamtéž s. 191

¹²⁵³ Srov. tamtéž s. 198; srov. *Marienlexikon II.*, s. 290

¹²⁵⁴ Srov. tamtéž s. 214

¹²⁵⁵ Srov. tamtéž s. 199

¹²⁵⁶ Srov. tamtéž s. 169, 183 a 214; srov. *Marienlexikon II.*, s. 662

¹²⁵⁷ Srov. tamtéž s. 206 a 211

¹²⁵⁸ Srov. tamtéž s. 201

¹²⁵⁹ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon II.*, s. 292

¹²⁶⁰ Srov. tamtéž s. 202

¹²⁶¹ Srov. tamtéž s. 151 a 201; srov. *Marienlexikon II.*, s. 292

¹²⁶² Srov. tamtéž s. 206; srov. *Marienlexikon II.*, s. 287 a 291

¹²⁶³ Srov. tamtéž s. 210

¹²⁶⁴ Srov. tamtéž

¹²⁶⁵ Srov. tamtéž; srov. *Marienlexikon II.*, s. 426

¹²⁶⁶ Srov. tamtéž s. 214; srov. *Marienlexikon II.*, s. 520

¹²⁶⁷ Srov. tamtéž s. 153; srov. *Marienlexikon II.*, s. 520

¹²⁶⁸ Srov. tamtéž s. 132 a 214

¹²⁶⁹ Srov. tamtéž s. 169 a 210; srov. *Marienlexikon II.*, s. 289

¹²⁷⁰ Srov. tamtéž s. 210; Srov. *Marienlexikon III.*, s. 589

uvedeme kapitolu Mariologie II. vatikánského koncilu. Především z důvodu aktuality této problematiky, která je v tomto díle zachycena.

6.3.2.5 *Maria a II. vatikánský koncil*

Zde se pokusíme stručně zachytit, jak mariologii II. Vatikánu uchopil autor. Především je nutné podotknout, že dr. Zvěřina věnuje tomuto tématu celou jednu kapitolu. „Mariologie II. vatikánského sněmu“ je název této kapitoly.¹²⁷¹ Zde nám předkládá 8. kapitolu věroučná konstituce *Lumen Gentium*.¹²⁷² Můžeme říci, že autor zde provádí analýzu jednotlivých článků postupně, jak po sobě následují. Dále je v této mariologii uvedena tato konstituce v kontextu pojednání o vztahu Marie a Církve, což je základním kamenem nauky II. vatikánského koncilu.¹²⁷³ Uvedeny jsou zde články 60-65¹²⁷⁴, které autor postupně analyzuje. Výsledkem je podle autora titul *Maria matka Církve*, jenž shrnuje celou nauku koncilu.¹²⁷⁵

Druhým dokumentem je věroučná konstituce *Dei Verbum* se svým 24. článkem.¹²⁷⁶ Tato je uvedena v kontextu Mariina panenství především jako podklad pro správnou interpretaci Božího slova. Podrobnější analýza těchto článků by vyžadovala mnohem více prostoru, který nemáme. Proto je toto možností do budoucna.

6.4 SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ ZVĚŘINOVY MARIOLOGIE

Dospěli jsme na konec naší analýzy. Posledním úkolem je shrnout a zhodnotit nám známá fakta. Začneme tedy opět od začátku, ale ve velké stručnosti. Mariologii jsme zachytili ve čtyřech základních oblastech. K mariologii v panoramatu ostatních teologických disciplín lze snad říci jen to, že některé vztahy autor promýšlí podrobněji, některé spíše předpokládá. Tak christologii, trinitární aspekt a eschatologii jaksi předpokládá. Pneumatologii, soteriologii, ekleziologii, antropologii promýšlí samostatně. „Zvláštností“ je jeho ekumenické nasazení. Další oblast Písma svatého lze jen velmi těžko zhodnotit. Jsou texty Písma, které pokládá

¹²⁷¹ Srov. ZVĚŘINA JOSEF, *Teologie Agapé sv. II.*, s. 164-166

¹²⁷² Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, LG 52-69 s. 89-97

¹²⁷³ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 202-205

¹²⁷⁴ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 93-95

¹²⁷⁵ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 204

¹²⁷⁶ Srov. tamtéž s. 174; srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 122

za důležité, ale nikdy natolik, že by byly vytrženy z kontextu ostatních, tedy více akcentovány. Třetí oblast teologicko-historická je silně zastoupená jmény, událostmi a dalšími svědky. Autor se snaží především uvádět autory známější. Méně známí jsou jen slabou výjimkou. Poslední čtvrtá oblast se týká titulů vztažených k Marii. Lze zde vystopovat určitou systematičnost. Autor se snaží uvádět spíše tituly souvztažné, a to především k titulům hlavním jako je Panna, Matka atp., které užívá církev. Méně zastoupeny jsou pak tituly specifické pocházející od různých spisovatelů.

Na konec jsme připojili ještě oblast II. vatikánského koncilu, který je aktuálním v problematice mariologie. Především v metodě (OT 16) a v nauce (LG 60-65) o Svaté Panně. V celku Zvěřinovy mariologie lze vysondovat jeden základní princip, o němž se zmiňuje ve své kapitole o Mariologickém principu.¹²⁷⁷ Pro autora je určující především Láska, tedy vše skrze Krista, v Kristu a pro Krista.

¹²⁷⁷ Srov. ZVĚŘINA J., *Teologie Agapé sv. II.*, s. 198

ZÁVĚR

Celá práce směřovala k tomuto závěru, v němž máme za úkol zhodnotit souhrnně všechno to, co bylo popsáno v jednotlivých kapitolách. Mariologie v době od poloviny 19. století až do II. vatikánského koncilu, která je psaná v českém jazyce je pro tuto dobu velmi specifická. Teologie byla vyučována latinsky, teologická literatura měla také jako svůj jazyk latinu. České kulturní prostředí bylo pod silným vlivem německým. České země se nacházely v útvaru Rakousko-uherské monarchie, v níž měly silný vliv německy mluvící občané. Ve státní správě a veřejném životě byla jazykem němčina. Z uvedených autorů je toho svědkem biskup J. V. Jirsík, z jehož života je zřejmé, že je propagátorem češtiny ve školství a v jazyce. Stejně tak i A. Hejbal, R. Špaček a F. Žák, kteří svá díla napsali česky. Dr. Špaček je výrazný oproti ostatním v tom, že jeho dogmatika je určena primárně studentům bohosloví a je dána k dispozici veřejnosti – inteligenci a kněžím. Jirsík, Hejbal a Žák jsou spisovatelé zaměřující se ponejvíce na veřejnost čistě laickou, na prostý lid, který nemá teologické vzdělání. Všichni čtyři mohou být přiřazeni k osobnostem českého národního obrození. Novějším spisovatelem je dominikán R. M. Dacík. Jeho životní osudy se začínají v době vzniku Československa, tedy osamostatnění české kultury a českého národa. Jeho dílo však vychází v době opětného souboje s německou kulturou uzurpující český národ, v době II. světové války. I on je spisovatelem zaměřujícím se na laickou veřejnost. Nejnovějším spisovatelem je v této práci J. Zvěřina. Tento je naopak v prostředí uzavřeném totalitním režimem. Jeho dílo, i když vzniklo v době nesvobody, bylo vydáno nakonec v 90. letech, tedy již po pádu režimu. Samo je určeno studentům a zájemcům o studium teologie. Všichni spisovatelé píší v období určité krize, v níž se snaží ukotvit nauku v lidech prostých i vzdělaných.

Zahledíme-li se na jednoho každého autora zvlášť, nenajdeme zde žádné specifikum naukového rázu. Mariologie je ve všech dílech stavěna na základě dogmatických definic, byť pro některé z autorů je Mariino nanebevzetí jen pravdou teologickou, či dokonce jen „zbožným míněním“. Jediným, kdo tuto nauku pojímá jako dogmatickou, je Zvěřina, který své dílo píše v době po r. 1950, tedy po vlastní definici dogmatu. Mariologie jednotlivých autorů se liší spíše co do rozsahu.

Mariologii „ve stručnosti“ uvádí tři autoři - Jirsík, Hejbal a Dacík. Tito svá díla určují, jak vyplývá z jejich názvů, obecnému (prostému) lidu, laikům. Tomu také odpovídá rozsah jejich odkazů na Písmo a církevní otce. Písmo je uvedeno jen v základních odkazech. Najdeme zde jen argumentaci, která akcentuje primární věroučné vědomosti prostého člověka. V případě Otců se objevují jména spíše známějšího rázu a nutná pro argumentaci (Cyril Alex., Bernard z Clairvaux a Tomáš Akvinský). Mariologické tituly lze považovat za nejsilnější stránku těchto pojednání. Hejbal a Dacík shodně používají 13 mariologických titulů. Jirsík je oproti nim více než na míře dvojnásobné. Uvádí 30 titulů, z nichž některé přebírá z loretánských litanií. Interdisciplinární vztahy zde nejsou promyšleny ani samostatně a ani je zde nenajdeme implicitně obsaženy. Mariologie těchto tří pojednání je zásadně jednoduchá a nevyžaduje na čtenáři příliš velkou orientaci v oboru teologie. Můžeme vyslovit možná i odvážné tvrzení, že tento typ mariologie je „zbožným čtením“. Autoři svou látku předávají primárně jako podnět k rozjímání a k promýšlení. Nechtějí zatěžovat čtenáře nadměrným množstvím informací a dat, a proto též poměrně nízký počet odkazů na Písmo a jmen Otců. Jejich cílem je hlavně chvála Panenské matky.

Mariologii ve „velkém rozsahu“ oproti těmto třem relativně krátkým pojednáním uvádí Špaček, Žák a Zvěřina. Špačkova mariologie je hutná, co do počtu odkazů na oba Zákony i na církevní otce. Jeho dogmatika je učebnicí (příručkou) pro studenty bohosloví a vzdělance. I proto zde najdeme specifikum, které se nenachází ani u jednoho ze všech uvedených autorů. Jeho citace Otců jsou někdy uvedeny v českém překladu, ale najdeme zde i latinsky psané pasáže. Písmo je důležitým prvkem uváděným ve velmi hojné míře. Otcové jsou uváděni v textu celé mariologie několikrát a v různých souvislostech. Najdeme zde přibližně 50 jmen. Ne všichni Otcové jsou přímo citováni. Pokud ano, je uvedeno konkrétní dílo a místo. Objevíme zde však i jména spojená s dílem a konkrétním místem, avšak bez přímé citace. Pouze zmíněné, popřípadě je uvedená citace parafrází. Tato mariologie se snaží uvést čtenáře do hlubšího pochopení jednotlivých dogmat. Ale jak bylo řečeno na jiném místě, mariologie výsad jako představitelka klasické manualistiky se projevuje odděleným-sekteriálním myšlením. Znamená to, že jsou jednotlivé pravdy málo vzájemně provázány. Sám autor sice v úvodu k nauce uvádí, že základem je Mateřství

Mariino, z něhož plynou všechny ostatní výsady¹²⁷⁸, ale vzájemné vazby zde nejsou promyšleny podrobně.

Žákova dogmatika je z pohledu dogmatiky Špačkovy určitou formou „zbožného čtení“, jak jsme ji zmínili výše. Sama uvádí Špačkovu dogmatiku jako příklad práce odborné. Autor však svou práci na tuto rovinu neklade. Můžeme je posuzovat jako dílo spíše populárně-naučné. Autor zde skloubil nauku a populární sloh, čímž vzniklo dílo veskrze přístupné prostému člověku, ale současně i odborné veřejnosti. Toto se odráží v jednotlivých pohledech vlastní analýzy. Interdisiplinární vztahy, ostatně jako i v jiných manuálech, jsou zde periferní záležitost, kterou sám spisovatel neřeší. Argumentace je postavena na dvou pilířích, a to na Písmu a na církevních Otcích. Z těchto dvou zde uvádí velké množství. Citované autory uvádí ve většině bez konkrétního díla. Někdy je autor uvádí jako základní argumenty, jindy jako důkazy podpůrné. Mariologie je nejvíce zaměřena na v té době nedávno definované dogma Neposkvrněného Mariina početí. V tomto pojednání je nauka, obdobně jako v předchozím poznamenána sektoriálním myšlením. Velkou zvláštností je zde odkaz na českou teologickou scénu. Především na období středověku (Arnošt z Pardubic, Oyta, Hus a další) a na současné autorovo období (Lenz, Podlaha a další). Mariologie je podle autorova pojetí populární (určená neodborníkům) a naučná.

Zvěřinova dogmatika je oproti předchozím dílům spis novějšího vydání. Vznikla v druhé polovině 20. století, tedy po II. vatikánském koncilu. Proto se odlišuje i teologickou metodou, která je zaměřena primárně na svědectví Písma a na teologicko-dějinné aspekty, tzv. *auditus fidei*. Následuje teologická reflexe a spekulace, kterou nazýváme *intellectus fidei*. Uvádí tedy nejdříve svědectví Písma, dále dějinné aspekty jednotlivých dogmat a následně se zaměřuje na teologickou reflexi. Mariologii zde zasazuje do širšího rámce teologických disciplín, které samostatně promýšlí. A rozšiřuje tento rámec i na oblast ekumenismu a umění. Mariologie je pro dr. Zvěřinu jedním z projevů Boží lásky k člověku. Proto je tento obor také zasazen do širších rámců teologie, umění a historie.

Tak se v mariologii projevuje nejen teologicko-dějinná reflexe – cesta pravdy, ale najdeme zde i oblast, kterou dokument Matka Páně nazývá „cesta krásy“.¹²⁷⁹

¹²⁷⁸ Srov. ŠPAČEK R., *Katolická věrouka II. díl*, s. 276

¹²⁷⁹ Srov. MPMA, *Matka Páně*, s. 44

Takto ji z autorů chápe snad jen Zvěřina, který Marii v umění uvádí jako poslední oddíl svého mariologického pojednání. Ostatní autoři jej v tomto smyslu nepromýšlí. Umění je pro ně ve většině jen průvodní jev mariologie jako nauky a mariánské úcty. Špaček svou mariologii ukončuje pojednáním o úctě Panny Marie. V tomto pojednání také uvádí projevy úcty v umění. Toto téma spojuje se jmény papežů (Liberia a Sixta III.) a jejich snahami v oblasti architektury a umění všeobecně. Cesta krásy není pro něho primárním záměrem. Žák v této oblasti mariologie uvádí jména básníků (Prudentius, Venantius Fortunatus), papežů a císařů a dalších (Mauricia, Pulcheria, Ugon de Summo), kteří se svým mecenášstvím podíleli na této formě mariologie. Avšak Žák nevěnuje tomuto tématu samotnou kapitolu, ale jména uvádí ve spojitostech s jednotlivými dogmaty. Cesta krásy je implicitní a podporuje především mariánskou úctu. Jak bylo řečeno výše, Zvěřina věnuje této oblasti mariologie samotný oddíl, ve kterém se obrací spíše na umění současné, vztažené k osobě Panny Marie. Tento tuto „cestu krásy“ uvádí hlavně z důvodu vlastního zájmu o umění. Forma mariologie je zde chápána v tom smyslu, jaký ji dává dokument Matka Páně.

Jediným, kdo se zabývá českou teologickou scénou, je Žák. Uvádí jméno Arnošta z Pardubic a jeho dílo *Mariale Arnesti*. Dále pak české teology 14. a 15. století. Je zvláštní, že neuvádí jméno Jana z Jenštejna, který se zasloužil o zavedení svátku Navštívení Panny Marie v českých zemích a zavedení svátku Panny Marie Sněžné.¹²⁸⁰ Dále skládal mariánské písně a zasloužil se o liturgickou hudbu.¹²⁸¹ Proč tomu tak je, je otázkou.

Jako poslední téma uvedeme specifikum Žákovy dogmatiky. Ten se věnuje tématu, které ani jeden z autorů neřeší. Je jím dogma o Neposkvrněném početí v katolické nauce a v nauce pravoslavné. Uvádí zde důvody katolické nauky a konfrontuje je s naukou pravoslavnou. Jméno teologa pravoslaví, se kterým polemizuje, je Malinovskij. Přičemž velmi často uvádí, že pravoslaví překrucuje argumenty katolické strany. Výsledkem je obhajoba katolické nauky a vlastní definice dogmatu. Problémem této polemiky je, že autor se staví do radikální opozice vůči argumentaci strany pravoslavné. Nezohledňuje ani odlišnost terminologie a jiné další aspekty.

¹²⁸⁰ Srov. POLC JAROSLAV J., HLEDÍKOVÁ ZDENĚKA, *Pražské synody a koncily předhusitské doby*, Univerzita Karlova, nakl. Karolinum Praha 2002, s. 47, synodální statuta XXXV. a XXXIII.

¹²⁸¹ Srov. KADLEC J., *Přehled českých církevních dějin I.*, s. 222

Všichni a jeden každý zvlášť svou práci zaměřili jediným směrem - oslava Boží skrze Marii. Toto je ve všech pojednáních základním poselstvím, které nám přibližuje Boha a jeho Syna Ježíše Krista skrze člověka Marii.

PRAMENY

BF – Bokwy Ignacego a kol. *Breviarium fidei*, *Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*

CVC – *Catalogus venerabilis cleris, Archidioeceseos Olomucensis 1856-1887*

ČEP – Český ekumenický překlad, *Písmo svaté, Starého i Nového zákona včetně deuterokanonických knih*

DS – Denzinger - Schönmetzer, *Enchiridion Symbolorum et definitiorum fidei*

KKC – *Katechismus katolické církve*

LThK - KASPER WALTER, *Lexikon für Theologie und Kirche*

MPMA – Mezinárodní papežská mariánská akademie, *Matka Páně, Památka-Přítomnost-Naděje*

ONS – *Ottův naučný slovník*

PS – *Personal-Stand (Personalstand) Secular und Regular Geistlichkeit 1841-1853*

PG – *Patrologia Graeca*, ed. J. P. MIGNE

PL – *Patrologia Latina*, ed. J. P. MIGNE

LITERATURA

- AKVINSKÝ TOMÁŠ, *Theologická summa I.- III.*, přeložil EMILIÁN SOUKUP a kol., nakl. Krystal, Olomouc 1937
- Biblia sacra, Vulgata, Iuxta vulgata versionem*, Deutsche bibelgesellschaft, 4. auflage Stuttgart 1994, ISBN 3-438-05303-9
- Bokwy Ignacego a kol. Breviarium fidei, Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła, Księgarnia Świętego Wojciecha Sp.z. o. o., 3. wydání, Poznań 2007, ISBN 978-83-7516-076-5*
- Catalogus Venerabilis Cleris, Archidioeceseos Olomucensis, Anno reparate Salutis 1856-1887*
- Český ekumenický překlad, Písmo svaté, Starého i Nového zákona včetně deuterokanonických knih*, Česká biblická společnost 1995, ISBN 80-85810-08-5
- Cyril, Časopis pro katolickou hudbu posvátnou a liturgii v Československé republice*, r. v. 1935, roč. LXI č. 1-2
- DACÍK REGINALD MARIA OP, *Věrouka pro laiky, díl I. – VI.*, Dominikánská edice Krystal Olomouc, Olomouc I. 1941, II. 1938, III. 1939, 2. vydání; IV. 1942, V. 1940, VI. 1941, 3. vydání
- DENZINGER HENRICUS, SCHÖNMETZER ADOLFUS, *Enchiridion symbolorum definitionum et declerationum de rebus fidei et morum*, Herder, Barcinone-Friburgi Brisgoviae-Romae 1976, editio XXXVI, ISBN 84-254-0865-2 rústica, ISBN 84-254-0866-0 tela
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří 2002, 2. vydání, ISBN 80-7192-438-5
- DUS JAN A. a kol., *Neznámá evangelia, novozákonní apokryfy I.*, nakl. Vyšehrad, Praha 2001, ISBN 80-7021-406-6
- DUS JAN A. a kol., *Příběhy apoštolů, novozákonní apokryfy II.*, nakl. Vyšehrad, Praha 2003, ISBN 80-7021-593-3
- DUS JAN A. a kol., *Proroctví a apokalypsy, novozákonní apokryfy III.*, nakl. Vyšehrad, Praha 2007, ISBN 978-80-7021-814-3
- ERICH ZEUGNER u.a., *Einleitung in das Alte Testament*, W. Kohlhammer Studienbücher teologie, 5. auflage, Stuttgart 1995, ISBN 3-17-018332-X
- FRANZEN AUGUST, *Malé církevní dějiny*, České katolické nakl. Zvon, Praha 1995 ISBN 80-7113-119-9
- GABRIEL JIŘÍ a kol. *Slovník českých filozofů*, Masarykova univerzita Brno 1998, ISBN 80-210-1840-2
- HANUŠ JIŘÍ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Centrum pro studium demokracie a kultury, 1. vydání Brno 2005, ISBN 80-7325-029-2

- HEJBAL ANTONÍN, *Katolická dogmatika, čili učení víry katolické pro lid obecný*, tisk a sklad Antonín Halouska, Olomouc 1861
- CHIOLERIO MARCO, *Blaze tomu, kdo slyší tato slova*, nakl. Paulínky, Vimperk 1997, ISBN 80-86025-10-1
- BÄUMER REMIGIUS, SCHEFFCZYK LEO, *Marienlexikon I. – VI.*, Institutum Marianum Regensburg EOS Verlag Erzabtei St. Ottilien, 1988-1994
- JEDIN HUBERT, *Kleine Konziliengeschichte, die zwanzig Ökumenischen Konzilien im Rahmen der Kirchengeschichte*, Herder Bücherei, 5. auflage, Freiburg-Basel-Wien, Freiburg im Breisgau 1962, Bestellnummer 01551
- JIRSÍK JAN VALERIÁN, *Populární dogmatika*, katolické knihkupectví B. Stýbla, Praha 1866, 4. vydání
- JOSEF NEUNER, HEINRICH ROOS, *Viera cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*, prepracovali Karl Rahner SJ a Karl-Heinz Weger SJ, z německého originálu *Der Glaube der Kirche in den Urkunden der Lehrverkündigung*, 12 auflage, Regensburg 1986, přeložil Vojtech Mikula SJ, Vydavateľstvo Dobrá kniha, Trnava 1995, ISBN 80-7141-072-1
- KADLEC JAROSLAV, *Českobudějovická diecéze*, Edice knihovna Setkání, České Budějovice 1995, ISBN 80-901602-3-9
- KANCIONÁL, *společný zpěvník českých a moravských diecézí*, Katolický týdeník s.r.o., Praha 2003, ISBN 80-86615-01-4
- KASPER WALTER, *Lexikon für Theologie und Kirche*, Herder, Frieburg-Basel-Wien, sonderausgabe 2006, ISBN-13: 978-3-451-22012-8
- Katechismus katolické církve*, nakl. Zvon , Praha 1995, 1. vydání, ISBN 80-7113-132-6
- KODET VOJTĚCH, *Mariánské modlitby*, Karmelit. nakl., Kostelní Vydří 2006, ISBN 80-7195-051-3
- KRYŠTŮFEK FRANTIŠEK XAVER, *Všeobecný církevní dějepis díl I. starý věk*, nakl. Dědictví Sv. Prokopa, Praha 1883
- KRYŠTŮFEK FRANTIŠEK XAVER, *Všeobecný církevní dějepis díl II. středověk*, nakl. Dědictví Sv. Prokopa, Praha 1889
- KRAFT HEINRICH, *Slovník starokřesťanské literatury*, z německého originálu *Kirchenväterlexikon*, přeložil Kaplan Jiří, Karmelit. nakl. Kostelní Vydří 2005, ISBN 80-7192-516-0
- KŘÍŽKOVÁ RŮT MARIE, *Žít jako znamení, rozhovory s Josefem Zvěřinou*, nakl. Zvon, Praha 1995, ISBN 80-7113-147-4
- LAURENTIN RENÉ, *Pojednání o Panně Marii*, z francouzského originálu *Court Traité de Théologie Mariale* přeložila Štěpánková Markéta, nakl. Krystal OP, Karmelitánské nakl., 1. vydání, Praha-Kostelní Vydří 2005, ISBN (Karmel. Nakl.) 80-7192-728-7, (Krystal OP) 80-85929-76-7
- LENZ ANTONÍN, *Mariologie, čili učení církve katolické a v církvi chované o Matce Boží*, nakl. Cyrillo-methodějské knihkupectví Zeman a spol., Praha 1879

- MEZINÁRODNÍ PAPEŽSKÁ MARIÁNSKÁ AKADEMIE (MPMA), *Matka Páně, Památka-Přítomnost-Naděje*, Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří, Kostelní Vydří 2003, ISBN 88-900609-9-9
- Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*. Úvodní studie a překlad POSPÍŠIL CTIRAD VÁCLAV, 1. vyd. Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 2000, ISBN 80-7266-061-6
- NOVOTNÝ VOJTĚCH, *Teologie ve stínu, prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, nakl. Karolinum, UK Praha 2007, ISBN 978-80-246-1308-6
- OTT LUDWIG, *Grundriss der Katholischen Dogmatik*, Herder, Freiburg-Basel-Wien, Freiburg im Briesgau 1981, 7 auflage, Bestellnummer 13541
- Ottův naučný slovník*, nakl. Ott, Praha díly: XV r. v. 1900, XIX r. v. 1902, XXII r. v. 1904, XXIV r. v. 1906, XXVI r. v. 1899, XXVII r. v. 1987
- Ottův naučný slovník nové doby*; Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému díl VI., svazek 2., Paseka/Argo 2003, ISBN (Paseka) 80-7185-550-2; ISBN (Argo) 80-7203-492-8
- Personal Stand (Personalstand), Secular und Regular Geistlichkeit*, erzbischöflichen Olmützer Diöces Jahr 1841-1853
- POSPÍŠIL CTIRAD VÁCLAV, *Hermeneutika mystéria*, nakl. Krystal OP, Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří, Praha 2005, ISBN (Krystal OP) 80-85929-77-5, (Karmelit. nakl.) 80-7195-001-7
- POSPÍŠIL CTIRAD VÁCLAV, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, nakl. Krystal OP a Karmelitánské nakl., 3. vydání, Praha - Kostelní Vydří 2006, ISBN (Karm. nakl.) 80-7195-000-9, (Krystal OP) 80-85929-80-5
- POLC JAROSLAV J., HLEDÍKOVÁ ZDENĚKA, *Pražské synody a koncily předhusitské doby*, nakl. Karolinum, UK Praha 2002, ISBN 80-246-0214-8,
- ŠPAČEK RICHARD, *Katolická věrouka I. – III.*, nakl. Dědictví Sv. Prokopa, Praha 1926, 1930, 1922
- SOUŠEK ZDENĚK a kol., *Knihy tajemství a moudrosti I., mimobiblické židovské spisy-pseudoepigrafy*, nakl. Vyšehrad Praha 1995, ISBN 80-7021-144-X
- SOUŠEK ZDENĚK a kol., *Knihy tajemství a moudrosti II., mimobiblické židovské spisy-pseudoepigrafy*, nakl. Vyšehrad Praha 1998, ISBN 80-7021-244-6
- SOUŠEK ZDENĚK a kol., *Knihy tajemství a moudrosti III., mimobiblické židovské spisy-pseudoepigrafy*, nakl. Vyšehrad Praha 1999, ISBN 80-7021-300-0
- SZ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE, *Výklady ke Starému zákonu, I. zákon*, nakl. Kalich Praha 1991, ISBN 80-7017-408-0
- TICHÝ LADISLAV, *Úvod do Nového zákona*, nakl. Trinitas Svitavy 2003, 285 s. ISBN 80-86036-79-0
- VAŠKO VÁCLAV, *Neumlčená I.*, Nakladatelství Zvon, Praha 1990, ISBN 80-7113-000-1

VLKOVÁ GABRIELA IVANA, *Slovo Boží a slovo lidské*, Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Olomouc 2004, ISBN 80-244-0786-8

VLKOVÁ GABRIELA IVANA, *Úvod do prorocké a mudroslovné literatury Starého zákona*, nakl. Univerzita Palackého, Olomouc 2000, ISBN 80-244-0995-X

ZVĚŘINA JOSEF, *Teologie agapé, svazek I. a II.*, nakl. Scriptum, Praha 1992 a 1994, ISBN 80-85528-21-5

ŽÁK FRANTIŠEK SJ, *Soustavná katolická věrouka pro lid, díl I. – IV.*, nakl. Dědictví Sv. Jana, Praha I. 1915, II. 1917 a 1920, III. 1925, IV. 1928

SEZNAM ZKRATEK

Zkratky dokumentů II. vatikánského koncilu:

OT = dekret o výchově ke kněžství, *Optatam Totius*

LG = věroučná konstituce o církvi, *Lumen gentium*

Zkratky další:

s. = strana

č. = článek

srov. = srovnej

r. v. = rok vydání

tj. = to jest

t. r. = téhož roku

r. = rok, roku atp.

d. f. = de facto

roč. = ročník

nakl. = nakladatelství

Pozn.: Zkratky biblických knih jsou uváděny podle obvyklého úzu.